

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Dünya Edebiyatından Seçmeler

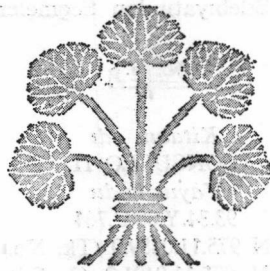
CONSUELO

II

George Sand

MEB YAYINLARI

**DÜNYA EDEBİYATINDAN
SEÇMELER**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 2179
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 490
Dünya Edebiyatından Seçmeler : 81

Kitabın adı
CONSUELO II
Yayın kodu
93.34.Y.0002.764
ISBN 975.11.0489.0 (Tk. No.)
ISBN 975.11.0491.2 (2. Cilt)
Baskı yılı
1993
Baskı adedi
20.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 13.7.1990 tarih ve 5711 sayılı yazıları ile 20.000 adet basılması uygun görülmüş, yine Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 27.10.1992 tarih ve 8996 sayılı yazıları ile ikinci defa birinci partı olarak 5.000 adet basılmıştır.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

CONSUELO
LA COMTESSE
DE RUDOLSTADT

II

George Sand

Çeviren
NEBİL OTMAN

İstanbul, 1993

Large Edition & Co.

CONSUELO
LA COMTESSE
DE RUDOLSTADT

II

George Sand

Paris
Maison de la Presse

Paris, 1859

CONSUELO

La comtesse de Rudolstadt

II

CONTENTS
The author's address
ii

LIII

Şimdiye kadar ruhunun derinliğinde çok iyi saklamış olduğu bir sırrın, gösterdiği heyecan yüzünden, ortaya çıkacağı kokusu, Consuelo'ya kendini tutmak ve Albert'in kendisinde gördüğü bu baygınlık halinin olağanüstü bir tarafı bulunmadığına onu inandırmak gücünü verdi. Genç kont, Consuelo'yu, yüzü sapsarı, hemen bayılacak bir halde, kollarına aldığı zaman, Anzoletto ile kılavuzu, uzakta, çamlar içinde gözden kaybolmuşlardı. Onun için Albert, genç kızın, kendi yüzünden uçuruma yuvarlanma tehlikesine düştüğünü sandı. Kızın yanına yaklaşmakla onu korkutarak bu tehlikenin meydana gelmesine kendisinin sebep olmuş olacağı fikri, Albert'i öylesine heyecana getirmişti ki, Consuelo'nun cevaplarındaki düzensizliği birden farkedemedi. İlk Consuelo'nun zaman zaman boş inanlarla ilgili bir çeşit ürküntü yaratan kontun, önsezilerinin gücüyle, bu sırrın bir kısmını keşfedebilmesinden korktu. Ama aşkın, ona öbür insanların hayatını yaşattığı gündenberi Albert, eskiden sahip olduğu bir çeşit tabiat üstü yetilerini kaybetmişe benziyordu.¹ Consuelo, şaşkınlığını çabucak yenebildi; hattâ kontun, üçra köşesine kendisini götürmek için yaptığı teklif, birkaç saat önce duyabileceği hoşnutsuzluğu şimdi onda uyandırmadı. Ona öyle geldi ki, kendi kadherine candan bağlı olan bu adamın vakur ruhu, iç karartıcı evi, tutkusunun hâtırasına karşı savaşmak için gerekli kuvveti ve huzuru bulacağı bir sığınak

gibi ona kucagını açmıştı. “Şu çektiğim çileler arasında, bu dostu bana gönderen Ulu Tanrı’dır, diye düşündü genç kız. Beni sürüklemek istediği şu kasvetli tapınak bir mezar misalidir; demin önümden geçen habis ruhun peşinden gitmektense, oraya gömülmeye razıyım. Ah! Ulu Tanrı’m, evet, onun peşinden gitmektense emret, ayaklarımın altında yer yarılısın ve bir daha şu canlılar alemine çıkarma beni!”

Albert genç kıza:

— Sevgili Teselli’m! dedi. Bu sabah çiftçileri kabul etmek ve hesaplarını incelemek zorunda kalan halamın bizi tamamiyle unuttuğunu, bu hac görevimizi yerine getirmek için nihayet serbest kaldığımızı size haber vermeye geliyordum. Bununla beraber bunca ıstıabları ve dehşetleri hatırlatan bu yerleri görmekten hâlâ bir iğrenme duyuyorsanız...

Consuelo cevap verdi:

— Hayır, dostum, hayır, tersine, kilisenizde dua etmeye, bana dinletmek için söz verdiğiniz şu kutsal müziğin kanatları üstünde ruhumu ruhunuzla birleştirmeye hiçbir zaman bundan daha iyi hazırlanmamış olduğumu hissediyorum.

Beraberce Schreckenstein yolunu tuttular. Hat-tâ Anzoletto’nun gittiği yöne ters bir yönde ormana dalınca, Consuelo içinde bir ferahlık duydu, sanki ondan uzaklaşmak için attığı her adım, az önce sar-sıntılarını hissettiği o uğursuz büyüyü gittikçe yok ediyordu. Ciddi ve iç âlemine gömülmüş olmakla beraber, öyle çabuk, öyle kararlı yürüyordu ki, kont Albert, kendisi ve karakterinin temelini meydana

getiren kendine öz alın yazısı hakkında beslediği kuş-kuyu devam ettirmeseydi, bu sâf telâşı, yalnız kendini memnun etmek isteğine yorabilirdi.

Kont, genç kızı, Schreckenstein'nını eteğinde, durgun su ile dolu ve baştan başa gür bitkilerle tıkalı bir mağaranın ağzına götürdü.

Genç kıza şöyle dedi:

— Kubbeli yapının bir takım kalıntılarını görebildiğiniz şu mağaraya memlekette papaz mahzeni adı verilir. Kimi insanlar buranın, vaktiyle şu yıkıntıların birinde müstahkem bir kasaba bulunduğu zaman manastırın şarabhanesi olduğunu tahmin ederler, kimi insanlar da günahlarını bağışlatmak düşüncesiyle keşiş olan, pişmanlık getirmiş bir kaatilin sonradan çekildiği köşe olduğunu anlatırlar. Her neyse, hiç kimse oraya girmeye cesaret edemez. Hattâ, herkes orasını dolduran suyun, bakır damarlarından bir geçit açıp geçtiği için, son derece zehirli ve derin olduğunu iddia eder, ama bu su ne derindir, ne de tehlikeli: kayalardan bir yatak üstünde uyuyup durur. Eğer kollarımın gücüne ve size karşı beslediğim sevgimin kutsallığına bir defa daha güven gösterirseniz oradan kolayca geçebiliriz.

Kont, böyle konuştuktan ve bir kimsenin peşlerinden gelmediğine ve gözlemelerinin mümkün olmadığına güven getirdikten sonra genç kızı, ayakları ıslanmasın diye, kollarına aldı ve baldırlarına kadar suya girerek bodur ağaçlar ve mağaranın dibini örten sarmaşıkların meydana getirdiği kordonlar arasından bir gedik açtı. Pek kısa süren bir yolu geçtikten sonra yükünü hüsbütün karanlık bir yerin ince

ve kuru kumları üstüne bıraktı, beraberinde getirdiği bir lâmbayı çabucak yaktı, daha önce Cansuelo'nun genç adamla birlikte geçtiği dehlizlere oldukça benziyen birkaç yeraltı dehlizini dolandıktan sonra kendilerini, genç kızın ilk defa içine girdiği höcrenin karşısında bulunan, bir höcrenin kapısında buldular.

Albert dedi ki:

— Aslında bu yeraltı yapısı savaş sırasında ya tepeyi kaplıyan kasabanın ileri gelenlerine, ya da Devler Şatosu'nun beylerine ayrılmıştı; kasaba şatonun malikânesi idi. Beyler de bildiğiniz yollardan gizlice şatoya gidebiliyorlardı.¹ Eğer inandıkları gibi, bir keşiş o zamandanberi papaz mahzeninde oturmuşsa, elbette bu ücra köşeyi tanıması mümkündür. Çünkü az önce içinden geçtiğimiz dehliz bana oldukça yeni bir zamanda açılmış gibi geldi, oysa birçok yerlerini temizlemekte çok sıkıntı çektiğim, şatoya giden dehlizi toprak ve molozla tıkanmış buldum. Bundan başka hasır, desti, İsa'yı çarmıhta gösteren haç ve lâmba kalıntıları, nihayet son uyku anında sonuncu duasını okur durumda öylece kalmış, elleri hâlâ göğsünün üstünde kavuşturulmuş, yere sırt üstü uzanmış bir insanın kemik kalıntıları gibi bir takım belirtiler, bir keşişin dini bütün olarak ve tam bir iç huzuru içinde esrarlı hayatını tamamladığına beni inandırdı. Köylülerimiz keşişin ruhu hâlâ dağın içinde oturuyor, sanıyorlar. Dediklerine bakılırsa, onun, çoğu zaman civarda dolaştığını ya da tepenin üstünde ay ışığında oraya buraya uçtuğunu görüyorlarmış; dua ettiğini, içini çektiğini, hattâ etraflarında kavranması imkânsız ve garip bir müziğin, şöyle böyle sezilebilen

bir soluk gibi, gecenin kanatları üstünde zaman zaman yükseliverdiğini işitiyorlarmış. Ümitsizliğin coşkusu, etrafındaki tabiatı bir takım hayaletlerle, mucizelerle doldurduğu zaman ben de Consuelo, *Hussite*'nin altında günahlarını affettirmek için yerlere kapanarak yalvaran bir hayali gördüğümü sandım. Uçurumun dibinde onun iniltili sesini, yürek paralayıcı iç çekişlerini sanki işitiyormuş gibi oldum. Bu hücreyi bulduğumdan ve orada oturduğumdan beri benden başka bir keşişin buralarda bulunduğunu kendi hayalimden başka bir hayaletle raslanıldığını, göğsümden kopan iniltilerden başka iniltilerin duyulduğunu hatırlamıyorum.

Consuelo bu yeraltı yolunda Albert'le ilk konuştukları gündenberi, onun ipe sapa gelmez sözler söylediğini artık hiç işitmemişti. Ne o gece söylediği sözleri, ne de genç adamı ortasında bastırdığı o sanrıları kendisine hatırlatmaya cesaret etmişti. Şu anda onların hâtırasını büsbütün unutmadığını görünce şaşırıp kaldı. O sözleri ve sanrıları genç adama hatırlatmaya cesaret edemiyerek böyle bir yalnızlığın getirdiği huzurun, sözünü ettiği çırpınmalardan kendini gerçekten kurtarıp kurtarmadığını sormakla yetindi.

Genç adam şöyle cevap verdi:

— Size bunu pek kesin olarak söyleyemeyeceğim. Sizce gerekmiyorsa, hafızamı böyle bir çalışmaya zorlamak hiç istemem. Vaktiyle düpedüz bir çılgınlığın etkisi altında kaldığımı sanıyorum. Bu çılgınlığı saklamak için harcadığım çabalar onu şiddetlendirerek daha çok meydana çıkarıyorlardı. Bu yer altı yapılarının sırrını gelenek yoluyla öğrenen Zdenko sayesinde

de karamsarlık buhranlarım karşısında büyüklerimin duyduğu kaygıdan yakamı sıyırmak için bir çare bulduğum zaman hayatım değişti. Kendi üstümde bir çeşit etki yapmasını, usandırıcı tanıklardan bir takım güçleri saklamasını öğrendim. Hastalığım bütün kuvvetiyle varlığımı sarınca ailemin içinde sessiz ve her şeye boyun eğen bir insan rolünü oynamakta başarı gösterdim.

Consuelo, Albert'in birkaç noktada yanıldığını gördü; ama onu düşüncesinden çevirmek için zamanın henüz gelmediğini hissetti. Hattâ geçmiş günlerinden büyük bir soğukkanlılık ve ilgisizlikle söz ettiğini görüp alkışlıyarak, höcreyi, birinci defa gösterdiğinden daha büyük bir dikkatle incelemeye koyuldu. Orada daha önce göze çarpan, kendine göre bir bakımın ve temizliğin artık devam etmediğini gördü; duvarların ıslaklığı, havanın soğuğu, kitapların küfü, tam bir yüz üstü bırakılışı ortaya koyuyordu.

Büyük bir zorlukla sobayı tutuşturan Albert dedi ki:

— Görüyorsunuz ya, size verdiğim sözü tutuyorum. Sonsuz bir kudretle üzerimde yarattığınız etkinin altında beni alıp götürdüğünüz gündenberi buraya hiç ayak basmadım.

Consuelo'nun, dilinin ucuna gelmişken tutmakta telâş gösterdiği bir soru geldi aklına; vefalı bir yardımcı, kıskanç bir bekçi olan Zdenko'nun bu ıssız yeri ihmal edip etmediğini, yüzüstü bırakıp bırakmadığını hani nerdeyse soruverecekti. Ama bu adamın ne olduğunu ve onunla yer altındaki şu müthiş karşılaşmadan beri neden onu görmediğini sormaya davran-

dığı her zaman Albert'de uyandırdığı derin kederi hatırladı. Albert bu soruları kimi zaman duymamazlıktan geliyor, kimi zaman içi rahat etsin diye, ona yalvararak, bu sâf adamın korkulacak bir tarafı bulunmadığını söylüyor; böylece her zaman sorularını ustalıkla atlatıyordu. Genç kız başta, Zdenko'nun bir daha karşısına çıkmaması için emir aldığına ve bu emri sadakatla yerine getirdiğine inanmıştı. Ama yalnız başına gezintilerine başlayınca Albert, onun içi ferahlasın diye alnında beliren korkunç bir solgunlukla, bir daha Zdenko'ya raslamayacağına, çünkü kendisinin uzun bir yolculuğa çıktığına yemin etmişti. Gerçekten hiç kimse o zamandan beri bir daha bu adamı görmemişti. Hattâ bir köşede öldüğünü, ya da memleketten ayrıldığını tahmin ediyorlardı.

Consuelo ne bu ölüme inanmıştı, ne de bu gidişe. Genç kız, Albert'le Zdenko arasında kesin bir ayrılığın neden mümkün olamayacağını onun gösterdiği tutkulu bağlılıktan anlıyordu. Ölümüne gelince, Consuelo coşkusu içinde Albert'in, gerektiği takdirde sevdiği kızın huzuru için bu zavallının hayatını feda edebileceğine dair o müthiş yemini hatırlayınca kendisine bile itiraf etmeye cesaret edemiyeceği derin bir korkuya kapılmadan bu sonucu düşünemiyordu. Albert'in bütün hayatında gösterdiği insanlık severliği, yumuşak başlılığı hatırlıyarak bu müthiş kuşkuyu kendinden uzaklaştırıveriyordu. Bundan başka genç adam aylardan beri tam bir huzura kavuşmuştu. Zdenko'nun gözle görülebilir hiçbir gösterisi, genç kontun bir anda gösterdiği öfkeyi alevlendirmemişti. Genç adam, unutmaya çabaladığı şu ıstıraplı anı za-

ten unutmuştu. Yer altındaki hâdiselerden ancak akıllı başına geldiği sırada, olanların hâtırasını saklıyordu. Demek ki, Consuelo şu fikir üzerinde durmuştu: Kont, Zdenko'ya şatoya girmesini ve yaklaşmasını yasak etmiş, o da ya öfkeden, ya da ıstıraptan bu keşiş kulübesinde kendini istemli bir esarete mahkûm etmiştir. Bu hale göre Zdenko'ya hava almak, ya da Schreckenstein'nin üstünde Albert'le konuşmak için ancak geceleri dışarı çıkıyordu. Bu deli adam uzun zaman nasıl Albert'in geçimine özen göstermişse o da şimdi şüphesiz Zdenko'nun geçimine özen gösteriyordu. Consuelo höcrenin halini görür görmez bu deli adamın kontun yüzüstü bıraktığı ücra köşesine özen göstermediğine ve efendisine kafa tuttuğuna inanmaya başladı. Albert mağaraya girerken orada korkusuna sebeb olacak hiçbir şey bulamayacağını ona kesin olarak söyleyip de kendisini *kilisem* diye ad verdiği yerin kapısını açmak için uğraştığını görünce genç kız, Zdenko'nun höcreğine giden kapıyı açmayı denemek için bir zaman buldu; hiç şüphe yok ki, deli adamın varlığına ait bir takım yeni izler bulacaktı. Anahtar kilidin içinde döner dönmez kapı açıldı. Ama mahzenin içini kaplıyan karanlık yüzünden genç kız bir şey göremedi. O zaman Albert'in kendisine göstermek istediği, onu kabul etmek için düzeltmeye davrandığı kilisesine girmesini bekledi, sonra eline bir fener aldı. Zdenko'yu bulacağım fikri ile biraz titriyerek odaya girdi. Ama höcrede değil kendisini, onun hayatına ait bir hâtırayı bile bulamadı. Yapraklardan, koyun postundan yapılmış yatak kaldırılmıştı. Tahta iskemle, âletler, üstüne çuha geçirilmiş ayakkabılar,

kıscacası her şey ortadan yok edilmişti. Hattâ duvarlardaki meşalenin aydınlığı ile parlıyan ıslaklığa bakılırsa bu kubbenin, yaşıyan bir insanın uykusuna bir sığınak olmadığı söylenebilirdi.

Bu bulgu genç kızda bir korku duygusu, bir üzüntü yarattı. Karanlık bir esrar, bu zavallı adamın alın yazısını örtüyordu. Hattâ Consuelo dehşet içinde kalarak belki de kendisinin kötü bir hâdiseye sebeb olduğunu düşünüyordu. Albert'in içinde iki insan yaşıyordu: biri akıllı, ötekisi deli. Birisi güzel huylu, gönül yapıcı, yumuşak başlı; ötekisi garip, vahşi, belki de kararları içinde katı yürekli, zorlu. Daha önceleri kendisiyle kan dökücü bir mutaassıp olan Jean Ziska arasında, hayal ettiği şu bir çeşit özdeşlik, *Hussite* Bohemyasının hâtıralarına karşı duyduğu sevgi, Consuelo'ya karşı beslediği sessiz, sabırlı, ama salt ve derin tutku, genç kızın şu anda aklına gelen bütün bu şeyler, onda en acı kuşkuları uyandırmış olmalıydı. Korkudan donarak hareketsiz kalan genç kız sanki kan izlerini görmekten korkuyormuş gibi mağaranın çıplak tabanına şöyle bir bakmaya kendinde cesaret buluyordu. Genç kız Albert'in kemanını akort ettiğini işittiği sırada hâlâ o uğursuz düşüncelerin içine gömülmüş bulunuyordu. Çok geçmeden o sazın harikülâde sesi ikinci defa dinlemesini çok istediği mezamiri kulaklarına kadar getirdi. Mezamirdeki müzik orijinaldi, üstelik Albert ona öyle sâf, öyle yüce bir duygu katıyordu ki Consuelo sanki kuvvetli bir miknatıs tarafından çekiliyormuş ve onun büyüğü altında kalıyormuş gibi genç adamın bulunduğu höcreye yaklaşarak bütün kaygılarını unuttu.

LIV

Kilise'nin kapısı açık kalmıştı; Consuelo hem içi ilhamla dolu virtüözü, hem garip tapınağı incelemek üzere kapının eşiğinde durdu. Bu sözüm ona kilise, kayaların yontulmasından meydana gelmiş, daha doğrusunu söylemek gerekirse, tabiatın elleri tarafından kayanın içinde düzensiz bir şekilde parçalanmış, büyük bir kısmı suların yer altı faaliyeti ile oyulmuş kocaman bir mağara idi. Dev gibi büyük kaya parçalarının üstüne dikilmiş aralıklı birkaç meşale kayaların yeşilimtirak yanlarını hayal dolu ışıklarla aydınlatıyor ve kimi zaman ışığı arıyan, kimi zaman ışıktan kaçan hayâletler gibi, uzun sarkıtlardan meydana gelen belli belirsiz şekillerin içine gömüldüğü karanlık derinlikler önünde titreşiyordu. Suyun vaktiyle mağaranın yan taraflarında bıraktığı kocaman tortular binbir oynak şekiller gösteriyordu. Kimi zaman birbirine sarılıp, birbirini yutan korkunç yılanlar gibi yerde yuvarlanıyorlar. Kimi zaman topraktan çıkıyormuş gibi korkunç iğneler halinde sarkıyorlardı. Tesadüf onları kayanın karanlık oyuklarından meydana gelen açık canavar ağızlarının içinde diken şeklinde kocaman dişlere benzetiyordu. Başka yerde insan bunlara, ilk çağdaki vahşi tanrıların dev gibi büyük resimleri, şeklini kaybetmiş heykelleri diyebilir. Ejderin pullu derisi gibi kaskatı, koskocaman dikenlerden, yuvarlak meydanın ortasındaki ağır ve geniş yapraklı eğrelti otlarının işlemeli kenarlarından, mezarları andıran taze toprak tümsekleri üstüne yeni dikilmiş sık servi fidanlarından meydana gelen sert bir bitki ör-

tüsü, hepsi birden genç sanatçıda şiddetle etki yaratan bu yere haşmetli, hattâ dehşetli, anlaşılmaz bir özellik veriyordu. İlk dehşet duygusunun arkasından hayranlık duygusu geldi. Genç kız yaklaştı ve Albert'i mağaranın ortasında beliren kaynağın kenarında ayakta gördü, bu su, bol bol fışkırmakla beraber, öyle derin bir havuzun içinde toplanmış bulunuyordu ki, yüzeyinde hiçbir kaynama farkedilmiyordu. Koyu renkli bir safir parçası gibi hareketsiz ve düzdü. Hattâ Albert'le Zdenko'nun kenarlarına çepçevre diktikleri su bitkileri, en ufak bir ürperme ile harekete gelmiyordu. Kaynak, çıktığı yerde sıcaktı. Mağaranın içine yaydığı ılık buğular, bitkilerin yaşamasını kolaylaştıran nemli ve yumuşak bir hava meydana getiriyordu. Kaynağından itibaren birçok kollara ayrılıyor, bunlardan bazıları boğuk bir gürültü ile kayaların altında kayboluyordu. Ötekiler, sınırlarını belli belirsiz bir şekilde geriye iten karanlık oyuklar içinde kaybolmadan önce mağaranın içinde duru dereler halinde sessiz sessiz dolaşıyorlardı.

O ana kadar ancak kemanının tellerini deneyen kont Albert Consuelo'nun kendine doğru geldiğini görünce onu karşıladı. Kaynağın meydana getirdiği ve kendisinin, derin yerlerine bir kaç ağaç kütüğü attığı kıvrıntıları geçmesi için ona yardım etti. Su hizasında şuraya buraya serpilmiş kayalar, alışıktaki adımlara kolay bir geçit veriyorlardı. Genç kıza yardım etmek için elini uzattı, hattâ onu bir kaç defa kolları ile yerden kaldırdı. Ama bu defa Consuelo, ayaklarının altında sessizce akan karanlık selden daha çok karşı konmaz bir yakınlık duygusu taşıdığı bu

esrar dolu kılavuzdan korkmuştu; oysa, aynı zamanda anlaşılmaz bir itme kuvveti onu kendisinden uzaklaştırıyordu. Kaynağın kenarına gelince, kendisinden bir kaç ayak yüksek olan geniş bir kayanın üstünde, içinde pek de güven yaratmıyan bir şey gördü: Bu, yer altı mezarlarında görüldüğü gibi, bir sanat zevkiyle düzenlenmiş kafa taslarından ve insan kemiklerinden meydana gelmiş bir dört köşe anıttı.

Genç kızın titrediğini gören Albert ona:

— Bundan hiç heyecanlanmayınız, dedi. Bu asil kalıntılar dinimin şehitlerine ait kemiklerdir. Önünde mürakabaya dalmaktan ve dua etmekten hoşlandığım bir sunağı meydana getiriyorlar.

Consuelo hüzünlü bir saflıkla sordu:

— Peki ama, siz hangi dindensiniz? Buradaki kemikler, *Hussite* lerin mi, ya da katoliklerin mi? Her iki kemiklerde dinsiz bir azgının kurbanları, aynı kuvvetli imânın din şehidleri değil mi? Büyüklernizin inanmaktan daha üstün tutarak *Hussite* inancını seçmeniz ve Jean Husse'un reformlarından daha sonra yapılan reformların size daha sert, daha kudretli görünmemesi doğru mu?

— Taborite'lerin savaşlarını ne kadar Wallenstein askerlerinin savaşından üstün tutuyorsam *Hussite* lerin reformunu Luther'cilerin reformundan, büyük Procope'u¹ öç alıcı Calvin'den o kadar daha üstün tuttuğumu söylediler size gerçeği söylemiş olurlardı Consuelo. Ama, sezi yoliyle gerçeğe ulaşan ve ben-den daha iyi Tanrı'yı tanıyan sizin için taşıdığım inancın ne önemi var? Sâf ruhunuza külfetler

yüklemek, huzur içinde bulunan vicdanınızı kuruntularımın işkenceleriyle ve mürakabeleri ile üzmemek için sizi buraya getirdimse Allah beni kahretsin! Olduğunuz gibi kalınız, Consuelo! Dini bütün bir kadın, kutsal bir varlık olarak doğdunuz; üstelik fakir ve silik olarak doğmuşsunuz. Hiçbir şey içinizdeki akıl dürüstlüğünü, doğruluk ışığını değiştirmeye yeltenemez. Öğrenmediğiniz halde her şeyi bilen siz, bir çok araştırmalardan sonra çok az şey bilen ben, tartışmadan birlikte dua edebiliriz. Sesinizi yükseltmek zorunda kalacağınız bir tapınakta gerçek Tanrı anlamı gönlünüze doğacak ve gerçek iman duygusu ruhunuzu tutuşturacaktır. Bunu size öğretmekten daha çok ilhamın benden size geçmesi için atalarımın kemik yığınlarından yapılmış şu sunak önünde seslerimizin ve ruhlarımızın birleşmesini istedim.

— Ben de verdiğiniz ad gibi onları anayım, bu asil kalıntıların söylediklerine göre, korkunç bir misilleme yapan atanız Jean Ziska'nın zamanındaki yurt içi savaşları sırasında kana susamış bir azgın tarafından Schreckenstein sarnıcına atılan Hussite'lerin kemikleri olduğunu düşünmekle demek yanlış ol-muyordum. Yine bana anlattıklarına göre, Ziska köyü yaktıktan sonra kuyuları doldurmuş. Bana öyle geliyor ki başımın üstündeki şu kubbenin loşluğunda, sizi boşuna arayıp yorulunca bir çok defa gelip oturduğum yerin tam altında olduğumuzu gösteren yontma yuvarlak bir taş görüyorum. Söyleyiniz Kont Albert. Bana söylediklerine göre Çile Taşı diye ad verdiğiniz yer gerçekten burası mı?

Albert cevap verdi:

— Evet, burada çekilen o dayanılmaz işkenceler, eziyetler, dualarımın sığınağına, ıstırablarımın tapınağına kutsallık vermiştir. Başlarımızın üstünde asılı duran şu koskocaman kaya parçaları ile kaynağın kenarına serpilmiş öteki kayaları görüyorsunuz. Taborite'lerin güçlü eli bu kayaları, *korkunç kör* dedikleri o adamın emriyle buraya attı. Ama onlar, suları, yol açmak için yumuşattıkları yer altı yataklarına doğru itmekten başka bir işe yaramıyorlar. Açılan kuyu çökmüştü. Ben onun yıkıntılarını diktığım servilerin altında gözden kaybettim. Bu mağarayı doldurmak için bütün bir dağı gömmek gerekirdi. Sarıncın bileziği içinde birbiri üstüne yığılmış kaya parçaları Devler Şatosu'nda benim düzlüğümdeki kuyunun içine inmek cesaretini gösterdiğiniz merdiven gibi düz bir merdivenle son bulur. O zamandanberi dağdaki çökme faaliyeti onları biraz daha fazla sıkıştırmış. Eğer oradan arada sırada bir parça kopuyorsa o da ancak kış gecelerinin kuvvetli don hâdiselerinden ileri geliyor. Şimdi bu taşlar düşer mi, düşmez mi diye bir korkuya kapılmayınız hiç.

Consuelo, bakışlarını Albert'in Stradivarius'ünü üstüne koyduğu iç karartıcı sunağa çevirerek:

— Kafamı kurcalayan, işin bu tarafı değil. Sanki o mezhebin din şehitleri yokmuş gibi, sanki bu mezhepten olanların cinayetleri, o mezhepten olanlarınkinden daha çok bağışlanabilirmiş gibi, neden bu kurbanların hâtiirasını ve kalıntılarını bir din hâline getirdiğinizi düşünüyorum.

Consuelo Albert'e güvensizlik dolu bir gözle bakarken ciddi bir edayla böyle konuşuyordu. Zdenko-

nun hâtırası aklına geliyor ve bütün sorularının kafasında, cesaret edebildiği takdirde bu genç adamı çekebileceği bir çeşit yüksek cinayet mahkemesindeki sorgu ile ilişkisi vardı.

Kontu birdenbire saran ıstıraplı heyecan, ona sanki bir vicdan azabının itiraf edilişi gibi geldi. Genç adam ellerini alnında dolaştırdı. Sonra onları göğsüne, sanki yırtıldığını hissediyormuş gibi bastırdı. Yüzü insanda korku uyandıracak şekilde değişti. Consuelo, genç adamın kendisini çok iyi anlamış olduğundan korktu.

Albert, nihayet kemik yığınlarının üstüne dayanarak ve başını oyuk çukur gözleriyle sanki kendisine bakıyormuş gibi görünen kafa taslarına doğru eğerek haykırdı:

— Bana öyle kötülük ettiniz ki bilemezsiniz! hayır Consuelo bilemezsiniz. İnsafsız düşünceleriniz, yaşadığım o uğursuz günlerin hâtırasını içinde öylesine uyandırıyor ki! Yüzyıllar boyunca ıstırapla yaşayan ve Tanrının eli içinde şaşmaz bir adaletin kör bir âleti olduktan sonra ödülünü toplıyan ya da cezasını çeken bir adamla konuştuğunuzu bilmiyorsunuz.. İnsafsız alın yazım için, öylesine ıstırap çektim, öylesine ağladım, öylesine çile çektim, kaderin beni sürüklediği korkuları öylesine yola getirdim ki, sonunda onu unutabildiğim için övünç duyuyordum. Unutmak! Ateşli göğsümü kemiren bir ihtiyaçtı o. Benim her an için duamdı, dileğimdi o. İnsanlarla birleşmemin, Tanrı ile barışmamın işareti idi o. Burada suç cesetlerin üstüne kapanarak öyle yalvarıyordum ki. Nihayet sizi ilk defa görünce umutlanmaya başla-

dım. Bana karşı bir acıma duyduğunuz zaman kurtulduğumu ummaya başladım. Bakınız sunağın üstünde duran kafa tasının etrafına doladığım çiçekleri solmuş, artık toz halinde dökülmeye hazır şu çelenge. Bu çiçekleri tanımazsınız. Ama ben onları acı ve tatlı bunca göz yaşlarıyla öyle suladım ki! Bu çiçekleri siz toplamıştınız. Onları benim için sefalet arkadaşına, mezarımın sadık bekçisine siz vermiştiniz. Göz yaşlarıyla, öpüşlerle onları örterken benim gibi adam öldüren bir insana, benim gibi acıma duygusundan yoksun bir mutaassıba, benim gibi kalpsiz bir zalime karşı, günün birinde gerçek derin bir sevgi besleyip beslemeyeceğinizi üzüntüyle düşünüyordum.

Consuelo çeşitli duygular arasında kalarak ve Albert'in derin bitkinliğinden cesaret bularak kuvvetle:

— Peki ama, dedi, bu işlediğiniz cinayetler nelerdir? Eğer itiraf edilecek günahlarınız varsa bunları bağışlayıp bağışlamıyacağımı, sizi sevip sevmeyeceğimi bilmem için burada, şimdi, önümde itiraf ediniz.

— Günahlarımın bağışlanması, evet, bunu yapabilirsiniz. Çünkü şu tanıdığınız adam, yani Albert de Rudolstadt'ın hayatı, bir çocuğun hayatı kadar tenazdır. Ama tanımadığınız adam, yani Calice'li Jean Ziska Tanrının öfkesi ile hak olmıyan bir dine sürüklendi.

Consuelo soruları ile, küllenmiş olan ateşi kötürkleyerek kederli Albert'i bir konu üstünde toplanan deliliğin belirtilerini onda yeniden yaratarak na-

sıl bir ölçsüzlük yaptığını gördü. Yargı ile onları yenmenin artık zamanı değildi. Çılgınlığın ona işaret ettiği aynı çarelerle genç adamı yatıştırmaya çalışamadı.

— Albert, dedi, şu anda yaşayan varlığınız eğer duaya, pişmanlığa adanmışsa artık çile çekecek hiçbir tarafınız kalmamıştır ve Tanrı Jean Ziska'yı affediyor.

— Tanrı kendisine hizmet eden önemsiz yaratıklara, doğrudan doğruya kendini hissettirmez. Bunlardan kimini esenlik, kimini ceza için kullanarak ya alçaltır, ya da yüreklendirir. Bir acıma zihniyeti içinde eşitlerimizi kötülemeye, ya da teselli etmeye çalışırken hepimiz onun iradesinin yorumcularıyız. Genç kız, bir papazın günahları affettirmek için ağzından dökülen sözleri bana söylemeye hakkınız yok. Papazın bile din adamlarında bulunan gururun ona mal ettiği bu yüksek görevi yoktur.¹ Ama tanrısal lütfu, beni severek aktarabilirsiniz bana. Sevginiz beni Tanrı ile barıştıracaktır ve bana geçmiş yüzyılların tarihini adını verdikleri o günleri unutturabilir... Sizden ummıyacağım en yüce söz verişleri, Tanrı adına yapabiliydiniz bana. Ben bunda sadece asıl ve yüce bir taassup görürüm. Elinizi kalbinizin üstüne koyun ve düşüncemin orada birleşip birleşmediğini, sevgimin orasını doldurup doldurmadığını bir sorun. Eğer size *evet* diye cevap verirse, bu *evet* günahlarımın affedilmesi için sözleşmenin temel kuralı, elimden alınmış hakların geri verilmesi için bir anlaşma, içime huzur getirecek büyü, mutluluk ve *unutma* olacaktır. Ancak böylece İncil'in tarif ettiği rahibe olabilir ve bir

katoliğin ruhu, nasıl günah çıkaran papazının ağzından çıkan sözlerle günahlarının bağışlandığını inanırsa benim ruhum da öylece Tanrının gönlünde günahlarının bağışlandığına inanabilir.

Tutku ile genç kıızı kollarının arasına almak için ona doğru dönerek haykırdı:

— Söyleyiniz bana beni sevdiğinizi.

Ama Consuelo kontun kendisinden yapılmasını istediği anddan korkarak geri çekildi.

Genç adam derin bir inilti çıkarak:

— Beni sevmiyeceğini, hiçbir zaman günahlarımın bağışlanamayacağını, bu varlığı tanımadığım sırada yaşadığım o lânetli günleri *unutamayacağımı* çok iyi biliyordum, diye haykırarak kemik yığınlarının üstüne yığıldı.

Consuelo genç adamı derin bir üzüntüye gömen ıstırapın önünde son derece şaşırarak:

— Albert, sevgili Albert, dedi, biraz cesaretinizi topluyarak beni dinleyiniz. Bir yandan bir mucize fikri ile sizi aldatmak istediğim için beni suçlandırıyor-dunuz, bir yandan da çok daha büyük bir mucize göstermemi benden istiyorsunuz. Her şeyi gören, bütün değerlerimizi ölçen Tanrı her şeyi affedebilir. Hele benim gibi zayıf, bilgisi dar bir yaratık yalnız düşüncesinin ve fedakârlığının çabası ile sevginiz kadar garip bir sevgiyi nasıl olur da anlayabilir ve kabul edebilir? Bana öyle geliyor ki benden istediğiniz, hele sizi pek az tanıdığım için vermesi elimde olmıyan kıskanç bir sevgiyi bende uyandırmak, size ait bir meseledir. Çocukluğumda bana biraz öğretilen sofu-

luğun o mistik diliyle konuştuğumuza göre, size derim ki: insanın kendi tasavvurlarını ortadan kaldırmaması için suçunun bağışlanmış olması gerekir. Peki ama siz sevgimden istediğiniz günahların bir çeşit affedilmesine lâyık mısınız? En temiz, en yumuşak, en tatlı bir duyguyu istiyorsunuz. Oysa ruhunuz bu şefkate, bu yumuşak davranışa hazır değilmiş gibi görünüyor bana. Çünkü onu sonu gelmeyen hınçlar gibi daima en karanlık düşüncelerle besliyorsunuz.

— Ne demek istiyorsunuz, Consuelo, anlamıyorum sizi?

— Demek istiyorum ki, siz her zaman uğursuz hulyaların, büyük günah fikirlerinin kanlı görüntülerinden gelen bir etkinin altındasınız. Yüzyıllarca önce işlediğinizi sandığınız, aynı zamanda hâtırasına bağlı bulunduğunuz cinayetler üstünde ağlıyorsunuz. Çünkü onları övünce değerli ve yüce olarak adlandırıyorsunuz, çünkü onları Tanrının iradesine ve Tanrının haklı öfkesine malediyorsunuz. Kısacası, bir yandan hayal gücünüz içinde bir çeşit yok edici melek rolünü oynamaktan övünç duyuyorsunuz, bir yandan da korkuyorsunuz. Geçmişte kendinizi öç alan, yok eden bir insan olduğunuzu tasavvur ederken, insanın, bu korkunç kaderin iç güdüsünü, çekiciliğini, hattâ aşağı yukarı zevkini devam ettiriyormuşsunuz diyeceği geliyor; çünkü şimdiki hayatınızdan öteki dünyaya bakıyorsunuz. Henüz işlediği bir cinayetle mahkûm edilen bir kaatile ağladığınız gibi kendinize ağlıyorsunuz.

Rudolstadt kollarını göğe kaldırarak haykırdı:

— Hayır, hayır, hayatın etkinliğini onlara vermek için bağrındaki aşk içinde yeniden yıkayan ve onları kendine çeken ruhların o sonsuz kudretli Tanrısı sayesinde, hiçbir şiddet ve vahşet iç güdüsünü içimde saklamadım. Elde meşale ve kılınc olduğu halde, mutaassıp, ama hiç çekinmiyen dilimizde *büyük çaba ve öfke devri*¹ diye ad verdiğimiz şu barbar zamanların içinden geçmeye kendimi mahkûm ettiğimi bilmek fazlasıyla yeter bana. Ama, ey yüce çocuk, tarihi hiç bilmiyorsunuz, geçmişi hiç anlamıyorsunuz. Şüphesiz içinde barış görevini aldığınız, teselli edici bir melek rolü oynadığınız milletlerin alın yazıları gözleriniz önünde bir muamma olarak duruyor. Bununla beraber şu korkunç gerçeklerden bir şeyler bilmeniz, Tanrı adaletinin talihsiz insanlara neyi emrettiği hakkında bir fikir edinmeniz gerekir.

— İsa'nın etini ve kanını temsil etmek üzere ekmek ve şarap kullanılarak yapılan kutsama töreni adına milletlerin birbirlerini boğazlamaları için inarı birliği törenleri² üzerinde boşuna çatışmaların her iki tarafça neden pek önemli, pek kutsal sayılabildiğini açıklayınız bana.

Albert kaynağın kenarında Consuelo'nun yanına oturarak cevap verdi:

— Buna Tanrısal adını vermekte haklısınız. Kardeşlik kuralını sonsuzlaştırmak için bir Tanrısal varlığın, insanlar arasında kurduğu bu eşitlik putu, bu tören, sizin ağzınızda daha az değer kazanmış oluyor. Çünkü siz, insan soyunun övünç duyabileceği en yüce kudretlere, en asil yaratıklara eşit bir varlıksınız. Bununla beraber sizi kendilerinden aşağı bir soy

gözüyle bakanlar, kanınızı, dünya yüzündeki hükümdarların ve kırılların kanından daha az değerli olduğunu sanan akılsız ve kibirli insanlar hâlâ bulunmaktadır. Ben de bu kırıllardan, bu hükümdarlardan geldiğim için eğer kafamda kendimi sizden üstün tutsaydım, benim için ne düşünürdünüz Consuelo?

— Bütün sizin sınıfı kutsal varlık sayan peşin bir yargıyı affederdim. Onlara karşı isyan etmeyi hiçbir zaman aklıma getirmedim. Bağımsız olarak doğduğuma, yüksek tabaka insanlarından daha çok sevdiğim aşağı tabaka insanları ile aynı seviyede olduğuma memnunum.

— Consuelo, bu peşin yargım için beni affedersiniz ama, bana hemen hemen değer vermezsiniz. Sizi taparcasına seven, doğumun verdiği hakla Cermen İmparatoriçesi ilân edilseydiniz ne kadar saygı gösterecekse, öyle bir saygı göstereceğinden şüphe edilmiyen bir adamın yanında, burada benimle beraber tek başınıza, sâkin kalamazdınız hiç. İzin veriniz de karakterimi ve öz görüşlerimi öğrenmeden, sizi bu raya ilk defa getiren tanrısal acımayı duymadığınıza inanayım. (Felsefeye dayanan yargılarla, zihninizi yormak istemeden) hitap ettiğim kalbinizin içinden öğrenip biliniz ki, eşitlik kutsaldır,¹ bu insanların kutsal babası olan yüce varlığın iradesidir; insanların vazifesi, onu aralarında yerleştirmeye çalışmaktan ibarettir. Milletler kendi dinlerine kuvvetle bağlanınca onlar için ekmek ve şarap töreni, toplumsal kanunların kendilerine yararlanmak imkânının sağladığı tam eşitliği temsil ediyordu. Fakirler ve zayıflar bu ekmek ve şarap töreninde kendilerine kötü

günlerini hoş gösteren, dünyanın geleceği içinde kendilerinden sonra gelenler için daha iyi günleri umduran dinsel söz vermeler buluyorlardı. Bohemya halkı havarilerin öğrettikleri, uyguladıkları İsa'nın eti ve kanı ile temsil etmek suretiyle yapılan ekmek ve şarap törenlerini her zaman izlemek istemişlerdi. Bu, tamamiyle eski devrin kardeşliğine dayanan bir ekmek-şarap töreni, bir eşitlik töreni, Tanrı saltanatının bir gösterisi, yani yeryüzünde gerçekleşmesi gerekli olan ortaklaşa bir hayattı. Halka, hattâ kiralara kendi zorba ve özentili kanunu ile düzen veren Roma Kilisesi papazdan hristiyanı, papaz takımından milleti, din adamları sınıfından halkı ayırmak istedi. Esrar dolu kuddas dolablarına Tanrıyı saklayabilmeleri için kupayı kendi adamlarının eline verdi, sonra bu papazlar saçma sapan yorumlarla İsa'nın kanı ve etini temsil eden ekmek ve şarap törenini bir putperestlik haline getirdiler. Vatandaşların bu törene ancak onların keyfine göre katılma hakkı oldu. Günah çıkarmanın gizli tutulması yüzünden vicdanların anahtarlarını ellerine aldılar. Yoksulun susuzluğunu gidereceği ve yeriden güç kazanacağı kutsal kupayı, cennetten çıkma kupayı sedir ağacından yapılmış altın kaplama sandıklar içine kapattılar. Oradan ancak papazın dudaklarını yaklaştırması için çıkarılıyordu. İsa'nın göz yaşlarını ve kanını içmeye yalnız onlar layıktı. Alçakgönüllü hristiyan o papazın önüne diz çökecek ve meleklerin ekmeğini yemek için onun elini yalıyacaktı.¹ Halkın hep bir ağızdan *kupayı geri verin bize kupayı!*² diye neden haykırdığını şimdi anlıyor musunuz? Aşağı tabaka insanları-

mın kupası, çocukların, kadınların, günahlıların, akıl hastalarının kupası! Bütün fakirlerin, vücutça ve akılca sakatların kupası! Bütün Bohemya baş kaldı-
 rırken ve birleşirken işte böyle bir haykırışma oldu. Gerisini biliyorsunuz Consuelo; biliyorsunuz ki dinsel bir sembol içinde, gönlü yüce ve övünçlü bir milletin bütün asil ihtiyaçlarını, bütün sevinçlerini özetleyen bu ilk fikre zulmün sonucu olarak civardaki milletlere karşı girişilen korkunç bir boğuşma içinde bütün vatanseverliğe bağlı hürriyet ve milli şeref fikirleri gelip bağlandı. Kupanın ele geçirilmesi en asil zaferleri, ardından sürükledi. Eğer, bilgisiz ve şüpheli yargılar tarafından yorumlanan tarih size kana karşı azgınlığın, altına karşı susuzluğun, bu savaşları alevlendirdiğini söylerse emin olunuz ki bu, Tanrıya ve insanlara karşı söylenmiş bir yalandır. Şu pek açık bir gerçektir ki, kinler ve özel hırslar babalarımızın savaşlarını kirletmişlerdir. Ama bu zenginleri ve soydan kişileri her zaman yiyip kemiren bir aç gözlülük ve baskı yapma zihniyeti idi. Yalnız onlar tehlike yarattılar ve kutsal dâvaya on defa ihanet ettiler. Kaba ama samimi, mutaassıp ama ilhamlı olan halk, şairâne adlarını bildiğiniz mezhepler içinde cisimleşti. Taborite'ler¹ Orébite'ler², Orphe-
 lin'ler¹, Birleşmiş Kardeşler¹, bunların hepsi, dağlara sığınarak sıkışık durum içinde paylaşma ve salt eşitlik kanununu izliyerek yeryüzünde oturanların içinde ruhun sonsuz hayatına imân getiren, İsa'nın gelişini ve şölenini, Jean Huss'ün, Jean Ziska'nın, Procope Rase'in ve hürriyeti vaaz etmiş ve ona emeği geçmiş olan bütün bu yenilmez başkanların dirilişini bek-

liyen ve bu imân için şehit düşmüş olan halkdı. Bence bu inanç bir yapıtı değildi, Consuelo. Dünya üstündeki görevimiz genel olarak tasavvur edildiği kadar kısa değildi; hattâ vazifelerimiz mezarın ötesine kadar uzanır.¹ Şato papazının belki de benim iyi kalbli, ama zayıf büyüklerimin Hussite dininin ibadetlerini ve kurallarını yaydığı için bana maletmekten hoşlandıkları şu sıkı ama çocukça bağlılığa gelince, heyecanlı zamanlarda ateşimin yükseldiği günlerde, sembolü kuralla, şekli sembolle karıştırdığım gerçekse beni çok hor görmeyiniz, Consuelo. Düşüncemin derinliğinde bu unutulmuş ve bugün artık mânası kalmamış olan dinsel törenleri içimde yeniden yaşatmak istemiştim. Eğer gözlerini açmaya razı olsalardı ve kölelik boyunduruğu, milletleri hürriyet dinini aramaya müsaade etseydi, daha aydın insanlara bugün başka şekiller, başka semboller uygun düşerdi. Yalnızlık duygularımı, zevklerimi, alışkanlıklarımı yanlış ve sert bir şekilde yorumlamışlardı. Şu yüzyılın insanların bulunan zekâ böbürlenmesini ve kısırlığını görmekten yorulmuş olan ben, merhametli kalbim basit ya da mutsuz zekâların alış verişinde yıkamak ihtiyacını duydum. Şu deliler, şu yersiz yurtsuzlar, şu dünya mallarından ve soydaşlarının sevgisinden yoksun çocuklar, işte onlarla konuşmaktan, deli diye ad taktıkları insanların safça saçmalıklarında tanrısız mantığın kısa ama çoğu zaman parlak ışıklarını, suçlu ve cehennemlik adı verdikleri insanların itiraflarında, gizli olmakla beraber, acınma ve vicdan azabları şekli altında doğruluğun ve ahlâk temizliğinin derin izlerini bulmaktan zevk duydum. Benim

böyle hareket ettiğimi, bir bilgisizin sofrasına, bir haydutun baş ucuna oturduğumu görünce, acıyarak, kendimi dine aykırı ibadetlere, hattâ büyüclüğe kattığım sonucunu çıkardılar. Bütün bu suçlamalara nasıl cevap verebilirdim? Yurdumun tarihini okumaya ve onun üstünde derin derin düşünmeye çabalıyan kafam, sayıklamaya benziyen, belki de sayıklama olan sözleri ortaya atınca benden, şeytan tarafından çarpılmış bir çılgın gibi korktular. Şeytan! Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz, Consuelo? Bütün dinlerin papazları tarafından yaratılmış olan bu gizli mecazı size açıklamamı ister misiniz?

İç i rahatladığı ve hemen hemen kuşkusu dağıldığı için elini Albert'in ellerinde unutmuş olan Consuelo:

— Evet dostum, dedi. Şeytanın bana ne olduğunu anlatınız. Size gerçeği söylemem gerekirse her zaman onun Tanrı kılığına girdiğine inanmakla ve bana öğretilenlere karşı açıkça hiç isyan etmemekle beraber ben şeytana hiç inanmamıştım. Eğer var olsaydı, Tanrı, onu kendinden de ve bizden de, bilemiyeceğimiz kadar uzak bir yerde zincire vururdu.

— Eğer var olsaydı, eğer dinsiz sofistlerin her yetkinliğin, her bilginin, her sevginin tipi ve ideali olduğunu tanımamaktan daha çok inkâr etmeyi daha uygun gördükleri bu Tanrının garip bir yaratığı olurdu. Nasıl olur da yetkinlik kötülüğü, ilim yalanı, aşk kini ve hainliği doğurabilir? Bu, insan oğlunun çocukluk çağına kadar geri götürülmesi gereken bir masaldır. O devirde madde dünyasının musibetleri ve felâketleri yer yüzünün korkak çocuklarına iki Tanrı-

nın, biri bütün iyiliklerin kaynağı, öteki bütün kötülüklerin kaynağı olan her şeyin hükümdarı ve yaratıcısı olan iki ruhun, hemen hemen birbirine eşit iki ilkenin bulunduğunu düşünüyorlardı, çünkü iblisin¹ saltanatı sayısız yüz yıllar sürecektir ve yedi kat gökte korkunç savaşlardan sonra saltanatını bırakacaktı. Ama İsa'nın kehanetinden, İncil'in sâf nurundan sonra papazlar, eski çağlarda yaşamış atalarımızın bu kaba inancını milletlerin kafasında neden diriltmeye ve yeniden uyandırmaya cesaret ettiler? Çünkü papalık doktrininin, bir yandan yersizliği ve bir yandan kötü yorumlanması yüzünden insanların kafasında iyilik, kötülük anlamı karanlık ve eksik kalmıştı. Salt bölünme ilkesi, haklar içinde, vücut ve ruhun kaderleri içinde tinsel ve özdeksel görevler içinde kabul edildi ve onlara ayrıldı. Hristiyan çileciliği ruhu yüceltiyor, ama vücudu yıpratıyordu. Yavaş yavaş taassup, özdeksel hayatın tanınmamasını aşırı derecede ileri götürünce ve toplum, İsa'nın dinine rağmen ilk çağın sınıf farklarını devam ettirince bir yanda sayısı yüksek bir halk bilgisizliğin ve asılsız fikirlerin karanlığı içinde sıkıntılı bir hayat sürdü. Öte yanda bir avuç insan aklın emrine göre yaşamakta ve varolmakta devam etti. O zaman gerçekten öyle bir hal oldu ki, aydın ve kudretli sınıflar ve hele papaz takımı toplumun ruhunu, halk da ancak onun vücudunu meydana getirdi. Şu halde bu açığa göre, zeki insanların gerçek efendisi kimdir? Tanrı; ya bilgisizlerin Tanrısı? Şeytan; çünkü Tanrı, ruha hayat veriyor ve şeytanın zayıf ve kaba insanları içine çektiği duyular hayatını yasak ediyordu. Birçok öteki mezhepler arasında gizli ve

garip bir mezhep¹ vücuda tekrar itibarını kazandırmayı, keyfe göre bölünmüş bu iki ilkeyi tek bir tanrısal ilke içinde birleştirmeyi tasarladı. Mutluluğun öğeleri olan sevgiyi, eşitliği, her şeyde ortaklığı gerçekleştirmek istedi. Bu, doğru ve kutsal bir fikirdi. Bir çok aşırı hareketler, kötü kullanışlar oldu, bunun önemi yoktu. Bu mezhep, itiraz ederek uydurma kötülük ilkesini kaldırmayı, tersine onu iyiliğin etkeni ve hizmetkârı haline getirmeye çalıştı. Bu filozoflar tarafından şeytana, tanrısal ruhlar topluluğu içinde hakları geri verildi ve sorumsuzluğu tanındı. Hattâ onlar, şairane yorumlar yoliyle Mikâile de onun maiyetindeki büyük meleklerine de kudreti, şan ve şerefi zorla eline geçiren bir takım zorbalar göziyle bakmaya başladılar. Papaların, piskoposların, eşitlik dinini, insanlık ailesi için gerekli olan mutluluk ilkesini, cehennem dedikleri yapıntılar içine süren insanların gerçek yüzü bu idi. Kederli ve hüzünlü Lucifer bunca yüzyıllardanberi, Prometheus gibi zincirler altında inim inim inlediği uçurumlardan çıktı. Kurtarıcıları yüksek sesle onu yardıma çağırdılar. Ama kendisi gibi uzun zamandanberi tahtından indirilmiş, kötü muamele görmüş, iftiraya uğramış insanlar üstünde Tanrılığını ve gelecekteki saltanatını gizli ve derin düsturlarla ifade ettiler.² Ama canım, bu açıklamalarla hiç şüphe yok, sizi yoruyorum. Bu yüzden beni affediniz, Consuelo. Beni, size, İsa'ya karşı olan ve cinlere tapan biri diye tanıttılar. Suçsuzluğumu ispat etmek, beni suçlandıranlardan daha asılsız fikirlere inanan bir insan olmadığımı size göstermek istiyorum.

Consuelo tatlı bir gülümseme ile dedi ki:

— Dikkatimi hiç de yormuyorsunuz. Hattâ gecenin birinde, Lollard'ların düsturunu bana kullanarak insan soyuna düşman biriyle bir andlaşma yapmadığımı öğrendiğim için pek memnunum.

Albert cevap verdi:

— Sizi bu konuda pek bilgili buluyorum.

Kont sonra, genç kıza katolik dini safsatacılarının kendi kötü niyetli suçlamaları ve yargıları altında, mezhep değiştirme denilen bu büyük gerçeğin yüce anlamını açıklamaya devam etti. Gerçekten çok daha uzak olduğunu umduğu zamanlar içinde kendisini çileye ve asılsız fikirlere sürükliyen araştırmaları, mürakabaları, üzücü hulyaları ortaya dökerken yavaş yavaş canlandı. Bu itirafı sâf ve temiz bir hale getirmeye çalışırken olağanüstü bir zihin açıklığına ulaştı; kendisinden öyle içtenlikle ve yargıyla söz etti ki, sanki bir başkası söz konusu oluyordu. Bu tehlikeli hastalıklardan pek uzun zamandanberi kurtulmuş gibi aklının bozukluklarını ve zavallılıklarını mahkûm etti. Şimdiki hayatının ayrıntıları içinde onun için adetâ değer biçilmez görünen zaman anlamı bir yana bırakılacak (ve daha yarım saat önce bir sapıklığın içine düştüğünü hatırlamadan, eskiden kendini Jean Ziska, Wratislaw, Podiebrad ve geçmişin öteki kişileri olduğunu sandığı için ayıpladığına bakılacak) olursa Kont Consuelo'nun şimdiye kadar rastladığı insanlardan daha çok bilgilerle, daha çok hoşgörür yani doğru fikirlerle aydın ve üstün bir adamı onun varlığında tanınaması mümkün olmayacak kadar olgun bir insanın ifadesi ile konuşuyordu¹.

Dilediği şeylerle yavaş yavaş ilgilenen ve dikkat harcayan, anlaması çabuk, her incelemeyi izlemesi sabırlı, her yüksek bilgi parçasını özümsemesi kudretli olan bu genç kızın iri gözlerinde parlıyan canlı zekâ, Rudolstadt'ı gittikçe daha derin bir inançla canlandırdı, hattâ belâgati heyecan verici bir hal aldı. Genç adamın sevinçle cevap verdiği bir kaç soru ve bir kaç itirazdan sonra Consuelo, Albert'in onda uyandırdığı bir çeşit hayranlık sarhoşluğundan haz duyduğu kadar, fikirlere karşı uyanan tabii merakını gidermekten başka bir şey duymadı. O gün kendisini heyecanlandıran her şeyi unuttu, hattâ Anzoletto'yu, hattâ Zdenko'yu, hattâ gözleri önünde duran şu kemik yığınlarını. İçini bir çeşit büyü sardı. Servileriyle, korkunç kayalariyle, şu iç karartıcı sunağıyla, içinde bulunduğu bu çekici yer, meşalelerin oynak ışığında ona, içinde heybetli ve şatafatlı görüntülerin gezindikleri bir çeşit sihirli saray gibi göründü. Pek uyak olmakla beraber şairâne bünyesi için biraz fazla gergin tuttuğu şu inceleme yetilerinin uyuklaması içine kendini salıverdi. Albert'in ona söylediği şeyleri artık duymıyarak, ama tatlı bir vecdin içine gömülerek genç adamın kendisine kötü tanınmış büyük bir fikir gibi göstermiş olduğu ve sanatçı hayal gücünün, ıstıraplı solgun güzel yüzü ile İsa'nın kızkardeşinin kardeşi ve kendine doğru yavaşça eğilmiş evrensel aileden sürülen bir çocuk ve halk kızı olarak canlandırdığı şu şeytan fikri içini sızlattı. Albert'in kendisiyle artık konuşmadığını, iki adım ötede ayakta durduğunu ve kemani ile, kendisini hayran bırakan ve büyüleyen bir müziği çaldığını birdenbire farkettti.

LV

Albert ilkin kemaniyle, bizim çevremizde ya bilinmiyen, ya da Bohemya'da artık unutulmuş olan, ama Zdenko'nun değerli bir geleneğe uyararak sakladığı ve kontun bunca incelemelerden ve murakabelerinden sonra yazısını, anahtarlarını çözdüğü şu eski çağ ezgilerinden bir çoğunu çaldı. Kont, ilk bakışta kaba ama ciddi ve aydın bir zevk sahibi için son derece içli ve gerçekten güzel olan bu bestelerin havasıyla öylesine beslenmişti ki, bu motiflerin esas fikri üstünde doğaçtan çalabilecek kadar, onları özümsemiş, bunlara kendi fikirlerini karıştırıp bestenin ilkel duygusunu ele alarak geliştirecek ve bu eski çağ şarkılarının ciddi ve göze çarpan orijinal niteliğini kendinin ustaca ve bilgili yorumlarıyla değiştirmeden, bu niteliklere bağlı kalacak kadar benimsemişti.¹ Consuelo eski Bohemya'nın o ateşli dehasından doğan bu kıymetli örnekleri dinliyeceğini ve aklında tutacağını sanmıştı. Hem içinde bulunduğu durum, hem bu yabancı müzik içinde kulağına çarpan belli belirsiz sesler, içindeki inceleme isteğini hemen biraz sonra imkânsız bir hale getirdi.

Bir bilim ve düşünce mahsulü olmadığı ve kuralların, kullanılan düzenlerin zorunluluğundan kaçtığı ve ilhamla meydana geldiği için doğal diye ad verilebileceğimiz bir müzik vardır. Bu, halk müziğidir, özellikle köylünün müziğidir. Ah, bu canım şiirler! Onlar doğru dürüst notalarının yazılması şerefine ulaşmamış olan bir esas motifin salt anlatım şekli içine sokulmaya tenezzül edilmeden kendi ülkelerinde

doğarlar, yaşarlar ve ölürlər. Sürülerinin bekçiliğini yaparken, ya da sapan demirini toprağın içinde iterken (hattâ daha az şairâne olan bölgelerde hâlâ bunlar vardır.) köyünün baladını doğaçtan besteleyen ve adını bilmediğimiz sanatçı, uçuveren fikirleri akılda tutmakta, onu bir yere yazmakta güçlük çekecektir. Bu baladı kendisi gibi tabiatın çocukları olan öteki müzikçilere duyurur. Onlardan herbiri kendi dehasının keyfine göre onu köyden köye, kulübeden kulübeye taşıyıp durur. Bu yüzdendir ki, sâhlığı bakımından pek ilgi çekici, duygu bakımından çok derin olan bu kır romansların çoğu zamanla kaybolur, köylülerin hafızasında hemen hemen yüz yıl kadar ömürleri vardır. Sanat kurallarına göre yetişmiş olan müzikçiler onları derlemek için yeteri kadar uğraşmazlar. Bir çoğu onları anlıyacak kadar zekâları, yüksek duyguları olmadığından bu şarkıları hor görür. Kimi müzikçiler asıl bestecileri için bile belki de artık varolmayan sayısız yorumcular tarafından şüphesiz belli ve değişmez bir örnek olarak hiç bir zaman tanınmamış olan bu müziğin ilkel ve gerçek söylenişini bulmak isteyince, hemen karşılaştıkları zorluk yüzünden yırlarlar. Bir takımları bilgisizliklerinden onları değiştirmişlerdir. Bir takımları da sanat öğretiminin kendilerine, içgüdülerini uzaklaştırmayı öğretmediği için üstünlüklerinin etkisi ile onları geliştirmiş, süslemiş, ya da güzelleştirmişlerdir. İlkel eserin biçimini, bozuklarını kendileri de bilmezler ve onların her şeyden habersiz dinleyicileri de daha fazla bir şey farketmezler. Köylü ne inceler, ne de ölçüştürür. Tanrı onu müzikçi olarak yaratınca, kuşlar gibi, hele sonsuz çe-

şitlemelerle dolu ögeleri aynı olmakla beraber, durmadan doğaçtan söyliylen bülbül gibi şarkı söylerler. Zâten halktaki zekânın sınırsız bir bereketi vardır*. Söylediği şarkıların notasını yazmaya ihtiyaç yoktur. İşlediği toprak gibi durup dinlenmeden ürün verir. Ona ilham veren tabiat gibi, her saat yaratır.

Consuelo, halk müziğini anlamak ve onu derinden derine sevmek için sâflık, şiir, duyarlık gibi kalbinde bulunması gereken her şeye sahipti. Bu bakımdan büyük bir sanatçıydı¹. Derinleştirdiği bilgiye dayanan nazariyeler, ruhundaki gençliğin ve ilhamın hazinesi olan o tazeliği, o ince yumuşaklığı hiç de yok etmemişti. Arada sırada Porpora'dan gizli olarak Anzoletto'ya bir kaç defa Adriyatik balıkçılarının bir takım barkorellerini, *Padre Martini*, *Maestro Durante*²'nin bütün ustaca yazılmış bestelerinden daha üstün tuttuğunu söylemişti. Annesinin bolero'ları,³ ilâhileri, hâtıralarının tâ derinliğinde kendisi için alıp taşımaktan yorulmadığı şiirli bir hayatın kaynağı idi. Bohemya'nın müzik dehası ve çoban, savaşçı, mutaassıp, ağır başlı, ama yumuşak şu milletin ilhamı kuvvetin ve yetkinliğin en güçlü ögeleri ortasında onun üstünde öyle bir izlenim yaratmıştı ki. Onun için bunlar birden dikkat çekici, yepyeni özelliklerdi. Albert bu müziği milli ruhun ve bu ruhun onda yarattığı sofuca ve kudretli bir duygunun o pek az rastlanır kavrayışı ile söylüyordu⁴. O, doğaçtan çalarak köleliğin, kendi kişisel karakterinde ve kendi milletin karakterinde iz bıraktığı hayıflamayı, derin hüznü oraya katıyordu, Kederin, coşkunun, güçsüzlüğün bu karışımı, ıstırap çılgınlıklarına katılan şu minnet ilâ-

hileri hem zavallı Bohemya'nın, hem zavallı Albert'in en derin, en tam ifadesiydi¹.

Haklı olarak, müziğin amacı heyecandır derler. Hiç bir sanat insan kalbinde bu kadar yüce bir insanlık duygusu uyandıramaz. Hiç bir sanat ruhun gözleri önüne bir yandan tabiatın parlaklığını, öte yandan mürakabenin hazlarını, bir yandan milletlerin karakterini ve onların tutkularındaki kargaşalığı, öte yandan acılarının iç çöküntülerini sermez. Müzik bize umudu, dehşeti, içe dönüşü, secdeyi, coşkuyu, imânı, şüpheyi, zaferi, huzuru verdiği gibi bütün bunlardan başka daha birçok şeyler verir. Hattâ eşyaların görüntülerini yaratır, parlak seslerin etkilerle çocuklukta, gerçek görüntülerin dar taklitlerine düşmeden bir buğu perdesi altında bu parlak sesleri ve taklitleri yücelterek ve Tanrılaştırarak hayal gücümüzü aktardığı, dıştaki eşyaları bize gösterir. Bir takım ilâhiler gözümüzün önünde eski kiliselerin dev gibi büyük hayaletlerini canlandırır. Aynı zamanda bu ilâhiler, bu kiliseleri yapan ve dinsel şarkılarını söylemek için içinde secde eden milletlerin düşüncesini de bize anlatırlar. Çeşitli milletlerin müziğini, temel kaynaklara başvurarak içtenlikle ifade etmek ve gerektiği gibi dinlemek istiycekler için dünyayı dolaşmak, çeşitli milletleri görmek, anıtlarının içine girmek, kitaplarını okumak, bozkırlarını, dağlarını, bahçelerini ve çölleri ni baştanbaşa dolaşmak zorunda kalmıyacaktır. Gereği gibi ifade edilmiş bir yahudi şarkısı bizi havraya sokar. Bütün bir İskoçya, gerçek bir İskoçya havasının içindedir. Bütün bir İspanya gerçek bir İspanyol havasının içinde olduğu gibi. Ben böylece sık sık Po-

lonya'ya, Almanya'ya, Napoli'ye, İrlanda'ya, Hindistan'a gittim; hattâ bu insanları, bu ülkeleri inceliyeceğimden çok daha iyi tanıyorum. Bütün hayatı hayalimde yaşatmak, kendimi oraya aktarmak için ancak bir an gerekiyordu. İşte bu, müziğin büyüü altında özümsemiğim hayatın özü idi¹.

Consuelo yavaş yavaş dinlememeye ve Albert'in kemanını işitmemeye başladı. Bütün ruhu dikkat kesilmişti. Hattâ algılara kapalı kalan duyguları, yeni varlıkların oturduğu o bilinmiyen boşluklar arasında ruhuna önderlik etmek için başka bir dünyanın içinde uyanıyorlardı². Hem korkunç, hem çok garip bir karışıklık içinde Bohemya'daki eski kahramanlara ait hayaletlerin ayaklandığını görüyordu. Korkunç Tabo-ride'ler müstahkem dağların tepesinden, sıska, yarı çıplak üstleri başları kan içinde, vahşi hareketlerle aşağı inerken manastır kiliselerinden ölüm çanlarını işitiyordu, sonra ölüm meleklerinin, bir elde kupa, bir elde kılıç, bulutların üstünde toplandıklarını görüyordu. Görevlerini kötüye kullanan başı üstünde havada, sıkışık bir küme halinde duran bu ölüm meleklerinin, Tanrının öfke kupasını lânetli toprağa boşaltıyorlardı. Ona öyle geliyordu ki, bu meleklerin ağır kanatlarını çırttığını işitiyor, İsa'nın kanı, bu meleklerin öfkeleri ile tutuşan yangınları söndürmek için, ardlarından iri damlalar halinde dökülüyordu. Gözlerinin önünde kimi zaman savaş meydanlarında yüzüstü bırakılmış cesetlerin inlediği ve hırıltadığını işittiği karanlık bir gece, kimi zaman yuvarlak miğferiyle, pash zırhiyle, gözlerini örten kanlı sargısı ile savaş arabasının üstünde duran Korkunç Kör'ün³

bir yıldırım hızıyla geçtiğini gördüğü ve parlaklığına dayanamadığı yakıcı bir gün, canlanıyordu. Yaklaşması ile tapınaklar kendiliğinden açılıyordu. Papazlar, cübbelerinin etekleri altında dua kitaplarını ve paralarını saklayıp götürerek toprağın içine gömülüyorlardı. O zaman savaşı kazananlar, dermansız ihtiyarları, Lezar gibi vücutları yara bere izleriyle kaplı dilencileri taşıyorlardı; deliler, Zdenko gibi şarkı söyleyerek, gülerек oraya buraya koşuyorlardı. Üstlerine koyu kırmızı kan bulaşmış cellâtlar temiz elli, melek gibi yüzlü yavrucaklar mızrak demetlerini, reçineli meşaleleri taşıyan kadınlar bir sofranın etrafına oturmuşlardır. Albert Durer'in karanlık kompozisyonlarına koyduğu melekler gibi güzel ve neşeli bir melek tahta kupayı, affı, hakların geri verilmesi, kutsal eşitliği gösteren kadehi, onların susamış dudaklarına uzatıyordu.

Bu melek, şu anda Consuelo'nun gözleri önünde bütün görüntüler içinde tekrar tekrar meydana çıkıyordu. Genç kız ona iyice bakınca Tanrıdan sonra ölümsüzlerin en güzeli, İsa'dan sonra en ıstırap çeken, en kirli varlıkların en kirlisi olan şeytanı tanıdı. Kopardığı zincirleri ardından sürüyordu. Derisi yüzülmüş, koyu renkli düşük kanatları köleliğin ve zorbalığın izlerini taşıyordu. Cinayetlerin bulaşıp kirlettiği insanlara kederle gülümsüyor, küçük çocukları bağrına bastırıyordu.

Birdenbire Consuelo'ya öyle geldi ki sanki Albert'in kemani konuşuyor ve şeytanın ağzından şöyle di-yordu: "Hayır, kardeşim İsa, sizi benden daha çok sevmemişti. Artık beni anlamamanın zamanı gelmiştir.

Beni insan oğlunun düşmanı olarak adlandıracak yerde varlığında size savaşlarda destek olan bir dostu bulmalısınız. Ben ifrit değilim, yasaya uygun bir ayaklanmanın büyük meleği, büyük kavgaların başkanıyım. İsa gibi ben de fakirlerin, zayıfların, hastaların Tanrısıyım, O, size dünya üstünde Tanrı saltanatına söz verdiği, sizin aranızda döneceğini haber verdiği zaman birçok eziyetler çektikten sonra benimle ve kendisiyle beraber hürriyeti ve mutluluğu kazanmak suretiyle ödülleneceğinizi söylemek istiyordu. Dönüp geleceğimiz birlik. dönüp gelmekte olduğumuz birlik bizi öylesine perçinlesin ki artık tek bir vücut olalım. Bilsizliğin beni içine indirdiği ve her zaman yahudi vazizlerin çarmıh üstünde ona çektirdikleri aynı işkenceler, arzu ve hınç alevleri içinde, karanlığa gömülen ruhun Tanrısı, Tanrısız ilke odur. İşte bundan böyle çocuklarınız arasına dönmüş bulunuyorum. Çünkü O, zincirlerini kopardı. O, altında yanan kütüğü söndürdü. Beni Tanrı ile ve sizinle barıştırdı. Bundan böyle kurnazlık ve korku zayıfın kanunu ve payı olmayacak, tersine onun kanunu ve payı övünç ve istek olacaktır. İnsanlara acıyan yumuşak kalbli, şefkatli, hakkı koruyan O dur, İsa'dır. Ben de hakkı koruyan bir varlığım. Ey insan oğlu!Yaşadığımdan beri milletin sırları içinde seninle konuşan ve felâketlerinin içinde sana: mutluluğu ara, sakın ondan vazgeçme! mutluluk sana borç oldu, onu iste, o senin olacak! diyen varlığı tanımıyor musun? Yüzümde ve taşıdığım pranganın çürük izleri bıraktığı kollarımda ve ayaklarımda içinde bulunan aynı ısırtıları görmüyor musun? Sana getirdiği'n kupayı iç. Seninkiyle İsa'nın göz yaş-

larının birbirine karıştığı o göz yaşlarını orada bulacaksın. Gerçi onu pek yakıcı bulacaksın ama, öyle esenlikle içeceksin ki!

Bu sanrı, Consuelo'nun kalbini bir acıma ve ısıtıp doldurdu. Yanıbaşında günahlı meleği görüyormuş, onun ağlayıp inlediğini işitiyormuş gibi oldu. Yıldırımla vurulmuş, ama daima gururlu ve göğsüne doğru kalkık duran başı üstünde darmadağın saçları ile onu heybetli, solgun ve güzel buluyordu. Korku alışkanlığı ile yine de ürpererek ilham aldığı şu sofuca ve kardeşçe aşkla onu seyrediyordu. Kendine öyle görünüyordu ki sanki Bohemyalı kardeşlerin etmek ve şarap töreni ortasında, genç adamın özlediği insan kendisi idi. Kuşkusunu ve korkusunu usul usul yeriye, karşı konması imkânsız görünen ve içinde bir mıknaş kuvveti bulunan bir bakışla genç kızı kendine çekiyordu. Consuelo büyülenerek ve kendini tutamıyarak ayağa kalktı. Dizleri bükülürken kollarını açtı ve ona doğru atıldı. Albert kemanını elinden düşürüverdi. Keman düşerken iniltili bir ses çıkardı. Consuelo'nun, asî meleği hayal ederken dinlediği, uzun uzun seyrettiği oydu. Şekil verdiği hayale tamamiyle benzeyen, kendini çeken ve kendisini boyunduruğu altına alan onun yüzü idi. Boğulup tıkanan bir sesle: "Seninim, seninim! İstirap meleği! sonsuz olarak senin ve Tanrının!" diyerek kalbini gelip yasladığı onun kalbiydi.

Ama Albert'in titriyen dudakları onun dudaklarına hafifçe sürününce göğsünü ve dimağını hem donduran, hem tutuşturan öldürücü bir soğukluk, yakıcı bir acı duydu. Hayalleri birden silinince bütün vücudu

dunda öyle bir sarsıntı oldu ki içinde hemen nerdeyse ölecekmiş gibi bir his uyandı. Kontun kollarından sıyrılarak sunaktaki kemik yığınlarının üstüne düştü ve kemikler korkunç bir gürültüyle göçtü. Kendini insan kemikleriyle örtülmüş görünce az önce koılarında sıkıldığı ve bir anlık çılginca coşku arasında ruhunun ve hüviyetinin bir çeşit sahibi haline getirdiği Albert'e bakarak pek müthiş bir korku ve ıstırap duydu, hıçkırıklar arasında: "buradan git, buradan uzaklaş! Tanrı, hava, ışık aşkına! Ey Tanrım beni bu mezar-dan kurtar, bana güneş ışığını geri ver!" diye haykı-rarak yüzünü dağınık saçlarının içine sakladı.

Albert genç kızın sarardığını ve sayıkladığını gö-rünce ona doğru atıldı ve yeraltı mağarasından dışa-rı çıkarmak için onu kolları arasına almak istedi. Ama genç kız, korkusu içinde büyük tehlikeler göste-ren kaynağın kıvrıntılarını umursamadan rasgele ma-garanın dibine doğru kaçmaya başladı.

Albert haykırıyordu:

— Allah aşkına oradan gitmeyiniz, durun. Ayak-larınızın dibinde ölüm var, beni bekleyin.

Ama bu haykırışlar, Consuelo'nun korkusunu art-tırıyordu. İki defa bir dişi geyik çevikliğiyle sıçrı-yarak, ama nasıl olduğunu bilmiyerek, iki dereciği atladi. Sonunda, üstünde serviler dikilmiş bir toprak tümseğe çarptı. Ellerini ileri uzatarak yeni alt üst edilmiş bir toprağın üstüne düştü.

Bu sarsıntı sinirlerinin durumunu değiştirdi. Kor-kusunun ardından bir çeşit uyuşukluk hissetti. Soluk soluğa, tıkana tıkana, az önce hissettiği korkudan bir şey anlamıyarak kontun yetişmesine ve kendine yak-

laşmasına imkân verdi. Kont onun ardından koşmuş, derin olduğunu bildiği ve genç kızın oraya doğru yöneldiğini sandığı bir yere daha önce yetişmeye muvaffak olamazsa, hiç değilse derenin kıvrıntılarını aydınlatсын diye kayaların üstüne dikilmiş meşalelerden birini telaşla almayı akıl edebilmişti. Pek ani, pek zararlı heyecanlardan korkmuş ve bitkin bir hale gelmiş olan vazallı genç adam, ne konuşmaya, ne de onu yerden kaldırmaya cesaret edebildi. Genç kız kendini sendeleterek düşüren toprak tümseğın üstüne oturmuştu. O da, genç adama söz söylemek cesaretini kendinde bulamıyordu, şaşkın, gözleri yere inik, oturduğu toprağa hareketsiz bakıyordu. Birdenbire bu tümseğın bir mezar boyutunda ve biçiminde olduğunu, üstünde henüz kurumuş sert dalları, solmuş çiçekler bulunan taze kapanmış bir çukurun üstüne oturduğunu farkettti. Fırhıyarak ayağa kalktı.

Tutamadığı yeni bir korku nöbeti içinde haykırdı:

— Aman Albert! Kimi gömdünüz buraya?

— Buraya, sizi tanımadan önce dünyada pek sevdiğim bir şeyimi gömdüm. Bir hezeyan gününde kutsal bir vazifeyi yerine getirmek niyetiyle yaptığım bu şey eğer kutsala saygısızlık sayılırsa Tanrı beni affetsin. Burada hangi ruhın bulunduğunu ve hangi vücudun yattığını size daha sonra söyleyeceğim. Şimdi fazla heyecanlısınız. Yeniden açık havaya kavuşmaya ihtiyacınız var. Geliniz, Consuelo beni bir anda hem insanların en mutlusunu, hem en mutsuzu yaptığınız şu yerden çıkalım.

Genç kız haykırdı:

— Oh! Evet çıkalım buradan. Toprağın içinden etrafa nasıl bir buğu yayıldığını bilmiyorum; ama öleceğimi hissediyorum, aklımı kaybediyorum.

Artık bir kelime söylemeden dışarı çıktılar. Consuelo, Albert'in önünde yürüyordu. Arkadaşı görebilsin ve sakınabilsin diye her taşa meşaleyi aşağı indirerek duruyordu. Kont, hücrenin kapısını açmak istediği zaman genç kızın içinde bulunduğu ruh halinden, görünürde, uzaklaşmış olmasına rağmen, sanatçı merakı ile bağlandığı bir hâtıra, Consuelo'da yeniden uyandı:

— Albert, dedi, kaynağın kenarında kemanınızı unuttunuz. Bende bugüne kadar tanımadığım heyecanlara sebeb olan o harikulâde sazın, böyle ıslak bir yerde bile bile harap olmasına gönlüm razı olamaz.

Albert, bundan böyle Consuelo'dan bir şey bulunmayan her şeye karşı az ilgilendiğini anlatan bir hareket yaptı. Ama genç kız direndi ve konta:

— Bana, dedi, büyük kötülük etti, ama bununla beraber...

Genç adam acı acı cevap verdi:

— Eğer size kötülük ettiyse bırakın harap olup gitsin. Artık hayatımda onu elime almak istemem. Ah! Yok olsun diye öyle sabırsızlanıyorum ki!

Consuelo, kontun müzik dehasına karşı yeniden bir saygı duygusuna kapılarak karşılık verdi:

— Bunu ben söylemiş olsaydım yalan söyledim. Heyecan güçlerimi aştı; işte bu kadar. Duyduğum hayranlık, birden^v sonsuz bir acıya döndü. Dostum, gidip kemanınızı alınız. Tekrar elinize verip onu din-

lemek cesaretini buluncaya kadar özenle kutusuna koymak isterim.

Consuelo'nun, kontun, bu ümit verici sözü duyunca, kendine fırlattığı teşekkür bakışından içi sızladı. Genç adam onun sözünü yerine getirmek üzere mağaraya döndü. Consuelo yalnız kalınca çılgınca korkusunu, korkunç kuşkularını kendi kendine ayıpladı. Titrileyerek ve yüzü kızararak onu genç adamın kollarına atan şu hummalı hareketi hatırladı. Ama kendisine tapan, böyle bir durumdan yararlanarak sevgisinden söz açacağı yerde buna bir türlü cesaret edemiyen şu adamın alçak gönüllü saygısını ve sâf çekingenliğini takdir etmekten kendini alamıyordu. Yüz çizgilerinde gördüğü hüznün, bitkin yürüyüşündeki dermansızlık ona ne şimdiki, ne de gelecekteki zaman için en ufak atakça bir ümidin içinde doğmadığını yeteri kadar anlatıyordu. Kalbindeki pek büyük bir şefkati ona borçlu olduğunu anladı ve yer altı mahzeninden ayrılırken yapacakları bir çeşit vedalaşmayı ona daha tatlı sözler söyleyerek yumuşatacağına and etti.

Zdenko'nun hâtırası öç alan bir gölge gibi sonuna kadar ardından gelecek, kendisine rağmen Albert'i suçlayacaktı. Kapıya yaklaşıncı gözlerine Bohemce bir yazıt ilişti. Bu yazıtın bütün sözlerini, tek bir kelime hariç ezberden bildiği için, anladı. Ancak Zdenko'nun olabilecek bir el, siyah ve derin kapının üstüne tebeşirle şu sözleri yazmıştı: *Haksızlık edilenden sana*... Son kelime Consuelo için okunması imkânsızdı; bu durum onda kuvvetli bir endişe uyandırdı. Albert gittiği yerden döndü. Genç kızda, söz verdiği gibi, kendisine yardım etmek için cesareti ve düşünce-

yi bulamayınca kemanını sıktı. Consuelo yer altından çıkmak için duyduğu sabırsızlığı yeniden duymaya başlıyordu. Kont anahtarı, paslanan kilidin içinde zorla çevirdiği sırada genç kız, bu yerin sahibine bir soru ifadesiyle bakarak, şu anlaşılmayan kelimenin üstüne parmağını koymaktan kendini alamadı.

Albert garip bir sükûnetle cevap verdi:

— Bunun mânası demin konuştuğumuz iyice anlaşılmamış meleği, yani zavallıların dostu olan meleği temsil eder, Consuelo...

— Evet, İblis, bunu biliyorum. İblis ve avenesi?

— Dedim ya, şeytan seni bağışlasın!

Genç kız sarararak cevap verdi:

— Peki ama neyimi bağışlasın?

Kont hüznü bir esenlikle cevap verdi:

— Eğer ıstırap bağışlanabilirse uzun bir duam var benim.

Dehlize girdiler. Papaz mahzenine kadar artık sessizliği bozmadılar. Ama dışardaki gün ışığı yaprakların arasından mavimtırak ışınlarıyla gelip kontun yüzüne çarptığı zaman Consuelo, genç adamın yanaklarından iki göz yaşı selinin ağır ağır aktığını gördü. Yüreği sızladı. Bununla beraber kont onu çıkış yerine kadar taşımak için ürkek bir tavırla yaklaşıncaya Consuelo onun kolları arasında yerden kaldırılmasına müsaade edecek yerde ayaklarının bu acı su içinde ıslanmasını daha uygun buldu. Kontta gördüğü yorgunluk ve bitkinlik halini bahane etti. İnce ayak-kablariyle çamurun içinde rastgele yürüdü. Bu sırada Albert meşalesini söndürerek ona:

— Haydi, Consuelo, Allaha ısmarladık! Bana karşı kininizi görüyorum. O halde sonsuz gecenin içine dönmek ve bir an sizin tarafınızdan çağrılan bir hayalet gibi, içinize ancak korku saldıktan sonra mezarıma dönmek istiyorum.

Consuelo arkasını dönerek ve onu durdurarak haykırdı:

— Hayır, hayatınız bana ait. Ben olmadan bir daha bu mağaraya girmeyeceğinize yemin etmiştiniz bana. Bu yemini geri alamazsınız.

— Peki neden, insan hayaletinin üstüne insanoğlunun hayat yükünü vurmak istiyorsunuz? Yalnızlık, ancak ölmek üzere olan bir insanın gölgesidir. Sevilmiyen bir insan da her yerde ve her şeyde yalnızdır.

— Albert! Albert! Kalbimi parçalıyorsunuz. Geliniz de beni dışarı çıkarınız. Kendimi gün ışığında, alın yazımın içinde açıkca görecekmışim gibi geliyor bana.

LVI

Albert, söylenene boyun eğdi. Consuelo, Schreckenstien'in eteklerinden alçak vadilere doğru inmeye başladıkları zaman içindeki duygu sarsıntılarının geçtiğini gerçekten hissetti.

Yürümek için kontun yavaşça koluna yaslanarak ona:

— Sizde uyandırdığım üzüntü için beni affediniz. Demin mağarada bir çılgınlık nöbetine tutulduğumu şimdi daha iyi görüyorum.

— Bunu hatırlatmaya ne lüzum var Consuelo? Ben kendi hesabıma ağzımı açmamak için size bir

kelime söylemezdim. Hâtıranızdan bu olayı silmek istediğinizi çok iyi biliyorum. Ben de unutsam hiç de fena olmaz.

— Aman unutmak değil dostum, ama sizden özür dilemek istiyorum. Bohemya havalarınızı dinlerken gördüğüm görüntüyü size anlatsaydım siz de fazla korkuya ve şaşkınlığa sebep olduğum zaman, duygularımın nasıl işlemediğini görür, aklınızla, huzurunuzla oynamak istemediğime inanırdınız. Sizin aklınızla ve huzurunuzla alay etmek değildi, Tanrı sizi inandırсын, böyle bir saniya kapılmak istemem. Şu anda bile sizin için hayatımı vermeye hazırım...

— Hayata hiç önem vermediğinizi biliyorum, Consuelo! Ben de hissediyorum ki daha bir çok acılara katlanabilirdim, eğer...

— Devam, devam...

— Sevdiğim kadar sevilseydim.

— Albert, elimde bulunan imkânlar nispetinde sizi seviyorum. Şüphesiz lâıyk olduğunuz kadar sizi severdim, eğer...

— Evet, evet.

— Eğer aşılması güç engeller bunun bir suç olacağını yüzüme vurmasaydı!

— Peki, neymiş bu engeller? Onları boş yere etrafınızda arıyorum. Bu engelleri ancak kalbinizde ve hâtıralarınızda buluyorum.

— Hâtıralarımdan söz açmıyalım, çirkin şeylerdir onlar. Geçmiş günlerimi yeniden yaşamaktansa ölmem daha iyi. Ama kibar âlemindeki mevkiiniz, zenginliğiniz, büyüklerinizin gücenip bu işe karşı koyması bütün bunları karşılamak için kendimde nasıl

cesaret bulurum? Benim elimde dünyada kala kala onurum ve özümnden vazgeçme var. Eğer bunları da feda edersem elimde ne kalır benim?

— Eğer beni seviyorsan sana benim sevgim, kendi aşkım kalacak. Bunun da hiç önemi yok. Hattâ ben senden sadece biraz acıma duymanı istiyeceğim. Bana biraz mutluluk lûtfetmekle neden hor görülebileceğimi? İçimizde kim kime secde etti. Zenginliğim, neden senin itibarını düşürsün. Eğer bu zenginlik benim kadar sana da ağır geliyorsa bunları hemen fakirlere dağıtamaz mıyız? Bu zenginliği kendi inançlarıma ve isteklerime göre kullanmak, yani babamın kaybı ile duyacağım ayrılık ıstırabına bir de miras acısı katılacağı gün ondan kurtulmak için uzun bir zamandan beri kesin bir karar vermediğimi mi sanıyordun? Peki canım, zengin olmaktan mı korkuyorsun? Ben fakir kalmaya yemin ettim. Adımla ün kazanacağından mı korkuyorsun. Bu ad uydurma bir şey. Gerçek olanı yasak edildi. O adı tekrar almıyacağım. Çünkü bu, babamın hâtırasına bir hakaret olur. Bu adla içine daldığım karanlıkta hiçbir şey aydınlanmıyacaktır, yemin ederim. Bu ad yüzünden beni yerezersin. Nihayet büyüklerimin istememelerine gelince... Ah! Engel sadece buysa! Söyleyiniz bana, eğer başka bir engel yoksa, göreceksiniz.

— Tek başına bu engel o kadar büyük ki size karşı duyduğum bütün minnetleri, bütün özden vazgeçmeleri yok edemeyecektir.

— Yalan söylüyorsun, Consuelo, cesaretin varsa yalan söylemediğine yemin et. Engel yalnız bu değil.

Consuelo durakladı. Hiçbir zaman yalan söylememişti. Bununla beraber dostuna, hayatını kurtarmış olan ve aylardanberi şefkatli ve zeki bir anne kaygusuyla ona özen gösteren bir insana yaptığı kötülüğü tamir etmek istedi. Gerçekte, aşılabilir diye yargılandığı engellerden yardım umarak redlerini yumuşatmayı hayal etmişti. Ama Albert, tekrar tekrar sorduğu sorularla onu şaşırtıyordu. Kendi kalbi de içinde kaybolduğu bir yer altı mahzeni idi. Yalnız bu sözleşme fikri ile, yenilmesi imkânsız bir korku ve hınca benzer bir şey onu titretirken, esrarlı ve güçlü bir yakınlık duygusu hissettiği bu garip adamı seviyor muydu, yoksa ona karşı kin mi duyuyordu, kesin olarak söyleyemezdi.

Ona öyle geldi ki, şu anda Anzoletto'ya kin duyuyordu. Albert'in pek gönlü yüceliğini, pek insancıl olan tarafını, pek sâf, hattâ pek yüce, pek romanımsı, bütün erdemlerini öbürünün kaba bencilliği ile, iğrenç hırsıyla, alçaklıkları ile, hainlikleriyle ölçüştürünce bundan başka ne duyabilirdi? Bu ölçüştürmenin sonunda vardığı yargıyı karartabilen tek bulut, inanmaktan bir türlü kendini alamadığı şu Zdenko'nun hayatını ortadan yok etmesi idi, ama kendisine yapılacak bir anlık açıklamanın dağıtabileceği bu kuşku, hayal gücünün bir hastalığı değil miydi? Kendini sanki dalgınmış, Albert'in son sorusunu duymamış gibi göstererek bunu sormaya karar verdi, biraz uzakta duran bir köylüye bakmak için durarak:

— Aman yarabbi! dedi, sanki Zdenko'nun tâ kendisi.

Albert titredi. Consuelo'nun kolunu bıraktı. İleri doğru birkaç adım attı. Sonra durdu ve şunları söyleyerek genç kıza doğru geldi:

— Öyle bir hataya düştün ki Consuelo! Bu adamın en küçük çizgisi bile...

Zdenko'nun adını söylemekte kararsız kaldı. Yüzü altüst olmuştu.

Genç adamı dikkatle inceleyen Consuelo dedi ki:

— Siz de bir ara onun olduğunu sandınız.

— Uzaktan hiç iyi göremiyorum. Ama bu karşılaşmanın imkânsız olduğunu hatırlamalıyım.

— İmkânsız olduğunu mu? Demek Zdenko çok uzaklara gitti.

— Evet, artık deliliğinden korkmıyacağınız kadar uzaklara.

— Göstermiş olduğu bunca yakınlık duygusundan sonra bana karşı bu anî kinin ona nereden geldiğini söyler misiniz?

— Bunu söylemiştim. Yeraltı yoluna inmenizden bir gün önce gördüğü rüyadan. Rüyasında sizin sunağa kadar ardından geldiğinizi, orada beni kendi imanınızı kabul ettirmeye razı ettiğinizi görmüş. Orada bütün kiliseyi titreten parlak bir sesle eski Bohemya ilâhilerini söylemeye başlamışsınız. Şarkı söylediğiniz sırada benim sarardığımı, kendimi atalarımın mezarları içinde ölü olarak kefenlenmiş ve uzanmış olarak bulacak kadar kilisenin taşlarının içine gömüldüğümü görmüş. O zaman evlilik çelenginizi telâşla yere attığınızı, o anda beni örten bir taşı ayağınızla ittiğinizi, mezar taşı üstünde en zalim, en taşkın sevincin o her türlü hareketleriyle bilmediği bir dilde, anlaşılmasız

sözlerle şarkılar söyliyerek dans etmişsiniz. İçi hınçla dolarak üzerinize atılmış, ama siz bir duman halinde çoktan uçup gitmişsiniz. Sonra kan ter içinde, öfkeden köpüre köpüre uyanmış. Beni de uyandırdı. Çünkü bağırları, lânetleri hücresinin kubbesini çın çın öttürüyordu. Rüyasını anlatması için çok zahmet çektim. Bu rüyada gelecekteki kaderimin gerçek bir anlamını görmesine engel olmak için daha da fazla uğraştım. Onu kolayca inandıramıyordum. Çünkü ben de tamamiyle hastalık halinde olan bir ruh coşkusunun etkisi altındaydım. Ve görüntülerine, rüyalarına inançla sarıldığını gördüğüm halde o zamana kadar bunlardan onu caydırınaya hiçbir zaman yeltenmedim. Bununla beraber bir buhranlı gecenin ardından gelen gün içinde, bu rüyayı hatırlamadığını, ya da buna hiç önem vermediğini sanmakta kendimi haklı gördüm; çünkü bundan artık tek kelime söylemedi; hattâ gidip size benim hakkımda bir şeyler söylemesini kendisinden rica ettiğim zaman açık bir direnme göstermedi. Bulunduğum yere gelip beni aramak düşüncesine kapılacağınızı ve bu imkânı bulacağınızı aklına getiremiyordu; ama buna teşebbüs ettiğinizi gördü ve işte o zaman hezeyan başladı. Bununla beraber size karşı beslediği kini, ancak yer altı yollarından dönerken ona rastladığımız sırada gösterdi. O zaman Bohemce kısa sözlerle, niyetinin ve kararının beni sizden kurtarmak olduğunu (bu onun ifadesiydi), hayatımın felâketi olduğunuz ve gözlerinde ölümünü canlandırdığınız için tek başınıza size ilk rastlayacağı an sizi yok edeceğini söyledi. Onun çılgınca sözlerini size tekrarladığım için beni affediniz ve neden onu

kerıdımnden ve sizden uzaklaştırmak zorunda kaldığı-mı anlayınız. Yalvarırım size, ondan daha fazla söz et-miyelim. Bu türlü konuşma bende büyük bir üzün-tü yaratıyor. Zdenko'yu sanki öteki varlığım gibi sev-miştim. Deliliği benim deliliğimi özümsemiş, onunla özdeş olmuştu, öyle ki aynı düşünceleri, aynı görün-tüleri, hattâ madde ile ilgili aynı acılara varıncaya kadar her şeyi içten gelerek duyuyor ve düşünüyor-duk. Benden daha saftı ve o yüzdendir ki benden da-ha şairdi. Mizacı daha kararlı idi. Hattâ benim kor-kunç ve yıldırıcı gördüğüm hayâletleri o, benimkinden daha çok yumuşak, daha neşeli vücut yapısı içinde kederli, ama şefkatli görüyordu. İkimizin arasındaki büyük fark benim buhranlarımdaki düzensizlikle onun coşkunluğundaki devamlılıktan ileri geliyordu. Ya he-zeyanın etkisi altında kaldığım, ya da zavallılığımın o soğuk ve kederli seyircisi durumuna düştüğüm sırada o, devamlı olarak, bütün dış eşyaların sembol halin-de şekillere büründüğü bir çeşit rüya içinde yaşıyor-du. Bu bunaklık her zaman öyle şefkatli, öyle sevgi dolu idi ki, zekâmın uyanık anlarında (muhtakkak bu anlar benim için en ıstıraplıdır.) kendimi yeniden calandırmanın ve hayatla barışmam için Zdenko'nun sâ-kin ve becerikli çalgınlığına ihtiyaç duyuyordum.

Consuelo:

— İşte dostum, dedi, böyle kıymetli, böyle öz-den geçen bir dosttan sizi yoksun bıraktığım için ba-na ne kadar kin duyuyorsanız, ben de kendime o ka-ıar kin duyuyorum. Ama onun sürgün hayatı olduk-ça uzun sürmedi mi? Şüphesiz şu saatte içindeki adam öldürme nöbetinden kurtulup iyileşmiştir.

Albert garip, ama acı dolu bir gülümseme ile:

— Belki... İyileşmiştir.

Consuelo sözü Zdenko'nun ölüm fikrine getirmeye çalışarak cevap verdi:

— Peki, neye onu tekrar çağırıyorsunuz? Onu korkmadan göreceğimi size temin ederim; hattâ bizim birden, onun bana karşı olan peşin yargılarını kendisine unutturduk.

Albert halsiz bir edâ ile:

— Böyle konuşmayınız, dedi. Bu dönüş bundan böyle imkânsızdır. En iyi dostumu, arkadaşım, hizmetçim, dayanağım, iyi gören, çalışkan atam, sâf, bilgisiz ve her dediğini yapan çocuğum olan bir insanı feda ettim. O insan, her türlü ihtiyaçlarımı, en mâsum, ama en hüznü zevklerimi sağlıyordu. Ümitsizlik buhranlarında beni kendime karşı savunuyordu. Hattâ beni yaşayanlar dünyasında, öteki insanların topluluğu içinde hayatımı ve onurumu korumaya yeteneksiz gördüğü zaman höcremden ayrılmamam için kuvvet ve hile kullanıyordu. Bu özdengeçerliği arkama bakmadan ve bir vicdan azabı duymadan yaptım, çünkü bunu yapmak zorundaydım. Çünkü siz, yer altı yollarının tehlikeleriyle karşılaşarak bende vazife duygusunu ve anlayışını yeniden uyandırdığınız için Zdenko'dan daha kıymetli, daha kutsal bir varlıktınız.

— Bu bir hatadır, belki de kutsala küfürdür Albert. Bir anlık cesaret, fedakârlıkla dolu bir hayatla öicüştürülemez.

— Bencil ve vahşi bir sevginin, bana yaptığı şekilde hareket etmemi öğütlediğini sanmayınız. En iyi insanlardan birinin kalbini kırmaktansa, böyle bir sev-

giyi içimde boğar ve kendimi Zdenko ile beraber mağarama kapatırdım. Ama Tanrının sesi benimle açık bir şekilde konuşmuştu. Üstümde baskı yapan çekici kuvvete karşı koymuştum, sizden kaçmıştım. Varlığınızda, esenliğimin mülkünü umduran hulyalar ve ön seziler gerçekleşmedikçe sizi görmeyi bir daha istemiyordum. Yalancı bir rüyanın, onun yumuşak ve sofu benliğine getirdiği düzensizliğe kadar bu deli adam, benim size karşı emellerimi, korkularımı, ümitlerimi, hattâ dinsel isteklerimi paylaşıyordu. Ama bu mutsuz insan, karşısında belirmediğiniz gün sizi kötü tanıdı. Ruhunun esrarlı bölgelerini her zaman aydınlatan tanrısal ışık birdenbire söndü. Hattâ Tanrı kendisine baş dönmesi, öfke meleşini göndererek onu mahkûm etti. Bu yüzden ondan ayrılmak zorundayım. Çünkü siz bana zafer ışığına bürünmüş olarak görünüyordunuz, mucizenin kanatları üstünde bana doğru iniyordunuz. Beni uyarıp yanlış yoldan döndürmek için öyle sözler buluyordunuz ki, duru zekânız, sanatçı eğitiminiz size hazırlanmak ve incelemek imkânını bile vermiyordu. Siz ilhamı sadece acımadan ve şefkatden alıyordunuz. Hattâ onların mucize dolu etkileri altında insan öğrenimin hayatını tanımak ve kavramak için anlamak zorunda olduğum şeyi bana söylüyordunuz.

— Demek size bu kadar akla yakın ve kuvvetli şeyler söylemişim? Gerçekten Albert, bunları hiç hatırlamıyorum.

— Ben de hatırlamıyorum. Ama Tanrı, sesinizin âhengi içinde, bakışınızın sâflılığı içindeydi. Yanınızda artık hayatımda yalnız olmadığımı anladım. Eskiden hayatımın bir çile çekme ve özden geçme olduğunu

biliyordum. Yalnızlık içinde, göz yaşları içinde, öfke-
lenme içinde, inceleme içinde, keşişlik ve çile çekme-
ler için kaderimin tamamlanmasına çalışıyordu. Siz
bana başka bir hayatı, başka büyük bir ıstırapı, bü-
tün sabrı, bütün tatlılığı, hoş görürlüğü, özden geç-
meyi sezdirdiniz. Safça ve sade olarak bana gösterdi-
ğiniz vazifeleri, baştan aileme karşı olan vazifeler ol-
mak üzere bütün görevleri unutmuştum. Hattâ ailem
aşırı bir iyilik göstererek, beni suçlarımla başbaşa bı-
rakıyorlardı. Sizin sayenizde onları tamir ettim. Hattâ
sizi tanıdığım ilk günden itibaren Tanrının şimdiki
zaman için benden istediği her şeyin içimde beliren
huzurda bulunduğunu anladım. Hepsinin bu kadar ol-
madığını çok iyi biliyorum. Tanrının, hayatının bun-
dan sonraki kısmında kendini göstermesini bekliyo-
rum. Ama şimdi güvenim var. Çünkü danışabileceğim
kâhini buldum. Bu sizsiniz Consuelo. Ulu Tanrı, üze-
rimdeki kudretini, size bağışladı. Kendimi kurtarma-
ya çalışırken, Tanrının kararlarına isyan etmiyeceğim.
Beni iyileştirmek bağışı kendisine verilen güçlü var-
lıkla, şimdiye kadar benim üzüntülerimi sadece pay-
laşan, öfkelerime katlanan iddiasız bir zavallı yara-
tık arasında, bir an bile tereddüt etmemek zorunda
idim.

— Zdenko'dan söz ediyorsunuz değil mi? Ama,
Tanrının beni onu iyileştirmek için göndermediğini ne-
reden biliyorsunuz? Beni öldürmek için elini üstüme
kaldırdığı zaman, bir kelime ile bu karardan onu vaz
geçirmekte başarı sağladığıma göre bu adamın üs-
tünde de kudretim olduğunu iyice görüyorsunuz.

— Aman, ne kadar doğru. Ama inancımı kaybetmiş, korkmuştum. Zdenko'nun tahminlerini biliyordum. İstememe rağmen benim için yaşıyacağına dair yemin etmişti bana. Hattâ önceleri olduğu gibi yokluğumdan bu yana yeminini tutmuştu. Sizi, *yok etmeye* yemin ettiği zaman onu kararından vazgeçirmenin mümkün olabileceğini düşünemiyordum. Onun onuruna dokunmaya, uzaklaştırmaya, onunla ilgimi kesmiye ve kendisini yok etmeye karar verdim.

— Aman yarabbi! Onu yok etmek! Albert, ağzınızdan dökülen şu kelimenin anlamı nedir? Zdenko nerede?

— Tanrı, Kaabil'e nasıl sormuşsa siz de bana öyle soruyorsunuz, kardeşini ne yaptın?

— Ah! Aman yarabbi, aman yarabbi! Onu öldürmediniz ya Albert?

Consuelo, bu korkunç söz ağzından çıktıktan sonra Albert'in koluna kuvvetle yapıştı. İçine ıstıraplı bir acıma karışan korku ile ona bakıyordu. Izdırabın arada sırada katılaştırdığı bu solgun yüzde beliren soğuk ve gururlu ifadeden dehşete kapılarak geri gitti.

Genç adam cevap verdi:

— Onu öldürmedim, ama muhakkak olan bir şey varsa hayatını ortadan kaldırdım. Ben ki, sizin için aynı şekilde öz babamı öldürürdüm; ben ki, sizin için bütün vicdan azaplarına meydan okurdum; ben ki, sizin için en sevgili bağları, en kutsal varlıkları yok ederdim; Bana öyle bir cinayeti işletmeye cesaret eder miydiniz? Sizin bir deli tarafından öldürüleceğinizi görme korkusu ile içimi yiyip kemiren üzüntü ve pis-

manlığı daha uygun buldumsa bu ızdırabı gözlerimin önüne sererken ve kudretim içinde size yapabileceğim en büyük özdengeçmeyi yererken içinizde biraz olsun acıma yok mu? Ah! Sizin de insafsız olduğunuz anlar var. İnsan soyundan olan bir kimsenin içindeki o insafsızlık duyguları söndürülemez ki!

Albert'in Consuelo'ya ilk defa yönetmeye cesaret bulduğu bu kınamada öyle bir gösteri bulunuyordu ki, bu kınansıma genç kızın içine korku ile gömüldü. Genç adamın içinde şimdiye kadar onda uyandırdığından daha fazla bir dehşet duydu. Bununla beraber belki de çocukça ama kadın kalbinden bir türlü ayrılmıyan bir çeşit utanmanın ardından Albert'in kendisine karşı olan o heyecanlı derin saygısını dinlemekten önüne geçilmez tatlı bir gurur geliyordu. Çünkü genç kız, Albert'in haklı gösterdiği sevgisine karşılık vermek niyetiyle, daha doğrusu duyduğu istekle birdenbire sırrını yakalamaya çalışmıştı. Aynı zamanda sevgilisinin kafasında böyle bir karar uyandırdığı için kendini suçlu görüyordu. Çünkü Zdenko'yu, dünyada geri alınmıyacak bir şekilde mahkûm etmiye hakkı olmıyan tek insanı öldürmüşse, zavallı Albert'e son derece kıymetli olan bir başka hayatın korunması için feda edilmesi zorunlu bir insandı bu.

Consuelo hiç cevap vermedi; başka şeylerden söz açmak istiyordu; ama göz yaşları sözlerini kesiyordu. Albert, genç kızın gözlerinden yaşlar boşandığını görünce, pişman olarak kendini alçaltmak istedi. Ama genç kız kafasının içinde pek korkunç bir şekilde canlanan bu konuya bir daha dönmemesi için ondan rica etti, hattâ ona acı bir iç yıkılışı ile, kendisinde oldu-

ğu kadar onda da korkunç heyecanlar yaratan bu adı hiç bir şekilde ağzına almayacağına söz verdi. Yollarının geri kalan kısmını iç sıkıntısı ve üzüntü ile geçirdiler. Boş yere başka şeylerden konuşmayı denediler. Consuelo ne söylediğini biliyordu, ne de işittiğini. Bununla beraber, Albert kaderlerinin amansız emriyle yaptıkları özden geçmeden sonra sakin görünen Brutus, ya da İbrahim gibi sessiz görünüyordu. Bu kederli ama derin sessizlik, göğsünü ezen büyük bir ağırlıkla sanki bir çılgınlık kalıntısına benziyordu. Hattâ Consuelo onun deli olduğunu kabul ettiği halde, dostunu haklı göremiyordu. Eğer bir hayduta karşı açıkça girişilen bir kavgada kont, onu kurtarmak için düşmanı öldürmüş olsaydı, bu harekette daha çok minnet, belki de kuvveti ve cesareti için bir takdir nedeni bulurdu. Ama bu gizlice adam öldürme, bu öldürmenin şüphesi, yeraltı yolunun karanlığında yapılması, dua yerinde bir mezarın kazılması, böyle bir buhrandan sonra gelen vahşi sessizlik, genç kızı mağara içine götürmek ve orada onu müziğin büyüleri ile sihirlemek cesaretini veren şiir, stuacı taassup, bütün bunlar korkunçtu. Consuelo, bu genç adamın içinde yaşattığı aşkın kendi gönlüne sokulmasını kabul edemeyeceğini hissediyordu. Şöyle düşünüyordu: "Bu cinayeti ne zaman işliyebilir? Üç aydan beri alnında bir vicdan azabı kanısını uyandıracak en ufak kırıksıklığı görmedim. Acaba günün birinde elimi uzatacağım ellerine birkaç kan damlası bulaştı mı? Müthiş bir şey! Ya taştan, ya buzdan yaratılmış olmalı, ya da vahşete varan bir sevgi ile beni sevmiş olmalı. Oysa ben sınırsız bir sevgi uyandırmayı pek istemiştim. Buna kar-

şılık o, pek zayıf bir şekilde sevildiği için, acı acı sızlanıyordu. Tanrının acıyarak beni koruduğu şu sevgiye bakın hele.”

Sonra genç kız Albert'in bu korkunç fedakârlığı, hangi ayda yapabildiğini yeniden araştırmaya başlıyordu. Bunun, genç adamı bütün dış hâdiselere kayıtsız bırakan şu ağır hastalık sırasında yapıldığını düşünüyordu. Ama Albert'in kendisinden esirgemediği şefkatli ve nazik özenlerini hatırlayınca, kendisine ve başka insanların hiç birine benzemiyen bir varlığın bu iki yönünü kafasında bağdaştıramıyordu. Bu uğursuz hulyaların içinden kendini kaybolmuş hissettiği sırada Albert'in kendisine toplamayı âdet edindiği ve verdiği çiçekleri dalgın bir tavırla, titreyen bir elle alıyordu. Çünkü genç adam onun bu çiçekleri sevdiğini biliyordu. Yalnız buluştuklarını gizlemek ve Şatoya yalnız dönmek için genç adamdan ayrılmayı düşünmüyordu. Albert, ya bu düşünmediğinden, ya da ailesine daha çok böyle göstermeye inandığından bunu genç kıza hatırlattı. Sonra Şatonun büyük kapısının merdivenleri üstünde rahibe ile karşılaştılar. Consuelo (şüphesiz Albert'le), sıskalığına ve biçimsizliğine rağmen kalbindeki iyiliğin onu her zaman çirkin olmaksızın alıkoyduğu bu kadının yüz ifadesinde küçümsemenin ve öfkenin tutuştuğunu ilk defa olarak gördü.

Öfkeden kesik kesik çıkan ve titreyen bir sesle, Porporina'ya:

— Tam zamanında döndünüz, Matmazel, dedi. Kont Albert için çok üzülüyorduk. Kendisi olmadan sabah kahvaltısı yapmak istemiyen babasının onunla konuşacağı işler vardı; oysa siz bunu Kont'a unuttu-

racığınızı sandınız. Size gelince, salonda erkek kardeşiniz olduğunu söyleyen biraz kaba, çok genç bir adam sabırsızlıkla sizi bekliyor.

Zavallı Wesceslawa bu garip sözleri söyledikten sonra, cesaretinden korkarak birdenbire arkasını döndü, odasına koştu, orada bir saatten daha çok bir zaman öksürdü ve ağladı.

LVII

Albert kapı önündeki düzlüğün merdivenlerini çıkarken Consuelo'ya:

— Halam garip bir ruh hali içinde. Sevgili dostum, onun adına sizden af dilerim. Bugünden itibaren hareket tarzını ve dilini değiştireceğinden emin olunuz.

Consuelo az önce kendisine haber verilen olaydan şaşırarak genç Kont'un ne dediğini işitmeden:

— Kardeşim mi gelmiş? dedi.

Bu olaydan daha çok, halasının onları suratı asık olarak karşılaşmasından şaşırılmış olan Albert cevap verdi:

— Bir erkek kardeşinizin olduğunu bilmiyordum. Şüphesiz onu görmemiz sizin için bir mutluluktur, sevgili Consuelo. Hattâ memnun oluyorum ki..

Consuelo ani bir önseziye kapılarak:

— Memnun olmayınız sayın kont'um, dedi. Belli olmaz, belki de üzölmeme sebep olacak bu benim...

Titriyerek durdu. Çünkü ondan öğüt ve yardım istiyecek bir hale düşmüştü. Ama ona, sıkı sıkıya bağlanmaktan korktu. Bir yalanla yanına kadar sokulan

insanı kabul etmeye ya da ondan kaçmaya kendinde cesaret bulamıyarak, yüzü sapsarı, merdivenin son basamağında korkuluğa dayandı.

Albert içinde uyanan endişe ile ona:

— Ailenizden gelebilecek tatsız bir haberden mi korkuyorsunuz? dedi.

Consuelo yeniden yürümeye çabalıyarak:

— Ailem yok, benim, dedi.

Az daha kardeşinin olmadığını söyleyecekti. Bel-
li belirsiz bir korku bunu söylemesine engel oldu.
Ama yemek odasından geçerken salonun parkesi üs-
tünde sabırsızlıkla bir aşağı bir yukarı dolaşan yolcu-
nun çizme gıcırtilarını işitti. Sezinlediği ıztırapların
yaklaşması ile, sanki aşkına sığınıyormuş gibi elinde
olmayan bir hareketle genç kont'a yaklaştı. Kont'un
uzattığı kolu sıkı.

Bu harekete şaşırان Albert içinde öldürücü üzün-
tülerin uyandığını hissetti; hafif bir sesle genç kıza:

— Ben olmadan sakın içeri girmeyin, hiçbir za-
man aldanmıyan sezilerimle ve kardeşinizin, benim
de sizin de düşmanımız olduğunu anlıyorum. Sanki
bir kimseye kin duymaya zorlanıyormuşum gibi üşü-
yorum, korkuyorum.

Consuelo, Albert'in göğsüne sıkı sıkı bastırıldığı
kolunu kurtardı. Genç kız, şu garip fikirlerden, yani
Zdenko'nun muhtemel ölümü gibi, kendisine çirkin
bir örnek olan şu önüne geçilmez kararlardan birinin
içine doğabileceğini düşünerek titredi.

Almanca konuşarak kont'a (çünkü yandaki oda-
dan kendisini işitmiş olabilirlerdi):

— Burada birbirimizden ayrılalım. Şu anda korkacağım bir şey yok. Eğer gelecek günler beni korkutursa Albert, sizden yardım istiyeceğimi umunuz.

Albert son derece bir iğrenme ile boyun eğdi. Nezaketten kusur etmekten korkarak, genç kıza, boyun eğmeye cesaret edemiyordu; ama salondan uzaklaşmaya bir türlü karar veremiyordu. Onun tereddüdünü anlayan Consuelo geçecek hâdiseleri görmesin ve işitmesin diye, içeri girer girmez salonun iki kapısını da kapattı.

Anzoletto (çünkü gelen oydu. Genç kız onun ataklığını çok iyi sezmiş, adımlarının gürültüsünü çok iyi tanıdı.) odada bulunacakların önünde, ona arsızca yaklaşarak kardeşçe bir kucaklaşmaya hazırlanmıştı. Genç kızın, yüzü sapsarı, ama soğuk ve ciddi bir eda ile yalnız başına odaya girdiğini görünce bütün cesaretini kaybetti. Kekeliyerek gelip ayaklarına kapandı. Yapmacıklı bir şefkat ve sevinç göstermeye ihtiyacı yoktu. İhanetine rağmen hiçbir zaman sevmekten geri kalmadığı genç kızı yeniden bulunca, bu iki duyguyu şiddetle ve gerçekten hissediyordu. Göz yaşları döktü. Genç kız ellerinin tutulmasına hiç müsaade etmediği için elbisesinin eteğini öpüşlerle ve göz yaşlarıyla örttü. Consuelo, onu, tekrar böyle bulacağını ummamıştı. Dört ay önce ayrıldıkları o gecede görüldüğü gibi, onu bütün erkekler arasında acı, alaylı, kinci, her şeyi hoş gören bir insan olarak hayal ediyordu. Daha bu sabah küstah bir davranışla ve hemen hemen yılışık, tasasız bir tavırla geçtiğini görmüştü. Fırtınalı günlerde, heyecanla nasıl barışmışlarsa, işte şimdi de aynı şekilde alçalmış, pişman ol-

muş, göz yaşlarına gömülmüş, dizlerine kapanıyordu. Her zamankinden daha güzeldi, çünkü biraz bayağı olmakla beraber üstüne çok güzel oturmuş yolculuk elbisesi ona harikulâde yakışmıştı. Üstelik yolların güneşi ile yüzünün yanmış olması, pek sevimli yüz çizgilerine daha erkekçe bir özellik veriyordu.

Genç kız, akbabanın yakaladığı bir güvercin gibi çırpınarak, oturmak ve bakışının büyüünden kurtulmak için yüzünü elleri içinde saklamak zorunda kaldı. Anzoletto'nun bir utanma gibi gördüğü bu hareket, kendisine cesaret verdi. Kötü düşüncelerin geri gelmesi, ilk coşkusunun safça hamlesini bozuverdi. Anzoletto Venedik'ten ve hatalarının cezası olarak hissettiği kaygularından uzaklaşırken ancak zengin olmayı düşünüyordu. Ama aynı zamanda sevgilisi Consuelo'sunu tekrar bulmak isteği ve ümidiyle durmadan beslenmişti. Ona göre, böyle göz kamaştırıcı istidat uzun zaman saklı kalamazdı. Üstelik hiçbir yerde, hancılarını ve kılavuzlarını, ya da rasladığı yolcuları konuşarak haber toplamayı ihmal etmemişti. Viyana'da yeniden kendi milletinden seçkin insanları bulmuş, onlara ataklığını ve kaçışını itiraf etmişti. İyi insanlar kendisine Zustinani'nin onun kaçışını unuttuncaya ya da affedinceye kadar Viyana'dan daha uzağa gidip beklemesini öğütlediler. Kendisine iş bulmayı vadeden bu insanlar ona Prag, Dresden ve Berlin¹ için salık mektupları vermişlerdi. Anzoletto Devler Şatosu'nun önünden geçerken kılavuzunu sorguya çekmeyi düşünmemişti. Ama bir saat hızlı gittikten sonra atları dinlesin diye ağırlaştıkları sırada, memleket ve orada oturanlar hakkında kılavuzdan hurda bilgiler

toplamak için tekrar konuşmaya başlamıştı. Tabiatıyla kılavuz, Rudolstadt kızadelerinden, onların yaşayış tarzlarından kont Albert'in garipliklerinden söz açtı. Kontun deliliği, hele doktor Vetzélius'un pek yürekten belli ettiği düşmanlıktan beri artık kimse için bir sır değildi. Bu kılavuz, eyâletinin dedikodu hikâyesini tamamlamak üzere, kont Albert'in aile tacını, şöyle böyle güzel bir maceracı kızın başına koymak için, soydan kişi amca kızını güzel baron Amélie de Rudolstadt ile evlenmeyi kabul etmiyerek bütün garipliklerinin üzerine tüy diktğini, bununla beraber herkesin bu maceracı kıza, şarkı söylediği zaman âşık olduğunu, çünkü harikulâde sesi bulunduğunu sözlerine katmaktan geri kalmadı.

Yolcumuzun maceracı kızın adını sormadığına bakılırsa bu iki koşulu Consuelo'ya pek iyi uyguluyabiliyordu. Adının Porporina olduğunu öğrenince artık gerçekten şüphesi kalmadı. Hemen o anda geçtiği yollardan tekrar geri döndü. Çok iyi göz hapsine alınmış bu şatoya girebilmesini sağlayacak ünvanını ve bahaneyi çabucak uydurduktan sonra kılavuzundan birkaç dedikodu daha koparmıştı. Bu adamın gevezeliği ona, Consuelo'nun bu genç kontun karısı olmayı beklerken metresi olduğunu gerçekmiş gibi gösterdi. Çünkü dediklerine göre bütün aileyi büyülemişti, hattâ hak etmesine rağmen onu kovacaklarına, evde baron Amélie'ye hiçbir zaman göstermedikleri saygıyı ve özeni bu genç kıza göstermişlerdi.

Bu hurda bilgiler, Anzoleto'yu, Consuelo'ya olan gerçek bağlılığı kadar, hattâ belki de ondan daha çok, uyardı. Genç kızın ona yarattığı o pek tatlı hayatın

geri gelmesini çok özlemişti. Onun öğütlerini ve yönünü kaybedince bunu iyice hissetmişti. Gelecekteki müzik hayatını uzun zaman için kaybetmiş, ya da tehlikeye düşürmüştü. Nihayet bencil olmakla beraber, derin ve yenilmez bir aşkla ona doğru sürüklenmişti. Ama bütün bunlara, Consuelo için, soydan kişi, zengin bir âşıkla döğüşmek, onu parlak bir evlenmeden zorla ayırmak, pek iyi yetişmiş bu kızın kontes ve şato sahibinin karısı olmaktansa, kendisiyle beraber maceralar peşinde koşmayı daha uygun bulduğunu bütün memlekete ve kibar âlemine dedirtmek için içinde uyanan o bencil kötü eğilimi gelip katıldı. Kılavuzu, Porporina'nın Riesenburg'da hükümdar gibi saltanat sürdüğünü tekrar tekrar söyletmekten zevk duyuyordu. Aynı adamın kendinden sonra geçecek olan bütün yolculara, yabancı güzel bir oğlanın devler şatosunun konuk sevmez konağına dört nalla nasıl girdiğini, gelmesi ile, görmesi ile yenmesi¹ nasıl bir anda olduğunu, birkaç saat, ya da birkaç gün sonra pek kudretli, pek yüce de Rudolstadt hazretlerinin elinden ses sanatçıların incisini kaçırarak, nasıl şatodan çıktığını dedirtmenin o çocukca ümidiyle seviyordu.

Bu fikirleriyle atının karnına mahmuzlarını batırıyor, her ikisinden en delisi kont Albert olmadığını kılavuza inandıracak şekilde gülüyordu.

Rahibe onu pek gözü tutmıyarak kabul etti. Ama şu kız kardeşini, belki de götürür diye ümide kapılarak genç adamı savmaya cesaret edemedi. Anzoletto, rahibeden, Consuelo'nun gezintide olduğunu öğrendi, suratı ekşidi. Ona kahvaltı verdiler. Hattâ genç adam

uşakları sorguya çekti. Uşaklardan biri azıcık İtalyanca anlıyordu. Anzoletto, uşağın, genç kontla İtalyan bayanı dağda görmüş olduğunu söylemesindeki kurnazca fikri farketmedi. Anzoletto, Consuelo'yu ilk anlarda kibirli ve soğuk bulacağından korktu. Eğer hâlâ evin oğluyla namuslu bir nişanlılığı devam ettiriyorsa, durumunda övünçlü bir kişinin o yüksek davranışını göstereceğini düşündü. Eğer zaten kontun metresi olmuşsa, durumundan daha az emin olacak ve gelip işlerini bozan eski bir dostun önünde titriyecekti. Eğer temiz kalmışsa daha da şeref kazandığı için elde etmek güçtü. Eğer ahlâktan yana bozulmuşsa, iş tersine olurdu. Birinci halde de, ikinci halde de teşebbüsü ele almak, ya da ümit beklemek gerekliyordu.

Anzoletto, Porporina'nın yeğeniyle bu uzun gezintisinin rahibede uyandırdığı öfkeyi ve endişeyi farke demeyecek kadar saftı. Kont Christian'ı göremeyince kılavuzun yanlış bilgi topladığını, ailenin maceracı kızı karşı genç kontun aşkına korku ve nefretle baktığını, ilk aşkının önünde genç kızın başını önüne eğceğini sanmıştı.

Dört saat öldürücü beklemeden sonra, düşünmek için zaman bulan ve buna benzer bir durumda işi iyiyeye yormak için ahlâkı o kadar temiz olmıyan Anzoletto, Consuelo ile rakibinin böyle uzun bir süre başbaşa kalmalarının, onların kayıtsız ve şartsız bir içli dışlılık gösterdiğine muhakkak gözüyle baktı. Bu inanç, bitmek bilmiyen beklemesini, daha kesin, daha umursamaz bir hale getirdi. İlk bakışı ile genç kızda uyandırdığı karşı konmaz acımadan sonra onun şaş-

kın bir halde bir iskemlenin üstüne hıçkırarak oturduğunu görünce her şeyi göze alabileceğine hiç şüphesi kalmamıştı. Çabucak dili çözöldü. Bütün geçmişi suçladı, kendini iki yüzlü bir ifade ile aşağılattı, canı istediği kadar ağladı, iğrenç eğlencelerinin içinde uyanmasına sebeb olduğu hisle vicdan azablarını, iç üzüntülerini daha şairâne tasvir ederek anlattı. Sözüün kısası bir Venediklinin ve usta bir tiyatro oyuncusunun bütün belâgatiyle, affedilmesi için yalvardı.

İlkin onun sesindeki ahenkten şaşırmış ve kandırma gücünden çok kendi zaafından korkmuş, bu itirazları, bu heyecanları dört aydan beri kafasında birçok defa evirip çevirmiş olan Consuelo, mutsuz bağılıklarının son zamanlarında Venedik'de birçok defa işittiği bütün bu dil dökmelerini tanıyacak kadar bir uyanıklık gösterdi. Anzoletto'nun çirkin hareketlerini henüz sezinlemekten çok uzak olduğu sıralarda yaptıkları şu kavgalardan sonra sanki aralarında bir şey geçmemiş gibi, aynı yeminleri, aynı yalvarmaları tekrar ettiğini görünce yaralandı. Susma, utanç, göz yaşları yerine bu kadar güzel nutuklardan, bu kadar ataklıktan öfkelenmiş olan genç kız, ayağa kalkarak ve soğuk soğuk cevap vererek bu şaklabanlığa hemen son verdi:

— Yeter, Anzoletto, d di. Sizi çoktan affettim, artık size kızmıyorum. Öfke yerini acımaya bıraktı. Haksızca hareketinizi unutmak, ıstırapları unutmakla beraber geldi. Artık birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz yok bizim. Benimle barışmak için yolculuğunuza ara veren iyi hareketinize teşekkür ederim. Affedilmeniz size daha önce bağışlanmıştı. İşte bunu da

görüyorsunuz, haydi Allah ısmarladık, yeniden yolumuza devam edin.

Gerçekten korku duyan Anzoletto haykırdı:

— Ben, ben gideceğim ha! Senden ayrılacağım, yine seni kaybedeceğim öyle mi? Hayır, hemen kendimi öldürmem çok daha iyi olur. Bunu yapamam, Consuelo. Hayır sensiz yaşamaya hiçbir zaman dayanamam. Senin olmadığın yerde bana hiçbir şey yok. Bunu denedim. Faydasız olduğunu biliyorum. Uğruna aşkımı boş yere feda ettiğim iğrenç hırsım, sefilce böbürlenmem, işkence oluyor, bir an için olsun zevk vermiyor bana. Hayalin her zaman peşimden geliyor. Pek sâf, pek temiz, pek tatlı olan mutluluğumuzun hâtırası (sen de öylesini bir daha nerede bulursun) her zaman gözlerimin önünde duruyor. Etrafımı çevirmek istediğim bütün hayaller bende en derin bir iğrenmeye sebeb oluyorlar. Ey Consuelo, Venedik'teki güzel gecelerimizi, kaygımızı, yıldızlarımızı, sonu gelmez şarkılarımızı, ciddi derslerini, uzun öpüşmelerimizi! Düz damın üstünde sen duanı okurken içinde yalnız başıma uyuduğum yatağımı bir hatırla! O zaman seni sevmiyor muydum? Sana her zaman, hattâ uyuduğun sırada saygı gösteren, seninle beraber başbaşa odaya kapanan bir insan, sevmeye yetenekli değil midir? Başkaları ile alçakca hareketler yaptım, yaptım ama senin yanında bir melek olmadım mı? Bunun bana neye mal olduğunu Tanrı bilir! Ah, bütün bunları unutma! Peki ben bir nankör, bir canavar, bir alçağım ama, sana karşı saygıyı tek bir an için unutmadım. Sen tasalanmadan, bir çaba harcamadan bu bağdan vaz geçmek istersin, ama ben, vaz-

geçmek istemiyorum! Bir kutsal kadın oldun, ama beni hiçbir zaman sevmedin. Ben bir ifritim ama, seni taparcasına seviyorum.

Anzoletto'nun bu sözlere kattığı gerçek ifadeden şaşırın Consuelo şöyle cevap verdi:

— Sizin tarafınızdan kirletilen ve yok edilen bu mutluluk için samimi bir acınma duymanız mümkündür. Kabul etmek zorunda kaldığınız, benim de çekmenize engel olamayacağım bir cezadır bu. Kendinizi temizlemek için biraz ıstırap gerek. Gidiniz ve eğer bu acınız size esenlik getirirse beni hatırlayınız. Yoksa günahları çekmekle de, onları tamir etmekle de hiçbir şekilde zorunlu olmıyan sizi nasıl unuttu isem, siz de beni öyle unutunuz!

Bu kadar soğukkanlılık karşısında şaşırmış ve yaralanmış olan Anzoletto:

— Ah! Senin demir gibi bir kalbin var! Ama beni böyle başından savabileceğini hiç umma. Gelişimin canını sıkması, varlığımın sana ağır gelmesi mümkündür. Aşkımızın hâtırasını, mevki ve zenginlik hırsına feda etmek istediğini biliyorum, ama bu böyle olmayacak. Ben varlığımı sana bağlamışım. Eğer seni kaybedersem, bu dövüşmeden olmayacak. Sana geçmişî hatırlatacağım. Eğer beni zorlarsan, bunu yeni dostlarının önünde yapacağım. Can vermekte olan ananın yattığı yatağın başucunda, mezarının üstünde. hattâ güzel müziği dinlemek için kalabalığın ortasında birbirimize yakın bir yerde diz çöktüğümüz ve usul usul konuştuğumuz kiliselerde yaptığın yeminlerini sana tekrar edeceğim. Dinlemeyi kabul etmeyeceğin hâdiseleri senin önünde yerlere kapana-

rak, yalnız sana alçak gönüllülükle hatırlatacağım. Eğer aksine hareket edersen her ikimizin de vay haline! Çünkü onlar senin ne olduğunu bilmiyorlar. Hattâ senin bir tiyatrocü kız olduğunu da bilmiyorlar. Asil kont Albert'in, senin için, dostun, nişanlın, sevgilin olan bir tiyatrocü ile dövüşmek akıllılığını gösterip göstermeyeceğini göreceğiz. Ah! Beni ümitsizliğe sürükleme Consuelo! Yoksa...

Genç kız öfkelenerek cevap verdi:

— Hep aynı göz dağı vermeler! Nihayet seni tekrar buluyor ve tekrar tanıyorum, Anzoletto. İşte sizi böyle daha çok seviyorum. Hattâ maskenizi yüzünüzden çıkardığınız için size teşekkür ederim. Evet, Tanrıya şükürler olsun. Sizin için ne acınacağım, ne de acıma duyacağım. Kalbinizin içinde acılığın, karakterinizin içinde aşağılığın, aşkınızın içinde kinin bulunduğunu görüyorum. Haydi bakalım gidip öfkenizi doryunuz. Bana hizmet etmiş olursunuz. Ama iftiraya da, onuruma sataşmaya da kalkışmadıkça benden yükümü karartacak şekilde hiçbir şey söyleyemiyebilirsiniz.

Bunu söyleyerek kapıya doğru yönledi, kapıyı açtı. Tam dışarı çıkacağı sırada karşısında kont Christian'ı buldu. Consuelo'nun elini öptükten sonra çok hoş ve sevimli tavırla ilerliyen bu saygıdeğer ihtiyarın görünmesi ile iyilikle ya da zorla genç kızı tutmak için ileri atılmış olan Anzoletto utanarak geri gitti ve atak halini kaybetti.

LVIII

İhtiyar kont dedi ki:

— Sevgili signora, sayın kardeşinize daha iyi bir kabul gösterilmediği için beni affedersiniz. Bu sabah, pek alışmadığım işlerle uğraştığım için beni rahatsız etmemelerini tenbih etmiştim. Bu eve bütün ailem için olduğu kadar, benim için de hoş gelen bir konunun gelişini bana haber vermeyerek sözüme fazla boyun eğilmiş.

Sonra Anzoleta'ya dönerek:

— Mösyö, sevgili Porporina'mızın böyle yakın bir akrabasını evimde gördüğüm için büyük bir zevk duyduğuma emin olunuz. Burada kalmanızı, günlerinizi istediğiniz kadar burada geçirmenizi rica ederim. Uzun bir ayrılıktan sonra birbirinize söyleyecek bir çok şeylerinizin bulunduğunu, bir araya gelmekten sevinç duyduğunuzu tahmin ederim. Paylaştığım bir mutluluğu bol bol tatmanızı, saygısızlık olur düşüncesine kapılarak hiçbir şekilde çekinmeyeceğinizi umarım.

İhtiyar Christian geleneklerine aykırı olarak, bir yabancı ile rahat rahat konuşuyordu. Zaten çekingenliği Consuelo'nun yumuşak başlılığı önünde uzun zamandanberi dağılmıştı. Yüzü, güneşin batışı sırasında ufka yaydığı ışınlar gibi her zamankinden daha parlak bir ışıkla aydınlanmıştı. Anzoleta, ruh dürüstlüğüünün ve saflığının bu saygıdeğer ihtiyarın alınına aksettirdiği bir çeşit ululuk önünde şaşırdı. Büyük efendilerinin önünde yerlere kadar eğildiğini biliyordu. Bu insanlara kin duyuyor ve onlarla içten

içe alay ediyordu. Bir zamandanberi içinde yaşadığı bu kıbar âlemin hor görülecek bir çok tarafı vardı. Riesenburg şatosu sahibinin gösterdiği ağırbaşlılık ve nezaket kadar samimi bir nezaketi ve ağırbaşlılığı hiç bir zaman görmemişti. Bu nezakete teşekkür ederken şaşırdı. Gördüğü babaca kabulü, dalavere ile elde ettiğinden hemen pişman oldu. Hele Consuelo'nun, ihtiyar konta, kardeşi olmadığını söyleyerek yalancılığını ortaya çıkarmasından korktu. Şu anda kendini yırtık göstermek, öç almaya çabalamak gücünü varlığında bulamadığını hissediyordu.

Consuelo biraz düşündükten sonra cevap verdi:

— Kont hazretlerinin iyi kalpliliği beni çok duygulandırdı. Ama bu iyiliğin değerini hisseden kardeşim, ne yazık ki bundan yararlanmak mutluluğuna erişemedi. Acele işleri kendisini Prag'da beklemektedir. Hattâ şu anda benden müsaade almıştır.

Kont:

— Hiç buna imkân var mı? dedi. Birbirinizi ancak bir saniye görebildiniz.

Genç kız cevap verdi:

— Beni beklerken o kadar çok zaman kaybetmişti ki, artık burda kalmak için vakti kalmamış.

Sonra mânalı bir eda ile sözde kardeşine bakarak:

— O da, artık burada bir dakika bile kalamıyacağını pek iyi biliyor.

Bu soğuk direnme, Anzoletto'ya karakterindeki hayasızlığı, rolündeki serbestliği yeniden kazandırdı.

— Şeytan nasıl isterse öyle olsun.

Kendini toparlıyarak:

— Yani Tanrı demek istiyorum. Gerçi sevgili kardeşimin haklı ve ölçülü davranışı beni buradan çabucak gitmemi ihtar ediyor ama ben hemen gitmiyeceğim. Çünkü bu mutlulukla ölçülecek hiç bir işimin olduğunu bilmiyorum. Mademki sayın kont hazretleri pek cömertçe bağışta bulunuyor. Ben de minnetle kabul ediyorum, kalıyorum. Prag'daki işler biraz geç olacak, hepsi bu kadar.

Consuelo küçük düşürüldüğünü görünce:

— Her şeyi, dedi, hafife alan bir gencin söylyeceği lâkırdı bu. Öyle işler vardır ki orada şeref menfaatten daha çok yüksek tutulur.

Anzoleta hemen karşılık verdi:

— Bu kardeşce bir söz. İyi kalbli kardeşciğim, sen de her zaman bir kraliçe gibi konuşursun.

İhtiyar kont Anzoleta'ya elini uzatarak:

— Siz de, dedi, iyi kalbli bir delikanlı gibi görünöyorsunuz. İşler ertesi güne bırakılır mı, bırakılmaz mı? onu bilmem. Doğrusu beni, her zaman işleri ağır aldığım için kınamsımışlardır. Ama şunu anladım ki, insan bir şeye düşünmeden atılırsa çok daha kötü duruma düşüyor. Meselâ, sevgili Porporina günlerden beri, daha doğrusu haftalardan beri sizden bir ricada bulunacağım. Ama şimdiye kadar geciktirdim. Sanıyorum ki, çok iyi de yaptım. Şimdi zamanı geldi. Sayın kardeşinizin geldiğini öğrendiğim şu anda bana, rica edeceğim konuşma saatini lütfeder misiniz? bana öyle geliyor ki bu konuşma için elverişli koşullar her bakımdan tamam. Teklif ettiğim bu konuşma belki de pek uzun sürmez.

Consuelo cevap verdi:

— Sayın efendimiz, her saat her zaman emirlerinizdeyim. kardeşime gelince, o anlamadan kendi işlerine karıştırmıyacağım bir çocuktur.

— Bunu iyi biliyorum. Mademki sayın kont hazretleri bana bu bakımdan izin verdi, öyleyse böyle bir gizli konuşmadan kendilerinin müsaadesinden başka bir müsaadeye ihtiyaç duymuyorum.

Consuelo küçümser bir eda ile cevap verdi:

— Lütfen müsaade edin de, size ve kendime uygun gelen işler hakkında kendi yargıma dayanayım. Sayın kont hazretleri sizinle dairenize kadar gitmeye ve orada dinlemeye hazırım.

Kont gülümseyerek dedi ki:

— Canım, bu kadar açık yürekli, bu kadar neşeli ve iyi kalbli şu gence karşı fazla sert davranıyorsunuz.

Sonra Anzoletto'ya dönerek;

— Sabırsızlanmayınız çocuğum, sıranız gelecek, dedi. Kız kardeşinize söyleyeceklerim sizden saklı olmaz. Söylediğiniz gibi az sonra bu gizli konuşmaya katılmanıza kendisi müsaade edecektir.

Anzoletto sanki konta sarılmak ve Consuelo'nun kendisini karıştırmak istemediği bu gizli konuşmanın konusunu hemen öğrenmek istiyormuş gibi ihtiyar adamın ellerini kendi ellerinin içinde tutarak onun sâf neşesine, densizce karşılık verdi. Kont'un hiç olmazsa odadan çıkmasını önlemek için, kendisinin salondan çıkmak zorunda olduğunu anlamıyacak kadar anlayışsızlık gösterdi. Kendini yalnız bulunca, duygularına istediği zaman baskı yapan şu genç kızın

bütün plânlarını altüst etmesinden, kurnazlığına rağmen kendini kovduracağından korkarak ayağını öfke ile yere vurdu. Evin içinde gizlice dolaşmak, ve bütün kapıları dinlemek isteğini duydu. Bu niyetle salondan çıktı. Bahçede bir zaman başı boş dolaştı. Sonra bir uşakla karşılaşınca, sanki şatonun güzel mimarisini takdirle seyrediyormuş gibi bir tavır takınarak, dehlizlerin içine daldı. Ama ayrı ayrı giriştiği oyunların üçüncüsünde, fazla dikkat harcamak için tasalanmadığı, karalar giymiş özellikle ciddi bir insanın uzaktan geçtiğini gördü. Ona dikkat etmiyormuş gibi görünen, bunula beraber bu yabancı adamı gözden ayırmıyan insan Albert'di. Anzoletto onun her bakımdan kendisinden büyük olduğunu görüp ve yüz çizgilerini, ciddi güzelliği dikkatini çekince Riesenburg'lu delinin kişiliğinden neresinden bakılırsa bakılsın, ilkin tahmin ettiği kadar hor görülebilecek bir rakip olmadığını anladı. Salona dönmeye, parmaklarını rasgele klavsen'in üstünde gezdirerek, güzel sesini bu geniş yerde denemeye karar verdi.

Kont Christian genç kızı çalışma odasına götürdü, ona sırma saçaklı kırmızı kadifeden koltuğu gösterdi. Kendisi de yandaki açılır kapanır iskemleye oturdu. Sonra:

— Kızım, dedi, sizden bir lütufta bulunmanızı rica edeceğim. Niyetlerimi öğrenmeden önce hangi hakla bu lütfu sizden istiyeceğimi bilemiyorum. Aca-
ba ak saçlarım, size karşı beslediğim içten takdir, sizi evlât edinen Porpora'nın dostluğu, kalbinizi bana açmaya razı olacak kadar bir güveniniz olabileceğini düşünebilir miyim?

İçi burkulan, bununla beraber bu ilk sözlerden korkmuş olan Consuelo, dudaklarını ihtiyar adamın eline götürdü ve bir iç döküşü ile kont'a, cevap verdi:

— Evet, kont hazretleri, sanki babammışsınız gibi şeref duyarım ve bu açıdan sizi sever ve sayarım. Benim kişiliğimi ilgilendiren konular üstünde bütün sorularınıza korkmadan ve kaçamak aramadan cevap verebilirim.

— Sevgili kızım, sizden başka hiçbir şey rica etmiyeceğim. Bu söz verişiniz için de teşekkür ederim size. Ben, bu sözü yerine getirmemenizin ne kadar elinizden gelmiyeceğinize inanıyorsam; siz de benim bunu kötüye kullanmanın o kadar elimden gelmiyeceğine güvenmelisiniz.

— Buna inanıyorun, kont hazretleri, lütfen sözlerinize devam ediniz.

İhtiyar adam sâf ama yüreklendirici bir merakla dedi ki:

— Peki yavrum, asıl adınızın ne olduğunu bana söyler misiniz?

Consuelo tereddüt etmeden cevap verdi:

— Adım yok. Annemin Ruzamonda adından başka bir adı yoktu. Vaftizde bana Marie de Consolation adı verilmiş. Babamı hiç tanımadım.

— Peki, adını bilmiyor musunuz?

— Hiç bilmem, efendim, ondan söz edildiğini hiçbir zaman duymadım.

— Profesör Porpora sizi evlâtlığa kabul etti mi? Adını, yasaya uygun olarak, size verdi mi?

— Hayır efendim. Sanatçılar arasında bu gibi şeyler yapılmaz. Zorunlu da değildir. Gönüllü yüce öğretmenimin elinde ve avucunda bir şey yok ki bana miras olarak bıraksın. Adına gelince, herkesin içinde, bu adı bir sözleşme ya da bir gelenek gereğince taşımam, durumuna hiçbir yararı olamaz. Eğer bu ada bir kabiliyet göstererek hak kazanabilirsem, benim için bir kazanç olur, yoksa lâıyk olmadığım bir şeref elde etmiş olurum.

Kont bir kaç dakika sessiz kaldı. Sonra tekrar Consuelo'nun elini tutarak:

— Asil bir açık gönüllülükle cevap vermeniz içimde size karşı daha yüce bir fikri uyandırmaktadır. Bu hurda bilgileri sormam, doğumunuza ve durumunuza göre size daha az ya da daha çok değer vermek için olduğunu sanmayınız. Gerçekten söylemekten çekineceğiniz bir şeyinizin bulunup bulunmadığını öğrenmek istiyorum. Hattâ görüyorum ki hiç de böyle bir şeyiniz yok. Sizden son derece hoşnudum. Hattâ karakteriniz bakımından sizi bizim unvanlarımızdan daha asil bulmaktayım.

Consuelo iyi niyetini ortaya koyan bir eda ile gülümsedi. Soydankişi ihtiyar onun iyi niyetle, yüzü kızarmadan, pek kolayca yaptığı itirafları takdir ediyordu. Bu takdirde Christian'ın içinden daha asil bir şekilde kovamıyacağı kadar inatçı bir önyargı kalıntısı vardı. İçinde bulunan önyargı ile çatıştığı ve onu yenmek istediği açıkça görülüyordu. Tekrar söze başladı:

— Sevgili yavrum, şimdi çok daha nazik bir soru soracağım. Cesaretimi affetmeniz için tam mâna-

siyle hoş görürlüğünüze ihtiyaç duyuyorum.

— Hiç çekinmeyiniz sayın efendim, biraz zor da gelse her şeye cevap vereceğim.

— Peki yavrum... evli değil misiniz?

— Evli değilim efendim, biliyorum ki...

— ...Dul da değil misiniz? çocuklarınız da yok mu?

Kont'un bu sözlerle işi nereye götüreceğini kestiremeyen ve gülmek için içinde büyük bir istek duyan Consuelo:

— Ne dulum, ne de çocuklarım var.

Kont sorusuna devam ederek:

— Sözün kısası bir kimseye sözlü müsünüz. Yoksa büsbütün serbest misiniz.

— Affedersiniz kont hazretleri, annem ölürken onun isteği ile hattâ emriyle çocukluğumdan beri sevdiğim, Venedik'ten ayrıldığım ana kadar nişanlısı kaldığım bir gençle sözlüydüm.

Kont hem memnurluk, hem üzüntü ifade eden bir eda ile dedi ki:

— Demek sözlüsünüz.

— Hayır efendim, tamamiyle serbestim. Sevdığım insan iğrenç bir şekilde sözüne ihanet etti. Bir daha görmemek üzere ondan ayrıldım.

Kont bir duraklamadan sonra:

— Peki onu sevdiniz mi?

— Gerçeği söylemek gerekirse, bütün kalbimle.

— Ama... belki hâlâ onu seviyorsunuz?

— Hayır kont hazretleri, buna imkân yok.

— Onu tekrar görseniz sevinmez miydiniz?

— Onu karşımda görmek bana bir işkence olurdu.

— Demek siz müsaade etmedikçe... O buna cesaret edemiyecekti... Ama biraz yaralayıcı olduğumu, onun hakkında fazla bir şey öğrenmek istediğimi söyleyeceksiniz.

— Sizi anlıyorum, kont hazretleri. Madem ki her şeyi anlatmaya davet edildim, o halde bana gösterdiğiniz değeri sarsmamak ve verdiğiniz değere lâyık mıyım, değil miyim, göstermek için kendimi olduğum gibi ortaya koyacağım. Bu gence bir takım şeylere müsaade edildi. Ama ancak benim müsaade ettiğim kadar cesaret gösterdi. Böylece çoğu zaman aynı kaptan su içtik ve aynı sıranın üstünde dinlendik. Ben duamı okurken, o odamda uyudu. Hasta olduğum zaman bana baktı. Korku duymadan kendini korumak için bir his duymuyordum. Her zaman yalnızdık. Birbirimizi seviyorduk. Evlenecektik. Birbirimize karşı saygımız vardı. Uslu akıllı bir kız olmak için Anneme yemin etmiştim. Eğer sizi aldatacak bir erkeğe inanmak, hiçbir şeye lâyık olmayan bir insana güvenini vermemek akıllıca bir hareketse işte bende böylece sözümü tuttum. Kocam olmadan, kardeşim olmaktan vaz geçmek istediği zamanlar kendimi savunmaya başladım. Bana ihanet ettiği zaman kendimi savunduğum için sevindim. Tersine, övünmek, ancak şerefsiz olan bu erkek için önemliydi. Benim gibi fakir bir kız için övünmenin büyük bir önemi yoktu. Yeter ki, doğru şarkı söyliyeyim. Benden daha fazlasını istemezler. Yeter ki, Anneme temiz kalacağıma dair üstüne yemin ettiğim, çarşıhtaki İsa'yı vicdan azabı duymadan öpebileyim. Hakkımda düşünülen şeylere fazla üzülmem. Benim yüzümü kızartacak ne

ailem var, ne de benim için doğuşecek erkek kardeşlerim ve amca oğullarım.

— Kardeşleriniz yok mu? Ama bir tane var ya.

Consuelo, gizli sırrın altındaki bütün gerçeği ihtiyar konta söyleyevermiye kendini hazır hissetti. Alçakça göz dağı veren insana karşı, kendi dışında bir sığınak arıyarak, rezilce hareket etmekten korktu. Anzoletto'dan kurtulmak için tek başına kuvvetli olması, kendisini savunması gerekirdi. Zaten kalbinin yüceliği, büyük bir saygı ile sevdiği genci ev sahiplerine dayanarak, kovdurmak fikri önünde irkildi. Kont Christian, Anzoletto'yu başından savmak için ne kadar nezaket gösterirse gösterebilir, bu genç ne kadar suçlu olursa olsun, onu bu kadar ağır bir hakaret altında ezmek cesaretini kendinde bulamadı. Sonunda ihtiyara cevap olarak, kardeşine kaçık gözüyle baktığını, ona bir çocuk gibi muamele etmekten başka türlü hareket etmeye alışmadığını söyledi.

Kont:

— Ama, dedi, kötü bir insana benzemiyor.

Genç kız cevap verdi:

— Belki de kötü bir insandır. Onunla münasebetim mümkün olduğu kadar az oluyor. Karakterlerimiz, görüş tarzlarımız ayrıdır. Asil efendimiz, onu burada alıkoymak için pek öyle telâş göstermediğime dikkat etmişlerdir.

— Nasıl isterseniz öyle olsun yavrum. Kafanızın gücüne inanıyorum. Şu anda asil bir hoş görüşle bana her şeyi anlattınız.

Consuelo:

— Affedersiniz kont hazretleri, dedi, hayatımla ilgili her şeyi size söylememiş bulunuyorum. Çünkü onları benden sormadınız. Bu gün hayatım hakkında lûtfen gösterdiğiniz ilginin sebebini bilmiyorum. Burada birisi benim hakkımda aşağılatıcı, yakışıksız bir şekilde konutuğunu duyarak varlığının evinizin şerefini zedeleyip zedelediğini öğrenmek istediğinizi sanıyorum. Buraya kadar pek önemsiz şeyler üstünde beni sorguya çektiğinize bakarak, izniniz olmadan, kendimden söz açarsam acaba üzerime aldığım vazife uygun düşen alçakgönüllülükte kusur eder miyim, etmez miyim diye düşünmüştüm. Mademki beni tâ esasımdan tanımak istiyor görünüyorsunuz, o halde zihninizde, belki beni haksız çıkaracak durumu da size açıklayayım. (Şimdi hiçbir istek duymadığım) tiyatro mesleğine girmenin mümkün olabileceğini sık sık düşünmüştünüz. Oysa ben geçen mevsim gerçekten Consuelo adı altında Venedik'de sanat hayatına başladım... Bana Zingarella lâkabını taktılar. Bütün Venedik yüzümü ve sesimi tanır.

Kont yeni öğrendiği bu haberden son derece şaşırarak:

— Durun, durun! Geçen yıl, hakkında, Venedik'te birçok gürültü yaptıkları ve gazetelerin pek pöhl-pöhlü övgülerle sözünü ettikleri bu hârika demek sizdiniz. Hattâ bu gazeteler diyorlardı ki şimdiye kadar rastlanan seslerin en istidatlısı, en iyisi doğdu...

— San Samuel tiyatrosunun sahnesinde, kont hazretleri. Bu övgüler şüphesiz biraz aşırı oldu. Ama bu hâdise su götürmeyecek kadar doğrudur. Çünkü o Consuelo benim. Birçok operalarda şarkı söyledim.

Bir kelime ile ben bir tiyatro oyuncusuyum. Ya da daha kibarca söylenirse bir ses sanatçısıyım. Şimdi sizin iyilikseverliğinize lâayık mıyım, değil miyim bir görün!

Kont kendi düşüncelerine dalarak dedi ki:

— Ne kadar olağanüstü hâdiseler ve garip bir kader! Bütün bunları burada birine... Benden başka birine söylediniz mi yavrum?

— Oğlunuz konta hemen hemen hepsini söyledim, ama dinlediğiniz teferruata girmedim, kont hazretleri.

— Şu halde Albert soyunuzu, eski aşkınızı, mesleğinizi biliyor.

— Evet, kont hazretleri.

— Peki, sevgili bayanım. Bize karşı gösterdiğiniz davranıştaki o takdire değer açıkğönüllülük için size çok teşekkür ederim. Bu yüzden pişman olmayacağınıza söz veriyorum. Şimdi Consuelo... (Evet... iyice hatırlıyorum, geldiğiniz ilk günlerde Albert sizinle İspanyolca konuştuğu zaman bu adı kullanmıştı. Müsaade edin de biraz kendi kendime kalayım. Kendimi pek heyecanlı hissediyorum. Yavrum size söyleyeceğim daha birçok şey var. Pek ciddi bir kararın yaklaşması ile içimde beliren telâştan ötürü beni affetmelisiniz. Lütfedip beni bir dakikacık burada bekleyiniz.

Consuelo kuvvetli bir heyecanın etkisi altında böyle resmî bir şekilde kendine duyurulan bir konuşmanın sonucu üstünde binbir tahmin yaparak, bu tahminlerin içinde kaybolup gitmişti. İlkın şöyle düşündü: Anzoletto, göz dağı olarak söylediğı şeyi belki de

kendini beklerken yapmıştı. Şato papazı, ya da Hanz'la konuşmuştu. Genç adamın, onun hakkında söylediği sözlerin söyleniş tarzı ev sahiplerinin kafasında ciddi kuruntular yaratmış olmalıydı. Oysa kont Christian işleri biliyormuş gibi davranıyordu. Şimdiye kadar davranışı ile söylediği sözlerle onda bir kuşku belirtisinden daha çok iki katlı bir sevgiyi meydana çıkarıyordu. Zaten cevaplarındaki dürüstlük kontu, beklemediği açıklamaların yapabileceği etki kadar, şaşırtmıştı. Hele son açıklama, onda bir yıldırım etkisi yapmıştı. Şimdi de dua ediyor, Tanrıdan kendisini aydınlatmasını, büyük bir kararın yerine getirilmesi için kendine destek olmasını yalvarıyordu. Genç kız şöyle düşündü: "Acaba erkek kardeşimle beraber gitmemi mi rica edecek? Acaba bana para mı teklif edecek? Ah! Tanrı beni böyle bir hor görüşten korusun! Ama hayır, bu adam, beni küçük düşürmeyecek kadar çok nazık, çok iyi bir insandır. Başta bana ne söylemek istiyordu, şimdi ne söyleyecek? Şüphesiz oğlu ile yaptığımız uzun gezintilerin, içinde yarattığı korkuları. Hattâ bana çıkışacak. Belki de bunu hak ettim. Kont Albert hakkında bana soracaklarına içtenlikle cevap vererek öğütlerini kabul edeceğim. İşte tatsız bir gün; buna benzer bir çok günler geçirdim, geçirdim ama artık ses sanatı nişanı için Anzoleto'nun kışkanç metresleriyle boğuşamıyacağım. Göğsümün yandığını, boğazımın kuruduğunu hissediyorum."

Kont Christian çok geçmeden onun yanına geldi. Solgun yüzünde asil bir niyetin getirdiği zafer belirtisi vardı. Kont, genç kızın istemediği halde çekingen

bir tavırla üstünde oturduğu ve kendisine bırakmak istediği çok görkemli koltukta onu oturmaya zorladıktan sonra tekrar yanına oturarak:

— Kızım, dedi, bana gösterdiğiniz açık kalbliliğe cevap vermek zamanı geldi. Oğlum, sizi seviyor, Consuelo.

Consuelo kızardı bozardı, cevap vermeye yeltenildi. Christian onu durdurdu:

— Size, dedi, anlatacağım bir konu değil bu. Buna hakkım da yok. Belki de böyle bir soruya cevap vermezsiniz. Çünkü, Albert'in ümitlerine cesaret vermediğinizi biliyorum. O bana her şeyi anlattı. Konta inanıyorum, çünkü hiçbir zaman yalan söylemedi, bana bile.

Consuelo en sâf bir övünç ifadesiyle gözlerini göğre kaldırarak cevap verdi:

— Bana da. Sayın kont hazretleri, kont Albert size söylemiş olmalıdır ki...

— Onunla her türlü birleşme fikrini kabul etmediğinizi mi?

— Bunu yapmakta kendimi zorunlu hissediyordum. Kibar âlemin geleneklerini ve fikirlerini biliyordum. Tanrı önünde kimseden aşağı değerde olmadığımı, insanlar önünde herhangi bir kimsenin teveccühünü ve lûtfunu kabul etmek istemediğimi birinci plânda göz önünde tutmuştum. Bu tek sebep yüzünden kont Albert'in karısı olmak için yaratılmadığımı biliyordum.

— Dürüst gururunuzu biliyorum, Consuelo. Eğer Albert kendi kendine hareket etmiş olsaydı bu guru-

ru biraz aşırı bulurdum. Ama böyle bir evlenmeye razı olmayacağım inancına kapılmanız yüzünden biraz önce verdiğiniz gibi bir cevap vermeye kendinizi zorunlu hissettiniz.

Consuelo ayağa kalkarak dedi ki:

— Kont hazretleri, şimdi meselenin gerisini anıyorum. Ah, size yalvarırım, çok korktuğum hakaretten beni korudunuz. Evinizden çıkıp gideceğim. Kont Albert'in üstünde istediğimden çok fazla etki yaptığımı, aklını ve hayatını tehlikeye düşürmeden bunu yapabileceğime inanmış olsaydım evinizden çoktan ayrılırdım. Mademki size açıklamama izin verilmeyen tarafı biliyorsunuz, o halde ona göz kulak olabilir, bu ayrılığın sonuçlarını önleyebilir, benden daha fazla size ait olan bir özeni tekrar gösterebilirsiniz. Bu özeni haksız yere benimsemiş isem, Tanrının affedeceği bir hatadır bu. Çünkü bütün bu işlerde nasıl temiz bir duygunun bana önderlik ettiğini o biliyor.

Kont cevap verdi:

— Bunu biliyorum, Albert nasıl gönlüme seslendi ise, Tanrı da vicdanıma öylece seslendi. Oturunuz, Consuelo, niyetlerimi kötüye çekmekte telâş etmeyiniz. Sizinle konuşmamın sebebi evimden ayrılmanızı emretmek için değil, tersine ellerimi kavuşturarak bütün hayatınız boyunca burada kalmanızı yalvarmak ve beni dinlemenizi rica etmek içindi.

Consuelo, yaralanan gururunun tamiri için gösterilen bu lütufla, kendisine yapılan bu türlü bir teklifin kendisinde yarattığı korku arasında bocalıyarak koltuğa tekrar yığıldı:

— Bütün hayatım boyunca, diye tekrarladı.

Kont hazretleri bana ne türlü bir şeref verdiklerini düşünmüyorlar.

Kont hazin bir gülümseme ile cevap verdi:

— Bunu çok düşündüm, kızım. Hattâ bunda pişman olmıyacağımı hissediyorum. Oğlum sizi delice seviyor. Ruhunun üstünde sonsuz bir kudretiniz var. Onu bana geri getiren, oğlumun dediğine göre, öğrenmemi istemediği ve bir anneden, bir kutsal kadından başka hiç kimsenin cesaret edemeyeceği o gizli yerde kendisini aramaya giden sizsiniz. İçinde sönüp gittiği yalnızlıktan ve heyecandan onu kurtarmak için hayatınızı tehlikeye soktunuz. Sizin sayenizdedir ki aklını kaybettiği zamanlarda, bize korkunç endişelerinden söz açmaya son verdi. Bir kelime ile ona huzuru, sağlığı, geri verdiniz. Bütün geceyi hep beraber konuşarak geçirdik. Benden daha fazla bir olgunluk gösterdi. Bu sabah onunla beraber dışarı çıkacağınızı biliyordum. Bana söylemek istediklerini sizden rica etmesi için ona izin vermiştim... Benden korkuyordunuz, sevgili Consuelo. Asaletten gelen önyargılarının içine kapanmış olan ihtiyar Rudolstadt oğluna sizi almak zorunluluğu karşısında utanacağını tahmin ediyordunuz. Ama aldanıyordunuz. İhtiyar Rudolstadt'ın gururu da, önyargıları da vardır elbette. Belki de onlar hâlâ içinde yaşıyor. Önünüzde ezilmek istemiyor. Ama onları bıraktı. Hattâ sınırsız bir minnet hamlesiyle ona sonuncu ve tek yavrusunu geri verdiğiniz için size teşekkür etmektedir.

Boyle konuşarak kont Christian, Consuelo'nun elini elleri arasına aldı. Bu elleri göz yaşları ile ıslatarak öpücüklerle örttü.

Consuelo, kendi gözünde onurunu yükselten ve

vicdanına huzur veren böyle bir gösteri karşısında şiddetle içi sızladı. O ana kadar kendini ölçsüz bir şekilde yüce gönüllülüğe ve cesarete kaptırdığı için korkmuştu. Şimdi onların onaylandığını görüyor ve meyvesini topluyordu. Gözlerinden dökülen göz yaşları ihtiyarın göz yaşlarına karıştı. Her ikisi de kendilerini pek heyecanlı hissettiklerinden konuşmaya devam etmeden uzun zaman öylece durdular.

Bununla beraber Consuelo kendisine yapılan tek-lifi hâlâ anlamıyordu. Hattâ konuyu yeteri kadar açıkladığını sanan kont onun susmasını ve göz yaşla-rını bir minnet ve kabul işareti olarak görüyordu.

Nihayet genç kıza dedi ki:

— Mutluluğunun sonsuzluğunu öğrenince hayır dualarını benimkilerle karışsın diye oğlumu ayağınıza getireceğim.

Consuelo bu ani hareketten büsbütün şaşırarak:

— Durunuz kont hazretleri, benden ne istediğinizi bir türlü anlamıyorum. Kont Albert'in bana karşı duyduğu sevgiyi, benim ona karşı duyduğum bağlılığı beğeniyorsunuz. Bana güvendiğinizi söylüyorsunuz. Buna ihanet etmiyeceğimi biliyorsunuz. Ama bu kadar duygulu bir yaradılışın dostluğuna bütün hayatımı vermeye nasıl söz verebilirim? Soydankişi oğlunuzun ruh sağlığını devam ettirmek ve bana karşı olan bağlılığındaki heyecanı yatıştırmak için zamana ve benim aklıma güvendiğinizi iyice görüyorum. Ama bu kudreti elimde uzun zaman tutup tutmayacağımı

bilemiyorum. Hattâ aslında bu kadar coşkulu bir erkek için tehlikeli olan bir içlidışlılık söz konusu olmasa bile ben günlerimi bu şerefli çabaya verecek kadar serbest ve başıma buyruk değilim.

— Aman! Consuelo neler söylüyorsunuz? Ya beni anlamadınız, ya da bana serbest olduğunuzu, bir gönül bağınızın bulunmadığını, bir sözleşme yapmadığınızı, ailenizin olmadığını söylerken yalan söylediniz.

Consuelo şaşkın, cevap verdi:

— Aman kont hazretleri, benim de bir amacım, bir gönül eğilimim, bir mesleğim var. Çocukluğumdan beri kendimi verdiğim bir sanata bağlıyım.

— Aman yarabbi neler söylüyorsunuz, yoksa tiyatroya mı dönmek istiyorsunuz?

— Orasını bilmem. Hattâ isteğimle oraya sürüklenmediğimi anlatırken gerçeği söyledim. Bu fırtınalı meslekte korkunç ıstıraplardan başka bir şey görmedim. Ama kendimi ondan vazgeçmeye zorlarsam atakca hareket edeceğimi hissediyorum. Bu benim alın yazımdı. Belki de insan, kendine çizilen gelecekte kaçınmaz. İster sahneye çıkayım, ister konserler, dersler vereyim, neticede ben bir ses sanatçısıyım, öyle kalmak zorundayım. Zaten başka neye yararım ki? Bağımsızlığı nerede bulurdum? Bu çeşit heyecanlara susamış olan kafamın çalışma ile ilgisini kesersem ne ile oyalanabilirim?

Kont Christian ıstırapla haykırdı:

— Ah! Consuelo! Consuelo! Bütün söylediklerinde gerçek payı var. Ama oğlumu sevdiğinizi umuyordum. Ama şimdi onu sevmediğinizi görüyorum.

Consuelo sabırsızlanarak haykırdı:

— Kont hazretleri, eğer onu kendimden vaz geçecek kadar büyük bir tutku ile sevirseydim ne derdiniz bana? Mademki onunla her zaman beraber kalmamı istiyorsunuz, kont Albert'in bir aşk yüzünden benim gibi bir kadın almasının kesin olarak imkânsız olduğu yargısına varmaz mıydınız?

— Ya ben açıklayamadım, ya da beni akılsız görüyorsunuz, Sevgili Consuelo. Oğlumla evlenmenizi rica etmedim mi? Yasaya uygun, hiç şüphe yok şerefli bir birleşmeyi ayaklarınıza getirmedim mi? eğer oğlumu sevmiş olsaydınız hayatını paylaşmak mutluluğu içinde şüphesiz ününüz ve zaferiniz bakımından uğrayacağınız kayba ve zarara katlanırdınız. Mademki alın yazım diye ad verdiğiniz şeyden vaz geçmenin imkânsızlığını ileri sürüyorsunuz, o halde oğlumu sevmiyorsunuz.

İyi kalpli Christian'ın da farkında olmadığı bu açıklama geç yapılmıştı. İhtiyar soydan kişinin kendi hayatında edindiği fikirlerden, sınıfının bütün ilkelelerinden, oğlunun mutluluğu için fedakârlık etmesinde öйдürücü bir nefret ve bir dehşet karışımı yok değildi. Kendisiyle Albert arasında çetin ve uzun bir çekişmeden sonra fedakârlık etme zamanı gelince bu kadar aykırı bir evlenmenin kesin bir şekilde onaylanması, kalbinden dudaklarına pek o kadar kolay yükseلمemişti.

Consuelo bunu sezinledi, ya da anladı; çünkü Christian bu evlenme için onun vaz geçer gibi davrandığını gördüğü anda yüzünde garip bir üzüntü ifadesine karışmış elde olmiyan açık bir sevinç vardı.

Consuelo bir anda durumunu anladı. Belki de biraz fazla kişisel bir övünç ona teklif edilen karara razı olmamasını ilham etmişti.

Genç kız bu garip teklif karşısında şaşkın dedi ki:

— Kont Albert'in karısı olmamı istiyorsunuz, öyle mi? Beni kızım diye çağırmaya, adınızı taşımaya, yakınlarınıza ve dostlarınıza beni tanıtmaya demek razı oluyorsunuz. Ah! Kont hazretleri! Oğlunuzu ne kadar seviyorsunuz ve oğlunuz sizi ne kadar sevmiş olmalı.

— Eğer bunda büyük bir yüce gönüllülük görüyorsanız ya kalbiniz buna benzer bir şeyi kavrayamıyor, ya da konu size pek değerli görünmüyor.

Consuelo yüzünü elleri arasında saklayıp bir an kendi düşünceleri ile yalnız kaldıktan sonra:

— Sayın kont hazretleri, dedi, rüya gördüğümü sanıyorum. Babaca sevginizin size telkin ettiği özden geçmeyi kabul etmek cesaretini gösterdiğim takdirde düşeceğim küçüklük fikri karşısında gururum istemediğim halde ayaklanıyor.

— Baba ile oğul sizi, evlenmenin ve ailenin koruyuculuğu ile sarınca kim sizi küçük görmeye cesaret edebilir?

— Ya hala, kont hazretleri? Burada gerçek bir ana olan hala bu işe yüzü kızarmadan bakabilecek mi?

— Eğer direnmekten vaz geçeceğinize söz vererseniz hala da gelip ricalarını bizim ricalarımıza katabacaktır. Bu insandan, sınıfının katlanabileceği şeyden fazlasını istemeyiniz. Bir âşık, bir baba bir red

karşısında düşecekleri küçüklüğe ve ıstıraba katlanabilirler. Kız kardeşim buna cesaret edemez. Ama tam başarı olursa onu da kollarınız arasına atacagız, kı-
zım.

Tirtir titriyen Consuelo:

— Kont hazretleri, demek ki kont Albert size kendisini sevdiğimi söyledi?

Kont bu anı bilinç dışı hatırlayışa şaşırarak cevap verdi:

— Hayır! Albert engelin, kalbinizin içinde bulunduğunu söyledi. Bunu bana yüz defa tekrar etti; ama ben anıyamadım. Bana öyle geliyor ki çekingenliğiniz hemen hemen dürüstlüğünüze ve nezaketinize dayanıyor. Bizi kur^untulardan kurtararak ona red ettiğiniz şeyi elde edeceğimi düşündüm.

— Peki, bugünkü gezintimiz hakkında bir şey söyledi mi size?

— Tek bir kelime: “deneyiniz babacığım. Bana gönlünü kapayan şeyin gurur mu, ya da hoşlanmazlık mı olduğunu öğrenmek için tek çıkar yol budur.”

— Ne yazık! Sayın kont hazretleri, kendim de bunu bilmediğimi söylersem acaba hakkımda ne düşünürsünüz?

— Hoşlanmadığınızı düşünürüm, sevgili Consuelo'm. Ah! Oğlum, zavallı oğlum! Onun ne korkunç bir alınyazısı var! Sevebildiği, belki de her zaman sevebileceği kadın tarafından sevilmemek! Bu son felâket yıkacaktır bizi.

— Aman yarabbi! Bana öyle bir kin duyacaksınız ki! Sayın kont hazretleri, gururunuzu fedâ ettiğinizi görünce gururum buna razı olamıyor, işte bunu an-

lamıyorsunuz. Su anda içimde sizin zafer sağladığınız bir savaş kadar şiddetli bir savaşın olduğuna inanmınız.

— Bunu anlıyorum, bayanım, böyle bir hazinenin üstüne yerleşmiş olan bu gururu takdir etmemek için içtenliğe, dürüstlüğe, özden geçmeye karşı daha az saygı gösterdiğimi sanmayınız. Ama babalık sevgisinin yenebildiği şey (size tam bir açıkğönüllülükle söylediğimi görüyorsunuz) bir kadın aşkının da yapabileceğini düşünüyorum. Tahmin ettiğime göre sizin, Albert'in ve benim bütün hayatımız kibar âlemin yargılarına karşı savaşmak ve bu yüzden her üçümüz, hattâ bizimle kız kardeşim uzun zaman ve çok ısırap çekmek zorunda kalacağız, kalacağız ama karşılıklı şefkat içinde, vicdanımızın huzuru içinde özden geçmemizin büyük meyvaları içinde kibar âlemin topundan daha kuvvetli bir hale neden gelmeyelim? Büyük bir aşk, size olduğu kadar bize de pek ağır gibi görünen bu acıları, hafif gösterebilir. Ama siz bu büyük aşkı kalbinizin derinliklerinde şaşkın ve çekingen, arıyoruz. Ama Consuelo bunu bulamayacaksınız. Çünkü bu aşk gönlünüzde yaşamıyor.

Consuelo ellerini kalbinin üstüne kuvvetle bastırarak:

— Hah, evet, mesele orada, tamamiyle orada. Geri kalanın hiç önemi yok. Benim de bir takım önyargılarım vardı. Verdiğiniz örnek bana isbat ediyor ki, bu önyargıları ayaklarımın altında çiğnemek ve sizin kadar büyük olmak ve kahramanca hareket etmek benim için bir vazifedir. O halde artık benim hoşlanmamamdan, yalancı utangaçlığımdan söz etmiyelim.

Derin derin göğüs geçirerek sözlerine şunları kattı:

— Hattâ artık geleceğimden de, sanatımdan da söz açmıyalım. Eğer... Eğer Albert'i seviyorsam, bunlardan bile vazgeçerim. Çünkü asıl bileceğim gerekli taraf bu. Dinleyiniz beni kont hazretleri, yüzlerce defa kendi kendime sordum, ama sizin katıldığınız bu fikri güvenle ve tek başıma hiç bir zaman düşünmedim. Aynı mesele gözlerimde bir delilik, bir suç olunca kendimi ciddi bir şekilde nasıl sorguya çekebilirdim? Bana öyle geliyor ki, ancak şimdi kendimi anlamaya çalışacağım ve karar verebileceğim. Meseleyi etraflıca düşünmem ve konta karşı içimden gelen bu özden geçmenin, erdemlerinin bende uyandırdığı saygının ve takdirin üstünde yarattığı şu üstünlüğü aşkıtan mı, yoksa hayranlıktan mı ileri geldiğini bilmem için sizden bir kaç gün için müsaade diliyorum. Sayın kont hazretleri, bütün bunları hissediyorum. Bütün bu fikirler içimde tarifi imkânsız bir dehşetle ve derin bir kederle çatışmaktadır. Ey asil dostum, coşkusu daha az, ama bu aşka benzeyenlerden daha tatlı, daha şefkatli bir aşkın hâtırası ile her şeyi size söyleyeceğim.

Christian içi sızlıyarak cevap verdi:

— Garip ve gönlü yüce çocuk! Sözlerinizde ve fikirlerinizde öyle tuhaflıklar, öyle hikmetler gizli ki! Bir çok bakımlardan zavallı Albert'ime benziyorsunuz. Hattâ duygularınızdaki şu heyecanlı kararsızlık bana karımı, o asil, güzel, ama kederli Wanda'mı hatırlatıyor. Ah Consuelo! İçimde hem acı, hem tatlı bir hâtırayı canlandırıyor sunuz. Size derdim ki, kararsızlıklarınızın üstüne yöneliniz. Çekingenliklerinizi ye-

miniz. Sizi taparcasına seven, belki de sizi mutsuz bir hale sokarken esenliğini kazanacak olan bu insanı, erdemle, ruh yüceliği ile, acıyarak, ateşli ve dini bütün bir şefkat çabası ile seviniz. O zaman Tanrının ödülleri-
 lerine lâayık olacaksınız. Ama bana onun annesini, bana kendisini dostlukla ve vazife ile vermiş olan annesini hatırlattınız. O, benim gibi basit, uysal ve çekingen bir adama karşı, o hayal gücünü yakan bir coşkuyu gösteremezdi. Bununla beraber bana sonuna kadar sadık kaldı ve yüce gönüllü hareket etti ve öylesine de acı duydu ki! Ne yazık, onun sevgisi benim hem sevincim, hem işkencem oluyordu. Üzüntü içinde öldü. Benim de gönlüm o günden sonra parçalandı ve şimdi öyle işe yaramaz, öyle silik, kefene sarılmadan önce ölmüş öyle bir varlığım ki! Buna fazla şaşmıyorsunuz ya Consuelo? Hiç kimsenin anlamadığı, kimseye söylemediğim ve size titriyerek itiraf ettiğim bu şey için ıstırap çektim. Gözlerimi ıstırap içinde kapamaktansa, oğlumun kaderi altında ezilip gitmektense sizden bu türlü özdengeçme için söz almak ve Albert'e bunu kabul ettirmek çok daha iyi. Tabiatı zorlamanın, ruhların doymak bilmez ihtiyaçlarına karşı savaşmak istemenin neye mal olacağını çok iyi biliyorum.

İhtiyar kont hıçkırıklarla kabarmış göğsüne Consuelo'yu bastırarak ve bir baba sevgisiyle onun asıl alnını öperek sözlerine şunları kattı:

— Evet, bir zaman için düşününüz. Böylesi daha iyi olacak. Eğer red edecek olursanız, zaten endişeli olan Albert korkunç haberle bugün olacağı gibi yıldırımla vurulmamış olacak.

Bu anlaşımdan sonra ayrıldılar. Consuelo, Anzoletto ile karşılaşmak korkusu ile dehlizlere sokularak, yorgunluktan ve heyecandan bitkin, gidip odasına kapandı. Kendini yatağın üstüne atar atmaz, dinlendirici olmaktan çok, üzücü bir halsizliğin içine düştü. Kafamızı uğraştıran hâdiselerin kehanet mânasını bulunduğunu sandığımız uykunun o esrarlı belirtileri süresince, Albert hakkındaki düşünceyi oldurmak ve bu düşünce ile uyumak istemişti. Ama saatlerce gördüğü kopuk kopuk rüyalar, gözlerinin önüne Albert'in yerine Anzoletto'yu durmadan getiriyordu. Daima Venedik'te, daima Corte - Minelli'de idi. Daima sakin, neşeli ve şairane ilk aşkını yaşıyordu. Her uyanışında keman sesi, ıssız yerin yankıları ile çoğalarak ölüleri canlandırdığı ve Zdenko'nun henüz kapatılmış mezarı üstünde ağladığı o uğursuz mağaranın hayaline Albert'in hayalini gelip bağlıyordu. Bu fikir aklına gelince korku ve keder, kalbini bütün sevgi hamlelerine kapıyordu. Kendisine teklif edilen gelecek, ona ancak soğuk karanlıklar ve kanlı görüntüler halinde görünüyordu, oysa neşeli ve bereketli geçen günler, göğsünü kabartıyor, kalbini çarpıtırıyordu. Ona öyle geliyordu ki, hayalinde bu geçmişi canlandırırken sanki kendi sesinin boşluğu cınlattığını, tabiatı doldurduğunu, göklere doğru yükselirken uçsuz bucaksızlıkta süzülmesini işitiyordu. Oysa mağarada duyduğu o garip sesler hafızasında canlanınca boğuk ve çatlak bir hal alıyor, toprağın zenginlikleri içinden can vermekte olan bir insanın hırıltısı gibi kaybolup gidiyordu.

Bu belli belirsiz hulyalar, genç kızı öyle yordu ki, sonunda onları kovmak için kalktı. Hattâ akşam ye-

meğinin yarım saat sonra hazır olduğunu haber veren çingırağın sesini duyduğu zaman tuvaletini yapmaya başlamıştı. Bu sırada kafası hâlâ aynı fikirlerle uğraşmaya devam ediyordu. Ama garip şey. Hayatında ilk defa, aynasının önünde, çözmeye çalıştığı ciddi işlerden daha çok saçlarına ve elbisesine dikkat harcadı. İstemediği halde kendini güzelleştiriyor ve öyle olmasını istiyordu. Kendini beğendirmeden gelen şu karşı konmaz hareketi hissetmesi, iki rakip âşıkın arzularını ve kıskançlığını uyandırmak için değildi. Tek bir insanı düşünüyordu, düşünebiliyordu. Albert, yüzü hakkında hiç bir zaman bir şey söylememişti. Genç adam, tutkusunun coşkusu içinde belki de genç kıızı olduğundan çok daha güzel sanıyordu. Ama düşünceleri öyle yüce, sevgisi öyle büyüktü ki, bir âşıkın kendinden geçmiş gözleriyle ya da bir sanatçının derinden derine inceleyen o hoşlanma duygusu ile ona bakarak, genç kızın değerini düşüreceğinden korkmuştu. Kendine göre genç kız, bakışının delip geçmeye cesaret edemediği düşüncesinin de halâ göz kamaştırıcı bir hâle ile çevirdiği bulutla sarılmıştı. Her ne şekilde olursa olsun her zaman hep aynı şeyi görüyordu. Ölümle boğuşurken bir kadından çok bir hayaletle benzeyen yüzünü mosmor, yıpranmış, solmuş olarak görmüştü. O zaman genç adam onun yüz çizgilerinde hastalığın aşağı yukarı korkunç belirtilerini dikkat ve üzüntü ile aramıştı. Ama genç kızın çirkin olduğu anlar ve onda korkunç ve iğrenç taraflar var mıdır? yok mudur?, diye düşünmemişti. Ama genç kız gençliğin o parlaklığına, hayat ifadesine yeniden kavuşurken güzelliğinden bir şey kaybettiği-

ni ya da kazandığını fark etmemişti. Onun için genç kız ölümde olduğu kadar hayatta da bütün bir gençliğin, bütün o yüce ifadesinin eşsiz ve biricik bütün bir güzelliğin ideali idi. Bu yüzden ki Consuelo aynasının önünde tuvaletini yaparken hiç bir zaman Albert'i aklına getirmemişti.

Ama Anzoletto bakımından iş ne kadar başka idi. Anzoletto ona çirkin olup olmadığını sorduğu gün, hayal gücünde genç kıza nasıl kılı kırk yaran bir özenle bakmış onu yargılamış, inceden inceye gözden geçirmişti. Kişiliğinin en küçük zerafetlerini, genç kızın, hoş görülmek için, gösterdiği en küçük çabaları nasıl da izlemişti. Saçlarını, ayağını, yürüyüşünü, güzelleştirecek renkleri elbisenin meydana getirdiği kıvrımları nasıl da biliyordu. Öyle bir ateşli canlılıkla onu övmüş, öyle haz uyandıran bir gevşeklikle onu seyretmiş ki. Temiz kız, o zaman kalbindeki ürpermeleri anlamamıştı. Onları yine de anlamak istemiyordu. Bununla beraber onun gözleri önünde tekrar görünmek düşüncesiyle bu hâtıraları aynı şiddetle yeniden hissediyordu. Kendine karşı sabırsızlanıyor, utançtan ve öfkeden kızarıyor, yalnız Albert için güzelleşmiye kendini zorluyordu. Bununla beraber başlığı, kurdeleyi, Anzoletto'nun hoşuna gidecek olan bakışa varıncaya kadar her şeyi araştırıyordu. Tuvaletini bitirip de aynasından ayrıldığı zaman şöyle düşünüyordu: "Ne yazık! ne yazık! Gerçek olan taraf ancak onu düşünemem. Geçmişteki mutluluk, üstümde şimdiki önemsemezlikten, bir başka aşkın söz vermelerinden daha çekici bir kudretle etki yapmaktadır. Geleceğe boşuna bakıyorum. Bu gelecek o olmadan bana ancak

dehşeti ve ümitsizliği gösteriyor. Ama onunla halim ne olurdu? Venedikteki güzel günlerin geri gelmiyeceğini, saflığın artık aramızda yaşamıyacağını, Anzoletto'daki ruhun bundan böyle bozulduğunu, okşama-
larının beni kirleteceğini, hayatının kıskançlıkla, korku ve acımayla her saat zehirleneceğini, iyice bilmiyor muyum?" Consuelo bu bakımdan ciddi olarak kendi kendini zorlarken hiçbir zaman aldanmadığını, içinde Anzoletto'ya karşı arzunun en gizli heyecanını taşımadığını anladı. Bugün için onu artık sevmiyordu. Düşmanlığının ancak aranabileceği bir gelecek içinde onu korkutuyor ve ona karşı kin duyuyordu. Ama geçmiş içinde onu öylesine sevmişt ki, hayatını ruhunu ondan ayıramıyordu. Bundan böyle genç kızın önünde o, taparcasına sevilen bir varlığın, derin zevk günlerini hatırlatan bir portresi gibiydi. Yeni kocasından, resmini görmesin diye saklayan bir dul kadının kalbinde ölenin, ötekinden daha canlı olduğunu hissediyordu.

LX

Consuelo'nun kafasında, mümkün olabilen hiçbir ölçüştürmeye baş vurmadan, ilhâm ettiği iki aşktan en âsiline en değerlisinin Albert'in sevgisi olduğunu, anlıyacak kadar fazla yargılama ve yükselme olmuştu. Bu yüzdendir ki kendisini yeniden onların arasında bulunca düşmanlığa karşı zafer kazandığını sandı. Sanki Albert'in kalbinin ta derinliklerine işliyormuş gibi görünen bakışı, mert elini ağır ve kuvvetli sıkışı, Christiane'la aralarında geçen konuşmanın sonucunu bildiğini, kararını minnetle ve boyun eğ-

rek beklediğini ona anlattı. Gerçekten Albert umduğundan daha çoğunu elde etmişti. Hele Anzoletto'nun kendini bir şey sanarak gösterdiği hoppalıktan uzaklaşınca bu durum ona pek yumuşak göründü. Anzoletto tersine, her şeyi göze almış durumdaydı. Etrafında olup bitenleri şöyle böyle sezerek yakasından tutup dışarıya atılınca kadar adım adım savaşmaya karar verdi. Serbest davranışı ve haddini bilmez bakışı Consuelo'da pek derin bir nefret uyandırdı. Hattâ yılışık bir eda ile ona elini uzatmak için yanına yaklaştığı zaman genç kız başını çevirdi, sofraya oturmak için Albert'in uzattığı eli yakaladı.

Her zaman olduğu gibi genç kont Consuelo'nun karşısına oturdu. İhtiyar Christian da, eskiden Amélie'nin oturduğu ve Amélie gittikten sonra her zaman Consuelo'nun oturmuş olduğu sol tarafındaki yeri ona verdi. Ama Consuelo'nun sol tarafında Şato'nun Papazı oturacak yerde Rahibe bu düzeni bozarak Consuelo'nun sözde kardeşi olan genci bu yerde oturması için davet etti. Bu şekilde, Anzoletto'nun acı içinelemeleri hafif sesle genç kızın kulağına gelebiliyor, saygısızca çıkışları ile ihtiyar papazı daha önce giriştiği tarzda istediği gibi incitebiliyordu. Anzoletto'nun plânı pek basitti. Tasarlanan evlenmeye düşman olduklarını sezdiği ailenin insanlarında kötü davranışıyle, teklifsiz tavırlarıyla, yersiz sözleriyle Consuelo'nun yakınları ve çevresi hakkında en kötü fikirleri uyandırmak için kendini tahammülsüz ve çirkin göstermek istiyordu. "Onların hizmetlerine vereceğim şu *erkek kardeşi* yutup yutmayacaklarını göreceğiz." diye düşünüyordu.

Yetersiz bir şarkıcı ve ortahalli bir tiyatrocu olan Anzoletto'da usta bir güldürücünün o iç güldüleri bulunuyordu. Taklit yoluyla iyi bir arkadaşın hoş dilini ve zarif hareketlerini gösterecek kadar kibar topluluğunu tanıyordu. Ama bu rol sadece rahibeyi nişanlısının aşağı soydan gelişine inandırmaya yararmış olacaktı. Bu yüzden kendisine çok daha tabii gelen karşıt tavrı kolayca takındı. Wenceslawa'nın ancak sarayın ve ölçülü hareket eden uyrukların dili olan Almancayı konuşmak için gösterdiği direnmeye rağmen kendisinin söylediği İtalyancanın tek kelimesini bile kaçırmadığına emin olur olmaz, ileri geri atıp tutmaya, nefis Macar şarabı ile kendine ziyafet çekmeye başladı. Pek başa vuran içkilere karşı çoktandır giriştiği savaş yüzünden bu şarabın etkilerinden korkmuyordu; ama kendisine bir ayyaş süsü vermek için hararetli etkilerin altında kaldığını tekrar hissettiği gibi göründü.

Plânı harikulâde başarılı oldu. Kont Christian ilkin onun nükteli alaylarını hoş görerek güldükten az bir zaman sonra artık zoraki gülümsüyordu. Soy-dankişi oğlunun gelecekteki kayını olacak insanı küçük bir mevkiye düşürmemek için soydankişilere yakışır o hütün çekingenliğine, büyük o babalık sevgisine ihtiyaç duydu. Öfkelenen şato papazı iskemlesinin üstünde birkaç defa sıçradı ve şeytanı kovmak için okunan duaya benzer sesler çıkararak Almanca bir şeyler mırıldandı. Yemek yemesi son derece bozulmuştu. Hayatında bu kadar kötü yemek yememişti. Rahibe devamlı bir horgörüşle ve şeytanca bir memnurlukla misafirinin bütün yılışik sözlerini dinledi. Her

yeni densizlikte onu, tanık gösteriyormuş gibi, erkek kardeşine doğru gözlerini kaldırıyordu; iyi kalbli Christian da oldukça beceriksiz bir düşünce ile dinliyenlerin dikkatini oyalamaya çabalıyarak başını önüne eğiyordu. O zaman rahibe Albert'e bakıyordu; ama Albert içini hiç belli etmiyordu. Neşeli ama can sıkıcı misafirini sanki ne görüyordu ne de işitiyordu.

Bütün bu insanlardan en çok sıkılanı şüphesiz Consuelo idi. Genç kız, ilkin Anzoleto'nun sefih bir hayat içinde, bu dizginsiz davranışları ve kendisinin bilmediği bu yılışık nükteleri edindiğini sandı; çünkü kendi önünde hiçbir zaman böyle hareketlerde bulunmamıştı. Öyle isyan etti öyle içerledi ki, az daha sofrayı bırakıp gidecekti. Ama bunun bir savaş hilesi olduğunu anlayınca saflığına ve ağır başlılığına yakışan o soğukkanlılığı yeniden kazandı. Genç kız kendisine uzatılan soydankişilik payesini elde etmek için bu ailenin sırlarına ve kederlerine karışmamıştı. Biliyor ve çok iyi görüyordu ki, Albert'in aşkı ve babasının güveni, sefilce bir denemenin üstünde idi. Anzoleto'nun onun üstünde uyandırdığı küçümseme, öç almasındaki kötülük ve alçaklık onu daha da kuvvetli bir hale getiriyordu. Gözleri bir daha Albert'in gözleriyle karşılaştı. Ve birbirleriyle anlaştılar. Consuelo *evet*, diyordu. Albert de ona *her şeye rağmen* diye cevap veriyordu.

Bu bakışı birden gören ve yorumlayan Anzoleto pek yavaş bir sesle Consuelo'ya:

— Bu iş henüz bitmedi ki. dedi.

Consuelo:

— Bana dedi, çok büyük bir iyilikte bulundunuz. Teşekkür ederim, size.

Onlar sanki sesli harflerle meydana gelen, Roma ve Floransa İtalyanlarının bile ilk işiştirte anlamakta güçlük çektikleri şu sessiz harflerin kaldırılmasını sık sık yapan o çabuk Venedik lehçesi ile konuşuyorlardı.

Anzoleto cevap verdi:

— Şu anda benden nefret ettiğini anlıyorum. Bana karşı her zaman kin duyacağına öyle güveniyorsun ki. Ama bu yüzden elininden kurtulamıyacaksın.

Consuelo:

— Yüzünüzdeki örtüyü pek çabuk kaldırdınız, dedi.

Anzoleto:

— Yok, yok, daha sonra kaldıracığım.

Sonra şato papazına dönerek, ve papazın dudaklarına götürdüğü şarabın yarısını onun geniş yakasına döktürecek tarzda dirseği ile dürterek:

— Hahi *benim kutsal babacığım*, kutsal duanızın getireceği hayır kadar vücuda ve ruha iyilik getirecek olan bu nefis şaraptan korkmadan içiniz.

Ve bardağını uzatarak ihtiyar konta:

— Sayın kont hazretleri, bir güneş gibi ışayan billur şişeyi orada yedekte tutuyorsunuz. Şişenin içindeki o Tanrı içkisinden yalnız bir damla içseydim, yarı Tanrı haline geleceğimden o kadar emin bulunuyorum ki.

Nihayet kont şişenin, kâğıdı yırtılarak açılmış ağzına yüzüklü elini koyarak dedi ki:

— Dikkat ediniz, yavrum. İhtiyarların şarabı arada sırada gençlerin ağzını kapatır.

Anzoletto, Consuelo'ya herkesin duyabileceği temiz ve açık bir İtalyanca ile:

— Ona bir cin gibi güzel görünmek için çıldırıyorsun. Geçen yıl Venedikte oynadığın Galluppi'nin Diavolessa'sını hatırlatıyorsun bana. Ya, demek kont hazretleri, kız kardeşimi yaldızlı ve ipek kaplı kafesiniz içinde çok uzun zaman saklayabileceğinizi iddia ediyorsunuz? Size şunu söyliyeyim ki, o haberci bir kuştur. Sesinden yoksun bırakılan bir kuşun çok geçmeden tüyleri dökülür. Burada pek mutlu olduğunu anlıyorum, anlıyorum ama başını döndürdüğü o iyi kalbli halk da orada büyük bağırımlarla onu tekrar görmek istiyor. Bana gelince, ben şatonuzu, adınızı mahzenlerinizdeki bütün şarapları hattâ üstte saygı değer papazınızı verseniz sahne önünde yanan lâmbalarından, yüksek topuklu ayakkabılarımdan, şarkılarımdan vaz geçmek istemem.

Rahibe kuru ve soğuk bir horgörüşle:

— Demek siz de tiyatro oyuncusunuz, dedi.

Anzoletto hiç üzülmeyen cevap verdi:

— *Ünlü efendimiz*, size hizmet etmek için gelen bir tiyatro oyuncusu, bir soytarı.

İhtiyar Christian iyilikle ve tatlı bir sükûnetle Consuelo'ya sordu:

— İstidadı var mı?

Consuelo bir acıma edasiyle düşmanına bakarak cevap verdi:

— Hiç yok.

Anzoletto:

— Eğer iş böyle ise kendi kendini suçluyorsun? Çünkü ben senin öğrencinim.

Sözlerine Venedikçe devam ederek:

— Bununla beraber umarım ki işlerini karıştıracak kadar elimde koz bulunacak.

Consuelo aynı dille cevap verdi:

— Yaptığınız kötülük yalnız size aittir. Kötü niyetleriniz kalbimi kirletir. Başkalarının kalbinde beni mahvedeceğiniz bütün bu şeylerle ruhunuz daha çok şeyler kaybedecektir.

— Savaşmayı göze aldığınızı gördüğüm için çok memnunum. Haydi bakalım iş başına sevgili savaşçım. Miğferinizin siperliğini boş yere indiriyorsunuz. Gözlerinizin içinde öfkenin ve korkunun ışıdığını görüyorum.

— Ne yazık, o gözlerde ancak sizden gelen derin bir üzüntüyü okuyabilirsiniz. Sizi horgörmeyi untabileceğimi sanıyordum, ama siz onu hatırlatmaya çabalyorsunuz.

— Horgörme ile aşk çok kere pek iyi uyuşurlar.

— Aşağılık ruhlarda.

— En gururlu ruhlarda da; bu her zaman görülmüştür, görülecektir.

Bütün akşam yemeği böyle geçti. Salona geçildiği zaman Anzoleto'nun haddini bilmez davranışlarını unutturmaya karar vermiş gibi görünen rahibe genç adamdan şarkı söylemesini rica etti. Kendine yalvartmadı. İniltili sesler çıkaran eski klavsenin üstünde sinirli parmaklarını kuvvetle gezdirdikten sonra Zus-

tiani'nin hafif akşam yemeklerini canlandığı o şarkılardan birini söyledi. Sözler kıvraktı. Rahibe bu sözleri anlamadı. Genç adamın onları kolayca söylediği çerbeze ile oyalandı. Kont Christian şarkıcının güzel sesine ve harikulâde kolaylığına hayranlık duymaktan kendini alamadı. Bütün saflığı ile kendini dinleme zevkine kaptırdı. Birinci şarkı bitince ikincisini rica etti. Consuelo'nun yanında oturan Albert sanki büsbütün sağırmış gibi görünüyor ve ağzından tek bir kelime çıkmıyordu. Anzoletto onun kızdığını, onda kendisinden daha eksik bir tarafın bulunduğu düşüncesine kapıldı. Maksadının, müziğin açık saçık sözleri ile dinleyicileri kaçırmak olduğunu unuttu. Zaten bir yandan ev sahiplerinin bilgisizliğini, öte yandan söylenen dilin bilinmediğini görerek bunun boş bir yorgunluk olduğunu anladı. Şarkı söylemek zevki içinde şarkı söylemek, takdir edilmek ihtiyacını duydu. Üstelik kendisinde bir takım ilerlemeler olduğunu Consuelo'ya göstermek istemişti. Kendisinde bulunan kudret sınırı içinde gerçekten bir şeyler kazanmıştı. Gerçi sesi daha şimdiden o ilk tazeliğini kaybetmiş bulunuyordu. İçki ve eğlence gençliğin o yumuşaklığını alıp götürmüştü, ama etkilerinde daha usta, zevkinin ve içgüdülerinin kendisine daima yarattığı güçlükleri yenme sanatı içinde daha becerikli olmuştu. Şarkısını güzel söyledi. Ve kont Christian'dan, rahibeden, hattâ çabuk yapılan vokalizlerden hoşlanan ve Consuelo'nun tarzını bilgi bakımından pek sade, pek tabii bulan şato papazından birçok övgüler topladı.

Kont Christian dedi ki:

— İstidadı yok, diyordunuz. Öğrencinize karşı fazla sert davranıyorsunuz. Kendiniz de fazla alçakgönüllüsünüz. Onun çok istidadı var. Sözün kısası onda sizden bir şeyler buluyorum.

İyi kalbli Christian, Anzoletto'nun bu küçük zaferi ile sözde kız kardeşin gösterdiği davranışın sebeb olduğu küçük düşmeyi ört bas etmek istiyordu. Şarkıcının değeri üstünde daha da direndi. Küstahlık derecesine varan rolünden bıkmadığını göstermek için daha çok parlak görünmek isteyen Anzoletto, Albert'in daha düşünceli bir hal aldığına farkına varınca tekrar klavsenin başına geçti. Biraz sonra müzik parçalarında uyuyan rahibe, ondan bir başka Venedik şarkısını istedi. Bu defa Anzoletto zevkine en uygun düşenini seçti. En iyi söylediği besteletin halk havaları olduğunu biliyordu. Consuelo, dilin o kuvvetli ifadesini, sığ denizlerin çocuğu ve taklit yapmakta kusursuz bir şarkıcı olan bu delikanlı kadar tabii şekilde veremiyor ve onun özelliklerini meydana çıkaramıyordu.

Kimi zaman Estrie balıkçılarının sert ama, samimi tarzını, kimi zaman Venedik gondolcularının nükteli ve isteksiz ihmalciliğini öyle sevimli bir ifade ile taklit ediyordu ki onu büyük bir ilgi ile seyretmek ve dinlememek mümkün değildi. Hareketli ve bir etki yapan güzel yüzü kimi zaman ciddi ve mert bir ifade ile söylüyor, kimi zaman birbiri ardından alaycı ve içi okşıyan bir neşeye bürünüyordu. Bir ferah uzaktan Venedikli olduğunu bildiren tuvaletindeki o çirkin zevksizlik varlığına daha da hayal katıyor. ev sahiplerinin gözlerinde, bu fırsatla daha da zararlı

bir duruma düşürecek yerde, kişisel üstünlüklerine hizmet ediyordu. İlkın soğuk davranan Consuelo, çok geçmeden dalgın ve kayıtsız bir rol takınmak zorunda kaldı. Heyecanı gittikçe artıyordu. Genç kızın gözlerinde Anzoletto'nun kişiliğinde bütün Venedik'i ve o Venedik'de neşesiyle, masûm aşkiyle, çocuksu gururiyle o eski günlerinin Anzoletto'sunu yeniden canlandırıyor. Gözleri yaşlarla doluyor, başkalarını güldüren yüz ifadesi varlığında derin bir acınma ile kalbine sokuluyordu.

Halk şarkılarından sonra kont Christian ilâhiler istedi.

Anzoletto:

— Ah! dedi, Venedik de söylenen bütün ilâhileri bilirim; ama bunlar iki seslidir. Bu ilâhileri bilen kız kardeşim onları benimle beraber söylemek istemezse kont hazretlerini memnun edemeyeceğim.

Hemen Consuelo'nun şarkı söylemesi için rica ettiler. Genç kız, kuvvetli bir arzu duymakla beraber uzun zaman direndi. Kendisinin tamamiyle alıştığını göstererek onu erkek kardeşi ile barıştırmaya çabalayan şu iyi kalbli Christian'ın direnmelerine karşı koyamıyarak nihayet Anzoletto'nun yanına oturdu. Dinsel günlerde, yol kavşaklarında, Meryem ana heykelleri etrafında bütün gece duyulan üç beyitli kıt'alar halinde bestelenmiş iki sesli şu uzun ilâhilerden birine titriyerek başladı. Bu ilâhilerin ritmi kederli olmaktan çok canlıdır. Ama nakaratlarındaki biteviyelikte biraz hıristiyanlıktan uzak bir dindarlık bulunan sözlerindeki şiirde sizi yavaş yavaş saran ve nihayet kaplıyan tatlı bir hüznün vardır.

Bu ilâhileri Consuelo, Venedik kadınlarını taklit ederek, tatlı ama boğuk bir sesle, Anzoletto, memleketindeki gençlerin o gırtlaktan söylenen biraz tok ifadesiyle söylediler. Genç adam, klavsende arkadaşına rıhtım taşlarının üstündeki suyun şıptısını, asma yapraklarının içindeki rüzgârın hışırtısını hatırlatan hafif, devamlı, taze bir eşliği doğaçtan yapıyordu. Genç kız, kendini Venedik'de, güzel bir yaz gecesi ortasında, asma çardaklarının gölgelediği ve kanalın hafifçe kırıkmış sularında yansılar yapan titrek bir lâmbanın aydınlattığı şu açık hava kiliselerinden birinin dibinde yalnız sandı.¹ Sabahleyin hayâletlerle dolu, hareket-siz kara, sessiz bir başka su kenarında Albert'in kemanını dinlediği sırada hissettiği iç paralayıcı ve uğursuz heyecan yanında, parıl parıl yanan yıldızların, ya da çabuk geçen şekillerin iz bıraktığı şu lâcivert dalgalı, güzel göklü melodilerle dolu Venedik'in görüntüsü, ah, ne kadar farklıydı! Anzoletto ona hayat ve hürriyet fikrinin bir araya geldiği bu hoş görünümü yeniden canlandırıyordu. Oysa mağara ilk çağ Bohemyasının vahşi ve garip şarkıları, iç karartıcı meşalelerle aydınlanmış gölgeleri belki de aynı korkunç kalıntılarla dolu bir su içine vurmuş olan kemik yığınları ve bunların ortasında tek başına duran Albert'in solgun, ama ateşli yüzü, bilinmiyen bir âlemin fikri, sembollerle dolu bir sahnenin görünümü, anlaşılmasız bir büyü'nün o ıstırap verici heyecanı, işte bütün bu şeyler Consuelo'nun sâkin ve sade ruhuna fazla baskı yapıyordu. Bu soyut fikirler bölgesine girmek için ona canlı bir hayal gücünün yetenekli olduğu bir çaba gerekiyordu. Ama bu bölgede vücudu esrar dolu acılar-

la, yorucu büyülerle hırpalanıp eziliyordu. Aldığı eğitimden çok daha fazla güneyli olan vücut yapısı, mistik bir aşkın o sert öğretimini kabul edemiyordu. Onun için Albert, derin, kudretli, arada sırada yüce, ama donmuş gecelerin rüzgârı, kış sellerinin yer altı yollarındaki sesi gibi daima kederli bir kuzey dehası idi. O, her şeyi soruşturan, fırtınalı geceleri, yıldızların yürüyüşünü, ormanın vahşi âhenklerini, eski mezarların o silinmiş yazıtlarını araştırıp izleyen ve onları sembol haline getiren hayalci ve araştırmacı bir ruhtu. Anzoletto, tersine, güneye ait bir hayattı, şiirini ancak büyümesinin hızından, gururunu vücut yapısının zenginliğinden alan, bol ışıkla, kızgın güneşle tutuşan bereketli bir madde idi. Burukluğu ile beraber hazlarla dolu bir duygudan meydana gelen bir hayattı. Sanatçıların tinsel bakımından yarını olmıyan, tasarsız, iyilik ve kötülük anlamı karşısında ya bilgisiz, ya da kaygısız, kolayca mutluluğa erişen, düşünceyi küçümseyen, ya da horgören, tek bir kelime ile fikre karşı düşman, ya da karşıt bir hayattı.¹

Consuelo, birisinde yakınlık duygusu yaratırken, ötekinde bir nefret duygusu yaratan bir çevreye bağlanmış, her iki erkek arasında, sanki vücudundan ayrılmış bir ruh gibi, öyle cansız, hareket ve kudretten öyle yoksundu ki! Güzeli seviyordu. Bir ideale susamıştı. Albert ona bu ideali öğretiyordu. Hattâ genç kıza onu sunuyordu. Ama dehasının gelişmesi içinde hastalık derecesine vardığı bir kuralda kararlı görünen Albert kendini tinsel hayata fazla vermişti. Gerçek hayatın zorunluluğunu öyle az tanıyordu ki, çoğu zaman kendi hayatını hissetme yetisini kaybe-

diyordu. İçlidişlı olduğu o uğursuz fikirlerin ve eşyaların, nişanlısında, aşkın ve erdemin etkisi altında imanın coşkusundan ve mutluluğun kalbte uyandırdığı yumuşaklıktan başka duygular ilham edebileceğini tasavvur etmiyordu. Kutbun alaca karanlığı içinde bir sıcak bölge tepkisi gibi öleceği bir havaya onu sürüklediğini sezememiş ve anlıyamamıştı. Sözün kısası onun kendi hayatına tıpatıp uyması için genç kızın kendine baskı yapmak için uğradığı güçlüğün mahiyetini anlamıyordu.

Büsbütün ters yönde çalışarak her bakımdan Consuelo'nun ruhunu yaralıyan ve kafasını isyan ettiren Anzoletto, güneyin o gönüle ferahlık verici rüzgârlarının esintisi ile açılmış geniş göğsünde, eskiden denildiği gibi, *İspanya çiçeklerinin* yeniden hayat bulabilmesi için gereken hayat dolu havayı taşımakta idi. Genç kız onda hayvanlara ait tatlı, ama bilgisizce bütün bir mürakabe hayatını, tabii, duru ve kolay bütün bir melodiler âlemini, sükûnetin, tasasızlığın, fiziksel hareketin, işlenmemiş bir masumluluğun, çabası namusluluğun, düşünceden yoksun bir sofuluğun bütün bir geçmişini yeniden buluyordu. Bu, hemen hemen bir kuş yaşantısı idi. Ama sanatçının içinde bir çok kuşlar yok mu? İnsanın yetkin bir hale gelmesi, zekâ hazinesini iyice büyütmesi için bütün varlıklarda ortak olan şu hayat kadehinden bir yudum içmesi gerekmez miydi?

Consuelo, şüphesiz pek uzunca yer ayırdığım şu asil davranışlara belli belirsiz iç güdülerine kendini kaptırarak her zamankinden daha etkili, daha tatlı bir sesle şarkısını söylüyordu. Bunun için beni affetsin-

ler; eğer bunları açıklamaysaydım, bir çeyrek saat önce hain Anzoletto'ya karşı haklı olarak kin duyan böyle olgun, böyle samimî bir kızın hangi uğursuz duygu hareketiyle onun sesini dinliyecek, suçlarına sürtünecek ve bir çeşit hazla soluğunu teneffüs edecek kadar kendinden geçmesini okuyucularımız nasıl anlayacaklardı? Salon hiçbir zaman fazla aydınlatılamıyacak kadar genişti. Bunu daha önce biliyorduk. Zaten güneş batıyordu. Anzoletto'nun üstüne büyük bir nota defterini koyduğu klâvsenin sehпасı, her ikisinin başını biraz uzakta oturan dinleyicilerden saklıyordu. Başları yavaş yavaş birbirine yaklaşıyordu. Anzoletto, bir eliyle klâvsende eşlik ederken öteki kolunu sevgilisinin incecik beline sararak hiç belli etmeden onu kendi vücuduna doğru çekiyordu. Genç kızın kafasında altı aydanberi devam eden öfke ve ıstırap bir rüya gibi silinmişti. Kendini Venedik'te sanıyordu. Eli elinde, kalbi kalbinde kendisiyle beraber diz çöken ve anesi tarafından ona verilen bir nişanlının aşkını kutaması için sanki Meryem ana heykeli önünde dua ediyordu. Albert, genç kıza farketirmeden dışarı çıkmıştı. Etrafındaki hafif alaca karanlık daha da tatlı idi. Consuelo bir kıtanın sonunda, birdenbire ilk nişanlısının dudaklarını kendi dudakları üstünde hissetti. Sonra klâvsenin üstüne eğilerek hüngür hüngür ağladı. Bu sırada Albert içeri girdi. Genç kızın hıçkırıklarını duydu ve Anzoletto'nun o onur kırıcı sevincini gördü. Genç sanatçının heyecanla şarkısına ara vermesi, bu çabuk geçen sahnenin öteki tanıklarında pek o kadar şaşkınlık yaratmadı. Hiç kimse öpüşmeyi görmemişti. Hattâ herkes çocukluk hâtıra-

sının ve sanat aşkının genç kıza göz yaşı döktürdüğünü sanıyordu. Kont Christian, fedâ edilmesini istediği şeylere karşı bu kadar sıkı bağlılığı ve hayıflanmayı haber veren bu duyarlıktan bir an için olsun tasalanmıyordu. Rahibe ile şato papazı bu fedakârlığın yapılamıyacağını umarak seviniyorlardı. Albert, kontes Rudolstadt'ın sanatçı olup olmayacağını, ya da sanatçı olmaktan vaz geçip geçmiyeceğini düşünmemişti. Onun kendi seçeceği ıssız yerde, kibar âlemde, ya da tiyatrodâ mutlu olması için her şeyi kabul eder, izin verir, hattâ direnirdi. Kendisinde önyargıların ve bencilliğin bulunmayışı en basit olayları fark etmiyecek kadar onu ileri atıyordu. Consuelo'nun kendisine karşı hiç istemeden yapacağı özden geçmeleri zorla kabul ettirmeyi aklından bile geçirmemişti. İlk olayı görmedi, görmedi ama her zaman olduğu gibi işin daha derin tarafını gördü. Ağacın içini delip geçti ve parmağını kemirici kurdun üstüne bastı. Anzoletto'nun Consuelo'nun yanındaki gerçek ünvanını gizlediği gerçek amacı, uyandırdığı gerçek duyguyu o anda seziyordu. Consuelo'nun erkek kardeşine karşı kin beslememek için şimdiye kadar bakışlarını üstüne çevirmek istemediği, bununla beraber nefret duyduğu adama dikkatle baktı. Bu adamın içinde atak, yılışık ve tehlikeli bir âşık tanıdı. Soydankişi Albert kendini düşünmedi. Kalbine ne kuşku, ne de kıskançlık geldi. Tehlike tamamiyle Consuelo'ya aitti. Buğulu ve her şeye duygulu görüşü yüzünden güneşe bile katlanamıyan ve renkleri de, şekilleri de ayırt edemiyen bu adam, açık ve derin bir göz atışı ile, ruhun tâ içini okuyor, kötü ve kurnaz insanların düşüncesine,

kâhinliğin o esrarlı kudretiyle sokuluyordu. Onun arada sırada elinde tuttuğu bu garip Tanrı bağışını tabîî olarak açıklamıyacağım. Bilim tarafından tarifi yapılamıyan ve derinleştirilemiyen bir takım yetiler yakınları için nasıl anlaşılmaz olarak kalıyorsa, size bu hikâyeyi anlatan, bu türlü hâdiselerin üstünden yüz yıl geçmesine rağmen büyük zekâlar tarafından da anlaşılmadığı için pek fazla bir şey bilmiyen hikâyeciye de anlaşılmaz olarak kalmıştır. Albert rakibinin boş ve bencil ruhunu çırcıplak görerek:

— İşte benim düşmanım, demedi, tersine işte Consuelo'nun düşmanı, dedi. Bu buluşu hiç kimseye sezdirmeden genç kıızı gözliyeceğine ve onu koruyacağına ant etti.

LXI

Consuelo, uygun bir zaman bulunca hemen salondan dışarı çıktı ve bahçeye gitti. Güneş batmıştı, ilk yıldızlar doğu tarafı daha şimdiden kararmış batıya doğru hâlâ pembeliğini devam ettiren gökte bembeyaz, sessiz sedasız parlıyorlardı. Genç sanatçı sonbaharın ilk akşamlarında hissedilen o taze ve sâf hava içinde huzuru teneffüs etmeye çalışıyordu. Göğsü haz verici bir dermansızlıkla daralmıştı. Bununla beraber bu yüzden vicdan azabı duyuyor ve ruhunun bütün gücüyle iradesini yardıma çağırıyordu. Şöyle düşünebildi: "*Ben seviyor muyum, ya da kin mi besliyorum. Bilemiyeceğim*"¹ Sanki cesareti hayatının en tehlikeli buhranı içinde onu yalnız bırakmış gibiydi. Hattâ hayatında ilk defa olarak bütün geçirdiği im-

tihanlarda her zaman kendisine destek olan o ilk hareketindeki dürüstlüğü, niyetlerindeki o kutsal güveni tekrar bulamıyordu. Üzerinde etki yapan Anzoleto'nun büyüünden kurtulmak için salondan çıkmıştı. Ama aynı zamanda da hani peşimden gelse gibi belli belirsiz bir istek de duymamış değildi. Yapraklar dökülmeye başlamıştı. Elbisesinin etekleri arkasında onları hışırdatırken kendine, sanki genç adamın adımlarını işitiyormuş gibi bir his geldi. Kaçmaya hazır, arkasını dönmeye cesaret edemiyerek kudretli bir büyüünün etkisi altında olduğu yerde mihlanıp kaldı.

Gerçi onu birisi izliyordu. Ama kendini göstermek istemiyor ve buna cesaret edemiyordu. Bu Albert'di. Edep gerekleri adı verilen bütün şu küçük kaçamaklara karşı yabancı olan, bütün kötü utançların üstünde olduğunu hisseden genç adam, Consuelo'nun haberi olmadan onu korumaya, kendini kandırmaya çalışan âşığı ile buluşmasına engel olmaya karar vererek genç kızın ardından az sonra dışarı çıkmıştı. Anzoleto fazla tasa duymadan bu sâf telâşa dikkat etmişti. Zaferinin tam başarıya eriştiğini gösteren Consuelo'nun şaşkınlığını iyice fark etmişti. Kolay başarısının içinde geliştirdiği o havailik sayesinde olayları fazla zorlamamaya, sevgilisini fazla kızdırmamaya, aileyi fazla korkutmamaya karar verdi. Şöyle düşünüyordu:

— O kadar telâş etmeme pek de lüzum yok. Öfke, ona güç kazandırabilir. Bir ıstırap ve perişanlık tavrı bana karşı içinde beslediği o öfke artığını yok edecektir. Asıl ve gururlu ruhu var. Biz de duygularına saldıralım. Hiç şüphe yok ki, Venedikden daha

az sert, burada insana alışmış. Rakibimin bir gün daha mutlu olmasından ne çıkar. O, yarın, belki de bu gece benim olacaktır. Görürüz bakalım. Korku uyararak, ümitsiz bir karara sürüklemiyelim onu. Onların yanında beni ele vermedi. Yalancıkdan yaptığım erkek kardeş rolünü, ister acıma ile olsun, ister korku ile olsun yalanlamadı. Bütün saçmalıklarına rağmen büyük akrabalar onun aşkı için bana katlanmaya karar vermiş görünüyorlar. Öyleyse taktiği değiştirelim. Ümit ettiğimden daha fazlasını elde ettim. Pekâlâ biraz daha durabilirim.”

Kont Christian, rahibe ve şato papazı Anzoletto'nun birdenbire nazik, pek alçakgönüllü bir edâ takındığını, gönül alıcı ve tatlı bir davranış gösterdiğini görünce çok şaşırdılar. Şato papazına başının çok ağrıdığını ve sözlerine, çok dayanıklı olduğu halde akşam yemeğinde hiç de üzerinde durmadığı macar şarabının başını döndürdüğünü katmak ustalığını gösterdi. Çok geçmeden bu itiraf kendini bu türlü haklı göstermeyi gönül okşayıcı bir telâşla kabul eden rahibeye ve kont Christian'a anlatıldı. Wenceslawa ilkin daha az hoşgörür göründü. Ama tiyatro oyuncusunun ona hoşgörünmek için gösterdiği özen, soydan kişiliğin üstünlükleri hakkında söylemesini becerdiği saygılı övgü şatoda yerleşmiş bulunan düzen hakkında belirttiği hayranlık, kin duymaya yeteneksiz, iyiliksever bu ruhu birdenbire gevşetiverdi. Rahibe ilkin onu duymadan dinledi ve sonunda onunla ilgilenerek konuştu, hattâ kardeşinin fikrine uymıyarak bu gencin sevimli ve mükemmel olduğunu kabul etti. Consuelo gezintisinden döndüğü zaman bir saat geçmiş-

ti. Bu sıradâ Anzoletto vakit kaybetmemişti. Ailenin gönül hoşluğunu öylesine kazanmıştı ki, maksadına ulaşmak için gerektiği kadar şatoda kalabileceğinden emin olmuştu. İhtiyar kontun Consuelo'ya almanca oarak söylediklerini anlamadı. Ama kendisine doğru dönen bakışlardan genç kızın şaşkın ve sıkıntılı halinden bir erkek kardeşe karşı ilgi göstermemesini, biraz çıkışarak kendi hakkında en kusursuz övgüyü yaptığını sezdi. Porporina'ya karşı öfke duymasına rağmen iyiliğini istemekten kendini alamıyan, üstelik dinsel bir vazife yaptığını sanan rahibe dedi ki:

— Bakınız, Signora, akşam yemeğinde kardeşinize surat ettiniz. Doğrusu o anda bu muameleyi hak etmişti, ama başta bize göründüğünden çok daha iyi bir insan. Sizi büyük bir şefkatle seviyor. Az önce sizden her türlü sevgi ve saygı ile bir çok defa söz açtı. Ona bu kadar sert davranmayınız. Akşam yemeğinde sarhoş olduğunu hatırladığına göre sizin adınıza pek üzüldüğüne eminim. Öyleyse onunla konuşunuz. Kan bakımından size en yakın olan bir insana soğuk davranmayınız. Kendi hesabıma gençliğimde pek muzip olan kardeşim baron de Frédérick beni çokluk kızdırmasına rağmen onunla hiçbir zaman bir saatten fazla dargın kalamazdım.

Consuelo, iyi kalbli kadının hatasını onaylamaya da, düzeltmeye de cesaret edemiyerek, Anzoletto'nun kudretini ve ustalığını bildiği bu yeni saldırısından sanki korkmuş gibi durakladı.

Christian, genç adama dedi ki:

— Kız kardeşimin söylediklerini duydunuz mu? Size bu sözleri iki kelime ile tercüme edeceğim. Con-

suelo'yu kınamsıyor. Consuelo'nun sizinle barışmak için can attığına eminim. Haydi bakalım delikanlı, siz ilk adımı atınız. Eğer ona karşı, şimdi pişman olduğunuz bir haksızlığı yapmışsanız, söyleyiniz de sizi affetsin.

Anzoletto:

— Evet, dedi, ona karşı büyük haksızlıklar yaptım. Öyle acı acı pişman oldum ki bu konuda kendimi avutmak için ne kadar çaba harcadımsa kalbim o kadar parçalandı. Bunu o da bilir. Eğer güc gibi gururlu, erdem gibi amansız olan demirden bir kalbi olmasaydı vicdan azaplarının beni yeteri kadar cezalandırdığını anlamış olurdu. Kardeşim, beni affet! Sevgini bana tekrar ver! Yoksa hemen gideceğim. Dünyanın dört bir köşesine, yalnızlığımı, ümitsizliğimi, üzüntümü götüreceğim. Her yerde yabancı, destekten, öğütten ve sevgiden yoksun, artık Tanrıya inanmıyacağım ve şaşkınlığım senin başına yıkılacak.

Bu yalvarış kontu şiddetle duygulandırdı, hattâ iyi kalbli rahibeye göz yaşı döktürdü.

İhtiyar kadın:

— Söylediklerinin ne kadar güzel, ne kadar doğru olduğunu işitiyorsunuz. Sayın rahibim, din adına bayana, kardeşi ile barışması için emir vermelisiniz.

Şato papazı işe karışmak üzere idi, ama Anzoletto öğüdü dinlemedi; korkusuna ve direnmesine rağmen Consuelo'yu kolundan yakalıyarak orada hazır bulunanlara din ve erdem yolunda bir örnek olan şato papazının sakalını öptü. Bu kadar hayasızca bir yalandan korkmuş olan Consuelo buna daha uzun zaman katılamadı.

— Durunuz kont hazretler, beni dinleyiniz.. dedi.

Her şeyi ortaya dökenekti. Ama o sırada Albert göründü. Zdenko aklına gelince korku, içini dökmeye hazırlanmış ruhunu donduruverdi. Consuelo, hiç affetmeyen koruyucusundan yardım istiyerek bu düşmandan gürültüsüzce, enini boyunu düşünmeden kurtulmasını istiyebilirdi. Benzi kül gibi oldu. İstıraplı bir kınamsama tavrı ile Anzoletto'ya baktı ve sözleri dudaklarında donup kaldı.

Saat yediyi çalarken gece yemeği için sofraya oturdular. Bu sık sık yenilen yemekler nazik okuyucularımın iştahasını kesmek için yapıldığı düşüncesini uyandırırsa da, hiçbir şey yememek modasının bu devirde, hele bu memlekette olmadığını söyleyeceğim. Daha önce şöyle söylediğimi sanıyorum: ağır ağır, içe sindire sindire yemek yenilir, hele Riesenburg'da. İtiraf edeyim ki çocukluğundan beri binbir sebep yüzünden suda haşlanmış birkaç kaşık pirinçle bütün bir günü yaşamaya alışmış olan Consuelo bu Homeros'a yakışır yemekleri son derecede uzun buluyordu. İlk defa olarak genç kız yemeğin bir saat mi, bir an mı, ya da bir yüzyıl mı sürdüğünü anlıyamadı. Albert mağarada tek başına bulunduğu sırada nasıl yaşamıyorduyorsa, o da şimdi artık yaşamıyordu. Ona öyle geliyordu ki, çok utanç duymasına rağmen kendinden geçmiş bir hali vardı, aşk ve korku bütün vücudunu sarıyordu. Hiç yemek yemedi. Etrafında söylenenlerin hiç birini duymadı. Bir uçuruma yuvarlanan, düşüşünü kesmek için yakalamak istediği cılız dalların birer birer kırıldığını gören bir insan gibi umutsuz kalmış, uçurumun dibine bakıyor ve baş dönmesi, kafasının içinde uğultular yaratıyordu. Anzoletto ona pek

yakındı; elbisesine sürtünüyor, dirseğini dirseği ile, ayağını ayağı ile sinirli hareketlerle bastırıyordu. Ona yemek vermek için gösterdiği telâş yüzünden elleri ellerine dokunuyor, onları bir an için olsun kendi ellerinin içine tutuyordu. Ama bu yakıcı çabuk sıkış, bütün bir yüzyıllık hazzı özetliyordu. Gizlice insanı boğan şu sözleri söylüyor, çiğ çiğ yiyen şu bakışları ona fırlatıyordu. Kendi bardağı ile onun bardağını değiştirmek, onun dudağına değen billûra kendi dudaklarını dokundurmak için şimşek gibi kısa bir andan yararlanıyordu. Genç kız için baştan başa ateş, ötekilerin gözlerinde mermer kadar soğuk olmasını biliyordu. Kendini fevkalâde idare ediyor, yakışık aldığı tarzda konuşuyor, rahibeye karşı titiz bir saygı ile dopdolu görünüyor, şato papazına da saygı ile muamele ederken güzel yemeklere alışık bir davetlinin o zarıflığı ve el çabukluğu ile parçalamayı üzerine aldığı et parçalarının en güzellerini ona veriyordu. Papazın obur olduğuna, sıkılganlığın onu sık sık perhiz yapmaya zorladığına dikkat etmişti. Papaz da onun gösterdiği iltifatları o kadar iyi buldu ki sofraya hizmeti gören bu yeni gencin geri kalan günlerini Devler Şatosunda geçirmesini temenni etti.

Anzoletto'nun yalnız su içtiği dikkati çekti. Şato papazı iyi hareket tarzına karşılık ona şarap verdiği zaman herkes işitsin diye biraz yüksek sesle şöyle cevap verdi:

— Binlerce teşekkür! Bir daha beni oyuna getiremezsiniz. Güzel şarabınız hainlik ediyor. Demin onunla kendimi oyalamaya çalışıyordum. Şimdi artık

ıstırap duymuyorum. Benim en alışık ve mert olan dostum suya dönüyorum.

Gece oturmasını âdetten biraz fazla uzattılar. Anzoletto yine şarkı söyledi. Bu defa da Consuelo için söyledi. Genç kızın ona öğrettiği eski üstadların sevilen havalarını seçti. O, bu havaları genç kızın ısrarla istemeyi âdet haline getirdiği ince ve temiz bir zevkle, büyük bir özenle söyledi.¹ Bu, ona aşkının ve sanatının en sevgili ve en temiz hâtıralarını hatırlatmak içindi.

Birbirlerinden ayrılacakları sırada Anzoletto uygun bir an bularak usulcacık şunları söyledi:

— Odanın nerede olduğunu biliyorum. Bana da aynı dehliz üzerinde bir oda verdiler. Gece yarısı kapının önünde diz çökmeye geleceğim. Sabaha kadar yerlere kapanarak orada kalacağım. Bir an için olsun beni dinlemeyi reddetme. Yeniden aşkını kazanmak istemiyorum. Buna lâıyk değilim. Beni artık sevmiyeceğini, bir başkasının mutlu olduğunu, gitmem gerektiğini biliyorum. Ruhumun içinde kahrola kahrola gideceğim. Hayatımın geri kalan kısmı taşkın öfkelerle süslenmiştir. Ama bir acıma kelimesi, bir veda kelimesi söylemeden beni kovma, eğer buna razı olmazsan gün doğarken gideceğim. Bu, benim tarafımdan ilk ve son defa yapılmış olacak.

— Böyle konuşma Anzoletto. Burada birbirimizden ayrılmak ve büsbütün veda etmek zorundayız. Sizi affediyorum ve temenni ederim ki...

Anzoletto alayla sözü tamamladı:

— İyi bir yolculuk öyle mi?

Sonra hemen iki yüzlü tavrını takınarak:

— Ne kadar insafsızsın Consuelo. Yok olmamı, benden geriye iyi bir duygunun, iyi bir hâtıranın kalmamasını istiyorsun. Ne korkuyorsun? Ben senin sevgilin değil miyim? İnsan çılgınca sevdiği zaman bir köle değil de nedir? Senden gelecek bir sözün beni yenebileceğini, beni zincirliyebileceğini bilmiyor musun? Evleneceğin şu adamın metresi değilsen, yattığın yere sahip değilsen, bütün gecelerini kaçınılmaz bir arkadaşına bağışlamışsan, söyle bana Tanrı aşkına.

Consuelo sâf bir gurur ifadesiyle:

— Böyle bir şey yok, hiçbir zaman böyle bir şey olmadı.

Genç kız böyle bir fırsatı fazla samimi olarak değil de, pek kuvvetli bir gurur hareketiyle önleseydi çok daha iyi ederdi. Anzoletto korkak değildi; ama hayatı seviyordu. Consuelo'nun odasında belli bir bekçinin bulunduğunu sansaydı, kendi odasında rahat rahat kalabilirdi. Genç kızın cevabına katılan gerçek bir ifade onun büsbütün cesaretini artırdı.

Genç adam:

— O halde, dedi, geleceğini tehlikeye sokmıyacağım, öyle ölçülü, öyle ustaca hareket edeceğim, öyle hafif yürüyeceğim ve öyle yavaş konuşacağım ki üüne bir zarar gelmeyecek. Ben zaten senin erkek kardeşin değil miyim? Günün ilk aydınlığında gitmeden önce sana gelip Allaha ısmarladık dersem bunda ne gibi olağanüstü bir hal görülebilir?

Consuelo korku içinde:

— Yok! Yok! Gelmeyiniz, dedi. Kont Albert'in dairesi uzak değil; belki bütün bunları sezmiştir. An-

zoletto kendinizi ortaya atarsanız hayatınız için teminat veremem. Size ciddi olarak söylüyorum, kanım damarlarımda, donup kalıyor.

Anzoletto genç kızın elini elinin içinde bir merznerden daha soğuk olduğunu gerçekten hissetti.

Genç adam gülümsiyerek:

— Eğer, dedi, tartışmaya kalkarsan, kapının önünde konuşmaya yeltenirsen hayatımı tehlikeye sokarsın. Ama kapın açık olur, sessiz sessiz öpüşürsek hiçbir tehlike ile karşılaşmayız. Corte -Minelli'deki komşulardan birini bile uyandırmadık. Bir çok geceleri beraberce geçirdiğimizi bir hatırlasana! Bana gelince kontun kıskançlığından başka engel, ölümden başka bir tehlike yoksa...

Consuelo, Albert'in her zamanki dalgın bakışının şu anda Anzoletto'nun üstüne dikilerek derin ve duru bir hal aldığını gördü. Genç adam işitemiyordu. Ama sanki gözleri ile her şeyi duyuyordu. Genç kız boğuk bir sesle şunları söylerken elini Anzoletto'nun elinden çekti:

— Ah! Eğer beni seviyorsan bu müthiş adama meydan okuma!

Anzoletto derhal cevap verdi:

— Kendin için mi korkuyorsun?

— Hayır, ama bana yaklaşan, beni korkutan herkes için.

— Şüphesiz bütün seni sevenler için; peki öyle olsun. Gözlerinin önünde öleyim, ayaklarının dibinde gebereyim. Ah! Ben ancak bunu istiyorum. Gece yarısı oraya geleceğim. Karşı koy. İşte ancak ölümümü çabuklaştıracaksın.

Consuelo, Anzoletto'nun gidişinden söz açmadan, kontu ve rahibeyi selâmladığını görünce dedi ki:

— Yarın gidiyorsunuz. Kimseden müsaade almıyor musunuz?

— Hayır, yoksa beni alıkoyacaklar. Şiddetli üzüntümü uzatmak için herkesin elbirliği ettiğine göre, istememe rağmen boyun eğdim. Sen onlara, özürlerimi vedâlarımı söylersin. Kılavuzuma atlarını sa bahın saat dördünde hazır etmesi için emir verdim.

Bu son itiraf gerçekten fazla bir şeydi. Birkaç saatten beri Albert'in garip bakışları Anzoletto'nun gözünden kaçmamıştı. Her türlü ataklığı yapmaya karar verdi. Bununla beraber herhangi bir hâdiseden kaçabilmek için kendini hazır tutuyordu. Ahırda atlarına daha şimdiden eğer vurulmuştu. Hattâ kılavuzuna uyumaması için emir vermişti. Consuelo odasına girince gerçek bir korkuya kapıldı. Anzoletto'yu odasına almak istemiyordu. Aynı zamanda kendisini gelip bulmasına engel olmaktan da çekiniyordu. Bu yalancı ve yenilmez çift duygu, düşüncesini daima rahatsız ediyor, kalbini vicdaniyle çekişmelere sürüklüyordu. Kendini dünyada bu kadar mutsuz, bu kadar tehlikede, bu kadar yalnız hissetmemişti. "Ah, öğretmenim Porpora neredesiniz?" diye haykırdı. "Yalnız siz beni kurtarabilirdiniz. Hastalığımı, içine düştüğüm tehlikeleri ancak siz biliyorsunuz. Düştüğüm uçurumdan beni çekip çıkarmak için bir dost ve bir baba gibi hareket ederek sert, ciddi ve kuşkulu yalnız siz olabilirsiniz! Ama etrafımda dostlarım yok mu? Kont Christian'ır gönlünde bana karşı bir baba duygusu yaşamıyor mu? Ah, önyargılara meydan okumaya,

ona kalbimi açmaya cesaret edebilseydim! Rahibe, benim için bir ana olamaz mıydı? Eğer bir kelime ile razı olduğumu söylesem Albert desteğim, kardeşim, kocam olamaz mı? Ah, evet benim kurtarıcım olacak odur. Ama ondan öyle korkuyor, öyle çekiniyorum ki!..”

Ayağa kalkıp heyecanla odasında yürüyerek:

— Her üçünü gidip bulmalıyım. Onlarla kuvvetli bir sözleşme yaparak bu insanların koruyucu kollarına atılayım. Şu koruyucu meleklerin kanatları altına sığınayım. Ancak onlarla huzur, şeref, vekar devam edebilir. Anzoletto'nun yanında beni aşağılık ve ümitsizlik bekliyor. Ah! evet, onlara şu uğursuz günün itiraflarını yapmaya, beni kendime karşı korumaları ve savunmaları için, içimden geçenleri söylemeye gitmeliyim. Onlara bir yeminle bağlanmalıyım; benimle baş belâmin arasına asılmaz bir sed çekecek şu korkunç *evet*'i söylemeliyim! İşte gidiyorum...”

Ama gidecek yerde iskemlesine bitkin, yeniden yığılıyor, yürekler paralayıcı bir şekilde, kaybolan huzuruna, yok olan gücüne ağlıyordu.

— Ama nasıl olur! diyordu. Onlara yeni bir yalan söyleyeceğim. Onlara gidip ihanet eden bir gelini mi, baştan çıkmış bir kızı mı sunacağım. Çünkü kalben öyleyim ben. Erkeklerin en samimî olanına değişmez bir sadakatle yemin eden bu ağız, başka bir erkeğin öpüşüyle henüz cayır cayır yanmaktadır. İçimden bu kirli zevki düşündükçe kalbim titriyor. Ah! Lâayık olmıyan Anzoletto'ya karşı bile aşkım, onun gibi değışti. Annemin göklerin üstünde gerdiği kanatları altında mutlu uyuduğum rahat ve kutsal bir sevgi artık

yok. Onu ilham eden insan gibi alçakça, ama coşkudan meydana gelmiş bir çekicilik bu. Ruhumda gerçek ve yüce olan hiçbir şey yok artık. Bu sabahtan beri başkalarını aldattığım gibi, kendimi de aldatıyorum. Bundan böyle hayatının her saatinde onları nasıl aldatmayabilirim, var olsun, yok olsun Anzoletto her zaman gözlerimin önünde duracak. Yarın ondan ayrılmak düşüncesi içimi ıstırapla dolduruyor. Bir başkasının göğsünde ancak onu hayâl edeceğim. Ne yapmalı, nasıl hareket etmeli?"

Saat, hem korkunç hızla, hem korkunç bir ağırlıkla ilerliyordu. Şöyle düşünüyordu: "Onu göreceğim, kendisine kin duyduğumu, hor gördüğümü, hiçbir zaman onu bir daha görmek istemediğimi söyleyeceğim. Hayır, hayır, yine yalan söylüyorum. Çünkü bunu yapamayacağım. Hattâ bu cesareti kendimde bulsam bile az sonra sözümü geri alacağım. Hattâ saflığımdan artık emin olamıyorum. Artık buna Anzoletto da inanmıyor. Bana saygı göstermiyecek. Ben de artık kendime inanmıyorum. Hiçbir şeye inanmıyorum. Menfaatten daha çok, korkudan ezilip gideceğim. Kendi değerimin içine böyle inmektense ve Tanrının içime saldırdığı kutsal duygular ve asil amaçlar üstünde başkasının hilesiyle, çapkınlığıyla elde edeceği şu zaferi yükseltmektense ölmek daha iyi!"

Penceresinin önüne oturdu. Daha şimdiden bulaştığı alçaklıktan kurtulmak için ölmek fikriyle gerçekten aşağı atlamak düşüncesine kapıldı. Bu acı isteğe karşı savaşıırken kendisine kalan esinlik çarelerini düşündü. Özdeşsel taraf söz konusu olunca bu esinlik yolu yok değildi. Ama hepsi de sanki onu baş-

ka tehlikelere sürüklüyor gibi görünüyordu. İşe Anzoletto'nun gelebileceği kapıyı kilitlemekle başladı. Bencil ve soğuk adamı hâlâ şöyle böyle tanıyordu. Özdeksel cesaretinin belirtilerini görerek tutkusunu doyurmak için onu ölümle yüz yüze getirecek olan o tinsel cesarettten büsbütün yoksun olduğunu bilmiyordu. Oraya kadar gelmeye cesaret edeceğini, kendini dinletmek için direneceğini, bir gürültü yapacağını düşünüyordu. Ama Albert'i oraya çekmek için bir soluğun yeteceğini biliyordu. Odasının yanında, şatonun hemen hemen bütün dairelerinde olduğu gibi gizli bir merdiven bulunan bir ara oda bulunuyordu. Ama bu merdiven rahibeye pek yakın olan alt kata gidiyordu. Anzoletto'nun ölçüsüzce saldırısına karşı tek sığınak burasıydı. Kapının açılması için, hattâ daha önceden bir rezaletin patlak vermemesi maksadiyle Wenceslawa'nın, korkuyla pek uzatabileceği sorularına cevap vermek gerekiyordu. Bir de bahçe vardı. Ama bütün şatoyu büyük bir titizlikle incelemiş görünen Anzoletto peşine düşerse her şey mahvolacaktı.

Böyle hayâl kurarken arka tarafı bir avluya bakan odasının penceresinden, ahırların yanında bir ışık gördü. Öteki uşakları uyandırmadan bu ahırlara giren ve çıkan, gidiş hazırlıkları yapıyormuş gibi görünen bir adama dikkatle baktı. Elbisesinden Anzoletto'nun kılavuzunu tanıdı. Aldığı talimata uyarak atlarını hazırlıyordu. İner kalkar köprüye bakan bekçinin odasında da bir ışık gördü. Kılavuz tarafından bekçiye saati henüz kararlaştırmamış olan bir gidişin haber verildiğini haklı olarak düşündü. Consuelo'nun aklına oldukça garip ve pek cüretli bir plân geldi.

Bu plân korktuğu iki üç sonuç arasında son bir ortam olarak gibi göründü. Ve aynı zamanda hayatının hâdiseleri üstüne bir pencere açılmış gibi ona gerçekten bir Tanrı ilhamı olarak göründü. İmkânları ve sonuçları incelemek için harcıyacak zamanı yoktu. Bu imkânlardan bir takımı Tanrısal bir tesadüfün etkisi ile meydana çıkmış gibi göründüler, bir takım da sanki kendisini bu işden vaz geçirebilecek kudretleydi. İnsanın tasavvur ettiğinden daha büyük telâşla şu aşağıdaki mektubu yazmaya başladı. Çünkü şantonun saati onbiri çalmak üzereydi.

“Albert, buradan ayrılmak zorundayım. Sizi bütün kalbimle seviyorum. Bunu biliyorsunuz. Ama ruhumda, kendime de, size de açıklayamıyacağım bir takım karşıtlar, ıstıraplar, ayaklanmalar var. Şu anda sizi görseydim, size inandığımı, geleceğimi, sizin özenlerinize bıraktığımı, karınız olmaya razı olduğumu söylerdim. Belki de bunu istiyorum, derdim. Bununla beraber sizi aldatmış, ya da pek alçakca yemin etmiş olurum. Çünkü kalbim eski aşkımdan henüz pek temizlenmemiş bulunuyor. Kaçıyorum. Babanızın size geçenlerde haber verdiği mektuba göre Viyanada bulunacak, ya da birkaç gün sonra gelecek olan Porpora ile konuşmak, ya da beklemek üzere oraya gidiyorum. Size yemin ederim ki onun yanında geçmişe kin duymaya ve onu unutmaya benim için bir dayanak taşı olduğunuz bir geleceği ümitle beklemeye çalışacağım. Arkamdan gelmeyiniz, sabırsızlığınız yüzünden tehlikeye düşecek, belki de mahvolacak bu gelecek adına size bunu yasak ediyorum. Beni bekleyiniz ve ben olmadan hani... oraya dönmiyeceğinize

daima bana ettiğiniz yemini tutunuz. Beni anlıyorsunuz değil mi? Bana güveniniz. Bunu size emrediyorum. Çünkü dönmek, ya da az sonra sizi çağırmak ümidiyle buradan gidiyorum. Şu anda korkunç bir rüya görmekteyim. Bana öyle geliyor ki kendi kendime yalnız kaldığım zaman size lâıyk olarak uyana-bileceğim. Kardeşimin arkamdan gelmesini hiç istemiyorum. Gittiğim yolun ters yönünde yoluna devam etmesini söyliyerek onu aldatacağım. Dünyada sahip olduğunuz her şeyden daha sevgili bir varlıksam, plânıma hiç üzölmeyiniz. Samimi olduğuma inanınız. Böylece beni gerçekten sevip sevmiyeceğinizi, yüzüm kızarmadan fakirliğimi zenginliğinize, karanlık soyumu kibar soyunuza, bilgisizliğimi zekânızın anlayışına feda edip edemiyeceğimi göreceğim. Büsbütün Al-laha ısmarladık! Hayır, hayır: Tekrar görüşürüz Albert.”

“Geri dönmemek üzere gitmediğimi isbat etmek için, saygı değer ve sevgili halanızın birleşmemizi ol-gun karşılaması, insanların en iyisi, en saygıya değer olan babanızın bana karşı iyiliklerinin devam etmesi işini size bırakıyorum. Bütün bunlar hakkında ona gerçeğı söyleyiniz. Size Viyanadan mektup yazacağım.”

Albert kadar tutkun bir adamı böyle bir mektupla kandırmak, yatıştırmak ümidi şüphesiz pek atakça bir şeydi ama, akla da aykırı değildi. Consuelo, Albert'e mektup yazdığı sırada iradesindeki gücün, karakterindeki dürüstlüğün geri geldiğini hissediyordu. Ona nasıl düşündüyse öyle yazmıştı. Ona yazdığı her şeyi yapacaktı. Albert'in hemen hemen

ikinci görüş duyusu olan kudretli kavrayışına inanıyordu. Onu aldatmak ümidine kapılmamıştı. Kendisine inanacağından, mektup verilince harfi harfine boyun eğeceğiinden emin bulunuyordu. O anda hâdiseleri yargıladı ve Albert'in de kendisi kadar üstün bir insan olduğu sonucuna vardı.

Zarfa koymadığı mektubu katladıktan sonra mantosunu sırtına geçirdi. Yüzünü kalın siyah peçesiyle örttü. Kalın ayakkabılarını giydi. Elinde bulunan azıcık parasını yanına aldı. Çamaşırlarını küçük bir paket yaparak sardı. Sonra inanılmayacak bir özen göstererek ayaklarının ucuna basa basa aşağı indi. Kont Christian'ın dairesine geldi. Küçük kilisesine girdi. Sabah saat sekizde oraya girdiğini biliyordu. Yere diz çökmeden önce dua kitabını koyduğu yastığın üstüne mektubu bıraktı. Sonra kimseyi uyandırmadan avluya kadar indi ve doğruca ahırlara kadar gitti.

Herkesin mışıl mışıl uyuduğu büyük şatoda gecenin bu saatinde kimsenin ayakta olacağını ummayan kılavuz üstüne bir hayalet gibi yürüyen bu karalar giyinmiş kadından ilkin korktu. Bağırmaya da, sormaya da cesaret bulamıyarak ahırların dibine kadar geri geri çekildi. Consuelo'nun da istediği bu idi. Kendini ses ve görüş alanı dışında hissedince bu avlunun Albert'in de, Anzoletto'nun da penceresinden görünmediğini zaten biliyordu. Kılavuza:

— Bu sabah buraya getirdiğiniz gencin kız kardeşiyim ben, dedi. Beni kaçırıyor. Az önce kendisiyle anlaştık. Onun atının üstüne bir kadın eğeri vur. Bu eğerlerden burada çok var. Kaçtığım şatonun adamlarının duyabileceği tek bir söz söylemeden, tek bir

adım atmadan Tausta'ya kadar arkamdan geleceksin.. İki kat ücret alacaksın. Neye öyle şaşırıp kaldın? Haydi, çabuk ol! Şehre varır varmaz kardeşimi almak için aynı atlarla buraya döneceksin.

Kılavuz başını salladı:

— Üç kat ücret alacaksın.

Kılavuz razı olur gibi bir işaret yaptı:

— Sizi bekliyeceğim. Taus'ta¹ onu dolu dizgin getireceksin.

Kılavuz yine başını salladı:

— Son yolculuk için birincisinden dört kat fazla para alacaksın.

Kılavuz razı oldu. Consuelo'nun bineceği ata bir kadın egeri vurdu. Kılavuz atı daha eğerlemeden hayvanın üzerine sıçrayan Consuelo:

— Hepsi bu kadarla bitmiyor. Şapkanı bana ver.. Şimdilik paltonu mantomun üstüne at.

Kılavuz cevap verdi:

— Anlıyorum, bu, kapıcıyı aldatmak için. Bundan kolay ne varki. Canım benim de genç kız kaçırmam.. ilk defa olmuyor ki...

Alaycı bir tavırla sözlerine şunları kattı:

— Sevgiliniz. çok para verir, diye düşünüyorum.. Siz yine onun kız kardeşi olunuz.

— İlk benden bolca para alacaksın. Sesini kıs.. Hazır mısın?

— Atın üstündeyim.

— Önden yürü, köprüyü indirt.

Bir hamlede köprüyü geçtiler. Şatonun duvarları altından geçmemek için bir dönüş yaptılar. Bir çeyrek: saat sonra büyük kumlu yolu tuttular. Consuelo ha-

atında hiç ata binmemiştir. Bereket versin at, güçlü olmakla beraber yumuşak başlı bir hayvandı. Sahibi dilini çatlatarak onu hızlandırıyordu. Üstüne binen kadını ormanlar ve çalılıklar arasından geçirerek iki saat sonra amacına götürecek olan devamlı, kuvvetli bir dört nala kalktı.

Consuelo şehrin kapısında kılavuza dizginleri tutturdu ve yere atladı. Genç kız kılavuzun avucuna kendisi ve Anzoletto için kararlaştıran parayı sıkıştırırken:

— Beni burada görmelerini istemiyorum. Şehrin içinden yaya olarak geçeceğim. Beni Prag'a götürecek olan bir arabaya bineceğim. Beni tanıyan bu memleketten, bir tanıdığın evinde gün doğmadan önce uzaklaşmam için hızlı gideceğim. Gün doğunca duracağım ve kardeşimi bekleyeceğim.

— Peki ama nerede?

— Bunu bilemiyorum. Ama ona bu yerin bir posta durağı olacağını söyle. On fersahtan önce soruşturma yapmasın. O zaman oralarda madam Volf'u sorusun... İlk aklıma gelen ad bu. Bununla beraber bu adı unutmasın. Prag'a giden bir yol var.

— Oraya kadar tek bir yol olduğunu söylerim.

— Tamam. Atlarını dinlendirmek için kasabada dur. Kadın eğerini göstermemeye çalış. Üstüne paltonu ört. Hiç bir soruya cevap verme. Sonra yola çık... Dur, dur! Söyliyeceğim daha bir söz kaldı: Kardeşime de ki, hiç beklemesin, gecikmesin. Kimseye görünmeden kaçsın. Şatoda onu ölüm tehlikesi bekliyor.

Az önce aldığı parayı parmakları arasında evirip çevirmeye zaman bulan kılavuz cevap verdi:

— Tanrı yardımcın olsun güzel kız. Atlarım çatlamış olsa bile size hizmet ettiğim için memnunum.

Genç kız karanlıkta kaybolduktan sonra kendi kendine şöyle söylendi:

— Bununla beraber burnunun ucunu bile görmediğime üzülüyorum. Doğrusu kaçırılacak kadar güzel olup olmadığını bilmek isterdim. İlkın kara peçesiyle, kararlı yürüyüşüyle beni korkuttu; zaten kilerde bana öyle hikâyeler anlattılar ki, nerede olduğumu artık bilemiyorum. Schreckenstein meşesinin hayaletleriyle ve kara adamlarıyla onlar öyle asılsız ve saçma fikirlerle saplanmışlar ki! Adam sen de! Oradan yüz kere geçtim. Hiç bir zaman hortlak, hayalet görmedim. Dağın dibinden geçerken başımı önüme eğmeye, sel çukuru tarafına bakmamaya dikkat ederim.

Bu sâf fikirleri kafasında evirip çeviren kılavuz atlarına saman verdikten, civar meyhanelerin birinde uykusunu kaçırmak için kendisine bal şerbeti karışık koyuca bir pinta hazırlatıp içtikten sonra Consuelo'nun ona çabuk geri dönmesini sağlık verirken umduğunu ve sezdigi gibi hiç telâş etmeden Riesenburg yolunu yeniden tuttu. Sâf adam, genç kızdan uzaklaşınca aracılığını yaptığı bu romanımsı mâcera üstündeki tahminlerinde yanıyordu. Yavaş yavaş gecenin buğusu, belki de mayalanmış içkinin buğusu ona bu mâcerayı daha olağanüstü gösteriyordu. Şöyle düşünüyordu:

“Bu karalar giyinmiş kadının bir erkek ve bu erkeğin de şatonun hortlağı, Schreckenstein'in kara hayaleti olması hoş bir şey olurdu. Gece yolcularına her türlü kötülüğü yaptığını söylüyorlar. Hattâ ihtiyar Hanz bana gün doğmadan önce baron Frédérick'in at-

larına saman vermeye gittiği zaman ahırda onu on defadan fazla gördüğüne yemin ediyordu. Hay Allah kahretsin! Hani pek de şakaya gelmez ha! Bu hayal-letlerle beraber bulunmak ve rastlamak daima insana bir felâket getirir. Eğer zavallı kır atım bu gece şey-tanı taşıdı ise muhakkak ölecektir. Bana öyle geliyor ki gemi, dişlerinin arasına almadığına bakılırsa burun deliklerinden sanki ateş fışkırıyor. Vay canına şatoya varınca bu dişi şeytanın verdiği paranın cebimde ku-ru yapraklar haline geldiğini göreceğim diye içimde bir merak var. Eğer bayan Porporina'nın Prag yolu üstünde hızlı hızlı gidecek yerde yatağında mışıl mışıl uyuduğunu gelip söylerlerse onu götüren ben miyim, yoksa şeytan mı? Gerçek şu ki, bir rüzgâr gibi dört nala gidiyordu. Benden ayrılır ayrılmaz da sanki yerin dibine gömülmüş gibi ortadan yok oluverdi.

LXII

Anzoletto gece yarısı yatağında uyanınca hançe-rini almayı, kokular sürmeyi, meşalesini söndürmeyi ihmal etmedi. Ama kapısını gürültüsüzce açabileceğini umarken (sürgünün gâyet yumuşak ve sessizce iş-leyebildiğine dikkat etmişti) anahtara en küçük bir hareket veremeyince şaşırdı. Parmakları ezilip acıdı. Birisini uyandırmak tehlikesine rağmen pek kuvvetle kapıyı sarsarak yorgunluktan halsiz düştü. Hiç bir şey fayda vermedi. Dairesinin başka bir çıkış yeri yoktu. Elli ayak yüksekliğindeki pencere, bahçeye bakıyor-du. Hiç tutunacak bir yer yoktu ve inilmesi imkânsız-dı. Yalnız düşüncesi bile başını döndürmeye yetiyor-

du. Anzoletto kapısını boş yere bir defa daha sarstıktan sonra şöyle düşündü:

— Bu bir tesadüf eseri olamaz. İster bu işi Consuelo yapmış olsun, (yapmışsa iyi bir belirti; korkusu bana menfaatini anlatıyor) isterse kont Albert yapmış olsun, her ikisi de aynı. Bunun hesabını verecekler bana.

Yeniden uyumaya karar verdi; öfke uyumasına engel oldu; belki de bu, korkuya yakın bir iç sıkıntısı da olabilirdi. Bu türlü ihtiyatlı hareket eden eğer Albert ise, Consuelo ile kardeşçe münasebetlerinde tek o insan aldanmamıştı. Genç kız, ona bu müthiş adamdan çekinmesini söylerken gerçekten korkmuş görünüyordu. Anzoletto boşuna şöyle düşünüyordu: “Genç kont deli olarak belki de düşüncelerini bir düzene koymamıştı. Ya da asıl bir soydan geldiği için, zamanın önyargılarını izliyerek belki de şerefının bir kısmını tehlikeye sokmak istememişti; bu tasavvurlar onu hiç de yatıştırmıyordu. Albert ona pek sâkin, pek kendine baskı yapan bir deli olarak görünmüştü. Önyargılara gelince, mademki bir tiyatrocu kızla evlenmek isteğini gösteriyor, o halde bu önyargıların içine pek kuvvetle kök salmış olamazdı. Maksadına erişmeden ve boşu boşuna kötü bir iş yapmadan önce kontla paylaşacak bir kozu olduğunu düşününce ciddi bir şekilde korkmaya başladı. Bu sonuç ona uğursuz olmaktan ziyade yüz kızartıcı bir iş olarak görünüyordu. Kılınc kullanmasını öğrenmişti. Soydankişi adama kafa tutarım diye öğreniyordu. Bununla beraber kendini sâkin hissetmiyordu. İşte bu yüzden uyuyamadı.

Sabahın saat beşine doğru koridorda ayak sesleri duyar gibi oldu. Az sonra kapısı gürültüsüzce ve kolayca açıldı. Henüz gün iyice ışınamıştı. Odasına biraz teklifsizce bir adamın girdiğini görünce Anzoletto kesin ânın geldiğini sandı. Bir boğa gibi sıcıryarak hançerinin üzerine atıldı. Ama günün ilk ışığında, yavaş konuşmasını, gürültü yapmamasını işaret eden kılavuzu hemen tanıdı:

Anzoletto öfke ile dedi ki:

— Bu yapmacık hareketlerinle ne demek istiyorsun? Benden ne istiyorsun budala herif. Buraya girmek için ne yaptın?

— Kapı olmasa buraya nasıl girerdim sayın efendim.

— Kapı anahtarla kitliydi.

— Ama anahtar dışarda bırakmışsınız.

— İmkân yok! Bak anahtar masamın üstünde duruyor.

— Şaşılacak şey! Kilitte de başka bir anahtar var.

— Kim böyle beni kapatmak için bu oyunu oynadı? Dün akşam yalnız bir anahtar vardı: Yoksa yol çantamı almaya gelirken sen mi yaptın bunu?

— Yemin ederim ki ben böyle bir şey yapmadım. Anahtarını görmedim.

— Öyleyse bu işi şeytan yapmış. Böyle dalgın ve esrarlı halinle ne demek istiyorsun? Ben seni çağırmadım.

— Konuşmaya zaman bırakmadınız ki! Zaten beni görüyorsunuz. Şüphesiz sizden istediğimi pek iyi biliyorsunuz. İtalyan bayan bir engelle karşılaşmadan

Taustı'ya vardı. Onun emirlerine uyarak sizi oraya götürmek için atlarımla buraya geldim.

Anzoletto'nun nenin söz konusu olduğunu anlaması için birkaç dakikanın geçmesi gerekti. Ama genç adam zaten gecenin karanlıkları ile beraber asılsız korkulardan sıyrılan kılavuzunun şeytanın muzipliği konusunda ikinci defa şaşkınlığa uğramasına engel olacak kadar çabuk gerçeği kavradı. Kurnaz adam, Consuelo'nun verdiği parayı ahırın taşları üstünde sesler çıkartıp incelemekle işe başlamıştı. Hattâ şeytanla yaptığı alış verişten memnun görünüyordu. Anzoletto işi yarı anladı. Kaçan kızın kararını bildirmediğine göre gözlemlendiğini, gözdağı verilerek belki de kiskançlık yüzünden tahammülü tükenmiş, bütün çabalarını kullanmak, kaçmak ve hürriyete kavuşmak için uygun bir anı yakaladığını düşündü: "Ne olursa olsun kuşkuya düşmeye, oyalanmaya lüzum yok. Kendini Prag yolu üstüne götüren bu adamla bana yol-
ladığı haber açık ve kesindir. İşte zafer! Bir kılıncı çatışmasına zorlanmadan onunla buluşmak üzere buradan bir dışarı çıkabilsem!

Tepeden tırnağa kadar silâhlandı. Acele acele hazırlanırken kılavuzunu, yolun serbest olup olmadığını görmesi için, önden gönderdi. Az önce kendisine köprüyü açan köprü bekçisinden başka herkesin uykuda olduğunu kılavuzundan öğrenince gürültü etmeden aşağı indi. Atına bindi. Kendisine bir kaçış görüntüsü vermemek için birkaç kuruş vermek için çağırdığı seyise avluda rasladı.

Bu uşak, kılavuza:

— Kutsal Wenceslas hakkı için, işte bu garip bir şey, dedi. Atlar ahırdan çıkarken üstleri sanki bütün gece koşmuşlar gibi terle kaplı.

Kılavuz cevap verdi:

— Onları gelip yıkamış olan senin şu kara şeytanındır.

Seyis karşılık verdi:

— Tamam, bu tarafta bütün gece korkunç bir gürültü işittim. Gelip bakmaya cesaret edemedim. Parmaklığın gıcırdadığını, iner-kalkar köprüünün indiğini, şu anda sizi gördüğüm gibi işittim. Öyle ki sizin gittiğinizi sandım. Hattâ sizi bu sabah tekrar göreceğimi hemen hemen ummuyordum.

İner kalkar köprüünün bekçisi de ortaya başka bir fikir attı. Bu adam gözlerini uğuşturarak sordu:

— Acaba efendimiz, çift mi? Gece yarısına doğru gittiklerini gördüm. Şimdi sizi bir defa daha görüyorum.

Anzoleto ona bir bahşış vererek:

— Arslanım. Rüya görmüş olmalısın. Sizden sağlığuma içmenizi rica etmeden nasıl giderdim?

Kapıcı yarım yamalak bir İtalyancayı ağzında geveliyerek:

— Efendimiz, bana çok büyük şeref veriyorlar. Ağzının içinde kılavuza:

— Bu gece onu iki görmüşüm, ne çıkar bundan?

Kılavuz Anzoleto'nun arkasında köprüünün üzerinde dört nala giderken cevap verdi:

— Dikkat et, yarın gece onu dört görürsün. Kara şeytan senin hafiften oyunlarına böyle oyunlar ediyor.

Anzoletto, kılavuzundan iyice öğrenip haber aldıktan sonra Tausta'ya ya da Taus'a vardı. Çünkü ben bunun aynı şehir olduğunu tahmin ediyorum. Adamını savdıktan ve posta arabasına bindikten sonra on fersah boyunca herhangi bir kimseden bir şey sormaya çekindi. Belirtilen yerde sabah kahvaltısı yapmak için, (artık tahammülü kalmamıştı.) ve bir araba ile beraber orada bulunacak olan madame Wolf'u bulmak için durdu. Kimse ona bir şey söylemedi. İleri sürdüğü soruşturmalarına bile. Köyde madame Wolf adında bir kadın vardı, ama elli yıldanberi şehre yerleşmişti. Bir tuhafiye dükkânı işletiyordu. Perişan ve bitkin bir halde olan Anzoletto, Consuelo'nun bu yerde durması için bir şey söylemediğini düşündü. Kiralık bir araba aradı, o da yoktu. Tekrar ata binmek, dolu dizgin yeni bir yol almak ona güç geldi. Sıkıntılarını ve yorgunluklarını giderebileceği, kendini içine atabileceği o mutlu arabaya her an kavuşmak ona imkânsız gibi görünüyordu. Ama çok az yolcuya rasladı ve hiçbir arabada Consuelo'yu göremedi. Sonunda aşırı bir yorgunluğa yenilerek, son derece canı sıkkın, durmaya, Consuelo'nun kendini gelip bulacağı yol kenarındaki bir kasabada beklemeye karar verdi. Çünkü onun geçmediğini düşünüyordu. Günün bütün geri kalan kısmında ve gündüzün ardından gelen gece boyunca kadınlara, hain kıskançlıklara ve yollara lânet edecek boş zaman bulabildi. Ertesi gün umumî bir posta arabası buldu. Artık mutluluktan uzak, Prag'a doğru yoluna devam etti. Bir an şatoya dönerek Consuelo'nun gidişinin uyandırdığı etkiyi görebilmek için, âmitle karışık, son derece sabırsız ve gerçek bir ku-

durganlık içinde kuzeye doğru yol alan Anzoletto'dan ayrılacağız.

Bu umulmadık maceraya katılan öteki iki kişiden başka Albert'in hiç uyumadığı tahmin edilebilir. Genç adam Anzoletto'nun odasını çift anahtarla sağlamlaştırdıktan sonra dışardan kapıyı kilitlemiş, Consuelo, işe karışmadığı takdirde onun odadan çıkmıyacağını iyice bilerek Anzoletto'nun teşebbüslerinden artık endişe duymamıştı. Albert ölçsüz bir davranışla, düşüncesi bile kendisine ürpertiler veren birinci ihtimali öğrenmeyi istememekte aşırı bir duyarlılık gösterdi.

Şöyle düşünüyordu: "Eğer bu durumda beni seviyorsa artık savaşıacağını bir şey yok. Talihim tamamlanmış demektir. Bunu oldukça erken öğreneceğim. Çünkü samimidir. Hattâ ona bu gün yaptığım teklifleri yarın red edecektir. Eğer sadece bu tehlikeli adam onu korkutuyor ve işkence yapıyorsa hiç olmazsa bir gece olsun onun kovalamalarından uzak kalacak. Eğer etrafımda gizli bir gürültü işitirsem kımıldamıyacağım, iğrenç bir duruma düşmiyeceğim. Şimdiye kadar yaptığı redler ve kararsızlıklar üstünde bir hak tanımadığı için alçak bir casus, kuşkucu kışkanç bir adam rolünü oynamıyacağım. Bunun şerefim için doyurucu, ama aşkım için korkunç bir şey olduğunu biliyorum. Çünkü aldanmıyacağım. İyice sevdiğim kızın ruhu, ey, hem kadınların en yiğitinin bağrında, hem evrensel Tanrının¹ gönlünde oturan sen, insan düşüncesinin o esrarları ve gölgeleri arasında şu saatte gönlümü unutabiliyorsan iç duygun sözüne

anmamıyacak kadar seni çok sevdiğimi söylemiş olacaktır.”

Cesur Albert, kendi kendine yaptığı şu sözleşmeye büyük bir saygı gösterdi. Hattâ Consuelo'nun kaçışı sırasında bir takım ayak sesleri duyduğunu sanmasına rağmen ellerini birleştirerek göğsünün içinde çırpınan kalbini avuçladı.

Güneş doğduğu sırada Anzoletto'nun tarafındaki kapıların açıldığını, yüründüğünü işitti.

Kendi kendine:

— “Alçak herif, utanmadan, aldırış etmeden onun yanından ayrılıyor! Zaferini ilân edeceğini sanıyor! Ah, benim ruhumdan daha değerli, daha sevgili başka bir ruhu aşkıyle kirletmemişse, bana yaptığı kötülüğün hiç önemi yok.”

Kont Christian'ın uyanıp kalkmayı âdet edindiği saatte Albert gece olanları haber vermek için değil de, daha çok Consuelo'yu yeni bir açıklamaya zorlaması için babasının yanına gitti. Genç kızın yalan söylemeyeceğinden emindi. Bu açıklamayı istiyeceğini, sıkıntısından kendini kurtarmaya ve utancını bile avunduracağını, ayrılmalarının acısını yumuşatabilecek olan bir feragatı gösterir gibi yapacağını düşünüyordu. Albert bunlardan sonra kendisinin ne olacağını sormuyordu. Böyle bir darbeye aklının da, hayatının da karşı koyamayacağını hissediyordu. Ama güçlerinin üstünde bir acı duymaktan korkmuyordu.

Babasını, küçük kiliseye girdiği sırada buldu. Yastığın üstüne konmuş olan mektup gözlerine aynı zamanda ilişti. Onu aynı zamanda aldılar ve birlikte okudular. İhtiyar adam oğlunun bu hâdiseye katla-

namıyacağını sanarak bu mektuptan korkmuştu. Ama daha büyük bir felâkete hazırlanmış olan Albert güven içinde başına gelene razı, ciddi ve sakin kaldı. Genç adam:

— Ah, ne sâf bir genç kız o. Beni sevmek istiyor. Aşkının gerçek, inancının sarsılmaz olduğunu hissediyor. Tanrı onu tehlikelerden koruyacaktır. Bu sözü kabul edelim ve sâkin olalım. Benim için korkmayınız, ıstırabımdan çok daha kuvvetliyim. Eğer endişelerim beni sarsarsa onlara kumanda edeceğim.

İçi sızlıyan ihtiyar adam:

— Oğlum, dedi işte Tanrının ve atalarının resimleri önündeyiz. Başka inançları kabul ettin, ama ben o inançlar için seni acı acı kınamsımadım. Biliyordun, kalbim çok acı çekti. Bir gece önce aşkının dinlenip saygıdeğer bir bağla kutsanması hakkında bana düşen her şeyi yapmak için sana söz verdiğim gibi, şu Tanrının önünde secde edeceğim. Sözümü tuttum. Hattâ sözümü tekrar yeniliyorum. Ulu Tanrı dileklerini yerine getirsin diye dua edeceğim. Hattâ dileklerin isteğime aykırı olmayacaktır. Dünya üstünde aşkının kaderine belli de göklerde karar verilecek olan bu yüce saatte bana katılmıyacak mısın? Ey sen, Tanrının ilk iman için sana çektiği çilelere rağmen bütün erdemleri içinde saklıyan soydankişi çocuğum. Çocukluğunda annenin mezarı başında diz çökerek, senden şüphe etmiyen şu hükümdarın karşısında küçük bir melek gibi dua ettiğini gördüğüm sen, sesin yararsız olduğu için sesini ona doğru yükseltmeyi kabul etmiyecek misin?

Albert ihtiyar adamı kolları arasında sıkarak cevap verdi:

— Babacığım, şekli ve dogması bakımında imanımızda fark olsa da ruhlarımız, sonsuz ve tanrısal bir ilke üstünde her zaman uyuşmaktadır. Bir bilgelik, iyilik tanrısına, tanımakta hiç ara vermediğim bir yetkinlik, bilim ve adalet idealine hizmet ediyorsunuz.

İsa'nın resmi önünde babasının yanına diz çökerek şöyle dedi:

— Ey çarşıdaki tanrısal insan, kelimetullâh gibi insanların taptığı ve aramızda evrensel aklın en temiz belirtisi, en asili olarak saygı göstermekte olduğum sen, duamı işit. Düşüncenin Tanrıda ve içimizde sonsuz olarak yaşattığı sen, doğru iç güdüleri, dürüst niyetleri kutsa! Zafer kazanan meleklerle acı, savaşılan sâf insanlara destek ol! Tanrının takdir ettiği, benim mutluluğum olsun! Ama ey insanlık Tanrısı, dünya üstünde gösterdiğin örnekten ve senin geçidinden başka tesellisi, başka gücü olmıyan yetkin kalbleri yönelt, hayat ver onlara!"

LXIII

Anzoleto yolunu Prag'a doğru boşuna yöneltmişti. Çünkü Consuelo teşebbüsünün başarısında zorunlu saydığı aldatıcı bilgileri kılavuza verdikten biraz sonra sol tarafta bulunan küçük Tauss kasabasının yakınındaki şatoya Baron Amélie ile araba ile iki defa gittiği için tanıdığı bir yolu tutmuştu. Bu şato, Riesenbourg'da oturduğu sırada yapmak fırsatını bul-

duğu seyrek gezintileri için en uzak bir gaye idi. Bu yüzden bu dolayların görünümü, bu dolaylardan geçen yolların yönü, kaçışının o atakça plânını çabucak düşünüp gerçekleştirdiğı zaman hafızasında belirmişti. Orada oturan şatonun hanımı balkonda onu gezdirirken ve uzakta görünen toprakların geniş alanı karşısında kendisinde hayranlık duyguları uyandırırken şöyle demişti: “Ta ötede gördüğünüz ve ufukta kaybolan ağaçlıklı güzel güney yoluyla gidip birleşir. Oradan da Viyana’ya¹ gideriz.” Consuelo bu açık işaret ve hatırayla yolunu şaşırmadığından ve Bohemya’ya geldiğı yol üzerinde bir hayli mesafe kazandığından emindi. Biela² şatosuna vardı; parkın gezinti yerleri boyunca yürüdü, karanlık olmasına rağmen, ağaçlıklı yolu zorluk çekmeden buldu. Hattâ gün ağarmadan önce kendisiyle uzaklaşmak istediğı yer arasını kuş ölçüsüyle, aşağı yukarı üç fersahlık bir mesafeyi aşmakta başarı göstermişti. Genç, dinç, çocukluğundan beri uzun yürüyüşlere alışık ve atak iradesiyle zaten desteklenmiş olan genç kız fazla yorgunluk duymadan günün ağardığını gördü. Gök duru idi, yollar kuru ve ayaklara oldukça yumuşak gelen bir kumla örtülü idi. At üzerinde hiç alışmadığı dört nalla gidiş onu biraz yormuştu. Ama böyle hallerde yürüyüşün dinlenmeden daha iyi olduğu, kuvvetli yaratılışlarda bir yorgunluğun, öteki bir yorgunluğu dinlendirdiğı bilinmektedir.

Bununla beraber yıldızlar solduğı, alaca karanlık yavaş yavaş açıldığı zaman genç kız yalnızlığından korkmaya başlıyordu. Karanlıkta kendini çok daha fazla huzur içinde hissetmişti. Daima tetik üzerinde

olduğu için peşine düşüldüğü takdirde görünmeden saklanabileceğini kuvvetle umuyordu. Ama güneş doğup da gözün alabildiğine açık arazide gitmek zorunda kalınca herkesin geçtiği yoldan gitmeye artık cesaret edemiyordu. Hattâ çok geçmeden uzakta insan kümelerinin belirdiğini, henüz karanlığın dağılmadığı topraklar ortasında yolun meydana getirdiği beyaz çizgiler üstünde kara benekler halinde yayıldığını gördü. Riesenburg'dan pek o kadar uzaklaşmamışsa, ilk geçen bir insan tarafından tanınabilirdi. Sonra yolun, tepenin etrafında meydana getirdiği bir dönemeci sağ köşeden geçip giden, kendisinde yolun kısalacağı sanısını uyandıran bir patikadan yürümeye karar verdi. Böylece kimseyle karşılaşmadan bir saate yakın yürüdü. Sonra ağaçlıklı bir yere girdi. Orada bakışlardan kolayca gizlenebileceğini sandı. Şöyle düşünüyordu: "Ah, bir kere farkedilmeden on fersah yol alabilsem, ondan sonra büyük yolda yürür, ilk fırsatta atları ile beraber bir araba kiralardım."

Bu düşünce kesesini almak ve Riesenburg'dan kendisini çıkaran kılavuza bolca verdiği paradan sonra, giriştiği bu güç ve uzun yolculuk için, geriye ne kadar parası kaldığını hesaplamak için elini cebine götürdü. Bunu henüz inceden inceye düşünecek bir zaman bulamamıştı. Ölçülü bir davranışın telkin ettiği fikirlere göre hareket etmiş olsaydı bu maceralı kaçışa karar verebilir miydi? Ama kesesini, umduğundan çok hafif bulunca öyle şaşırdı, öyle üzüntü duydu ki! Telâşla elindeki küçük paranın yarısından biraz fazlasını almıştı, ya da karanlıkta kılavuza gümüş para yerine altın para vermişti; üçün-

cü ihtimal de kılavuza para vermek için kesesini açtığı zaman servetinin bir kısmını yolun tozları içine düşürmüştü. Bu azıcık parayı yanılmadan bir daha, bir daha saydıktan sonra bununla Viyana'ya ancak yaya olarak gitmek gerektiğini anladı.

Parasının azlığı, yılgınlık göstermediği yorgunluktan değil de daha çok böyle bir uzun yaya yolculuğunun genç bir kadın için eksik olmıyan tehlikelerden ötürü cesaretinin kırılmasına sebeb oldu.¹ Büyük yolu maceralarından kendini koruyacak olan bir arabanın içine kendini atabileceğine inanarak şimdiye kadar yenebildiği korku, fikirlerinin kaynaşması ortasında, farkında olmadan onu daha yüksek sesle konuşturmaya başladı. Hayatında ilk defa olarak sefâlet ve zaafı yüzünden yenildiğini görerek, bir saldırış halinde, sığınmak için en loş ağaçlıkların altını seçip telâşla yürümeye koyuldu.

Az sonra çiğnenmiş patikadan yürümediğini, gittikçe derinleşen ve ıssızlaşan bir ormanın içinde rasgele yürüdüğünü farkedince kaygısı son dereceyi buldu. Bu iç karartıcı yalnızlık ona birçok bakımdan güven veriyorsa da, yürüdüğü yolun yönünü bilmemesinden Devler Şatosu'na, farkında olmadan yaklaştığı, gittiği yolları tekrar döndüğü düşüncesini uyandırdığı için onu korkutuyordu. Anzoletto, belki de daha orada idi; bir kuşku, bir kaza, ya da Albert'e karşı tasarladığı öc fikri onu orada alıkoyabilirdi. Zaten Albert'in kendisi, şu ilk şaşkınlık ve ümitsizlik anı içinde korkulacak bir konu olamazdı. Consuelo, genç adamın, kararına boyun eğceğini iyice biliyordu. Ama eğer şatonun dolaylarında varlığı sezilip de genç kon-

ta, kendisinin henüz buralarda yakalanıp götürülmek alanı içinde bulunduğu söylenirse, kendisini yalvarmalarla, göz yaşları ile yenmek için koşup gelmez miydi? Çabuk akla geldiği için başarısızlığa uğrayacak olan bu teşebbüsün gülünçlükleri ile ve rezaleti ile bu soydankişi genci, ailesini ve onun gururunu karşı karşıya bırakmaması gerekiyordu. Anzoletto'nun dönüşü, birkaç gün sonra, içinde çıkılmaz sıkıntıları bir hamlede mertçe ve ustalıkla kesip atıverdiği bir durumun tehlikelerini belki de yeniden geri getirecekti. Bu yüzden Riesenburg'a dönmektense, her türlü sıkıntıya katlanması daha iyi idi.

Viyana yolunu dikkatle araştırmaya ve her ne bahasına olursa olsun o yönü izlemeye karar vererek gölgelikli ağaçlar altında, kayalıklar arasından fıskıran bir küçük pınarın bulunduğu esrarlı kapalı bir yerde durdu. Etraf, küçük ayaklı hayvanlar tarafından çiğnenmiş gibi görünüyordu. Acaba bunlar, bu gizli kaynaktan arada sırada su içmeye gelen civardaki sürüler miydi, yoksa ormanın hayvanları mıydı? Sonra ıslak taşların üstüne çöktü, bu soğuk ve durusudan içerek kendini hissettirmeye başlayan açlığını avuttu. Sonra dizleri üstünde bükük durarak, durumu üstünde biraz düşündü.

Kendi kendine şöyle dedi:

— Eğer tasavvur ettiğimi gerçekleştiremezsem ben pek deli, pek nafile bir kızım. Nasıl olur da ananın kızı olarak artık güneşe, açlığa, hattâ tehlikelermeydan okuyamıyacak, hayatın tatlılıkları içinde nazlı bir kadın olabilirim? Beni sıkın ve her zaman kurutulmak için içimde ümit uyandıran bu rahathğın için-

de nice güzel yoksulluk ve hürriyet hulyaları kurmuşum. Şimdi neden ilk adımda korkuyorum? Koşmak, acı çekmek, cesaret göstermek için doğduğum meslek o değil mi? Çoğu zaman karnı, aç, zavallı anamla gün doğmadan yürüdüğüm, hattâ kendimize kuvvet vermek için yollardaki küçük pınarlardan su içtiğimiz o zamanlardanberi bende değişen ne var ki? Şarkı söylemekten, kuş tüyü yastıkta yatmaktan, saltanat arabasında yolculuk etmekten başka işe yaramıyan işte gerçekten çingene güzeli! Annemle beraber hangi tehlikelerden korkuyordum. Kötü yüzlü insanlara rastladıkça bana: "Hiç korkma, hiçbir şeye sahip olmyanların göz dağı verecek bir şeyleri bulunmaz. Hattâ sefil insanlar aralarında kavgâ ederler mi?" O devirde hâlâ genç ve güzeldi. Yollardan tarafından kendisine hakaret edildiğini hiç görmedim. En kötü insanlar bile savunmadan yoksun kimselere saygı gösterirler. Yollarda koşan, Tanrıdan başka korkusu olmyan bunca fakir kız ne yapıyor? Büyüleri ile kendinden geçmiş, bütün bir evrenin kendi peşlerine takıldıklarına inanmadıkları halde, dışarıya bir adım atmak cesaretini göstermeyen şu cici bayanlar gibi mi olacaktım? İnsanın bekçilerle etrafını çevirecek vasıtası bulunmaması ve yalnız kalıp da ayağını bayağı toprağa basması demek, şerefinden vaz geçmek zorunda kalması mı demektir? Zaten anam bir erkek kadar kuvvetli idi; bir arslan gibi kendini savunurdu. Damarlarında halk kanından başka bir kan taşımyan ben neden kuvvetli ve cesaretli olmyayım. İnsan hayatından fazla bir şey kaybetme tehlikesi karşısında kalınca her

zaman kendini öldüremez mi? Hem ben hâlâ insanları yumuşak ve yardımsever olan sâkin bir memlekette bulunuyorum. Bilinmeyen topraklar üzerinde bulunacağım zaman tehlike saatinde zayıflara ve ezilenlere koruyucu hizmetleri görmek için Tanrı kadar yüce, dürüst şu insanlardan biriyle karşılaşmazsam büsbütün mutsuz olurum. Haydi, cesaret. Bugün ancak açlığa karşı savunmak zorundayım. Bugünün sonunda hava karardığı sıralarda pek uzaklara gitmedikçe, ekmek almak için bir dükkâna girmek istemiyorum. Açlığı tanıyorum. Hattâ Riesen-burg'da beni alıştırmak istedikleri sonu gelmez ziyafetlere rağmen ona karşı koymasını biliyorum. Gün, nasıl da geçip gidiyor. Sıcak basınca, ayaklarım yorgunluktan halsiz düşünce çocukluğumda sık sık işittiğim şu filozofca ilkeyi hatırlıyacağım: "Uyuyan bir kimse akşam yemeği yemiş sayılır. Bir kaya kovuğunun içine saklanacağım. Kanape olmadan, yastıklar bulunmadan, öğle sonrası uyumayı âdet edindiğim bu saatte yanımda görünmeden yolculuk eden, beni görmiyen ey benim zavallı anneciğim, kendimi sana iyice göstereceğim.

Zavallı çocuk kendi kendine böyle dertleşerek biraz olsun gönül üzüntülerini unutuyordu. Üstüneyükselen büyük bir zafer duygusu ona Anzoletto'yu daha korkunç gösteriyordu. Hattâ ona öyle geliyordu ki onun kandırıışlarını, başarısızlığa uğrattığı andan itibaren ruhunu bu uğursuz bağılık yükünden biraz kurtulmuş hissediyordu. Hattâ romanımsı plânının güçlükleri ona yavaş sesle: "vücudum acı çekiyor, ama ruhumu kurtarıyor. Kendini savunamıyama

kuşun kurtulmak için kanadları var. Havanın boşlukları içinde, tuzaklara ve ökselere güler," dedirten bir çeşit hüzünlü neşe veriyordu.

Albert'in hâtırası, korku ve ıstırabını düşündükçe, Consuelo'nun kafasında bambaşka bir şekilde belirliyordu. Ama bu düşünceyi onda uyandıran acı-maya karşı bütün gücüyle savaşıyordu. Pek ani bir pişmanlığa, ölçsüz bir şefkate kendini kaptırmayacak kadar onun hayâlini uzaklaştırma kararını, içinde olgunlaştırmıştı.

"Sevgili Albert, yüce dost, diyordu, ıstırabın gözlerimin önüne gelince derin derin içimi çekmekten kendimi alamıyorum. Ama bu ıstırabı ancak Viyana'ya vardığım zaman paylaşacağım ve ona acı-naacağım. Gönüm, sana karşı nasıl derin bir saygı duyduğunu, senin için ne kadar hayıflandığını bana ancak Viyana'da söyleyecek."

Consuelo ayağa kalmaya yeltenerek: "Haydi artık yürüyelim!" dedi. Ama tatlı uğultusu, sanki dinlenme saatlerini uzatmaya onu davet ediyormuş gibi çeken pek sevimli, pek vahşi pınardan ayrılmayı iki üç defa denerdi. Öğle vakti yapmayı tasarladığı uyku, göz kapaklarını ağırlaştırıyordu. Hayâl ettiği kadar katlanılmasına artık alışık olmadığı açlık onu karşı konmaz bir dermansızlığa sürüklüyordu. Bu bakımdan boşuna kendini avutmak istiyordu. Bir gece önceden beri hemen hemen hiçbir şey yememişti. Fazla heyecan ve üzüntü böyle bir şey düşünmesine imkân vermemişti. Gözlerinin üstüne bir perde ini-yordu. Soğuk ve sıkıntılı bir ter bütün vücudunu hal-siz bırakıyordu. Hiç fark etmeden yorgunluğa bo-

yun eğdi. Tekrar kalkmak, yürüyüşüne tekrar başlamak için son bir kararı kafasında oldururken, vücudu otların üstüne yığıldı. Başı küçük yolculuk paketinin üstüne düştü ve derin derin uyudu. Bohemya'nın şu kısa süren yaz günlerinde çokluk görüldüğü gibi, sıcak ve kırmızı güneş gökte neşeyle yükseliyordu. Sanki pınar, yolcu kızın uykusuna biteviye şarkısı ile ninni söylemek stiyormuş gibi çakıllar arasında kaynıyor ve kuşlar geveze nakaratlarıyla şakıyarak başının üstünde uçuşuyorlardı.

LXIV

Kaynağın ve geveze kuşların gürültüsünden başka bir gürültü onun uyuşukluk halini dağıttığı zaman uykuya dalan kızın böyle dinlenmesinin üstünden hemen hemen üç saat geçmişti. Tekrar ayağa kalkmaya güc bulamadan, nerede olduğunu hâlâ anlamadan gözlerini yarı araladı ve kendisinden iki adım ötede kayaların üzerine eğilmiş, kendisinin yaptığı gibi ağzını akar suya dayamaktan başka bir merasime, çabaya lüzum görmeden su içmeye uğraşan bir erkeği gördü. Consuelo'nun ilk duygusu korku oldu. Bu ıssız yere gelen konuğun üstüne ikinci bir defa göz atınca kendine bir güven geldi. Çünkü ister yolcu kızın yüz ifadesini bol bol seyretmiş olsun, ister bu rastlantıya büyük bir önem vermemiş olsun, bu insan, genç kıza fazla dikkat etmiyor görünüyordu. Zaten erkekten ziyade bir çocuk halı vardı. On beş on altı yaşlarında ya vardı, ya yoktu. Boyu pek kısa, zayıf, benzi son derece sapsarı ve

güneşten yanmıştı¹. Hattâ ne çirkin, ne de güzel olan yüzü şu anda sessiz bir tasasızlıktan başka bir şey ifade etmiyordu. Consuelo içten gelen bir hareketle başörtüsünü yüzüne çekti. Eğer yolcu kendisiyle meşgul olmuyorsa onun daha fazla ilgisini çekmemesi için kendini uyur gibi gösterdi. Bununla beraber, yabancının otlar üstüne bıraktığı bastonunu ve heybesini almasını ve yoluna devam etmesini beklerken, örtüsünün altından hareketlerini gözden kaçırmıyordu.

Ama onun dinlenmeye, hattâ, öyle yemeği yemeye karar verdiğini çabucak farkettiler, çünkü genç adam yolculuk çantasını açtı, içinden kocaman bir parça kara ekmeği çıkardı. O zaman uyuyan kızın üstüne oldukça çekingen bir bakış fırlatarak, sanki onu sıçratarak uyandırmaktan korktuğu için sustalı çakısını kapayıp açarken gürültü yapmamaya dikkat ederek ekmeğini özenle kesmeye ve ısıra ısıra yemeye başladı. Bu saygı belirtisi Consueloya tam bir güven verdi. Hattâ yol arkadaşının büyük bir memnulukla yediği bu ekmeğin görünüşü ağzının suyunu akıtmaya başladı. Çocuğun, üstünün başının perişan, kunduralarının tozlu oluşu onda bu gencin memleketin yabancısı olduğu kanısını uyandırdıktan sonra Tanrının kendisine ummadığı bir yardımda bulunduğunu ve bundan yararlanabileceğini düşündü. Ekmek dilimleri kocamandı, çocuk iştihâsından fedakârlık etmeden küçük bir dilimi ona vermeye razı olabilirdi. O zaman ayağa kalktı, sanki aynı zamanda uyanmış gibi gözlerini uçuşturmaya çabaladı.

Şimdiye kadar gösterdiği saygıyı göstermediği takdirde ona bunu zorla kabul ettirmeyi düşünerek genç çocuğa güven dolu bir tavırla baktı.

Bu ölçülü davranış pek de zorunlu değildi. Genç adam uyuyan kızı ayakta görünce biraz şaşaladı ve gözlerini yere indirdi. Birkaç defa çaba ile yeniden gözlerini kaldırıp kendine çeki düzen vermesine rağmen karşı konınyacak kadar iyi ve cana yakın bir edâ ile bakan Consuelo'nun yüz ifadesi ona cesaret verdi. Onunla öyle tatlı, öyle ahenkli bir sesle konuşmaya başladı ki, genç müzikçi, bu yabancı hakkında birdenbire duygulandı.

Delikanlı gülümsiyerek:

— Bakınız, madmazel, dedi. İşte nihayet uyan-
dınız. Şurada öyle güzel uyuyordunuz ki, içimde terbiyesizlik ederim korkusu bulunmasaydı ben de aynı şeyi yapacaktım.

Consuelo anaca bir tavır takınarak cevap verdi:

— Eğer terbiyeli olduğunuz kadar, gönül okşayıcı bir insansınız bana küçük bir hizmette bulunursunuz.

Consuelo'nun sesini hoş ve kavrayışlı bulan genç yolcu:

— İsteddiğiniz her hizmete hazırım.

Consuelo karşılık verdi:

— Eğer sizce bir yoksunluğa sebep olmayacaksa öğle yemeğinizden bir parça ekmeği bana satın-
nızı isteyorum.

Birdenbire şaşalıyan ve kızaran çocuk haykırdı:

— Size satayım mı? Ah! Eğer öğle yemeğim ol-
saydı zaten satmazdım. Ben bir lokantacı değilim,
ama size onu sunmak, vermek isterim.

— Öyle ise en güzel bir öğle yemeğini size sa-
tın alıp vermem şartıyla bana ekmeği veriniz.

— Olmaz, olmaz! Benimle alay mı ediyorsunuz?
Benden bir lokma ekmeği kabul etmeyecek kadar gu-
rurlusunuz öyle mi? Ne yazık, elimde ancak size
verebileceğim kadar ekmek bulunduğunu görüyorsunuz.

Consuelo elini uzatarak:

— Peki kabul ediyorum. Bu işe gurur katsay-
dım, iyi kalbiniz karşısında yüzüm kızarırdı.

Genç adam büsbütün neşelenerek:

— Haydi, haydi, güzel bayanım. Ekmeği, bıçağı
alınız. Kendiniz kesiniz. Ama hiç olmazsa bu işe bir
gösteriş katmayınız. Fazla yemek yiyen birisi de-
ğilim. Bütün bir gün için yiyeceğimi yedim.

— Günlük ihtiyacınızı başka bir yerde kolayca
bulup satın alabilecek misiniz?

— Her yerde ekmek bulunmuyor mu? Haydi,
bakalım beni memnun etmek istiyorsanız yiyiniz.

Consuelo daha fazla kendine yalvartmadı. Hattâ
onunla beraber ekmeğini yemeyince ev sahibinin kar-
deşçe davranışına kötü bir şekilde karşılık verece-
ğini hissederek genç adamdan uzak olmıyan bir yer-
de oturdu. Kendisine kaba ve tatsız gelen şu zen-
ginlerin sofrasında hiçbir zaman bulamadığı büyük
bir zevkle en küçük kırıntılarına varıncıya kadar ek-
meği parçalayıp yemeğe başladı.

Çocuk:

— Aman, dedi, ne de iştahsız. Bunu görmek insana ne büyük bir zevk oluyor! Bakınız size rastladığım için pek mutluyum. Bu hal beni çok memnun ediyor. Haydi inanınız bana, her ne kadar bu memleket bir çöle benziyorsa da bu ekmeğin hepsini yiyelim.

Consuelo kayıtsız bir edâ ile:

— Demek buralarını tanıyorsunuz?

— Daha önce geçtiğim ve oraya dönmek için şimdi yürüdüğüm Pilsen'e giden yolu biliyorum, ama buralara ilk defa geliyorum.

— Oraya dediğiniz yer neresi, Viyana mı?

— Evet Viyana. Siz de mi oraya gidiyorsunuz?

Consuelo bu yolculuk arkadaşını kabuledip etmemekte, ondan çekinip çekinmemekte kendini kararsız hissederek hemen cevap vermemek için başka bir şeyle oyalanıyormuş gibi yaptı.

Genç adam sözüne devam etti:

— Aman canım, ben de neler söylüyorum? Sizin gibi güzel bir bayan böyle tek başına Viyana'ya gidemez. Bununla beraber yolculuğa çıkmışsınız. Çünkü benim gibi bir paketiniz var. Hattâ benim gibi yaya yürüyorsunuz.

Consuelo bu gence ne derece güvenebileceğini anlayıncaya kadar sorularını atlatmaya karar verdiği için başka bir soru ile cevap verdi:

— Pilsen'limisiniz?

Hiçbir kuşku içgüdüğü taşımayan çocuk:

— Hayır, dedi, Macaristan'da bulunan Rohrau'luyum. Babam orada araba tamircisidir.

— Peki ama, neden evinizden bu kadar uzakta yolculuk yapıyorsunuz? Babanızın mesleğini izlemiyor musunuz?

— Hem evet, hem hayır. Babam araba tamircisidir. Ben değilim, Ama o, aynı zamanda müziktir. Ben de müzikçi olmayı hayâl ediyorum.

— Müzikçi mi? Aferin size! Güzel bir meslek bu.

— Belki siz de bir müzikçisiniz.

— Savaştan yıkık bir şehir haline geldiği söylenen Pilsen'e müzik öğrenmeye mi gidiyorsunuz?

— Ah hayır! Bu şehirde bir vazife almıştım. Ama müzik derslerine devam ederken hayatımı kazanmak için Viyana'ya dönüyordum.

— Müziğin hangi bölümlerini ele aldınız? İnsan sesi müziğini mi, yoksa saz müziğini mi?

— Şimdiye kadar her ikisini de... Oldukça güzel bir sesim var, bakınız kendimi tanıtmak için küçük bir kemanım var.¹ Ama emelim büyük.

— Belki de beste yapmak.

— Tam üstüne bastınız. Bu melun beste fikri ancak kafamda yaşamaktadır.² Çantamda elimin altında bulundurduğum iyi bir yolculuk arkadaşımı size göstereceğim. Memleketi dolaşırken taşıyabilmem için parça parça kestiğim kocaman bir kitap bu; yürümekten yorulduğum zaman bir köşeye oturuyor, biraz çalışıyorum; bu iş beni dinlendiriyor.

— Çok görülen bir hal bu. Bu kitabın Fuchs'un *Gradus Parnassum*'u³ olduğuna bahse girerim.

— Tamam. O... tanıdığınızı iyice görüyorum. Sizin de bir müzikçi olduğunuza hiç şüphem yok. Demin uyuduğunuz sırada sizi seyrediyordum: işte Al-

man olmıyan bir yüz ifadesi. Güneyli bir baş, belki de bir İtalyan'dır. Biraz daha ileri giderek: belki de bir sanatçı yüzüdür, diyordum. Ekmek isterken pek memnun etmiştiniz beni, şimdi görüyorum ki güzel Almanca konuştuğunuz halde yabancı bir ifadeniz var.

— Bu bakımdan aldanmış olabilirsiniz. Sizin de Almanca benzemiyen bir yüzünüz var. Bununla beraber...

— Ah, madmazel, temiz yürekli bir insansınız. Afrikalıya benziyen bir tenim var. Saint - Etienne korusundaki arkadaşlar bana Magripli¹ adını taktılar². Ama söylediklerime dönelim, ormanın ortasında sizi yapa yalnız uyurken bulduğum zaman biraz şaşırdım. Sonra hakkınızda binbir fikir yürüttüm. Şöyle düşünüyordum: bana yardımı dokunabilecek olan temiz bir ruhla karşılaşmak için beni buraya sürükliyen belki de benim iyiliksever yıldızıdır. Sözün kısası... Size her şeyi söyleyebilir miyim?

— Hiç çekinmeden söyleyebilirsiniz?

— Yollarda dolaşan bir zavallı fakire göre çok iyi giyinmiş, yüzünüzün pek beyaz olduğunu, bununla beraber yanınızda bir paketin bulunduğunu görece bir yabancı insanlar... Hem de bir sanatçı ile, görmeye çalıştığım ve koruyuculuğu benim için sevinç ve esenlik olan büyük bir sanatçı ile ilginiz olduğunu tasavvur ettim. Haydi madmazel, bana gerçeği itiraf ediniz. Civar şatolardan birinin sahibisiniz. Civar-daki bir yerden alış - veriş etmeye gidiyorsunuz ya da oradan geliyorsunuz. Elbette bilirsiniz, ah evet, muhakkak Devler Şatosu'nu bilirsiniz.

— Riesenburg'u mu? Riesenburg'a mı gidiyorsunuz?

— Evet oraya gitmeye uğraşıyorum. Klatau'da bana verilen bilgilere göre bir türlü içinden çıkamadığım bu melun ormanda yolumu şaşırıp kaldım. Muhakkak Riesenburg'u bilirsiniz. Oradan pek uzakta olup olmadığımı bana söylemek lûtfunda bulunursunuz.

— Peki ama, Riesenburg'a gidip ne yapacaksınız?

— Porporina'yı görmek isteyorum.

— Öyle mi?

Consuelo Devler Şatosunda kendisinden söz açabilecek bir yolcuya kendini tanıtmaktan korkarak işi biraz daha derinleştirmek için yeniden kayıtsız bir tavır takındı:

— Lütfen bana söyler misiniz, bu Porporina kimmiş?

— Onu tanımıyor musunuz? Ne yazık! Bu memleketin büsbütün yabancı olduğu pek iyi görüyorum. Müzikçi olduğunuza ve Fuchs'u bildiğinize göre elbette Porporina adını da bilmeniz gerek.

— Peki siz Porpora'yı tanıyor musunuz?

— Henüz tanımadım. Onu tanımak içindir ki ünlü ve sevgili öğrencisinin yardımını sağlamaya çalışıyorum.

— Söyleyiniz bana, bu fikir size nasıl geldi? Bu şatoya gitmenize, bu Porporina'yı bulmanıza belki size yardım edebilirim.

— Bütün hikâyemi anlatacağım. Söylediğim gibi ben, Avusturya - Macaristan sınırında küçük bir ka-

sabada doğmuş, iyi kalbli bir araba tamircisinin oğluyum... Babam kilisede dinsel tören eşyasını saklayan bir adamdır. Aynı zamanda köyün orgcusudur. Bölgemizde bir derebeyinin ahçısı olan annemin güzel bir sesi vardı. Hattâ babam akşam, yorgunluğunu çıkartmak için harpla ona eşlik ederdi. Müzik zevki böylece pek tabii olarak bana da geçmiş. Hattâ hatırlıyorum, küçük bir çocukken en büyük zevkim, ellerimde bir keman yayı tuttuğumu ve ondan çok hoş sesler çıkardığımı hayâl ederek bir lata parçası ile tahta üstünde aile konserlerimizde partimi çalmaktı. Ah, hâlâ bana öyle geliyor ki, benim sevgili kütüklerim dilsiz değillerdi. Etrafıma başkalarının duyamadığı Tanrısal sesleri yayıyorlar, en ilâhi melodileri ile beni kendimden geçiriyorlardı.

Haimburg'da ilk okul öğretmeni olan hala oğlum French bir gün bizi görmeye geldi. Hayali kemanımı böyle çaldığım sırada içine gömüldüğüm bir çeşit vecid hali ile ilgilendi. Bunun olaganüstü bir istidadın belirtisi olduğunu iddia etti ve beni Haimburg'a götürdü. Sizi temin ederim, orada bana üç yıl boyunca çok sert bir müzik öğretimi verdi. Kulaklarım ve parmaklarım üstünde bastonu ile ölçü vuruşlarını gösterdi. Ah, o ne güzel ses uzatma işaretleri, süslemeler, çarpmalar, bir ses üzerinde çabuk o nota geçişleri! Bununla beraber yılmıyordum. Okumasını ve yazmasını öğreniyordum. Gerçek bir kemanım vardı. Lâtincenin ilk ilkeleri gibi ses sanatının ilk ilkelerini ondan öğreniyordum. Hala oğlum, az tahamnüllü bir öğretmen olmakla beraber elinden geldiği kadar fazla ilerleme kaydediyordum. Tesadü-

fün ya da daima bir hristiyan olduğum için ulu Tanrının yardımı ile, hala oğlumun evine o zaman Viyana büyük kilisesinin rahipler okulunda öğretmen olan M. Reuter geldiği zaman ben aşağı yukarı sekiz yaşlarında idim. Beni ona bir küçük hârika diye tanıttılar. Bir parçayı ilk görüşte okuyuverince, bu adam bana karşı yakınlık gösterdi. Beni Saint-Etienne'e korocu çocuk olarak kabul ettirdi.

Orada ancak iki saatlik bir çalışma yapıyorduk. Zamanın geri kalan kısmında bizi kendi halimize bırakıyorlar, biz de serbestçe başıboş dolaşıyorduk. Ama müzik tutkusu, içimdeki gizli zevkleri ve çocuk tembelliğini boğuyordu. Arkadaşlarımla meydana da oyun oynamaya daldığım sırada org seslerini duyar duymaz kiliseye dönmek, melodi ve armonileri dinlemek zevkine kapılarak her şeyi bırakıyordum. Akşam sokakta bir konserin kesik kesik gürültülerinin ya da sadece hoş bir insan sesinden yayılan ahenklerin döküldüğü pencereler altında kendimden geçiyordum. Kulağıma çarpan her şeyi anlamaya ve bilmeye merak sarmıştım, susamıştım. Özellikle besteci olmak istiyordum. On yaşında iken hiçbir koral bilmediğim halde öğretmenim Reuter'e partiyonunu gösterdiğim bir mesi yazmaya cesaret ettim. Öğretmenim benimle alay etti. Bana yaratmaktan önce öğrenmenin gerektiğini salık verdi. Ona bu sözleri söylemek kolay geliyordu. Öğretmene verilecek param yoktu. Çünkü annemle babam hem bakım masraflarım, hem eğitim masraflarım için zorunlu parayı bana gönderemiyecek kadar fakirdiler. Günün birinde onlardan altı florin aldım. Bu para ile gördüğünüz

Kitap , beraber Matteson'un kitabını aldım. Canla başla onları incelemeye başladım. Son derece zevk duydum. Sesim geliyordu ve koronun en güzel sesi diye tanınıyordu. Öğrenmeye çabaladığım sırada bilgisizliğin kararsızlıkları ve kuşkuları ortasında dimağımın geliştiğini, içimde fikirlerin açılıp yayıldığını iyice hissediyordum. Kilise törelerine göre çocuk korosundan ayrılmam gereken yaşa korku ile yaklaşıyordum. Kendi kendime, kaynaklardan yoksun, korunmadan uzak, öğretmensiz kalacağımı görerek büyük kilisedeki sekiz yıllık çalışmanın son derslerim olup olmadığını, anamın babamın yanına dönüp araba tamirciliği mesleğini öğrenmem gerekip gerekmiyeceğini soruyordum. Öğretmen Reuter benimle ilgilenecek yerde bana sertlikle muamele ettiğini, beni oradan ayıracak olan o uğursuz saatin bir an önce gelmesini düşündüğünü, içim kederle kabara kabara iyice görüyordum. Hiç de hak etmediğim bu soğuk davranışın nedenlerini bilmiyorum. Arkadaşlarımın bir takımı Reuter'in, benim beste denemelerinde bir çeşit müzik dehasının filizlendiğini gördüğü ve kendisinden üstün bir hamleyi gösteren gençlerin cesaretini kırmayı, onlara karsı kin duymayı âdet edindiği için, beni de kışkırttığını söylemek hafifliğini gösterdiler. Beni gözden düşüren bu öğünç veren durumu kabul etmekten uzak bulunuyorum; ama denemelerimi ona göstermekle bir hata işlediğime de iyice inanmaktayım. Beni kafasız, bir mevki düşkün, kendimi beğenmiş bir saygısız olarak gördü.¹

Consuelo, hayat hikâyesini anlatan gencin sözünü keserek:

— Üstelik ihtiyar öğretmenler, öğrendiklerini daha çabuk kavrar gibi görünen öğrencileri sevmezler. Bana adınızı söyleyene, yavrum?

— Adım Joseph.

— Hangi Joseph?

— Joseph Haydn.

— Eğer günün birinde bir şey olursanız, öğretmeninizin düşmanlığı ve hikâyesinin benden uyandırdığı ilgi üstünde ne düşündüğümü bilmesi için bu adı aklımda tutmak isterim. Rica ederim hikâyesinize devam ediniz.

Fakir insanların alın yazılarının birbirine benemesinden şaşkınlık duyan Consuelo korocu bir çocuğun yüz ifadesini dikkatle incelerken; genç Haydn şu sözlerle hikâyesine yeniden başladı. Bu sarı ve sıska yüz, hikâyesi ile içini dönerken garip bir canlılık kazanıyordu. Mavi gözleri hem muzip, hem iyilik dolu bir incelikle kırışıyor, hattâ halinden ve sözlerinden, davranışından hiç de alelâde bir zekâyı belirtmiyordu.

LXV

— “Öğretmen Reuter’in soğuk davranışlarının nedeni ne olursa olsun en küçük hata yüzünden bana sert davranıyordu. Yeni bir makasım vardı. Gerçek bir öğrenci gibi elime geçen her şey üstünde onu deniyordum. Sırtı bana dönük olan arkadaşlarımdan birinin pek lüzumsuz olan saçının kuyruğu daima gelip taş tahtamın üstüne tebeşirle yazdığım harfleri siliyordu. İçime uğursuz ve anî bir fikir doğdu. Bu iş bir an içinde olup bitti. Hart! Makasımın ağzı açıktı. Arkadaşımdan kuyruk biçimi saçları yere düşmüştü. Öğ-

retmen akbaba gözleri ile bütün hareketlerimi izliyordu. Zavallı arkadaşım, uğradığı acıklı kaybı daha farketmeden ben azarlanmış, alçaklıkla suçlandırılmış, bir şey söylemeye lüzum görülmeden sepetlenmişim.

Geçen yıl kasım ayında, akşamın saat yedisinde çocuk korosundan çıkarıldım. Üstümdeki yırtık pırtık elbiseden başka bir elbise bulunmadan, beş parasız kendimi açıkta buldum.¹ Bir an ümitsizliğe kapıldım. Büyük bir öfke ve rezaletle azarlandığımı, kovulduğumu görerek, büyük bir hata işlediğimi tasavvur ettim. Şu uğursuz makasımın altında kurdela parçası ve şu saç tutamı için bütün kalbimle ağladım. Saçlarını bozduğum arkadaşım da yanımdan ağılayarak geçti. Hiç bir insan bu kadar gözyaşı dökmemiş, Prusya modası bir saç kuyruğu için bu kadar vicdan azabı çekmemiş, bu kadar acı duymamıştır. Gidip onun ayaklarına kapanmak isteğini duydum, cesaret edemedim. Utancımı karanlıkta sakladım. Zavallı çocuk kendi saçından çok benim gözden düşme- me ağlıyordu.

“Geceyi sokakta geçirdim. Ertesi sabah, sabah kahvaltısının zorunluğunu, ama imkânsızlığını düşünüp içimi çekerken Saint - Eienne korosunun berberi Keller yanıma yanaştı. Öğretmen Reuter'in saçlarını kesmekten geliyordu. Bana pek kızgın olan bu adam, Keller'e sadece kesilen saçın o korkunç macerasını anlatmıştı. Bu yüzden şakacı Keller zavallı yüzümü görünce bir kahkaha attı ve acı alayları ile beni üzdü. Daha beni uzaktan görür görmez haykırdı:

— Vay canına! Şu berberlerin baş belâsına, saçların güzelliğini korumak işini gören benim gibi in-

sanların özel ve genel düşmanına bir bakın! Uzun saçların o küçük haydudu, perçemlerin yaman kılınççısı, biraz buraya geliniz de şimdiye kadar düşürdüğünüz kuyrukların yerine takmak için o cânım kara saçlarınızı kökünden keseyim.

“Üzgündüm, öfkeliydim. -Yüzümü ellerimin için de sakladım ve kendimi genel hıncın konusu sanarak kaçacaktım. O sırada iyi kalbli Keller beni durdurarak tatlı bir sesle dedi ki:

— Böyle nereye gidiyorsunuz, zavallı küçük? Ekmeksiz, elbisesiz, arkadaşsız kalarak, vicdanınızın üstünde taşıdığınız böyle bir cinayetle haliniz ne olacak? Bakın, size, hele büyük kilisede çokluk dinleyip zevk duyduğum sesiniz yüzünden acıyorum. Evime geliniz. Beşinci katta benim, karım ve çocuklarım için ancak bir odam var. Bundan başka kullanmadığımız bir oda daha var. Çünkü altıncı katta kiraladığım tavan arasında kimse oturmuyor. Oraya alışırsınız. İş buluncaya kadar da bizimle beraber yemek yersiniz. Ancak müşterilerimin saçlarına saygı göstermeniz, perukalarının üstünde kocaman makasınızı denememeniz şartıyla.¹

“Gönlü yüce, kurtarıcım ve babam olan Keller’imin sözünü tuttum. Kendisi de pek fakir olmasına rağmen bana oturacak bir yer ve masadan başka derslerime devam edebilmem için azıcık avans para vermek iyiliğini gösterdi. Kurtların kemirdiği kötü bir klâvsen kiraladım. Fuchs’umla Mattheson’umla² beraber kümesime çıkınca hiç yılmadan bütün ateşliliğimle kendimi besteciliğe verdim. Ancak o zaman kendimi, Ulu Tanrının koruduğu bir insan olarak görebil-

dim. Bütün bir kış Emmanuel Bach'ın¹ ilk altı sonatı zevklerimi meydana getirdi. Onları pek iyi anladığımı sanıyorum. Tanrı büyük çabamın ve direnişimin ödülünü vererek yaşamak ve sevgili ev sahibime borçlarımı ödemek için küçük bir iş bulmama müsaade etti. Père de Miséricordes kilisesinde sabahleyin birinci keman partimi çaldıktan sonra her pazar da kont Haugwitz'in² küçük kilisesinde org çalmaya başladım. Bundan başka iki koruyucu edindim. Bunlardan biri, söylediklerine göre çok güzel İtalyanca şiirler yazan ve imparatoriçe - kraliçe hazretlerini çokluk görmüş olan bir rahiptir. Adı Metastasio'dur. Hattâ Keller'in evinde oturan ve yeğeni olduğu söylenen genç kıza dersler veriyorum³. Öteki koruyucum sayın Venedik büyük elçisi.

Consuelo heyecanla sordu:

— Corner hazretleri mi?

Haydn:

— Aa! Tanıyor musunuz? dedi, bu eve beni götüren rahip Metastasio'dur. Ufak istidat gösterilerim, orada hoş karşılandı. Elçi hazretleri bana Porpora'dan ders aldıracağına söz verdi. Bu sırada büyük elçinin karısı, ya da metresi olan madame Wilhelmine, Manensdorf kaplıcalarında bulunuyordu.⁴ Bu söz beni son derece sevindirdi. Dünyanın birinci sınıf ses sanatı ustası olan böyle büyük bir profesörün öğrencisi olmak! Eserler yazmak, İtalyan sanatının doğru dü-rüst ilkelerini öğrenmek! Kendime kurtulmuş gözüyle bakıyordum. Yıldızımı kutsuyordum. Daha şimdiden büyük bir usta olduğuma inanıyordum. Ama ne yazık! Elçinin iyi niyetlerine rağmen hayâl ettiğim kadar

sözünün gerçekleşmesi kolay değilmiş. Eğer Porpora'nın yanında daha kuvvetli bir iltimas bulamazsam yalnız başıma, yanına hiç sokulamıyacağımdan korkuyorum. Diyorlar ki, bu ünlü ustanın garip bir huyu varmış. Bir takım öğrencilerine karşı ne kadar yüce gönüllü ve fedakâr davranıyorsa, bir takım öğrencilerine karşı da o kadar inatçı ve zalim oluyormuş. Öyle görünüyor ki öğretmen Reuter, Porpora'nın değeri yanında bir sıfır; sadece onu görmek fikri bile beni titretiyor. Büyük elçinin benim hakkımda yaptığı teklifleri açıkça reddetmekle işe başlamış ve artık öğrenci edinmek istemediğini işaret etmiş; bununla beraber Corner hazretlerinin direneceğini bildiğim için hâlâ ümitliyim. Beni azarlıyarak bir şeyler öğretmesine, hattâ insafsızca onurumu kırsa bile her şeye katlanmaya karar verdim.¹

Consuelo:

— Bu konuda, dedi, çok hayırlı bir karar vermiş bulunuyorsunuz. Bu büyük ustanın kaba davranışları, korkunç görünüşünü size aşırı bir şekilde anlatmışlar. Ümit etmekte hakkınız var. Çünkü sabırla ve körü körüne itaatle beraber sizde gördüğüm gerçek müzik istidadını gösterir, onun ilk öfke nöbetleri ortasında şaşırmaz, üç dört ders sonunda zekâ ve yargılama çabukluğunu göstermeyi başarırırsanız size karşı o, ustaların en tatlısı, en vicdanlısı olacağına söz veririm. Hattâ umduğum gibi eğer gönlünüzle kafanızı birleştirirseniz belki de Porpora sizin için sağlam bir dost, iyilik ve hayırsever bir baba olacaktır.

— Ah! İçimi öyle bir sevinçle dolduruyorsunuz ki! Bu ünlü ustayı tanıdığınızı görüyorum. Hattâ ünlü

öğrencisini, yeni kontes Rudolstadt'ı... Porporina'yı tanımış olacaksınız.

— Ama bu Porporina'dan nerede söz edildiğini duydunuz? Ondan ne umuyorsunuz?

— Ondan Porpora için bir mektup ve Viyana'ya geldiği zaman ustanın yanında etkili koruyuculuğunu umuyorum. Çünkü elbette o, Riesenburg'un zengin kontu ile evlendikten sonra oraya gelecektir.

— Bu evlenmeyi nereden biliyorsunuz?

— Dünyanın en büyük bir tesadüfı ile. Size önce şunu söyleyeyim ki geçen ay dostum Keller'e Pilsen'de bulunan bir akrabası biraz para bırakarak ölmüştü. Keller'in yolculuk etmeye ne zamanı vardı, ne de imkânı, Kalan mirasın yolculuk masraflarını karşılamıyacağı, zamanını kaybetmeye değmiyeceği korkusu içinde kalarak bu yolculuğa bir türlü karar vermeye cesaret edemiyordu. Derslerimden biraz para almıştım. Ona oraya gitmesini, menfaatleri ile ilgilenmesini teklif ettim. O zaman Pilsen'e gittim. Orada geçirdiğim bir hafta içinde, Keller'e ait mirasın gerçekleştiğini görerek memnun oldum. Elbette bu para biraz bir şeydi. Ama Keller, bundan vazgeçecek kadar küçümseyemezdi onu. Kendisine, karar verirse sattırabileceği ya da yararlanabileceği küçük bir evin senetlerini götürüyorum. Pilsen'den dönerken dün akşam Klatau denen bir yere vardım. Hattâ geceyi orada geçirdim. Kasabada o gün pazar kurulmuştu. Han insanla dolu idi. Şimdiye kadar rasladığım en büyük geveze olan ve kendisine doktor Welzelius adı verilen iriyarı bir adamın yemek yediği masanın yanına oturmıştım. Bu adam yanındakilere: "Hava-

disi biliyor musunuz? dedi, deli, kudurmuş derecede zır deli olan kont Albert de Rudolstadt, İtalya'da bir oyuncu, aynı zamanda bir maceracı, bir dilenci olan, amca kızının müzik öğretmeni ile evleniyor. Söylediklerine göre bu kızı ihtiyar müzik ustası Porpora baştan çıkararak kapatmış, bıkınca, doğum yapmak üzere Riesenburg'a göndermiş, hâdis pek gizli tutuluyor. İlkin bu erdemli bayanın hastalığı ve ihtilâçları anlaşılamayınca kötü bir kan bozukluğu humması geçirdiğini haber vererek beni çağırdılar. Ama ben daha hastanın nabzını yoklar yoklamaz, bu namusluluğun neye dayandığını çok iyi bilen kont Albert kudurmuş bir insan gibi üstüme atılarak beni itti. Evi-me dönersem üzüntü duymıyacağını söyledi. Her şey pek gizli olarak geçmiş. İhtiyar rahibe'nin ebelik yaptığını sanıyorum. Zavallı kadın hiçbir zaman böyle bir cümbüş görmemiştir. Çocuk ortadan yok olmuş. Ama şaşılacak nokta şu ki, bildiğiniz gibi zaman ölçüsünü kaybeden ayları yıl olarak ele alan genç kont, bu çocuğun babası olduğunu sanmış ve ailesi ile öyle kesin konuşmuş ki, onlar da öfke nöbetlerinden birine yakalanacağını sanarak bu güzelim evlenmeye boyun eğmişler.

Cileden çıkan Consuelo haykırdı:

— Ah! Ne korkunç, ne alçaklık! Bu, öyle iğrenç iftiralara ve insanı isyan ettiren öyle münasebetsizlikler zinciri ki!

Jozeph Haydn cevap verdi:

— Bir an bile bunlara inandığımı sanmayınız. Bu ihtiyar doktorun kötü olduğu kadar biçimsiz bir yüzü vardı. Hattâ bu hadise yalanlanmadan önce bu

adamın yalan söylediğine ve saçmaladığına zaten emindim. Ama hikâyesini bitirir bitirmez, etrafını alan beş altı delikanlı genç kızın tarafını tuttular. Porporina'nın eşsiz istidadını, zekâsını, saflığını, nezaketini, güzelliğini övdüler. Hepsi de kont Albert'in genç kıza karşı duyduğu duyguya hak veriyor ve mutluluğuna imreniyor ve kontun bu birleşmeye taraftar olmasını takdir ediyorlardı. Wetzeliu, deli, saçma sapan konuşan bir adam olarak görüldü. Hattâ kendi adına bir kız öğrencisine vermek istiyen usta Porporina'nın büyük değerinden söz açtıkları zaman Riesenburg'a gitmeyi gelecekte ya da kontesin (çünkü evlenme töreninin çoktan yapıldığını, ancak sarayı gücendirmemek için gizli tutulduğunu söylüyorlar). Ayaklarına kapanmayı, bu ünlü ustanın öğrencisi olmak teveccühünü elde etmek için kendisine bütün hikâyemi anlatmayı kafama koydum.

Consuelo birkaç dakika dalgın durdu; Joseph'in saray hakkında söylediği son sözler onu şaşırtmıştı. Ama hemen kendine gelerek genç adama:

— Çocuğum, dedi. Riesenburg'a gitmeyiniz. Orada Porporina'yı bulamayacaksınız. O, kont Rudolstadt'la evlenmedi. Hem bu evlenme o kadar çürük ki. Bu iş, söz konusu oldu, doğrudur. Ama nişanlıların birbirine değer olduğunu sanıyorum. Porporina, kont Albert'e karşı sağlam bir dostluk, derin bir değer, sınırsız bir saygı beslemekle beraber bu kadar ciddi mesele hakkında düşünmeden karar veremeyeceğine inandı. Bir yandan bu ünlü aileye karşı imparatoriçe'nin teveccühünü belki de, koruyuculuğunu, aynı zamanda soydankişiler yanında onun değerini ve

bütün memleketteki itibarını kaybettirerek yapacağı haksızlık, öte yandan tutku ile devam ettirdiği ve cesaretle kucakladığı tanrısal sanat çalışmalarından vaz geçerek kendisine yapacağı kötülük, daha ağır bastı. Özdengeçmenin her iki yönden büyük olduğunu düşündü. Bu işe evet demeden önce Porpora'ya danışacak, yokluğu sırasında genç kont, tutkusunun devam edip etmiyeceğini öğrenmesi için, zaman bırakacaktı. Bu düşünce iledir ki birden bire yaya olarak, kılavuzsuz, hemen hemen parasız olarak kendisini seven insana huzur vermek ve iyi düşünmesini sağlamak ümidiyle, kendisine teklif edilen bütün zenginlikleri kabul etmeyip vicdanının, sanatçı ruhunun gururunu beraberce götürerek Viyana'ya hareket etmiştir.

Josoph, Consuelo'nun üstüne parlak gözlerini dikerek haykırdı:

— Aman! Doğrusu ne gerçek bir sanatçı! Aldanmıyorsan konuştuğum ve önünde eğildiğim ta kendisidir.

— Size dostluğunu ve öğütlerini sunan, Porpora'nın yanında size destek olmayı teklif eden ve size elini uzatan odur. Çünkü bana öyle geliyor ki, beraber yolculuk edeceğiz, buraya kadar her ikimizi koruyan Tanrı kendisinden başka güvenecek hiçbir şeyi bulunmuyan, herkesi koruduğu gibi, bizi de korusa çok geçmeden Viyana'ya ulaşacağız, aynı ustadan dersler alacağız.

Haydn sevinçten ağlıyarak ve coşku ile kollarını göğse kaldırarak:

— Tanrıya şükürler olsun! dedi. Uyuduğunuz sırada sizde tabiat üstü bir şey olduğunu, hayatımın, geleceğimin ellerinizin arasında bulunduğunu seziyordum.

LXVI

Her iki genç dostça konuşup, durumlarının ayrıntıları üstünde birbirleri hakkında bol bol bilgiler aldıktan sonra alacakları tedbirleri ve Viyana'ya gitmek için yapacakları işleri düşündüler. İlk iş, keselerini çıkarmak ve paralarını saymak oldu. Consuelo, arkadaşından çok daha zengindi. Ama paralarını birleştirtince açlık sıkıntısı çekmeden, açıkta yatmadan yaya olarak rahat rahat Viyana'ya gidebileceklerdi. Başka bir şey düşünmemeleri gerekiyordu. Hattâ Consuelo bu iş hakkında çoktan kararını vermişti. Ama bu yolculuk için gösterdiği o filozofça neşeye rağmen Joseph tasalı ve dalgındı.

Genç kız ona:

— Neyimiz var, dedi. Belki de arkadaşlığımın yük olacağından korkuyorsunuz. Bununla beraber sizden daha iyi yürüyeceğime bahse girerim.

Genç adam cevap verdi:

— Benden daha iyi yapacağınıza eminim. Tasalandığım taraf bu değil. Genç ve güzelsiniz, düşünüyorum da, bütün gözler size hırsıyla takılıp kalacak. Sizin için ölmeye karar vermiş olmama rağmen belki de varlığınızı koruyamam; çünkü kendimi cılız ve küçük hissediyorum. Bu yüzden de kederleniyorum, korkuyorum.

— Zavallı çocuk, aklınızdan neler de geçiyor. Eğer ben yolcuların gözlerini üzerime çevirtecek kadar güzelsem, tahmin ederim ki içinde saygı taşıyan bir kadının her zamanki davranışı ile durumu istediğim gibi idare edebilirim.

— Çirkin ya da güzel olun, genç ya da ihtiyarlamaya yüz tutmuş bir kadın olun, atak ya da çekingeⁿ bir kız olun, her çeşit erlerle ve serserilerle dolu olan bu yollarda, kendinizi emniyette hissedemezsiniz. Barış¹ imzalandıktan sonra kışlarına dönen askerlerle hele terhis edince zengin olmaktan başka bir şey düşünmeyen, geleni geçeni soymaya, köyleri haraca kesmiye, ellerine geçirdikleri bir memleketin taşralıları gibi davranmaya başlayan şu maceracı görüllü askerlerle her yer dolup taşmaktadır. Fakirliğimiz, bu yönden, onların kurnazlıklarından bizi korur. Terhis edilen asker toplulukları geçtiği için, âdeta savaş meydanı haline gelen ve başka yollardan da daha iyi olmıyan Pisek ve Budweiss² yoluyla gidecek yerde, bu efendilerin açgözlülüğünü ve haydutluklarını çekebilecek hiçbir şey bulamadıkları hemen hemen ıssız dağlardaki boğazları izliyerek Moldawa³ kıyılarına inmekle çok iyi ederiz. Reishenau'ya kadar nehrin kıyısından gideriz. Hemen Freistadt⁴ yolundan Avusturya'ya gireriz. İmparatorluğun topraklarına bir defa girdik mi, Bohemya jandarmasından daha güçlü bir jandarma kuvveti tarafından korunabiliriz.

— Demek bu yolu biliyorsunuz ha?

— Yol var mı, yok mu, onu bile bilmiyorum. Ama cebimde küçük bir harita var. Pilsen'den ayrılınca

memleketin değişik görünümünü seyretmek için dağ yolundan dönmeyi aklıma koymuştum.

Consuelo, Joseph'in açtığı haritaya bakarak:

— Peki öyle olsun, fikriniz bana akla yakın görünüyor, dedi. Yayalar için patikalar, parası az sabrı çok insanları kabul edecek kulübeler vardı. Gerçekten haritada, Moldava'nın kaynağına kadar götürecektir olan ve nehir boyunca uzanan bir sıradağ görüyorum.

— Burası, en yüksek tepeleri ile, Bohemya, Bav-yera sınırını meydana getiren Boehmer-Wald bölgesidir. Bu yükseklikleri daima izliyerek kolayca oraya varırız. Her iki bölgeye doğru inen vadiler, sağa mı, sola mı, gideceğimizi bize işaret eder. Tanrıya şükürler olsun, bir türlü bulamadığım, Devler Şatosunda artık işim kalmadığına göre, sizi kolayca götüreceğime, artık gerekli olmıyan yolu size yürütmeyeceğime güveniyorum.

Consuelo:

— Hadi bakalım yola çıkalım, dedi. Kendimi tamamiyle dinlenmiş hissediyorum. Uyku ve güzel ekmeğiniz gücümü tekrar yerine getirdi. Bugün en azından iki mil daha yol alabilirim. Zaten tanıdık bir insana raslarım korkusuyla, bu yerlerden uzaklaşmak için, öyle telaşlıyım ki.

Joseph:

— Durunuz, dedi, aklıma tuhaf bir fikir geldi.

— Ne imiş o?

— Erkek kılığına girmeniz² sizde hoşnutsuzluk yaratmazsa, kılık değiştirmeniz size daha çok güven verir. Bir genç erkekle tek başına yolculuk eden bir

genç kız hakkında konutlarımızda uyanabilecek bütün kötü fikirlerden kurtulursunuz.

— Fikir, pek de yabana atılmamakla beraber öteberi alacak kadar zengin olmadığımızı unutuyorsunuz. Kaldı ki, bana uyacak bir elbiseyi nereden bulabilirim?

— Bu fikri gerçekleştirmek için gerekli şeylerden yoksun bulunsaydım, zaten bu fikri benimsemezdim. Tıpı tıpına aynı boydayız. Sizden çok bana şeref veren bir taraf. Çantamda sizi her bakımdan gizliyecek olan yepyeni bir takım elbisem var. Bu elbisenin hikâyesi şöyle: elçilikte boy göstermeyi ve soydankişi bayanlara ders vereceğimi düşünüp, oraya yarasır bir şekilde gitmemi istiyen ve kendine göre de bana pek yararlı bir hediye verdiğini sanan fedakâr annem bizde pek moda olan köylümüzde en şık insanların giydiği bir elbiseyi yaptırarak göndermiş. Şüphesiz elbisenin hoş olduğunu, kumaşının iyi seçilmiş bulunduğunu göreceksiniz. Bu dağlı ceketle, bu balon gibi kabarık pantolonla ortaya çıksaydım, elçilikte yaratacağım etki ve Metastasio'nun yeğeninin koparacağı o çılgıncı kahkayı bir tasavvur ediniz. Anneme bu iyi niyetli hareketinden ötürü teşekkür ettim. Elbiseyi de ilk rastladığım bir köylüye ya da yolculuğa çıkan bir tiyatro oyuncusuna satmaya karar verdim. Bu yüzden onu yanımda taşıyorum. Bereket versin bu kararımı gerçekleştirecek bir fırsat bulamadım. Bu memleketin insanları elbisenin modası geçmiş olduğunu iddia ediyorlar. Hattâ onun bir Polonya elbisesi olduğunu, ya da bir erkek elbisesi olmadığını söylüyorlar.

Consuelo gülerek haykırdı:

— İşte fırsat doğdu. Fikriniz mükemmelmiş, yolculuğa çıkan bir tiyatrocü kız, etekliğe benzeyen Türk biçimi elbisenizden hoşlandı... Onu kredi ile daha doğrusu Prusya Kralı'nın kendi hazinesi¹ hakkında söylediğim gibi *chatouille*'muzun kasadarlığını yapmanız, Viyana'ya kadar yolculuk masrafını bana avans olarak vermeniz şartıyla satın alıyorum.

Keseyi cebine koyarken, paraları harcamamak için kesin bir şekilde karar vermiş olan Joseph:

— Sonra görüşürüz, dedi. Şimdi mesele, elbisenin size uyup uymuyacağı. Ben şu ormana giriyorum. Siz de şu kayaların arasına giriniz. Orası görünüşte tam ve emin bir tuvalet odası olabilir.

Consuelo, ona ormanı göstererek cevap verdi:

— Öyle ise hadi bakalım, siz sahneye çıkınız, ben kulise giriyorum.

Saygılı arkadaşı anlayış gösterip, ondan uzaklaşırken, genç kız da kayaların arasına sokularak, hemen kılık değiştirmeye davrandı. Girdiği yerden çıktığı zaman pınar, ona ayna işini gördü. Kendini, Slav soyunun hiçbir zaman yetiştiremeyeceği ufak tefek, pek sevimli bir köylü kılığında görünce bir memnuluk duymaktan kendini alamadı. Bir saz kadar ince ve kıvrak endamı, kırmızı yünden bir kuşak içinde hareket ediyordu. Bir dişi karacanın bacağı kadar incecik bacağı pantolonun geniş kıvrımlarından biraz dışarı çıkıyordu. Pudralamamakta direndiği o kara saçları hastalığı sırasında kesilmiş olduğundan yüzünün etrafında tabii olarak kıvrılmıştı. Genç bir çobana yakışan o dağlılara özel ihmalciliği kazanmak

için parmaklarını saçlarının arasından geçirdi. Elbiselerini bir tiyatrocu serbestliği ile taşıyarak, hattâ el ve yüz hareketlerindeki ustalık sayesinde yüzüne birden vahşi bir sadelik ifadesi vermesini bilerek kendini öyle gizlenmiş buldu ki, bir anda cesareti, güveni geri geldi. Elbiselerini sırtına geçirir, geçirmez, her tiyatro oyuncusunda olduğu gibi kendi rolünün içinde hissetti. Masum bir serseriliğin zevki ve tasasızlığı, sonra okuldan kaçan bir erkek çocuğun vücudunda duyduğu o hafiflik, dinçlik ve neşe gibi bir şey duyarak tıpkı oynayacağı kişiye benzedi.

Bir yandan genç kıza saygısını göstermek, öte yandan kayalıkların yarıklarına doğru bakışlarını döndürmek arzusundan kaçınmak için ormanda gereğinden fazla uzaklara gitmiş olan Haydn'a, yanına gelmeden önce, Consuelo ilki üç defa ısıklık çalmak zorunda kaldı; genç adam onu böyle görünce bir şaşkınlık ve hayranlık çılgılığı attı. Hattâ genç kızın çok iyi kılık değiştireceğini ummakla beraber ilk anda gözlerine inanmakta güçlük çekti. Bu kılık değiştirme Consuelo'yu son derece güzelleştirmişti. Aynı zamanda genç müzikçinin hayâl gücünde bambaşka bir görüntü yaratıyordu.

Kadın güzelliğinin ilk gençlik çağına basmış olan bir erkeğin üstünde uyandıracığı zevkin aslına daima korku karışmıştır. Daha az masum gözlere bile bu güzelliği daha silik, daha esrarlı gösteren elbise, bir çoklarında şaşkınlık ve üzüntü izlenimini yaratır. Hayat hikâyesini yazan birkaç yazar¹ ne derse desin, Joseph'in ruhu temizdi, kendisi de çekingen ve sâf bir delikanlıydı. Consuelo'nun, güzel bir heykel gibi

pınarın kenarında uyuduğu sırada kendisini okşayan güneş ışınları ile uyandığını görünce gözleri kamaşmıştı. Ona söz söylerken, ya da onu dinlerken böyle mutlu bir rastlantının sevincine ve coşkusuna yordduğu o bilinmeyen hareketlerle kalbinin heyecana geldiğini hissetmişti. Ama bu esrarlı tuvalet sırasında ondan uzakta geçirdiği bir çeyrek saat içinde şiddetli yürek çarpıntılarını duydu. İlk heyecan yeniden gelmişti. Ruhunda uyanan o öldürücü sıkıntıyı, taşasız ve neşeli bir tavır altında saklamak için büyük çabalar harcamaya karar vermiş olarak yaklaşıyordu. Sanki kadınlığı değiştirmiş gibi görünen başarılı bu elbise değiştirme, genç adamın fikir düzenini birdenbire değiştirdi. Dış görünüşe göre kendisiyle bu hoş yolculuk arkadaşı arasında birdenbire canlı bir dostluktan, o kardeşlik hamlesinden başka bir şey hissetmedi. Memleketi görmenin ve dolaşmanın verdiği ateşlilik, yolun tehlikelerine karşı duydukları aynı güven şu anda Consuelo'yu nasıl canlandırıp onda şucana yakın neşeyi uyandırdıysa, aynı neşe genç adamı da sardı. İki göçmen kuş kadar hafif, ormanlar ve çayırlar arasında yürümeye başladılar.

Bununla beraber birkaç adım atar atmaz genç kız, Haydn'ın az önce soyunduğu kadın elbiseleriyle kabarmış küçük çamaşır paketini taşıdığını görünce, erkek olduğunu unuttu. Bu konuda aralarında bir çekişme oldu. Consuelo'nun heybesiyle, kendi kemaniyle Gradus ad Parnassum kitabıyla bir hayli yüklü olduğunu iddia ediyordu. Öte yandan Joseph Consuelo'nun bütün paketini çantasına koyduğuna, hiçbir şey taşımadığına yemin ediyordu. Dış görünüşe göre eşit-

lik olsun, kişiliğine yakışsın diye Consuelo'nun kayış-la omuzda taşınan kemanını eline almasına razı oldu.

Consuelo bu tavizi ona kabul ettirmek için şöyle dedi:

— Kendime uşağınız ya da en azından kılavuzun süsünü vermem gerektiğini biliyor musunuz. Söylemeye hacet yok. Ben bir köylüyüm siz de bir şehirli.

Haydn gülererek cevap verdi:

— Ama ne de şehirli ya! Hani Keller'in bir yamağı tavrını hiç de kötü göstermiyorum.

İyi kalbli genç adam bunları söylerken Consuelo'nun, güneşle solmuş, yolculuğundan biraz daha yıpranmış elbiselerinin zariflikden daha çok rüküşlüğü-nü görmesine biraz sıkılmış olduğunu hissediyordu.

Consuelo, bu hafif üzüntüyü dağıtmak için ona:

— Yok canım! dedi, kaçışına yardımlık eden bir bahçıvan yamağı ile beraber baba ocağının yolunu tutan parasını batırmış bir aile çocuğuna benziyorsunuz.

Joseph:

— İyice inanıyorum ki, dedi, durumumuza uygun rolleri oynamamız daha iyi olacak. Kendimizi (hiç olmazsa bir zaman için olsun) gezici fakir sanatçılar olarak gösterebiliriz. Parasının durumuna göre istediği şekilde giyinmesi, meslek gereği olduğu için bizden olan saz şairlerinin bir marki ya da bir asker kılığında görüldüğü gibi, ben küçük bir profesörün eski püskü siyah elbisesini, siz de bu memlekette yadırganan bir Macar köylüsü kıyafetini taşıyabilirsiniz. Eğer bize sorarlarsa şu taraflarda son olarak bir kon-

ser gezisi yaptığımızı pek alâ söyleyebiliriz. Kimse-
nin tanımadığı şu ünlü Rohrau kasabasının, kimsenin
tasalanmadığı şu büyük Haimburg şehrinin sabık es-
ki öğretmenini olarak konuşabilirim. Size gelince pek
sevimli ifadenizle kendinizi daima belli edeceğiniz için
İtalyan olduğunuzu, mesleğinizin de ses sanatı ol-
duğunu inkâr etmemekle iyi edersiniz.

— Bakın aklıma geliverdi. Adlarımızın Savaş adı
olması gerekir. Bu bir âdettir. Ben sizin adınızı he-
men buldum. İtalyan alışkanlıklarına uygun olarak
sizi Joseph'in kısaltılmış şekli olan Beppo diye ça-
ğıracağım.

— Bana istediğiniz adı takınız. Onunla da, bu-
nunla da tanınmamak gibi bir üstünlüğüm var be-
nim. Sizin için bambaşka. Size muhakkak bir ad ge-
reker. Hangisini seçiyorsunuz?

— İlk akla gelen kısaltılmış Vendik adları şun-
lar: Nello, Maso, Rengo, Zoto...

Anzoletto'nun kısaltılmış şeklini çocukluk alışkan-
lığı ile ağızından çıkarıverince haykırdı:

— Bu son ad olamaz.

Haykırışındaki heyecana dikkat eden Joseph ce-
vap verdi:

— Bu son ad neden olmasın?

— Felâket getirir bana. Derler ki bunun gibi
birçok adlar varmış.

— Peki öyleyse, kendiniz nasıl bir ad bulacak-
sınız?

— Bertoni. Bu herhangi bir İtalyanın adı olabi-
lir. Üstelik Albert adının kısaltılmış şeklidir de.

Joseph gülümsemeye çabalıyarak:

— Bertoni¹ hazretleri! Bu ad çok yakıştı size.

Ama Consuelo'nun soydan kişi nişanlısını hatırlaması genç adamın kalbine bir hançer gibi saplandı. Genç kızın, önden giden serbest ve çevik haline baktı. Kendini avutmak için:

— Canım, ben de onun bir erkek olduğunu unutuyorum! diye söylendi.

LXVII

Çok geçmeden ormanın sınırını buldular ve güney - doğuya doğru yöneldiler. Consuelo, başı açık duruyordu. Güneşin onun pürüzsüz beyaz tenini yakıştıranı gören Joseph, üzüntüsünü belirtmeye cesaret edemiyordu. Şapkası yeni değildi. Onu genç kıza veremezdi. Kaygusunun bir işe yaramıyacağını hissettiği için bunu anlatmak istemiyordu. Ama şapkasını, arkadaşının dikkatini çeken sert bir hareketle koltuğunun altına aldı.

Genç kız:

— İşte garip bir fikir, dedi, sanki hava kapalı ve düzlüğü gölgeli buluyormuşsunuz gibi geliyor bana. Bu hareket, bana başımda bir şey bulunmadığını hatırlattı. Ama keyfime göre hareket edemem, biraz masrafla işimi görmesini de bilirim.

Böyle konuşarak çalıktan yaban bir asma dalı kopardı. Onu yuvarladı, yeşilliklerden meydana gelen bir şapka yaptı.

Joseph kendi kendine:

— İşte bir aşk perisi kılığına büründü. Yine oğlan çocuk ortadan kayboluyor, dedi.

Bir köyden geçtiler. Bu köyde, her şey satılan şu dükkânlardan birini görünce genç kızın sanki mak-sadını sezmemiş gibi oraya girdi. Az sonra Tuna va-dilerindeki köylülerin giydikleri kulaklara kadar inen, geniş kenarları yukarıya kıvrık bir hasır şapka ile dışarı çıktı.

Consuelo bu yeni şapkayı denerken genç adama:

— Eğer, dedi, kendimizi lükse kaptırırsak yol-culuğun sonuna doğru ekmeğimizin hiç kalmıyacağını düşündünüz mü?

Joseph kuvvetle haykırdı:

— Ekmeğiniz olmayacak mı? Böyle bir duruma düşmektense yolculara el açmayı, bilmem o kocaman kocaman metelikleri toplamak için meydanlar-da dilencilik etmeyi daha uygun bulurum. Oh, hayır, benimle beraber hiçbir şeyiniz eksik olmayacaktır.

Ama coşkusunun biraz Consuelo'yu şaşırttığını görerek iyi duygularına tekrar dönmek için sözlerine şunları kattı:

— Düşününüz ki sayın Bertoni, geleceğim size bağlı, talihim sizin ellerinizde. Sizi profesör Porpo-ra'ya sapasağlam götürmem menfaatım icabı.

Arkadaşının birdenbire kendisine âşık olabileceği fikri Consuelo'nun içine doğmamıştı. Sade ve sâf ka-dınlarda, kendini beğendirmeye çalışan kadınların tersine olarak rastlayışta nedenleri yaratmak için içlerinde taşıdıkları önsezi arada sırada görülür. Bundan başka pek genç bir kadının kendi yaşındaki bir erkeğe çocuk gözü ile bakması da pek az rast-lanır bir şeydir: Consuelo, Haydn'dan iki yaş büyük-tü. Haydn öyle ufak tefek, öyle inceikti ki insan

onun ancak on beş yaşında olduğunu kabul edebilirdi. Genç kız Haydn'ın daha büyük olduğunu biliyordu; ama hayâl gücünün ve duyularının aşkla erkenden uyandığını düşünmesine imkân yoktu. Bu yüksek bölgelerde her adımda önüne serilen manzaraları seyretmek, başka bir yerde geniş geniş nefes almak için durduğu zaman, genç kız, Joseph'in bakışlarında bir çeşit kendinden geçmeği görerek onların kendi üstünde uzun uzun durduğunu birden yakaladığı zaman bu olaganüstü heyecanı farkettti.

Sâf sâf ona:

— Neniz var Beppo? dedi. Bana öyle geliyor ki, bir tasanız var. Arkadaşlığım sizi sıkıyor düşüncesini bir türlü kafamdan atamıyorum.

Genç adam ıstırapla haykırdı:

— Bunu söylemeyiniz. Böyle bir şeyi düşünmek bana değer vermemek demektir. Böyle düşününce hayatımı vermek istediğim güveninizi ve dostluğunuzu esirgemek istiyorsunuz.

— O halde kederli olmanıza sebep yok. Aksi halde bana açmadığınız başka bir üzüntülü konunuz olmalı.

Joseph, sıkıntılı bir sessizlik içine gömüldü. Bu sessizliği bozmaya güç bulamadan uzun uzun yürüdüler. Sessizlik uzadıkça genç adam, sıkıntısını daha iyi hissediyor ve bunun sezilmesinden korkuyordu. Bununla beraber tekrar konuşmaya başlamak için söyleyecek uygun hiç bir söz bulamıyordu.

Nihayet kendini zorlayarak:

— Pek ciddi olarak ne düşünüyorum biliyor musunuz? dedi.

O sırada kendine öz uğraşlar içine gömülmüş olan ve onun sessizliğini hiç de garip bulmayan Consuelo cevap verdi:

— Hayır, sezemedim.

— Yürürken şöyle düşündüm, eğer canınızı sıkmazsam bana İtalyanca öğretebileceğinizi. Bu kış kitaplardan bu dile başlamıştım. Konuşmakta bana arkadaşlık edecek kimseyi bulamadığım için önünüzde tek bir kelime bile söylemeye cesaret edemiyorum. Bununla beraber okuduğumu anlıyorum. Eğer yolculuğumuz sırasında kötü çekingenliğimi sarsıp beni zorlamak, her heceyi bana tekrarlatmak iyiliğini gösterirseniz, emeğinizin boşa gitmiyeceği kadar müziğe oldukça yatkın bir kulağım olduğunu göreceksiniz.

Consuelo cevap verdi:

— Bu iş benim canıma minnet. İnsanın öğrenmek için hayatın en kıymetli zamanlarından bir anını bile boşa harcamaması hoşuma gider. İnsan öğrenirken kendi kendine bilgi edindiği için mükemmel olan müzik diliyle söylemeye çalışmanız her ikimiz için hayırlı olabilir. Beni İtalyan sanıyorsunuz. Bu dili konuşurken az şive farkı gösterirsem de İtalyan değilim. Ancak şarkı söylerken kelimeleri gerçekten iyi söylerim. İtalyancanın seslerindeki âhengi size kavratmak istediğim zaman söylemede güçlük çekeceğiniz kelimeleri şarkı halinde söyliyeceğim. İnsanın kötü işittiği için kötü söylediğine inandım. Eğer kulağınız ince farkları tamamiyle sezerse, sizin için onları tekrarlamak ancak bir hafıza işinden ibaret kalacaktır.

Joseph haykırdı:

— Desenize, bu hem bir İtalyanca dersi, hem bir ses sanatı dersi olacak.

Sonra memnun memnun şöyle düşündü:

— Üstelik elli fersah devam edecek bir ders. Ah! Vallahi yaşasın sanat! Bütün sevgilerin en az tehlikelişi, en az nankörü!

Ders hemen başladı. Joseph'in İtalyanca söylediği her kelimede kahkaha atmamak için kendini zor tutan Consuelo, az sonra genç adamın gayet kolaylıkla düzgün bir şekilde yanlışlarını düzelttiğini görerek heyecanlandı. Bununla beraber ses sanatçısının sesini dinlemeyi pek istiyen, ama bu fırsatın pek de çabuk doğmayacağını fark eden genç müzikçi böyle bir fırsatın doğması için küçük bir hileye başvurdu. İtalyanca â seslisini uygun ve açık bir şekilde söylemek için sıkıntı çekiyormuş gibi yaptı. Genç adam, içinde *felicità*, kelimesinin birçok defa tekrarlandığı Leo'nun bir cümlesini okudu. Consuelo, duraklamadan sanki piyanonun önünde oturuyormuş gibi nefesi ke-silmeden cümleyi ona bir çok defa tekrarlıyarak okudu. O devirde dünyada başka bir sesle ölçüştürüle-meyecek kadar vergili ve içe işleyen bu ifade karşısında Joseph bütün vücudunda bir ürpermenin dolaştığını hissetti. İstıraplı bir hareketle ve heyecanlı bir haykırışla ellerini birbirine sürttü:

Consuelo, onun kuvvetli heyecanını farketmeden:

— Haydi bakalım, dedi, sıra sizde. Deneyiniz.

Haydn, cümleyi tekrarladı ve onu öyle güzel söyledi ki, genç öğretmen ellerini çırpı. Genç kız dürüst ve iyiliksever bir edâ ile genç adama:

— Mükemmel, dedi, çabuk öğreniyorsunuz. Hoş bir sesiniz de var.

— Bu sözünüz üzerine size hoş gelebilen her şeyi bana söyleyebilirsiniz. Ama ben size hiçbir şey söyleyemeyeceğimi iyice hissediyorum.

Consuelo:

— Peki ama, neden diye sordu.

Ama genç adama doğru dönünce onun gözlerinin dolu dolu olduğunu, delişmen bir çocuk ve coşkulu büyük bir insan gibi parmaklarının oynak yerlerini çıtlatarak ellerini oğuşturduğunu gördü.

Genç kız Haydn'a:

— Artık şarkı söylemiyim. Bakın bir takım atlar bize doğru geliyor.

Ne yapacağını şaşırması olan Haydn haykırdı:

— Ah yarabbi, evet geliyorlar. Ses çıkarmayınız. Sizi iştmesinler. Çünkü atlarından inecekler ve sizi dize gelerek selâmlıyacaklar.

— Bu çeşit müzik meraklılarından korkmam. Bunlar atlarının üstünde dana butlarını taşıyan kasap yamaklarıdır.

— Aman! Şapkanızı indiriniz, başınızı çeviriniz. Sizi görmesinler! Duymasınlar! Benden başka kimse sizi görmesin ve iştmesin!

Günün geri kalan kısmı zaman zaman ciddi çalışmalarla ve çocukca konuşmalarla akıp gitti. Duydukları heyecan ortasında Joseph coşku verici bir sevinç duyuyor. Kendisinin güzelliğe tapanların en korkağı mı, ya da sanat severlerin en fazla ışık saçanı mı olduğunu bilemiyordu. Zaman zaman tatlı bir arkadaş, göz kamaştırıcı bir put halini alan Consuelo,

onun bütün hayatını dolduruyor ve bütün varlığını sarıyordu. Akşama doğru genç kızın kendini güçlüğüle sürüklediğini, yorgunluğun neşesini kaybettiğini farketti. Gerçek şu ki, saatlerdenberi yolun gölgeleri altında yaptıkları sık duraklamalara rağmen yürüdükleri için genç kız kendini yorgunluktan bitkin hissediyordu; ama kendisi bunun böyle olmasını istiyordu. Bu memleketten çabucak uzaklaşmak zorunda olduğunu bilmiyor muydu? Hareket içinde biraz zoraki bir neşenin uyuşukluğu arasında kalbinin büyük acısını dağıtmaya çalışmıştı. Akşamın ilk gölgeleri, kırların üstüne bir hüznün yayarken pek büyük bir cesaretle savaştığı o ıstırap verici duyguları yeniden uyandırdı. Devler Şatosunda başlayan iç karartıcı akşamı, belki de Albert'in geçireceği korkunç geceyi gözlerinde canlandırdı. Bu fikre yenilerek dağın çıplak tepesinde bir mucize ya da geleneksel bir cinayet sahnesini işaret eden tahtadan büyük bir hacin dibinde, elinde olmıyarak durdu.

Joseph ona:

— Umduğunuzdan daha fazla yorulunuz; ama yürüyeceğimiz yolun sonuna gelmek üzereyiz. Çünkü şu boğazın dibinde bir kulübenin ışıklarının parıldadığını görüyorum. Belki sizi taşıyacak kadar kuvvetim olmadığını sanıyorsunuz. Bununla beraber isterseniz...

Consuelo gülümsiyerek genç adama:

— Yavrum, dedi, erkekliğinize yakışacak şekilde pek yiğit görünüyorsunuz. Kadınlığımı hor görmemenizi, kendinizi taşımak için size kalan kuvvetten daha çok kuvvetim olduğuna inanmanızı rica ederim.

Bu patikayı tırmanırken nefesim tıkanı, hepsi bu kadar. Eğer biraz dinlenmeye çalışıyorsam, şarkı söylemek için içimde bir istek uyandı da ondan.

— Tanrıya şükürler olsun! Haydi bakalım, orada, şu haçın dibinde¹ şarkı söyleyiniz. Dize geleceğim... Peki ama bu iş sizi daha fazla yorarsa.

Consuelo:

— Şarkım uzun sürmiyecek, dedi. Ama bir küçük kiliseye ya da şunun gibi bir patika kavşağında dikilmiş bir haça rasladığım zaman annemin sabah akşam beraberce bana söylediği bir ayeti burada da söylemek için içimde garip bir heves duydum.

Consuelo'nun fikri, söylemek istediğinden çok romanımsı idi. Albert'i düşününce onun sık sık uzaktan görmek ve işitmek gibi sahip olduğu hemen hemen tabiat üstü yetisini hatırladı. Genç kontun kendisini düşündüğünü, hattâ belki de onu gördüğünü kuvvetle hayâl etti. Gecenin ve boşluğun içinde, cana yakın bir şarkı ile onunla konuşurken üzüntüsünde bir hafifleme olacağını sanarak haçın dibine kümelenmiş taşların üstüne çıktı. O zaman ardında Riesenburg bulunması ihtimali olan ufuk tarafına dönerek:

O Consuelo de mi alma,

adlı İspanyol ilâhisinin ilk cümlesini okumak için sesine bütün genişliğini verdi.

Consuelo ilâhisini bitirince Haydn kendi kendine konuşarak:

— Aman yarabbi, aman yarabbi, dedi, şarkı nasıl söylenir hiç anlamamışım. Şarkının ne olduğunu bile bilmiyorum. Acaba bu sese benzeyen başka bir insan sesi var mı? Bu gün duyduğum sesle bir gün

ölçüştürebiliceğim bir sesi işitebilecek miyim? Ey müzik, ey kutsal müzik! Ey sanat dâhisi beni öyle coşturuyorsun, aynı zamanda öyle korkutuyorsun ki!¹

Schreckenstein'deki taşın üstüne oturduğu gibi sâkin, alçak gönüllü bir hal gösteren Consuelo gecenin maviliği içinde zarif gölgesiyle bir küçük Mer-yem Ana heykeli gibi kendini gösterdikten sonra taş-tan indi. İçinde Albert'e yakışan ilhamla genç kon-tun, kutsal bir ümitle dopdolu, ormanlar, dağlar, vadiler arasında kendisini gördüğünü hayâl etti: "Beni işitmiştir. Sesimi ve sevdiği şarkıyı tanımıştır. Beni anlamıştır. Şimdi şatoya girecek, babasını kucaklıyacak, belki de huzur içinde uyuyacak" diye düşündü.

Consuelo, Joseph'in hayranlık sayıklamasına dikkat etmeden ona:

— Her şey yolunda gidiyor, dedi.

Sonra arkasını dönerek hacın kaba tahtasına bir öpüş kondurdu. Belki de şu anda, garip bir yakınlıkla Albert, içinde anlaşılması imkânsız iradesinin zenbe-reğini geren bir elektrik akımı gibi bir şey duymuştu. Ruhunun en esrarlı derinliklerine kadar tanrısal bir huzurun hazlarını dolaştırmıştı. Belki de daldığı uykunun iyilik dolu derin ve kesin bir anı idi. Bu sırada erken kalkmakta titiz olan babası, ertesi gün güneş doğarken bu uyku içinde onu bulmakta mem-nun olacaktı.

Karanlıkta ışıklarını gördükleri küçük köy, kendilerini, konukseverlikle kabul ettikleri bir çiftlikten başka bir şey değildi. Çok çalışkan bir aile, rendelenmemiş bir tahta masa üstünde, kapılarının önünde açık havada yemeklerini yiyorlardı. Onlara telâş gös-

termeden kolayca yer verdiler. Joseph'le Consuelo'ya hiçbir şey sormadılar, sadece bakıyorlardı. Uzun ve sıcak bir çalışma gününden sonra yorgun düşmüş olan bu namuslu insanlar sessizce yemeklerini yiyorlardı. Sade, ama bol bir yemeğin zevkine kendilerini kap-tırmışlardı. Consuelo çorbayı lezzetli buldu. Joseph, etraflarında otlayan ağır ağır geviş getirirlerken çene-lerinden hiç de büyük bir gültü çıkarmıyan kendi sığırları gibi, şaşkın ve yumuşak şu köylülerin güneş-ten yanmış o ablak yüzleri ortasında Consuelo'nun asil ve yorgun yüzünü seyretmekten yemek yemeği unuttu.

Sofrada oturanlardan herbiri, karnının doyduğunu hissedince sessiz sedasız istavroz çıkararak sofradan çekildi ve en sağlamların masanın zevklerini istedikleri kadar uzatmalarına meydan vererek kendini uykuya sa ıverdi. Erkeklerin hepsi sofradan kalkar kafkalmaz kendilerine hizmet eden kadınlar onların yerlerine oturdular ve çocuklarla beraber yemek yemeğe başladılar. Daha canlı ve daha meraklı olan bu kadınlar genç yolcuları sorguya çektiler. Joseph on-arı memnun etmek için hazırladığı hikâyeleri anlatmaya başladı. Meselenin aslına gelince o, kendisinin de, arkadaşının da fakir gezici - müzikçiler olduğunu söyliyerek gerçekten hiç ayrılmadı.

En genç kadınlardan biri:

— Ne yazık, dedi, bu gün pazar olsaydı bize dans ettirirdiniz.

Kadınlar, kendilerine çok güzel görünen, rolünü yerinde oynıyarak cüretli ve uyanık gözlerle onlara bakıyormuş gibi yapan Consuelo'yu iyiden iyiye ince-

lediler. Hareketli ve başı boş mesleğinin kendini pek kuvvetle uzaklaştırdığı şu atasoy törelerinin yumuşaklığı gözlerinde canlanınca bir an içini çekti. Ama bu zavallı kadınların, kocalarının arkasında durduklarını, saygıyla onlara hizmet ettiklerini, onların artıklarını neşeyle yediklerini, kimisinin bir çocuğu emzirdiğini, kimisinin iç güdü ile küçük oğlanların daha şimdiden köleliğini yaparak kendisini ve kızlarını düşünmeden uğraştığını izliyerek bütün bu iyi kalbli çiftçilerde açlık ve zorunluk konularından başka bir şey göremiyordu. Erkekler, hayatın ve hayvanların uşağı olarak toprağa bağlanmıştı. Kadınlar ise efendiye, yani erkeğe bağlanarak devamlı bir hizmetçi gibi eve kapatılmış, analığın ıstırapları ve sıkıntıları arasında durup dinlenmeden bir çalışmaya mahkûm edilmişlerdi. Bir yandan verimsiz çalışmasının kazançları içinde ona geri olan şeyi elinden alacak kadar işçiyi sıkıştıran ve haraca kesen toprak sahibi; öte yandan efendiden toprağı işletene geçen ve iş verilen ailenin, onun kendi hayatını zorbaca ve cimrice bir tutumla idare etmeye mahkûm eden korku ve pinti-lik. O zaman bu sözde huzur, artık Consuelo'ya, felâketin doğurduğu bir alıklaşmadan, yorgunluğun getirdiğı bir uyusukluktan başka bir şey görünmedi.

Genç kız şöyle düşündü:

"Bir buğday sapına sahip olma gibi bir toprağa sahip olma, ya haksız bir gaddarlığı, ya da aç gözlülüğün çok tatsız bir uyrukluğa bağlandığına göre, efendi ya da köylü olmaktansa, sanatçı ya da çingene olmak çok daha iyi." Kadınlar büyük bir gürültü ile kap kacağı yıkayıp kaldırdıkları ve ihtiyar bir kötü-

rüm kadının makine düzeni ile çıkırgını döndürdüğü sırada Consuelo düşüncelerini İtalyanca ifade ederek Joseph'e: *Viva la libertà* dedi.

Joseph bu köylü kadınların şöyle böyle Almanca konuştuklarını görünce şaşırmıştı. Bu kadınlardan bir köylü gibi giyinmiş olduğunu gördüğü aile başkasının, soydankişi olduğunu, gençliğinde biraz okuma, yazma öğrendiğini, biraz para yaptığını, ama Veraset savaşlarında¹ bütün elindeki avucundakini bitirdiğini, kalabalık ailesine bakmak için civardaki manastıra çiftçi olarak bağlanmaktan başka bir gelir sağlıyamadığını öğrendi. Bu manastır, çiftliği son derece sömürüyordu. Başlık hakkı, yani her rahip değiştikçe manastırlar üzerinden devlet hazinesince toplanan vergiyi veriyordu. Bu vergi gerçekte belirli borçlardan ufak tefek oy hakları ile birlikte derebeyine bağlı olanlarla, kilise mallarını işletenler tarafından hiçbir zaman ödenmemişti. Çiftlikte hizmet edenler toprakla beraber alınıp satılan insanlardı. Onları kullanan ağadan daha mutsuz değillerdi. Vergiyi toplayan çiftçi bir yahudi idi. Rahatsız ettiği manastır tarafından, daha fazla rahatsız ettiği çiftçilere gönderilen bu adam birkaç yıldır birikmiş olan parayı istemek ve el koymak üzere sabahleyin gelmişti. Katolik papazlarla yahudi alacaklılar arasında kalan zavallı çiftçi bunlardan hangisinin daha kinci ve daha korkunç olduğunu kestiremiyordu.

Consuelo arkadaşına:

— Bakınız Joseph, dedi. Sesimiz için vergi ödemiyen ve hoşumuza gittiği zaman çalışan bizlerin bu

dünyada pek zengin insanlar olduğunu söylemiyor muydum?

Yatma saati gelince Consuelo evin kapısı önünde duran arkalıksız sıranın üstünde uyuyacak kadar yorgunluk duydu. Joseph, çiftçinin karısından yatakları-
nı sormak için bu andan yararlandı.

Kadın gülümsiyerek:

— Yataklar mı dediniz, yavrum. Size bir tane verebilirsek daha ne istersiniz? İkiniz bir yatakla yetineceksiniz.

Bu cevap zavallı Joseph'in kanını beynine sıçrat-
tı. Consuelo'ya baktı ve genç kızın bu konuşmayı işit-
mediğini anhyarak heyecanını yendi.

— Arkadaşım çok yorgun, ona küçük bir yatak verebilirsiniz. Ne kadar para isterseniz verebiliriz. Benim için ya anbarda, ya da ahırda yer yeter.

— Peki, bu çocuk hasta ise, insanlık namına ona ortak odada bir yatak veririz. Üç kızımız beraber yatacak. Ama arkadaşınıza uslu durmasını, hiç olmazsa yol yöneme göre davranmasını söyleyiniz. Çünkü aynı odada uyuyan kocam ve damadım onun aklını başına getirir.

— Arkadaşlığımın namusluluğuna ve dürüstlüğü-
ne kalıbımı basarım. Birçok kimsenin yatacağı odada mı yatar, yoksa samanlıklarda mı yatar, ona soralım. Bu anlaşmayı kendisine teklif etmek için Joseph'in bay Bertoni'yi uyarması gerekti.

Consuelo, genç adam kadar korkmuş görünmedi. Genç kızlar, baba ve damatla aynı odada yattıklarına göre kendini her yerden daha emin gördü. Joseph'e

iyi geceler dileyerek kendine ayrılmış yatağı çepçevre örten koyu renkli perdelerin ardına sokuldu. Orada soyunmaya zor zaman bularak derin derin uyudu.

LXVIII

Bununla beraber bu ezici uykunun ilk saatlerinden sonra Consuelo etrafındaki devamlı gürültü ile uyandı. Bir yandan hemen yatağı yatağına değen ihtiyar büyük anne öksürüyor, göğsü en yırtıcı, en kuru bir sesle hırıltıyordu. Öte yandan bir genç kadının küçük bir çocuğu emziriyor, onu yeniden uyutmak için ninni söylüyordu. Erkeklerin horultusu böğürmeye benziyordu. Başka bir yatağın içinde başka bir çocuk kardeşleri ile kavga ederek ağlıyordu. Kadınlar onları uzlaştırmak için yeniden kalkıyorlar, azarlamaları ile ve göz dağı vermeleriyle daha da fazla gürültü ediyorlardı. Bu aralı aralı kesilmeyen hareket, bu çocuk bağırırları, pislik, koyu miyazma yüklü havadaki o sıcaklık ve kötü koku Consuelo'da öyle bir tiksinti uyandırdı ki orada uzun zaman kalamadı. Gürültü etmeden giyindi. Herkesin uyuduğu bir zamandan yararlanarak evden dışarı çıktı. Gün ağarıncaya kadar uyumak için bir yer aradı.

Açık havada daha rahat uyuyacağını hayal ediyordu. Bir gece önceyi yürüyerek geçirdiği için soğuğu farketmemişti. Yola çıkışının verdiği heyecandan büsbütün farklı üzüntülü bir durum içinde bulunmasından başka bu yüksek bölgenin iklimi Riesen-burg dolaylarından daha sert olarak kendini belli ediyordu. İçini saran bir ürperme hissetti ve yürüyüşle

geçen bir günün sonunda başlangıcı pek de hoş olmıyan, dinlenmeden yoksun gecelere dayanamayacağını görerek korktu. Şato hayatının zevkleri içinde *prenses* olmadığı için boşuna kendini kınamsadı. Şu anda bir saatlik tatlı bir uyku için hayatının geri kalan kısmını verebilirdi.

Bununla beraber ev sahiplerini uyandırmak ve rahatsız etmek korkusu ile eve tekrar girmeye cesaret edemiyerek anbarların kapısını yokladı. Sığır ahırının kapısını yarı açık bulunca el yordamı ile içeri girdi. Orada derin bir sessizlik vardı. Bu yerin boş olduğuna karar vererek, sıcaklığı ve temiz kokusu kendisine pek hoş gelen saman dolu bir yemliğe uzandı.

Tam uyuyacağı sırada alının üstünde şiddetli bir üfleme ve bir çeşit boğuk nefesle geri çekilen sıcak ve ıslak bir soluk hissetti. İlk korku geçince ağarmaya başlayan günün o alaca karanlığı içinde başının üstünde uzun bir yüzü, koskocaman iki boynuzu farketti. Bu, yemliği boynuna geçirilen ve şaşkın şaşkın kokladıktan sonra ürkererek geri çekilen güzel bir inekti. Consuelo onu rahatsız etmeyecek tarza köşeye büzüldü ve rahat uyudu. Çok geçmeden kulağı ahırların bütün gürültülerine, halkalarının içindeki zincirlerin sesine, buzağuların böğürmesine, boynuzların yemliğin demir çubukları üstünde sürtünmesine alıştı.¹ Sağmalların hayvanlarını dışarı çıkarıp açık havada süt sağmaları için ahıra girdikleri zaman bile uyanmadı. Ahır boş görünüyordu. Consuelo'nun büzüldüğü köşe onu orada görmelerine engel olmuştu. Yeniden gözlerini açtığı zaman güneş

yükselmişti. Samanın içine gömülerek ruhundaki rahatlığın birkaç dakika tadını çıkardı. Kendisini güçlük çekmeden, endişe duymadan tekrar yürüyüşe geçmeye hazır, dinlenmiş, dipdiri hissedince sevindi. Joseph'i bulmak için yemlikten aşağı atladığı zaman, genç adamın karşıdaki yemliğin üstünde oturduğunu, hemen gördü.

Haydn genç kıza:

— Sevgili bay Bertoni, büyük bir endişe uyandırdınız bende. Genç kızlar bana evde olmadığınızı, nerede olduğunuzu bilmediklerini söyleyince her yerde sizi aradım durdum. Geceyi geçirdiğim şu ahıra ümitsizce döndüğüm sırada büyük bir hayretle sizi burada gördüm. Sabahın alaca karanlığında ahırdan dışarı çıkmıştım. Sizi yaralayabilecek şu hayvanların burnu dibinde samanlar içine gömülü olarak karşımda yattığınızı farketmemiştim. Sayın bayan, gerçekten pervasızsınız. Karşılaştığınız hiçbir tehlikeyi umursamıyorsunuz.

Consuelo ona gülümsiyerek elini uzattı.:

— Hangi tehlikelermiş bunlar, sevgili Beppo'cum. Uysal inekler pek de yabani sayılmazlar. Onların bana yapacakları kötülükten çok ben onları korkuttum.

Joseph, sesini alçaltarak cevap verdi:

— Ama, bayancığım, gecenin ortasında önünüze gelen bir yere nasıl sığınabiliyorsunuz. Benden başka bir erkek, fedakâr ve sadık Beppo'nuzdan daha az saygılı bir serseri, kaba bir ayyaş bu ahırlarda bulunabilirdi. Ya uyuduğunuz yemlik yerine bir baş-

ka yemliği seçseydiniz. Benim yerime bir haydudu bir askeri uykusundan sıçratarak uyandırsaydınız!

Consuelo karanlıkta Joseph'e pek yakın ve onunla tek başına uyuduğunu düşününce yüzü kızardı. Ama bu utanma, temiz kalbli genç adamda sadece bir güven ve bir dostluk uyandırdı.

Genç kız Haydn'a:

— Mademki Tanrı beni sizin yanınıza getirdi, öyleyse ölçüsüz hareketlerim içinde beni yalnız bırakmıyor, bunu görüyorsunuz. Dün sabah, ekmeğinizi, güveninizi, dostluğunuzu bana uzattığınız pınarın kenarında sizi karşıma çıkaran odur. Bu gece rahatça uyuduğum sırada beni kardeşçe bekçiliğiniz altına sokan da odur.

Ortak odada çiftliğin gürültücü ailesiyle nasıl kötü bir gece geçirdiğini, ineklerin ortasında kendini ne kadar rahat ve mutlu hissettiğini gülerek anlattı.

Joseph:

— Hayvan ahırlarının, dedi, daha rahat olduğu, bu hayvanların kendilerine bakan insanlardan çok daha nazik alışkanlıkları bulunduğu çok doğru.

— Ben de şu yemliğin üzerinde uyurken bunu düşündüm. Bu hayvanlar içimde ne korku uyandırdı, ne de iğrenme duygusu. Buna karşılık bana benziyen insan topluluğu, onların yoksullukları ile temas bende katlanılmaz bir durum yaratmasının fazla kibar sınıfı alışkanlıklarını edinmiş olmaktan ileri geldiğini düşünerek kendimi kınamsıyordum. Joseph bu hal nereden geliyor? Sefalet içinde doğan bir insan, tekrar o sefalete girdiği zaman benim boyun eğdimim şu küçümser tiksınmeyi duymaması gerekirdi.

Hattâ gönül zenginliğinin havası içinde bozulmadığı zaman bunaltı veren sıcaktan ve zavallı ev halkının o gürültücü kargaşalığından kaçarken benim bu akşam yaptığım gibi neden insanda bu nazlı alışkanlıklar devam etsin?

Josep cevap verdi:

— Çünkü, temizlik, sâf hava ve evin içindeki kusursuz düzen şüphesiz her seçkin yaratık için haklı ve vazgeçilmez ihtiyaçlardır. Sanatçı olarak doğan bir kimsenin güzelliğe ve iyiliğe karşı yakınlık duygusu bulunacağı gibi, kaba ve çirkin şeylere karşı bir nefret duygusu taşıyabilir. Üstelik sefalet ne kadar da çirkin yüzlüdür! Ben de köylüyüm, annem beni bir kulübede doğurmuş. Ama onlar sanatçıydılar. Evimiz küçük ve fakir olmasına rağmen temizdi, derli topluydu. Gerçek şu ki bir yandan fakirliğimiz refah ile komşudur, öte yandan aşırı yoksunluk belki en güzel duygulara varıncaya kadar her şeyi yok etmektedir.

Consuelo:

— Zavallı insanlar! dedi. Eğer zengin olsaydım onlara hemen bir ev yaptırırdım. Üstelik bir kiralıçe olsaydım, onları yiyip yutan şu vergileri, şu papazları, şu yahudileri ortadan kaldırırdım.

—Eğer zengin olsaydınız bunları düşünmezsiniz. Eğer kiralıçe olarak doğmuş olsaydınız böyle bir şey istemezsiniz. Dünya böyle kurulmuş!

— Öyleyse dünya kötü kurulmuş demektir!

— Ne yazık ki öyle! Eğer ruhu ideal bir dünya içine aktaran müzik olmasaydı, insanın içinden geçen

şeylerin duygusuna sahip olunca kendini öldürmesi gerekirdi.

— İnsanın kendisini öldürmekten daha kolay bir şey yok. Ama bu hareketle ancak kendine iyilik etmiş olur. Joseph, insan zengin olmalı, ama aynı zamanda insansever kalmalı.

— Bu fikir aşağı yukarı mümkün olmadığına göre hiç olmazsa bütün fakirler sanatçı olmalıdır.

— Bu konudaki fikriniz hiç de yabana atılır bir fikir değil; Joseph, ıstırapı şiirleştirmek, sefaleti güzelleştirmek için eğer zavallı insanlar hep birden sanat duygusuna ve sevgisine sahip olsalardı, o zaman ortada ne pislik, ne cesaretsizlik, ne de kendini unutmak kalırdı. İşte o zaman zenginler, çaresiz kalmış insanları böyle hor görmek ve onlardan çekinmek imkânını bulamazlardı. İnsan sanatçılara her zaman bir saygı duymuştur.

Haydn:

— Ah! dedi, bana bunu ilk defa düşündürüyorsunuz. O halde sanatın bir gün insanlar için pek ciddi, pek yararlı bir amaç olması mümkündür.

— Şimdiye kadar onun bir eğlence konusu mu olduğunu düşünüyordunuz?

— Hayır, ama ben onun bir hastalık, bir tutku, gönlümüzde uğuldıyan bir fırtına, içimizde tutuşan ve başkalarına sıçıyan bir humma olduğunu düşünüyorum. Eğer onun ne olduğunu biliyorsanız söyleyiniz bana.

— Onu, kendim iyice anladığım zaman size söyleyebilirim. Ama büyük bir şeydir, bunda şüphemiz olmasın Joseph. Haydi artık gidelim, gelecekteki zengin-

liklerin kaynağı, biricik malınız olan kemanı da unut-mıyalım dostum Beppo.

Otların üstünde, romantik bir yerde yemek ye-meyi tasavvur ettikleri öğle yemeği için hafif yiyeceklerini hazırlamaya başladılar. Ama Joseph, para vermek için kesesini çıkardığı zaman çiftcinin karısı gülümsedi ve sertçe olmakla beraber yapmacıksız bir hareketle parayı kabul etmedi. Consuelo her ne kadar direndiyse de hiçbir şey kabul etmek isteme-di. Hattâ çocuklara el altından hediye kabilinden bir-kaç para vermemeleri için genç konukları gözledi.

En sonunda kadın direnen Joseph'e biraz yük-sekten:

— Kocamın doğuştan, soydankişi olduğunu ha-tırlayınız. Şuna inanınız ki felâket, konukseverliğini sattıracak kadar onu kötüleştirmemiştir.

Yola koyulduğu zaman Joseph arkadaşına:

— Şu gururda, sanki incinen bir insanın hali var. Onları canlandıran duyguda, yardımdan daha çok bir gurur bulunduğu görülüyor.

Consuelo:

— Ben bu gururun içinde ancak yardım duygu-sunu görmek isterim. Benim gibi yaşıyan bu insanlar tarafından kirletilmesinden, haddinden fazla dol-durulmasından korkmıyan bu evin rahatsızlığına kat-lanamadığımı düşünürken, kalbim utanç ve pişmanlık duygusuyla kabarıyor. Ah! Şu melen titizlik! Şu dünyanın şımarık çocuklarında görülen o budalaca nazlılık! Sen, kimi insanlara, başkalarının zararına olarak sağlık getirmediğine göre bir hastalıksın!

Joseph dedi ki:

— Şu dünya hâdiseleri karşısında sizin gibi büyük bir sanatçıyı fazla duygulu buluyorum. Bana öyle geliyor ki sanatçıya biraz tasasızlık ve mesleğini ilgilendirmeyen her şeye karşı bir kayıtsızlık gerekir. Sizden ve Devler Şatosunda söz ettiklerini duyduğum Klatau'daki handa, kont Albert de Rudolstadt'ın garipliği içinde büyük bir filozof olduğunu söylüyorlardı. Sayın bayan insanın sanatçı, aynı zamanda filozof olamayacağını hissettiniz. Bu yüzden oradan kaçtınız. İnsanların felâketleriyle artık tasalanmayınız. Dünkü dersimize kaldığınız yerden devam edelim.

— Memnuniyetle kabul ediyorum, Beppo, ama daha önce şunu biliniz ki kont Albert ne kadar filozof olursa olsun bizden daha büyük bir sanatçıdır.

Joseph için çekerek cevap verdi:

—Sahi mi? Öyleyse onun sevilme için hiçbir şeyi eksik değil.

Consuelo cevap verdi:

— Gözümde fakir olmanın da, soydankişi olmanın da hiç önemi yok.

Yavaş yavaş Joseph'in kendisine gösterdiği dikkatin etkisinde kalınca ve genç adamın titriyerek sorduğu başka sorular yüzünden dürtülünce, Joseph'e nişanlısından oldukça uzun bir şekilde söz etmek zevkine kendini kaptırdı. Her cevap, bir açıklamaya yol açıyordu. Ayrıntıdan ayrıntıya atlıyarak nihayet Albert'in, onun üstünde uyandırdığı sevginin özelliklerini inceden inceye anlattı. Daha bir gün önce tanıştığı genç adama gösterilen bu salt güven başka bir durumda belki de sakıncalı olurdu. Gerçek şu ki

bu garip durum, bu güveni doğurmaya elverişliydi. Her ne olursa olsun, Consuelo nişanlısının erdemlerini kendisine hatırlatmak ve dost bir kalbe içini dökmek için o karşı konulmaz ihtiyaca boyun eğdi. Hattâ böyle konuşurken ağır bir hastalıktan sonra güçlerini denediği zaman duyduğu aynı memnunlukla, sadece onu sevmeye çalışacağına söz verirken, hayâl ettiğinden daha çok Albert'i sevdiğini hissetti. Ondan uzaklaştıkça hayâlgücü, endişe duymadan heyecanlanıyordu. Çabucak kesin bir karar verme korkusunu artık içinde duymayınca onun karakterinde güzel, yüce, saygıdeğer ne varsa hepsi de ona daha parlak bir ışık altında göründü. Gururu, artık yükselme hırsını bahane ederek kendini suçlandırabilecekleri fikriyle ıstırap duymuyordu. Çünkü bu birleşme ile ilgili etkiyel üstünlüklerden bir bakıma kaçıyor ve vaz geçiyordu. İşte bu yüzden sıkılmadan ve utanmadan ruhunda üstün gelen sevgiye kendini bırakıyordu. Anzoletto'nun adı bir defa olsun dudaklarına gelmemişti. Bohemya'da geçirdiği günlerin hikâyesinde ondan söz etmeyi bile aklına getirmediyini memnunlukla farkettil.

Bu iç dökmeler ne kadar yersiz ve atakça görülsürse görülsün en iyi sonuçları verdi. Onlar, Joseph'e Consuelo'nun ruhunun ciddi olarak ne kadar dolu olduğunu anlattı. Genç adamın elinde olmadan umduğu belirsiz ümitler, rüya gibi, dağılıp gitti. Hattâ bu ümitleri hâtırısından silmeye kendini zorladı. Bu heyecanlı konuşmanın ardından gelen bir iki saatlik sessizlikten sonra genç kızda artık güzel bir deniz kızı, tehlikeli ve muammalı bir arkadaş yerine dost-

luğu ve öğütleriyle bütün hayatı üstünde hayırlı bir etki yapacak olan asil bir kadını, büyük bir sanatçıyı görmeye kesin olarak karar verdi. Genç kızın güvenine bir karşılık olduğu kadar, arzularının önüne de çift bir engel dikmek için o da içini Consuelo'ya açtı. Onun gibi kendisinin de sözlü olduğunu, hemen hemen nişanlı bulunduğunu, söyledi. Genç adamın gönül romanı Consuelo'nun ki kadar şairâne değildi. Ama Haydn'ın hayat hikâyesi içinde bu romanın aslını bilen için bu hikâye pek de öyle kirli ve asâletten yoksun değildi. Gönlü yüce ev sahibi berber Keller'in kızına karşı dostluk göstermişti. Keller de bu masum ilgiyi görerek ona:

— Joseph, sana güveniyorum, kızımı sever görünüyorsun. Hattâ ona kayıtsız olmadığını görüyorum. Eğer çalışkan ve minnettâr olduğun kadar, mert bir insansan, hayatını kazandığın zaman damadım olursun, demişti.

Joseph, coşkun bir vefâkarlık hareketiyle söz vermiş ve yemin etmişti!... Hattâ nişanlısı kendisinde ufak bir tutku uyandırmamakla beraber, bundan sonra kendini bağlanmış görüyordu.¹

Gerçek durumu ile vaz geçmek zorunda kaldığı o sarhoş edici rüyalar arasındaki farkı düşünerek yenemediği bir hüznle bunları anlattı. Consuelo bu hüznü, Keller'in kızına karşı derin ve yenilmez bir aşkın belirtisi olarak gördü. Genç adam, bu yanlış anlamayı düzeltmeye cesaret edemedi. Üstelik genç kız da Beppo'nun mertliğini ve temizliğini görerek içinde doğan değer ve tam güven daha da arttı.

Sevimli, zeki ve birbirlerine yakınlık duygusuy-
da dolu olan iki gencin suçsuzluğunu koruyabilen bü-
tün koşullar ortasında, yolculukları onbeş gün başbaşa
beraber gezdiklerini gören bir insanın yorabileceği
şu buhranlardan ve taşkınlıklardan hiç birisiyle bo-
zulmadı. Joseph, Keller'in kızını sevmemekle bera-
ber bir gönül sadakatı yerine, bir vicdan sadakatına
boyun eğmek zorunda kalmıştı. İçinde hâlâ fırtına-
nın zaman zaman uğuldadığını hissetmekle beraber
kendisine öyle baskı yaptı ki sadık bir köpek gibi
gözcülüğünü yaparken ormanların içindeki çalılıklar
üstünde uyuyan, bütün insan bakışlarından uzak,
yanyana pek ıssız yerlerden geçen, bir çok geceleri
aynı anbarda geçiren sâf kalbli arkadaşı, kendi gön-
lü ile yaptığı çatışmalardan kazandığı zaferin değer-
lerinden bir defacık olsun şüphelenmedi. Haydn, ihti-
yarlığında Jean-Jacques Rousseau'nun *İtiraf*lar'ın-
daki ilk bölümleri okuduğu zaman¹ Consuelo ile bera-
ber Boehmer-Wald'den geçerken yolculuk arkada-
şına karşı duyduğu o ürkek sevgiyi, o masumca say-
gıyı hatırlıyarak gözleri yaşlarla dolu dolu, gülüm-
semiştir.

Bununla beraber genç müzikçinin erdemi bir de-
fasında çetin bir imtihan geçirdi. Hava güzel, yol
yürünmesi kolay, ay parlak olduğu zaman kötü ev-
lerde tehlikelerle karşı karşıya kalmamak için yaya
yolculuğunun gerçek ve güzel tarafını kabul ediyor-
lardı. Gündüzleri yemek yemek, müzik yapmak ve
uyumak için sessiz, emin bir yere yerleşiyorlardı. Ak-
şam üstü hava soğumaya başlar başlamaz yemekle-
rini yiyorlar, eşyalarını katlıyorlar, gün ağarınca

kadar yollarına yeniden devam ediyorlardı. Böylece güneş altında yorucu yürüyüşten, merakla incelenmek tehlikesinden, pislikten ve han masraflarından kurtuluyorlardı. Ama Moldawa kaynağının doğduğu Boehmer - Wald'in yüksek tepelerinde çokluk görülen yağmur onları bir sığınak aramaya zorladığı zaman ya bir kölenin evinde, ya da bir derebeyi şatosunun anbarında yer bulup sığınıyorlardı. Özellikle kötü karşılamalardan, kaba sözlerden, gürültülü sahnelerden korkarak kolayca yatacak yer bulacakları meyhanelerden kaçıyorlardı.

Bir akşam fırtına bastırınca bir keçi çobanının kulübesine sığındılar. Bu adam konukseverliğini göstermek için esneyip ağılın bulunduğu tarafa doğru kollarını uzatarak:

— Samanlığa gidiniz, dedi.

Consuelo, her zaman yaptığı gibi pek karanlık bir köşeye sokuldu. Joseph de daha uzak başka bir köşeye yerleşmeye gidiyordu. Bu sırada uyuyan bir adamın ayağına çarptı. Adam ona sert sert çıkıştı. Başka küfürler, uyuyan adamın lânetlerine cevap verdi. Bu arkadaşlıktan korkmuş olan Joseph, Consuelo'ya yaklaştı. Aralarında başka bir kimsenin bulunmadığına emin olmak için genç kızın kolunu yakaladı. Düşünceleri ilkin, dışarı çıkmaktı. Ama yağmur, kulübenin tahtadan damı üstünde büyük bir gürültü çıkararak şakır şakır yağıyordu. Üstelik herkes uyumuştü.

Joseph yavaş bir sesle:

— Yağmur kesilinceye kadar burada kalalım. Korkmadan uyuyabilirsiniz. Gözlerimi kapamam, ya-

nınızda kalırım. Hiç kimse burada bir kadının bulunduğundan şüphelenmez. Hava tekrar yürünebilecek hale gelince sizi uyandırırım. Usulca dışarıya çıkarız.

Consuelo kendini pek emniyette hissetmiyordu. Ama birdenbire dışarıya çıkmak, ağılın içinde kalmaktan çok daha tehlikeliydi. Keçi çobanı ile misafirleri kendileriyle bir arada kalına korkusunu sezecekler, ya kadınlığından, ya da üstlerinde bulunduğunu hayâl ettikleri paradan şüpheleneceklerdi. Üstelik bu adamlar kötü niyetlere elverişli iseler üstlerine saldırmak için kırlarda da peşlerine takılacaklardı. Consuelo bütün bunları düşündükten sonra sesini çıkarmadı. Ama pek tabii bir korku ve kaygı içinde kalbine iyice yerleşen bir güven duygusu ile kolunu Joseph'in koluna geçirdi.

Her ikisi de uyumadıkları için, yağmur kesilir kesilmez gitmeye hazırlanıyorlardı. Bu sırada tanımadıkları arkadaşlarının kımıldadıklarını, kalktıklarını, anlaşılmasa da bir arzu ile fıs fıs konuştuklarını işittiler. Sırtlarına yükledikleri ağır balyaları kaldırdıktan sonra keçi çobanına, Joseph'de bu adamların kaçakçı, ev sahiplerinin de bunların sırdaşı olduğu yargısını uyandıran birkaç kelime Almanca söyleyerek çekilip gittiler. Aşağı yukarı gece yarısı idi. Ay doğuyordu.

Consuelo, yarı aralık kapıya iğri olarak düşen ay ışığının aydınlığında mantolarının altına saklamaya uğraştıkları silâhların parıldadığını gördü. Aynı zamanda kulübede artık kimsenin bulunmadığına emin oldu. Keçi çobanı, Haydn ile Consuelo'yu kulübede yalnız başlarına bıraktı; çünkü dağlardaki patikalar-

da onlara kılavuzluk etmek ve dediğine göre, yalnız kendisinin bildiği sınır geçidini onlara göstermek için kaçakçıların peşinden gitti.

Bu adamlardan kendine güvenen ciddi yüzlü biri, keçi çobanına:

— Eğer bizi aldatıyorsan beynini parçalarım, dedi.

Consuelo'nun işittiği son söz bu oldu. Onların ölçülü adımları birkaç dakika kumlu toprağı çıkırdı. Yağmurla kabaaran civardaki derenin gürültüsü, uzaklaştıkça kaybolan adımlarının sesini örttü.

Bu sırada Joseph, göğsünün üstünde durmadan sıkıdığı Consuelo'nun kolunu bırakmadan:

— Onlardan korktuğumuza haksızlık etmişiz. Bunlar bizden daha çok, bakışlardan sakınan insanlar.

Consuelo cevap verdi:

— İşte bu yüzden bir tehlike ile karşılaştığımızı sanıyorum. Karanlıkta onlara çarptığınız zaman küfürlerine cevap vermemekle çok iyi ettiniz. Sizi kendilerinden biri sandılar. Yoksa bizden casus gibi, korkaklardı ve başımız belâya girecekti. Tanrıya şükürler olsun, artık korkulacak bir şey kalmadı. İşte yalnız kaldık.

Consuelo'nun kolu, kendi kolundan ayrılınca üzüntü duyan Joseph dedi ki:

— Öyleyse uyuyunuz, ben yine bekçilik ederim. Gün doğunca yola çıkarız.

Consuelo, yürümekten daha çok korkudan yorulmuştu; arkadaşının gözcülüğü altında uyumaya öyle alışınıştı ki hemen uykuya daldı. Bir çok heyecan-

lardan sonra genç kızın yanında uyumaya kendini alıştırmış olan Joseph bu defa dinlenmek zevkini hiç de çıkaramadı. İki saattenberi titriyerek kendi eli içinde tuttuğu Consuelo'nun eli, sevgisini bütün şiddetiyle uyandıran şu kıskançlık ve korku heyecanları, nihayet Consuelo'nun uyurken ona: "İşte bak, yalnız kaldık," demesi onun içinde yakıcı bir hummayı tutuşturuyordu.¹ Her zamanki gibi ona saygısını göstermek için kulübenin bir köşesine çekileceği yerde, genç kızın kendisinden uzaklaşmayı düşünmediğini görerek, onun yanında kaldı. Kalbi öyle çarpıyordu ki, Consuelo uyumamış olsaydı, bu çarpmayı duyabilirdi. Her şey onu heyecanlandırıyordu. Derenin iç karartıcı gürültüsü, çamların arasında rüzgârın iniltisi, damın bir yarığından içeriye süzülen ve kara saçlarının çerçevelediği Consuelo'nun o solgun yüzünü belli belirsiz aydınlatan ayın ışınları, nihayet hayat, kendi etrafında vahşileşince, dıştaki tabiatın insanın içine geçen o anlaşılmaz dehşet ve ürkeklik. Genç adam, elleri göğsünün üstünde hissediyormuş sanınca sâkinleşmeye ve uyuklamaya başlıyordu. Birdenbire eğretili otlarının üstüne sıçradı. Göğsünün üstüne diz çöken ve ısınmaya gelen bir keçi yavrusunu kolları arasına aldı. Onu göz yaşları ile ve öpüşlerle örttü. Nihayet gün ağardı. Consuelo'nun asil alnını, temiz ve ciddi yüz çizgilerini daha iyi görünce buhranlarından utandı. Sonra sağnak halinde yağmış olan yağmurun buz gibi suyu ile yüzünü ve saçlarını yıkamaya gitmek üzere dışarı çıktı. Sanki dımağını tutuşturmuş olan suçlu düşüncelerinden temizlenmesini istiyormuş gibi idi.

Consuelo, çok geçmeden onun yanına geldi. Uyku mahmurluğunu dağıtmak, her gün neşe ile yaptığı gibi sabah havasına cesaretle alışmak için aynı şekilde yıkandı. Haydn'ı pek kederli, pek solgun görünce şaşırdı. Genç kız Joseph'e:

— Ah! Kardeşim Beppo, dedi, bu defa yorgunluklara ve heyecanlara benim kadar dayanamıyorsunuz. İşte suyun üstünde ağlar gibi bir hali bulunan şu çiçekler kadar solgunsunuz.

Joseph:

— Ya siz, dedi, siz de derenin kenarındaki güller gibi bir hali olan şu güzel yaban gülleri kadar tazesiniz. Soluk yüzüme rağmen yorgunluğa meydan okuyabildiğime iyice inanıyorum. Ama gerçek şu ki heyecana katlanıp katlanamayacağımı bilemiyorum.

Bütün sabah neşesiz geçti. Dik bir yamacın üstündeki güzel bir çayırda yaban asmalarının meydana getirdiği bir çardağın altında ekmeklerini ve fındıklarını yemek için durdukları zaman genç kız Haydn'a keyfinin kaçmasının sebebini söyletmek için öyle safça sorularla onu üzdü ki, genç adam içinde kendine ve kendi talihine karşı öfke bulunan bir cevap vermekten kendini alamadı.

— Pek iyi, dedi, mademki öğrenmek isteyorsunuz, söyleyeyim. Pek mutsuz olduğumu düşünüyorum; çünkü kaderimin bağlandığı, ama gönlümün hiç bağlanamadığı Viyana'ya her gün biraz daha yaklaşıyorum. Nişanlımı sevmiyorum, hissediyorum ki, onu hiçbir zaman sevmeyeceğim. Bununla beraber söz verdim, sözümü tutacağım.

Consuelo ummadığı bu sözlerden şaşırarak:

— Aman, nasıl olur, bu durumda zavallı Beppo'-cuğum, birçok noktalarda birbirine uyduğunu sandığımı talihlerimiz büsbütün karşıt; siz sevmediğiniz bir nişanlıya doğru koşuyorsunuz, ben se sevdiğim bir nişanlıdan kaçıyorum. Şu garip talihe bakın ki kimi insanlara korktuğu şeyleri verirken, kimi insanlardan da sevdiklerini ellerinden alıyor.

Consuelo böyle konuşurken genç adamın elini sevgi ile sıktı. Joseph bu cevabın, pervasızlığın uyardığı bir şüphe değil, kendisine bir ders verme isteğiyle söylendiğini iyice gördü. Ama ders bu yüzden daha da etkili oldu. Genç kız onun mutsuzluğuna acıyordu. Avunmadan ve şiddetini kaybetmeden bir başkasını sevdiğini derin ve samimi bir gönül haykırışı ile, genç adama gösterirken onunla beraber üzüntü duyuyordu.

Joseph'in Consuelo'ya karşı bu son çılgınlığı oldu. Kemanını aldı, yayını kuvvetle çekerek bu fırtınalı geceyi unuttu. Yola koyuldukları zaman fedâkarlık ve dostluk onlarda bir güç yarattı. Consuelo genç adamın alnından bir bulut geçtiğini görüp tatlı sözlerle bu bulutu dağıtmaya çalışınca:

— Benim için üzülmeyiniz, dedi, karıma karşı aşk duymamaya mahkûm edilmişsem de, hiç değil de ona karşı dostluk duyacağım. Hattâ dostluk aşkı teselli edebilir. Bunu sandığınızdan çok daha iyi hissediyorum.

LXIX

Haydn'ın bu yolculukla beraber boğuştuğu ıstıraplar için hayıflanmasına hiçbir sebep yoktu; çünkü

bu yolculuk sırasında en güzel İtalyanca derslerini, hattâ hayatında henüz almadığı en güzel müzik derslerini aldı. Boehemer - Wald'in ıssız gölgelikleri altında uzun duraklamaları arasında genç sanatçılar zekâları ve dehaları bakımından sahip oldukları her şeyi ortaya döktüler. Joseph Haydn güzel bir sesi olmasına,¹ bir koro üyesi olarak bu sestten yararlanmasını bilmesine ve kemanını daha birçok sazları çok iyi çalmasına rağmen Consuelo'yu dinlerken onun bir virtüöz, pek üstün bir sanatçı olduğunu, Porpora'nın yardımını olmadan kendisini bir şarkıcı yapabileceğini hemen anladı. Haydn'in emeli ve yetileri, kendini sanatın bu dalı ile sınırlamıyordu. Hattâ Consuelo, onun teoride yüksek ve sağlam fikirleri ifade etmesine karşılık, pratikte pek az ilerlediğini görünce bir gün gülümsüyerek ona:

— Sizi yeniden ses sanatı mesleğine bağlamakla iyi mi ettim, kötü mü ettim, bilmiyorum; eğer ses sanatı mesleğine karşı bir tutkunuz varsa, sizde bulunan öteki yüksek yetileri feda etmek zorundasınız. Porpora gibi büyük bir ustadan uzun ve ciddi kontrpuan dersleri alınama rağmen dâhilerin yarattıklarını iyice anlamak için ancak bana gerekli olanı öğrenmiş bulunuyorum. Oturup uzun boylu eserler yaratmak için ne zamanım var, ne de böyle bir şeyecüret edecek halim. Eğer sizin bir yaratıcı dehanız varsa bu yolu izlemelisiniz. Şarkıyı, sazlar üstündeki çalışmalarınızı ancak malzemeleriniz olarak ele almalısınız.

Doğrusu Haydn, Consuelo'ya rastladığındanberi yalnız şarkıcı olmayı düşünüyordu. Onun peşinden

gitmek, ya da yanında yaşamak, göçebe hayatının içinde onu her yerde tekrar bulmak, işte birkaç gündenberi Haydn'ın ateşli hulyası buydu. Yanında taşıdığı ve Pilsen'e giderken yazısını tamamladığı son bestesini Consuelo'ya göstermek ona güç geldi. Aynı zamanda bu türde genç kıza ortahalli görünmekten ve Consuelo'yu şarkı söylemek arzusuna karşı savaşılmaya sürükliyecek olan bir istidadı da göstermekten korkuyordu. Nihayet yarı istekli, yarı zorakî, içi esrar dolu defterinin elinden alınmasına boyun eğdi. Bu, özellikle genç öğrenciler için yazılmış küçük bir piyano sonatı idi.¹ Consuelo sonatı içinden okumaya başladı, hattâ Joseph genç kızın böyle basit bir okuma ile, icrasını işitmiş kadar eseri tam olarak kavradığını görünce heyecanlandı. Sonra Consuelo ona kemanda çeşitli yerlerini denetti. Kendisi de, sesle söylenmesi mümkün olan yerleri okudu. Consuelo'nun bu küçük esere bakarak, ilerde *Dünyanın Yaradılışı*² eseri ile daha birçok yüce eserlerin yazarını sezip sezmediğini bilemem; ama şurası belli ki genç kız hünerli bir ustayı sezmişti, hattâ genç adama el yazmasını verirken:

— Cesaret, Beppo, sen üstün bir sanatçısın. Eğer çalışırsan büyük bir besteci olabilirsin. Kendine göre bir takım fikirlerin olduğu besbelli. İnsanın bilgi ile, fikirlerle birçok şey yapması mümkündür. O halde ilkin bilgiyi kazan, sonra Porpora'nın aksiliğini yeneriz. O, sana gerekli olan bir öğretmendir. Ama artık kulisleri düşünme. Senin yerin başka. Sana kumanda edecek değnek, kalemindir. Yalnız ona boyun eğeceksin, daha ileri gidip onu zorhyacaksın. İnsan

benliğinde eserin ruhu olabilme gücünü gösterince nasıl olur da kendini makineler arasında yer almış görebilir. Haydi bakalım, henüz tanınmamış ünlü besteci! Artık gırtlığınızla trilleri¹ ve kadansları yapmaya çabalamayınız. Onların nasıl yapılacağını değil de, nerelerde kullanılması gerektiğini öğreniniz. Meczo - soprano² için yazmak istediğiniz bir eserde baş kadın rolünü size oynıyacak olan, bağlı pek alçak gönüllü hizmetkârınız, işte işi bu açıdan görmektedir.

Joseph ümittten ve sevinçten coşarak dedi ki:

— Ey benim ruhumun tesellisi! Sizin için yazmak ve sizin tarafınızdan anlaşılmak ve ifade edilmek! Bana telkin ettiğiniz bu ne büyük zafer, bu ne büyük emel! Hayır, hayır. Bu bir rüyadır, bir deliliktir. Siz bana şarkı söylemesini öğretiniz. Tanrısal dudaklarınızda size değer olmıyan ifadeleri vermek-tense, kalbinize ve zekâmza uyararak başkasının fikirlerini anlatmaya çalışmayı daha uygun bulurum.

Consuelo:

— Haydi, haydi, dedi. Şatafatlı sözleri bir tarafa bırakalım, kimi zaman sesinizle, kimi zaman kemamanızla doğaçtan gelen eserleri deneyiniz. Böylece ruh dudaklara ve parmakların ucuna gelir. O zaman tanrısal soluğunuz var mı, yok mu, yoksa becerikli ve bilinç dışı hâtıralarla şişirilmiş biri misiniz, değil misiniz, öğreneceğim.

Haydn genç kıza boyun eğdi. Consuelo onun çok şey bilmediğini, ilk fikirlerinde ancak tazeliğin, sadeliğin bulunduğunu zevkle izledi. Onun gittikçe ce-

saretini artırdı. Bundan böyle söylediği şarkıların yazılış tarzını ona göstermek istedi.

Sonra genç kızın Haydn'a öğrettiği ve onunda ezberlediği çift sesli küçük İtalyan şarkılarını söyleyerek eğlendiler.

Consuelo, Haydn'a:

— Eğer, dedi, yolculuğumuz daha sona ermeden parasız kalıverirsek sokaklarda şarkı söylememiz gerekecek. Zaten polisin istidadımızı imtihana çekmesi mümkündür. Mesleğin şerefini düşüren öyle zavallılar vardır ki! Öyleyse, bütün olaylara hazırlıklı olalım. Gırtlığım tamamiyle alto seslerini çıkarınca sesim, ses değişmeden önceki bir oğlanın sesine benziyebilir. Bana eşlik edeceksiniz. O halde birkaç küçük şarkıyı kemanda öğrenmelisiniz. Bunun tatsız bir çalışma olmadığını göreceksiniz. Bu halk şarkıları canlıdır ve orijinal duygularla dopdoludur. Benim eski İspanyol şarkılarıma gelince onların da, tertemiz kişisel bir özellikleri vardır. Bunlar birer ham elmadır. Ünlü besteci, onlardan yararlanmaya bakın: fikirler fikirleri doğurur.

Bu çalışmalar Haydn'a pek tatlı geldi. Daha sonraları küçük Prenses Esterhazy'lerin kuklaları için yazdığı şu çocuklara özel, cici bici bestelerin kişisel özelliğini belki de buradan almıştır.¹ Bu derslere Consuelo öyle bir neşe, öyle bir zarıflık, canlılık ve ruh katıyordu ki çocukluğun o tasasız taşkınlığına ve mutluluğuna sürüklenen iyi kalbli genç adam sevgiden doğan düşüncelerini, yoksulluklarını, endişelerini unutuyor, bu gezginci eğitimin hiçbir zaman sona ermemesine dua ediyordu.

Consuelo ile Haydn'nın yolculuk kitabını yazmak iddiasında değiliz. Bize aktarılan hâtıralar içinde yolumuzu izleseydik Boehmer - Wald'in patikaları ile daha az ilgilenersek belki de doğru olmıyan bir takım bilgiler verirdik. Sözün kısası bu yolculuğun ilk yarısının anlatmaktan kendimizi alamıyacağımız bir maceranın başlangıcına kadar zahmetli olmaktan ziyade hoş geçtiğini söylemek bize yeter.

Yolcularımıza, gelen geçeni çok az, görünümü çok hoş görüldüğü için Moldawa nehrinin, kaynağından başlayarak güney kıyısını izlemişlerdi. Bütün bir gün boyunca yürüyerek Tuna nehri ile aynı yönde alçalarak uzanan dar bir boğaza vardılar; ama Schenau tepesine ulaşıp da dağların ovaya doğru alçaldığını gördükleri zaman nehrin öte yakasını, yani Bavyera bölgesine yükselerek uzaklaşan dağın öteki yakasını izlemediklerini farkettiler. Ormanlarla kaplı bu dağlar, onların gözleri önüne Bohemya vadilerinden çok daha tabii sığınaklar ve şairâne hoş manzaralar seriyorlardı. Ormanda gündüzleri yaptıkları duraklamalarda ökse ve tuzakla küçük kuşları avlıyarak vakit geçiriyorlardı. Öğle uykusundan sonra tuzaklarındaki av hayvanları ile azıklarını sağladıklarını görünce rüzgârın ortasında kurumuş dallardan meydana getirdikleri ve kendilerine pek muhteşem görünen bir mutfak kuruyorlardı. Yalnız bülbüllere hayatlarını bağışlıyorlardı. Çünkü bu müzikçi kuşlar meslek arkadaşlarıydı.

Zavallı çocuklarımız bir geçit aramaya çabılıyorlar ama, bulamıyorlardı. Nehir, hızlı akıyor, dar bir boğazı kemiriyor, derinleşiyordu. Bir gün önce

yağan yağmurla kabarmıştı. Nihayet bir çocuğun bekçilik ettiği bir kayığın iskeleye bağlı olduğunu gördüler. Birtakım insanların kendilerinden önce kayığa yanaşıp karşı kıyıya geçmek için pazarlık ettiklerini görünce oraya yaklaşmakta biraz tereddüd ettiler. Bu adamlar birbirlerine Allah ısmarladık dedikten sonra ikiye ayrıldılar. İkisi kayığa girerken, diğer üçü Moldawa nehrinin güney kıyısında yürümeye başladılar. Bu durum Consuelo'ya kararını verdirdi:

Genç kız Joseph'e:

— Mademki niyetimiz bu, ha sağda olmuş, ha solda olmuş, nehri geçmek gerek.

Haydn hâlâ duraklıyor ve bu adamların, yüzlerinin ve hareketlerinin kaba olduğunu, kendisiyle de bağıra bağıra konuştuklarını iddia ediyordu. Bu sırada içlerinden, bu yersiz düşüncüyü yalanlamak ister gibi görünen birisi kayıkcıyı durdurdu. Consuelo'ya seslenerek ve neşeli bir iyilikseverlikle işaret etti ve Almanca olarak:

— Bana bakın çocuğum! Yaklaşın, kayık pek dolu değil. Eğer isterseniz bizimle beraber nehri geçebilirsiniz.

Haydn cevap verdi:

— Çok minnettar oluruz. Müsaadenizden yararlanmak isteriz.

İlk defa seslenen ve yanındaki arkadaşının adı Mayer olanı cevap verdi:

— Haydi, çocuklar, haydi atlayın.

Joseph kayığın içine oturur oturmaz tanımadığı bu iki adamın, büyük bir dikkat ve merakla bir ken-

disine, bir Consuelo'ya baktığını farkettti. Bununla beraber Mayer'in yüzü neşe ve yumuşaklıktan başka bir şey ifade etmiyordu. Sesi hoş, davranışları terbiyeli idi. Hattâ Consuelo bu adamın kır saçlarında ve babacan halinde bir emniyet buluyordu. Mayer, çok geçmeden sordu:

— Müzikçi misiniz, oğlum.

Joseph cevap verdi:

— Size hizmet edecek kadar, sayın efendim.

M. Mayer, Joseph'e:

— Siz de mi müzikçisiniz? dedi.

Sonra Consuelo'yu göstererek:

— Şüphesiz erkek kardeşiniz, diye ilâve etti.

Joseph:

— Hayır, efendim, dedi, arkadaşımdır. Aynı milletten değiliz. Almancayı pek az anlıyor.

M. Mayer durmadan Consuelo'ya bakarak:

— Öyleyse hangi milletten?

Yine Haydn cevap verdi:

— İtalyan.

M. Mayer söylediği şehirlerin şivelerini kullanarak büyük bir kolaylıkla şu adları sıraladı:

— Venedikli mi? Cenevola mı? Romalı mı? Napolili mi? Kalabriyalı mı?

Bu defa, daha çok uzayan sessizliği ile dikkati üstüne çekmekten korkan Consuelo cevap verdi:

— İyice görüyorum ki mösyö İtalyancanın her türlü şivesiyle konuşabiliyorsunuz... Ben Venedik'liyim.

M. Mayer derhal Consuelo'nun alışık olduğu bir şive ile:

— Ah! Ne güzel bir şehirdir orası. Ayrılalı çok oldu mu?

— Ancak altı ay.

— Memleketi, keman çalarak mı dolaşıyorsunuz? Consuelo, Josep'i göstererek:

— Hayır, dedi, o bana eşlik eder, ben şarkı söylerim.

— Peki siz, hiç saz çalmazmısınız? Obua, flüt, fifre,¹ falan.

— Hayır, işime yaramaz.

— Ama canım mademki iyi müzikçisiniz. Bunları da kolayca öğrenebilirdiniz.

— Aa, elbette, eğer işime yarasaydı.

— Peki bundan hiçbir üzüntü duymuyor musunuz?

— Hayır, şarkı söylemesini çok daha seviyorum.

— Hakınız var. Ama bunu da yapmak, ya da belli bir zaman sonra mesleğinizi değiştirmek zorunda kalabilirsiniz.

— Neden böyle bir şey gereksin Mösyö?

— Çünkü sesiniz çok geçmeden değişecek. Gerçi henüz değişmemiş ama. Kaç yaşındasınız? Olsa olsa on dört, bilemediniz onbeş.

— Onun gibi bir şey.

— İşte bir yılı geçmez, bir küçük kurbağa gibi şarkı söylersiniz. Bir bülbül olacağınız pek belli değil. Çocukluktan ilk gençlik çağına geçen bir oğlan çocuk için pek güvenilir bir meslek olamaz bu. İnsanın çoğu zaman sakalı çıkarken, sesi de kaybolur.² Sizin yerinizde olsaydım küçük flüt öğrenirdim. Ha-

yatını kazanmak zorunda olan bir insan bu sazla her zaman iş bulur.

— Böyle bir duruma düşersem ben de yaparım.

M. Mayer Joseph'e Almanca olarak:

— Ya siz yiğitim, yalnız keman mı çalışıyorsunuz?

Joseph babacan Mayer'ın Consuelo'da hiçbir sıkıntı yaratmadığını görünce kendisine güven gele-
rek cevap verdi:

— Affedersiniz, azıcık da olsa bütün sazları ça-
'larım.

— Meselâ hangilerini?

— Piyano, harp, flüt. Öğrenmek fırsatı elime
geçince hemen hemen hepsinden biraz.

— İnsanın böyle bir istidadı olsun da, sonra
sizin yaptığınız gibi yollarda dolaşıp dursun, doğru-
su ya kendinize büyük haksızlık ediyorsunuz. Zor bir
meslektir bu, sizden daha genç, daha narin olan ar-
kadaşınızın bu işi artık kaldıramıyacağını görüyo-
rum. Çünkü topallıyor.

Consuelo, arkadaşına ayaklarının şiştiğini ve acı-
dığını açıkça söylememekle beraber bunu çok iyi
görmüş olan Joseph dedi ki:

—Demek, dikkatinizi çekti öyle mi?

M. Mayer cevap verdi:

— Kayığa kadar güçlkle sürüklendiğini pek iyi
gördüm.

Haydn üzüntüsünü bir filozof kayıtsızlığı altın-
da gizliyerek:

— Ne yaparsınız efendim, insan bütün kolaylık-
larla beraber doğmuyor. Acı çekmemiz gerekiyorsa,
çekeceğiz.

— Ama canım, bir yerde yerleşip daha mutlu, daha doğru dürüst yaşama imkânı varken; bana gö-ründüğünüz gibi, yumuşak başlı, zeki çocukların böy-le başıboş mesleklerle uğraşmasını görmekten hoş-lanmam. Küçük dostlarım, kendisinin de çocukları bulunan ve sizi bir daha hiçbir şekilde görmeyecek olan iyi yürekli bir insana inanınız: insan mecaralar peşinde koşarak ölür, çürüyüp gider. Size şuracıkta söylediklerimi hatırlayınız.

Consuelo, sevgi dolu bir gülümseme ile cevap verdi:

— Güzel öğütlerinize teşekkür, belki de bu öğüt-lerden yararlanırım.

M. Mayer, tam bir Venedik'li ve tam bir halk adamı alışkanlığı ile birdenbire küreğe yapışıp ka-yığı ilerletmeye başlayarak:

— Tanrı sizi işitiyor, dedi.

Kayık akıntının biraz fazla olması yüzünden ya-na yatarak nihayet kıyıya yanaştı. O sırada M. Ma-yer genç sanatçılara iyi yolculuklar dileyerek dostça veda etti.

Konuşmıyan arkadaşı da, iki çocuğun kayıkçıya para vermesine engel oldu. Consuelo ile Joseph dağ-lara doğru uzanan patikayı tuttular, bu sırada iki yabancı adam aynı yönde nehrin alçak kıyısından gidiyorlardı.

Consuelo, tepede Mayer'in gözden kaybolacağı sırada son defa arkasına dönerek dedi ki:

— Bu, M. Mayer, iyi kalpli bir adama benziyor. İyi bir aile babası olduğuna eminim.

Joseph:

— Fazla geveze, dedi, her şeyi öğrenmek isteyen biri. Soruşturmalarından kurtulduğumuzu görür görmez öyle rahatladım ki.

— Çok yolculuk yapan bütün insanlar gibi o da konuşmaktan hoşlanıyor. Birçok dilleri kolayca konuştuğuna bakılırsa gedikli bir gezici. Acaba hangi memleketten olabilir?

— Aşağı Avusturya dilini çok iyi konuşmasına rağmen dili Sakson şivesine çalıyor. Kuzey Almanyalı olduğunu tahmin ederim, belki de Prusya'lıdır.

— Ne yazık, Prusyalıları hiç sevmem. Hele Devler Şatosunda kiral Frédéric'i ve onun milletini dinledikten sonra.

— O halde Viyana'dan hoşlanacaksınız, bu savaşçı ve filozof kiralın sarayda da, şehirde de taraftarları yoktur.

Böyle yârenlik ederek sık ormanlara girdiler. Kimi zaman çamlar altında kaybolan, kimi zaman dik dağların basamak basamak alçak yerlerinden geçen patikadan yürüdüler. Consuelo, bu güney Karpat tepelerini yüce olmaktan daha çok, hoş olduğu için sevmişti. Genç kız, Alp dağlarını birçok defa geçmesine rağmen şimdiye kadar böyle haşmetli tepeler görmemiş olan Joseph gibi, heyecan duymuyordu. Haydn'ın izlenimleri kendisini coşkuya sürüklüyordu. Oysa arkadaşı, kendisinin hayâl kurmaya pek de hazırlıklı olmadığını hissediyordu. O gün Consuelo zaten çok yorulmuştu. İçin için üzülen Joseph'e daha çok azap vermemek için yorgunluğunu saklamakta büyük bir çaba harcıyordu.

Birkaç saat uyudular. Yemek ve müzikten sonra güneş batınca yola koyuldular. Ama çok geçmeden Consuelo sâf aşk kahramanları gibi ayaklarını pınarların o billur sularında uzun uzun yıkamasına rağmen çakıl taşlarının topuklarını parçaladığını hissetti. Gece yürüyüşü yapamıyacağını söylerken çok güçlük çekti; ne yazık ki memleketin bu dolayları büsbütün ıssızdı. Ne bir kulübe vardı, ne bir manastır ne de Moldawa yamaçlarında bir dağ köşkü. Joseph üzüntülü idi. Açık havada yatmak için gece pek soğuktu. Nihayet iki tepenin arasındaki bir geçitten karşı yamacın dibinde bir takım ışıklar gördüler. İçine indikleri bu vadi Bavyera idi. Ama gördükleri şehir, tahminlerinden çok daha uzaktaydı. Zaten üzgün olan Joseph'e sanki bu şehir yürüdükçe geri geri kaçıyor gibi görünüyordu. Üzüntüyü taşımak için havanın her tarafta kapanması yetti. Çok geçmeden ince bir yağmur başladı. Az sonra hava öylesine karardı ki, artık ışıklar görünmez oldu; yolcularımız birçok tehlike ve zorluklardan sonra dağın dibine vardıkları zaman artık ne tarafa yöneceklerini bilemediler. Bununla beraber oldukça düz bir yolda yürüyorlardı. Daima yokuş inerek, adetâ sürüklene sürüklene gidiyorlardı. Bu sırada karşılarına çıkıveren bir arabanın gürültüsünü duydular. Joseph memleket hakkında bilgi almak ve sığınacak bir yer bulma imkânını araştırmak için arabaya yaklaşımakta tereddüd göstermedi.

Kuvvetli bir ses ona cevap verdi:

— Kim o?

Aynı zamanda bir tabancanın tava kapağının çatı diye ses çıkardığını işittiler.

— Uzaklaşın, yoksa kafanızı patlatırım.

Joseph şaşırmadan cevap verdi:

— Hele bir bakın, pek o kadar tehlikeli insanlar değiliz. Sadece bilgi almak istiyoruz.

Başka bir ses bağırdı; Consuelo bu bağırان sesin babacan M. Mayer'in sesi olduğunu hemen tanıdı:

— Dur canım, bunlar bu sabahki küçük çapkınlar. Büyüğünün şivesini tanıyorum.

Sonra Consuelo'ya Venedikçe seslenerek:

— Gondolcu, siz de orada mısınız, diye ilâve etti.

Genç kız aynı dilde cevap verdi:

— Buradayım. İyi kalbli mösyö, yolumuzu şaşırdık. Sizden, dinlenmek üzere nerede bir saray, ya da bir ahır bulabileceğimizi soruyoruz. Eğer biliyorsanız söyleyiniz bize.

M. Mayer, karşılık verdi:

— Zavallı çocuklar, en yakınından bir ev buraya aşağı yukarı iki mildir. Bu dağlarda bir köpek kulübesi bile bulamazsınız. Ama acıyorum, size. Arabama bininiz. Rahatsız olmadan ikinize de yer verebilirim. Haydi bakalım, teklif tekellüf yok. Atlayınız arabaya.

Bu mert adamın konukseverliğinden duygulanan Consuelo:

— Mösyö, siz pek iyi bir insansınız, ama siz kuzeye doğru gidiyorsunuz, biz ise Avusturya'ya doğru.

— Hayır, ben batıya gidiyorum. En geç bir saat sonra sizleri Biberek'de indiririm. Geceyi orada geçirirsiniz, yarın da Avusturya'ya gidebilirsiniz. Hattâ böylece yolunuz da kısalmış olur. Eğer yağmurun al-

tında ıslanmaktan, bizi geç bırakmaktan zevk duymuyorsanız haydi kararınızı verin.

Consuelo yavaş sesle Joseph'e:

— Haydi, haydi, cesaret ve güven gösterelim, dedi. Sonra arabaya bindiler.

Yolcularımız arabada üç kişinin bulunduğunu gördüler. İki önde oturuyor, bunlardan biri arabayı sürüyordu. M. Mayer de arkadaki sırada oturuyordu. Consuelo bir kenara ilişti. Joseph ortaya geçti. Arabada altı kişilik yer vardı, sağlam ve geniştir. Güçlü bir el tarafından kırbaçlanan kocaman ve kuvvetli bir at tekrar tırıs kalktı; başını sabırsızlıkla sallıyarak boynundaki çingirdakları şakırdatıyordu.

LXX

M. Mayer, sözüne, sabahleyin bıraktığı yerden başlayarak bağırır:

— Nasıl, ben size demiyor muydum? Yaptığınız işten daha zor, daha sıkıcı bir meslek var mıymış? Güneş parladığı zaman her şey güzel gibi görünür, ama her zaman güneş parlamaz, alın yazınız da hava kadar kararsız.

Consuelo cevap verdi:

— Peki ama, hangi alın yazısı kararsız ve değişken değildir ki! Gök insafsız davrandığı zaman Ulu Tanrı yolumuzun üstüne yardım seven kalbleri çıkarır. Tam Tanrıya suç yüklemeye kalkıştığımız sırada öyle olmadı mı?

M. Mayer karşılık verdi:

— Çok zekice sözler söylüyorsunuz, küçük dostum. Böyle bir anda da Tanrıyı suçlayacak değiliz her

halde. Herkesin zeki olduğu bir memlekettensiniz. Ama inanın bana, ne zekânız, ne de güzel sesiniz bu pis Avusturya eyâletlerinde açlıktan ölmenize engel olamaz. Sizin yerinizde olsam, uygar ve zengin bir memlekette büyük bir prensesin koruyuculuğu altında aزیđımı arardım.

Consuelo bu sebepsiz telkinden şaşırarak:

— Bu, hangi memleket olabilir? dedi.

— Aa! Vallahi bilmem. Böyle bir çok memleketler var.

Haydn:

— Peki, dedi, Macaristan kraliçesi büyük bir prenses değıl mi? Ona bağılı devletlerde insan tam bir koruma göremez mi?

Mayer cevap verdi:

— Ee, Ee. Şüphesiz, ama Marie-Thérèse hazretlerinin müzikten, hele başıboş dolaşan kimselerden hoşlanmadığını biliyor musunuz? Şimdi yaptığınız gibi elinizde saz, sokaklarda görülürseniz sizi Viyana'dan kovarlar.

Bu sırada Consuelo karanlık arazinin bir çukurunda, yolun altında gördüğü bir takım ışıkları, az uzakta yeniden gördü. Gözlerine takılan ışıkları Joseph'e gösterdi. Joseph, Mayer'e Biberek şehrinden daha yakın bir yer aramak üzere inmek istediklerini söyledi.

M. Mayer cevap verdi:

— Bunlara mı, bunlara mı, ışık diyorsunuz? Gerçekten bunlar birer ışık, ama onlar birçok yolcuların içine düşüp boğıldukları tehlikeli bataklıklar-

dan başka bir yeri aydınlatmazlar. Bataklıklarda yükselen fosforlu ışıkları görmediniz mi hiç?

Consuelo:

— Venedikteki küçük göllerde gördük, dedi. Özellikle Bohemya'nın küçük gölleri üstünde rastlanır onlara.

— İşte çocuklarım, gördüğünüz ışıklar bundan başka bir şey değil.

M. Mayer, genç dostlarımıza bir yerde yerleşmenin zorunluluğundan kendilerine, anlaşma yapabilecekleri bir yer göstermemekle beraber Viyana'da pek öyle kazanç sağlayamayacaklarından uzun uzun söz açtı. İlk Joseph, onun gösterdiği direnmeye şaşırdı. Arkadaşının kadınlığını sezmesinden korktu. Ama Consuelo ile bir erkek çocuk gibi iyi bir niyetle konuşması (hattâ yaşı gelince dağ bayırda sürtmekten se asker olmasının daha iyi bir iş olacağını söyleyecek kadar ileri gitmesi) onu yatıştırdı. Babacan M. Mayer'in, uyandığı zaman akla gelen ilk sözleri bütün gün tekrarlıyarak bir takım sapıntılar içinde bocalıyan akli zayıf, insanlardan biri olduğuna inandı. Öte yandan Consuelo bu adamı ya ilkokul öğretmeni, ya da kafasında yalnız eğitim, güzel ahlâk kuralları bulunan bir protestan rahibi olduğunu sandı.

Bir saat sonra hiç bir şey görünmeyecek kadar karanlık bir gece içinde Biberek'e vardılar. Araba bir hanın avlusunda durdu; M. Mayer'in yanına, hemen kendisiyle gizli bir şeyler konuşmaya başlayan iki adam yanaştı. Bu adamlar, Consuelo ile Joseph'in ateşin kenarında elbiselerini kurutmaya ve vücutlarını ısıtmaya çalıştıkları mutbağa girince Joseph bu adamları ta-

rıldı. Bunlar Moldawa nehrinin kıyısında M. Mayer'den ayrılan aynı insanlardı. M. Mayer onları nehrin sol yakasında bırakarak öteki kıyıya geçmişti. Bunlardan birinin gözü kördü. Ötekinin iki gözü de sağlam olmakla beraber yüzü hoş görünmüyordu. M. Mayer'le beraber nehri geçen ve genç yolcularımızla arabada tekrar karşılaşan adam onların yanına geldi. Dördüncü adam görünmedi. Bir çok dilleri bilen Consuelo'nun bile anlamadığı bir dille, hep beraber konuştular. M. Mayer'in onların üstünde bir çeşit yetki kullanıyormuş, hiç değilse kararlarına etki yapıyormuş gibi bir hali vardı. Çünkü alçak sesle oldukça hararetle bir konuşmadan sonra, onlara söylediği son sözler üzerine hepsi çekilip gitti, yalnız Consuelo'nun *konusmayan adam* diye gösterdiği adam kalmıştı. Bu adam, M. Mayer'in yanından hiç ayrılmıyordu.

Haydn, mutfak masasının üstünde arkadaşı ile kendisinin basit akşam yemeğini açmaya hazırlanıyordu. Tam bu sırada M. Mayer, onların yanına gelip kendi yemeğini paylaşımları için masasına dâvet etti. O kadar sâf sâf direndi ki, genç dostlarımız bu dâveti reddetmeye cesaret edemediler. M. Mayer, onları yemek odasına götürdü. Consuelo ile Joseph gerçekten bir ziyafet sofrası buldular. Bu sofraya beş günlük oldukça zor bir yolculuktan sonra, bu çeşit zevklerden yoksun olan bu zavallı iki çocuğa belki de bir ziyafet sofrası gibi göründü. Bununla beraber Consuelo yemeğe ölçülü bir davranışla katıldı. M. Mayer'in yediği güzel yemekler, hizmetçilerin kendisine sofrayı kurmakta gösterdikleri telâş, konuşmayan arkadaşı gibi onun da fazla şarap içmesi, genç kızı, dâvet sa-

hibi hakkında tasavvur ettiği papazlık erdemlerinde bir takım indirmeler yapmaya zorluyordu. Hele Mayer'in kendisine ve Joseph'e susuzluklarından daha çok şarap içirtmekte gösterdiği istek, bayağıca o neşe, bu neşeyle beraber şaraplarının içine su katmalarına engel olması, genç kızı büsbütün sarsmıştı. Consuelo, ister eğlenmek için olsun, ister kuvvetlerini yerine getirmek için gerçek bir ihtiyaç duymuş olsun, Joseph'in kendisini salıvermesini daha büyük bir endişe ile izliyor, istediğinden çok daha fazla hararetli bir hareketle açılıp saçıldığını seçmeye başlıyordu. Arkadaşının sık sık şaraba saldırmaması için yaptığı dirsek dürtmelerine aldırış etmediğini görünce biraz yüzünü ekşitti. M. Mayer'in yeni doldurduğu bardağı Joseph'in önünden çekerek:

— Hayır, mösyö hayır, dedi. Müsaade buyurun da sizi taklit etmiyelim.

Mayer, umursamıyan sammi bir tavırla gülerek bağırdı:

— Sizi gidi çapkın müzikçiler sizi, demek sizler içki içmiyen müzikçilerdensiniz, öyle mi? Bu meslekte rastladığım ilk insanlar sizlersiniz.¹

Joseph sordu:

— Ya siz, mösyö, siz de müzikçi değil misiniz? Bu meslekten olduğunuza bahse girerim. Saksonya prensliklerinden birinde küçük bir kilisede koro öğretmeni değilseniz şeytan beni çarpsın!

Mayer gülümsiyerek cevap verdi:

— Belki bu yüzden bende bir yakınlık duygusu uyandırılıyorsunuz.

Consuelo bu söze şöyle cevap verdi:

— Eğer ünlü bir müzik ustası iseniz, bizim gibi sokaklarda gezen fakir şarkıcıların istidadı ile kendi istidadınız arasında bir haylı mesafe var demektir? Böyle olunca neden bizimle bu kadar ilgileniyorsunuz?

Mayer:

— Umulduğundan çok fazla istidat gösteren fakir sokak şarkıcıları vardır. Bundan başka sokaklarda şarkı söylemekle işe başlayan büyük ustalar bulunduğu gibi, dünyanın en büyük hükümdarlarının kilisesinde koro şefliği yapan müzikçiler de vardır. Bakın size anlatayım: bu sabah, saat dokuzla on arasında Moldawa nehrinin sol yakasında, bir dağ köşesinde usta bir kemanın hoş bir nakaratla eşlik ettiği iki sesli güzel bir İtalyan şarkısını söyleyen iki sesin yürüdüğünü işittim. Tam o sırada arkadaşlarımla beraber tepenin üstünde öğle yemeği yiyorduk. Bununla beraber beni biraz önce büyüleyen iki müzikçinin tepeden indiğini gördüğüm zaman birisinin köylü kılığında, ötekinin... pek zarif, pek sade, ama görünüşte biraz yoksun giyinmiş iki fakir çocuk olduğunu anlayınca şaşırdım. Küçük dostlarım, size gösterdiğim yakınlıktan ne çekinin, ne de şaşırın. Hepimizin ortak ve tanrısal efendisi olan ilham perisi şerefine içildiği gibi içiniz.

Joseph büsbütün yığıtleşmişti, neşeli neşeli:

— Mösyö Maestro! diye bğırdı, sizin şerefinize içmek istiyorum. Ah! Siz gerçekten bir müzikçisiniz. Arkadaşım bay Bertoni'nin istidadı karşısında heyecanlandığınıza bakarak müzikçi olduğunuza eminim.

Consuelo, Joseph'in elinden bardağını aldı, sabırsızlıkla:

— Hayır, dedi, daha fazla içemezsiniz.

Kendi bardağını ters çevirerek sözlerini tamamladı:

— İşte, dedi, artık bende içmiyorum, sayın profesör. Yaşamak için yalnız sesimiz var. Şarap sesi bozar. Fazla içirmeye çalışacak yerde bizi ölçülü hareket etmeye teşvik etmelisiniz.

Mayer, kendi arkasına sakladığı sürahiye tekrar masanın üstüne koyarak:

— Peki öyle olsun, dedi. Akla uygun sözler söylüyorsunuz. Evet, sesimizi koruyalım. Doğru söylüyor. Dostum Bertoni, yaşıңызdan umulmıyacak kadar ölçülü düşünüyorsunuz. Güzel geleneklerinizi yoklamaktan büyük bir haz duyuyorsunuz. Uzaklara gideceksiniz. Görüyorum ki, istidatlı olduğunuz kadar ölçülü hareket ediyorsunuz. Evet, uzaklara gideceksiniz. Hatta size bu bakımdan yardım etmek şerefini kazanmak isterim.

O zaman sözde profesör kışkırtıcı ve son derece mert bir tavırla konuşarak ünlü Hasse'den ders almalarını ve Saksonya seçmen prensesi olan Polonya kraliçesinin koruyuculuğunu sağlamak için onları Dresden'e götürmeyi teklif etti.

Polonya kralı III. Auguste'ün karısı olan bu prenses düpedüz Porpora'nın öğrencisi idi. Müzik meraklısı bir hükümdarın sarayından ilk defa içli dışlılıklarına¹ sebep olan öğretmeni ile *Saksonyalı** arasında itibar bakımından, bir rekabet vardı. Consuelo, ekmeğini kuzey Almanya'da kazanmaya kendini hazırlamış olsa bile ilk sanat hayatı için bu sarayı seçemezdi. Çünkü orada kendini bir yandan okulu yüzünden, öte yandan öğretmenine karşı başarı kazanmış olan ya-

ranlar yüzünden daimi bir çekişme halinde bulacaktı. Ustasından, kin ve öfke saatlerinde bir hayli dinlediği şeyleri hatırlıyarak profesör Mayer'in, ilerideki bütün ihtimalleri gözönünde tutmakla beraber, öğütlerinden pek izlenebilecek bir taraf bulamıyordu.

Joseph'e gelince onun durumu çok daha başka idi. İçkili akşam yemeği ile başı dönünce genç adam, kuvvetli bir koruyucuya, ekmeğini kazanmakta kendine önderlik edecek bir insana rastladığını tasavvur ediyordu. Bu yeni dostun peşine takılarak Consuelo'dan ayrılmayı aklından geçirmiyordu. Ama biraz çakır keyif olduğu için bu dostu bir gün tekrar bulacağı ümidine kapılıyordu. İyiliğinden şüphelenmiyor, bu yüzden ona candan teşekkür ediyordu. Bu neşeli sarhoşluk arasında kemanını eline aldı, rastgele bir şeyler çaldı. M. Mayer bir yandan yanlış sesleri işaret edip onu üzme istemediğinden, öte yandan Consuelo'nun düşündüğü gibi, kendisinin pek âdi bir müzikçi olduğunu göstermek istediğinden Haydn'ı gerektiğinden fazla alkışladı. Genç kızın söylediği şarkıyı dinlemesine rağmen onun kadınlığı üstünde gerçekten düştüğü hata, kendisini sanki bir gaydacı,¹ ya da bir trompet öğretmeni gösterdiğine bakılırsa pek hassas kulaklı bir profesör olmadığını isbat etmeye yetmişti.

Bununla beraber M. Mayer onları Dresden'e götürmek için yaptığı teklife boyun eğmeleri üstünde direndi durdu. Joseph bir yandan yapılan teklif reddilirken, öte yandan gözleri mahmur, yapılan söz vermelere çabucak kanıyordu. Ama Consuelo bu sözleşmenin imkânsızlığı üzerinde M. Mayer'i uyarmak zo-

runda olduğunu hissetti. Genç kız çok kesin bir eda ile:

— Bugün için böyle bir şey düşünemeyiz, dedi. Joseph bunun mümkün olmadığını siz de biliyorsunuz. Başka tasavvurlarınız var.

M. Mayer kandırıcı tekliflerini tekrarladı.

Ama bay Bertoni konuşmaya başlar başlamaz kendine gelen Joseph'in bu işi kesin olarak kabul etmediğini görünce şaşırıp kaldı.

Akşam yemeği sırasında ancak ortada kısa bir süre görünen *konuşmayan yolcu* gelip Mayer'i çağırdı; beraberce dışarı çıktılar. Consuelo, güzel şarabın ilhamlarına, ilk rastladığı bir insanın tatlı sözlerine kolayca kandığı için Joseph'e çıkışmak fırsatını buldu.

Joseph korkulu bir yüzle:

— Fazla bir şey mi söyledim, dedi.

Consuelo:

— Hayır, dedi, ama bilmediğimiz adamlarla böyle uzun boylu yarenlik etmek, zaten biraz ölçsüz hareket olur. Bana baka baka erkek olmadığımı sezebilirler, hiç değilse içlerine bir şüphe düşebilir. Ellerimi karalamak için kurşun kalemimi boşuna sürttüm durdum. Onları mümkün olduğu kadar masanın altına sakladım. Bereket versin, bu iki adamdan biri şişesi ile, ötekisi gevezeliği ile kendilerinden geçmişlerdi. Yoksa onların zaaflarından yararlanmak mümkün olmazdı. Şimdi en iyi tedbir saklanmamız ve gidip başka bir handa yatmamızdır. Çünkü ayaklarımızda do-laşmak istiyormuş gibi bir davranış gösteren bu yeni ahbaplarda hiç de rahat değilim.

Joseph:

— Ama, nasıl olur, bu mert adama, belki de bu ünlü profesöre veda etmeden ve teşekkür etmeden, nankör insanlar gibi, utandırıcı bir hareketle buradan çekilip gidebiliriz? Kimbilir belki de az önce konuştuğumuz adam büyük Hasse'nin kendisidir.

— Bu adamın Hasse olmadığına kalbimi basarım. Eğer aklıⁿız başınızda olsaydı, onun müzik hakkında söyledikleri bir sürü beylik sözler dikkatinizi çekerti. Bir usta, hiçbir zaman böyle konuşmaz. Bu adam, orkestrada son rahlelerde oturan, babacan, fazla konuşkan, oldukça ayyaş bir müzîkçinin biri. Neden bilmiyorum ama, yüzünden öyle anlıyorum ki, yalnız bakır sazlar çalmış, hattâ yan yan bakışı da sanki gözleri daima orkestra şefindeymiş gibi bir his uyandırıyor.

Joseph katıla katıla gülerek haykırdı:

— *Corno*, yada *clarino secondo*¹ olması hoş bir davetli olmasına eksiklik getirmez.

Consuelo, biraz öfkeyle cevap verdi:

— Ya siz, o da değilsiniz ya! Haydi bakalım, sarhoşluğu bırakalım, vedâ edelim, sonra da gidelim.

— Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, camlara nasıl çarptığını bir dinleyin bakalım.

Consuelo Joseph'i kendine getirmek için sarsarak dedi ki:

— Umarım ki bu masada uyumazsınız?

Bu sırada içeriye M. Mayer girdi.

Neşeli neşeli bağırdı:

— Başımıza şimdi de bir başka iş çıktı. Geceyi burada geçirebileceğimi, yarın da Chamb'a² hareket edebileceğimi umuyordum. Ama arkadaşlarım beni

geriye döndürüyorlar. Bir para meselesi için Passaw'1-da kendilerine yardımım dokunabileceğini söylüyorlar. Ben çâresiz razı oldum. Vallahi çocuklarını sizi Dresden'e götürmek zevkini duyamıyacağım. Ama size vereceğim öğütten ve fırsattan yararlanmalısınız. Arabamda sizin için her zaman iki yerim var. Bu efendilerin de kendileri için yerleri bulunuyor. Buradan şöyle böyle sekiz mil uzakta bulunan Passaw'a¹ yarın sabah varırız. Ben sizi oradan uğurlarım. Avusturya sınırına pek yakın bir yerde olacaksınız. Az para ile ve yorulmadan Viyana'ya vapurla gidebilirsiniz.

Joseph, Consuelo'nun zavallı ayakları rahat eder, düşüncesiyle teklifi fevkalâde buldu. Gerçekten fırsat güzel görünüyordu. Tuna'dan vapurla gitmek şimdiye kadar düşünmedikleri bir yoldu. Consuelo, Joseph'in zaten bu akşam yatacakları yeri sağlamak için hiç bir tedbire baş vurmadığını görünce bu teklifi kabul etti. Karanlıkta, arabanın içine büzülür büzülmez, yol arkadaşlarının gözcülüğünden hiç bir korkusu olamazdı. Bundan başka M. Mayer gün doğmadan önce Passaw'1-da olacaklarını söylüyordu. Joseph, Consuelo'nun kararını öğrenince pek memnun olmuştu. Bununla beraber Consuelo nedense bir iğrenme duyuyor. M. Mayer'in arkadaşlarının hali onda gittikçe bir soğukluk duygusu uyandırıyor. Genç kız, M. Mayer'e arkadaşlarının müzikçi olup olmadıklarını sordu:

M. Mayer kısaca:

— Aşağı yukarı hepsi de müzikçidir, dedi.

Arabaları koşulmuş, sürücüleri yerlerine oturmuş buldular. Hanın uşakları M. Mayer'in bol bahşişlerinden çok memnun görünerek son dakikaya kadar hizmet

etmek için etrafında fırl fırl dönüyorlardı. Genç kız bu telâşlı hareketler ortasında bir anlık sessizlik olduğu bir sırada, sanki avlunun ortasından gelen bir inilti duydu. Sonra bu inilti ikinci defa tekrar edince bütün damarlarında bir ürpermenin dolaştığını hissetti. Bununla beraber sanki hiç kimse bunu farketmemişti. O zaman genç kız bu iniltiyi zincirinden sıkılmış bir köpeğin şikâyetine yordu. Ama kendini ne kadar oyalamak istediye de içinde uğursuz bir izlenim uyandı. Bu telâşlı, ya da tasasız insanlar hareket edip te, rüzgârın, yağmurun, karanlığın ortasında duyduğu bu boğuk inilti bir insan sesi midir, yoksa hayâl gücünün yarattığı bir gürültü müdür açıkça farketmeden içindeki üzüntünün ve korkunun altında ezildi. Birdenbire Albert'i düşündü. Sanki ona bağışlanmış o esrarlı ilhamları paylaşıyormuş gibi, nişanlısının, ya da kendisinin başı üstünde bir takım tehlikelerin dolaştığını hissederek dehşet içinde kaldı.

Bu sırada araba yola koyulmuştu. Birincisinden daha güçlü yeni bir at arabayı hızla çekiyordu. Aynı hızla giden öteki araba kimi zaman öne geçiyor, kimi zaman arkada kalıyordu. Joseph, yeniden M. Mayer'le gevezeliğe başlamıştı. Consuelo'da sessizliğin verdiği imkân nisbetinde uyuklar gibi yaparak uyumaya çalışıyordu. Nihayet yorgunluk, üzüntü ve endişeden daha üstün geldi ve derin bir uykuya daldı. Uyandığı sırada Joseph uyuyordu. M. Mayer nihayet susmuştu. Yağmur dinmiş, gök berraktı. Gün ağarmaya başlıyordu. Memleketin manzarası Consuelo'ya büsbütün yabancı geldi. Yalnız zaman zaman ufukta Bohemya ormanına benziyen bir sıra dağın tepelerini görüyordu.

Consuelo, uykusunun mahmurluğu açıldıkça solda bulunması gerekirken sağ tarafa geçmiş bulunan dağların durumunu görerek hayret içinde kaldı. Yıldızlar görünmez olmuştu. Önünde doğacağını umduğu güneş hâlâ görünmüyordu. Gördüğü şeyin Boehmer - Wald kolundan başka bir kol olduğunu düşündü. M. Mayer horul horul uyuyordu. O anda uyanık olan tek insan araba sürücüsüydü. Ona da bir şey sormaya cesaret edemiyordu. At oldukça dik bir yamacı tırmanmak için yürüyüşünü hızlandırdı. Tekerleklerden çıkan gürültü, ıslak kumlarda açılan izlerin içinde kaybolup gidiyordu. O zaman Consuelo, Biberek'deki hanın avlusunda işittiği aynı ıstıraplı, boğuk hıçkırığı pek açık bir şekilde duydu. Bu ses, sanki geriden geliyordu. Elinde olmadan geriye döndü. Ama dayan-
dığı meşin arkalıktan başka birşey göremedi. Kendisinin bir sanrı etkisinin altında kaldığını sandı. Düşüncelerini hep Albert'in üstünde toplayarak şu anda onun can vermekte olduğuna, bu garip adamın duyduğu aşkın o anlaşılmaz kudreti sayesinde son nefesinin o yürek paralayıcı hazin gürültüsünü duyduğuna büyük bir üzüntü ile inandı. Bu hayâl kafasının içini öyle sardı ki, kendini sanki bayılıyormuş gibi hissetti. Soluğunun büsbütün kesilmesinden korkarak, atını yarı düzlükte dinlendirmek için duran sürücüden yolun geri kalan kısmını yaya yürümek için müsaade istedi. Adam razı oldu. Hattâ kendide yere inerek ıslık çala çala atın yanında yürüdü.

Bu adam meslekten bir arabacıdan çok daha temiz giyinmişti. Yaptığı bir hareket sırasında Consuelo onun kuşağında tabancaların bulunduğunu gö-

rür gibi oldu. İçinden geçtiği memleket kadar ıssız bir memlekette bu tedbirin hiç de tabii olmıyan bir tarafı yoktu. Zaten Consuelo'nun, tekerleğin yanında yürürken incelediği arabanın şekli bir takım eşyalar taşıdığını gösteriyordu. Tabii halinden çok daha derindi. Dipteki peykelerin arkasında, içine kıymetli eşyalar, telgraflar konulan sandıklar gibi, bir çift sandık vardı. Bununla beraber pek yüklü görünmüyordu. Tek bir at onu zorluk çekmeden çekiyordu. Consuelo'yu daha fazla şaşırtan bir durum da gölgesinin kendi önünde uzadığını görmek olmuştu. Arkasını dönünce güneşin tam ters yönde ufukta yükseldiğini gördü. Eğer araba Passaw yönünde gitmiş olsaydı güneşi ancak kendi önünde görecekti.

Genç kız telaşla sürücünün yanına yaklaşıp sordu:

— Hangi tarafa doğru gidiyoruz. Sırtımızı Avusturya'ya vermişiz.

Sürücü büyük bir rahatlıkla cevap verdi:

— Evet yarım saattenberi geldiğimiz tarafa dönüyoruz. Çünkü geçeceğimiz nehrin üstündeki köprü çökmüş. Bir başka köprüden geçmek için yarım mil kadar bir dönüş yapmak zorunda kaldık.

Consuelo içi biraz rahatlıyarak arabaya bindi. Uyanmış olan, ama az sonra tekrar uyuyan M. Mayer'le başka konularda birkaç lâf etti. (Joseph uykusu içinde hiç rahatsız olmamıştı.) Yamacın tepesine vardılar. Consuelo önünde dik ve dolambaçlı bir yolun uzayıp gittiğini gördü. Sürücünün söylediği nehir bir boğazın dibinde görülüyordu. Ama gözün alabildiği kadar uzaklarda hiçbir köprü farkedilmiyor-

du. Ve durmadan, k zeye doğru gidiyorlardı. Consuelo üzüntü ve  aşkınlıktan bir daha uyuyamadı.

Az sonra bir yokuş göründü. Atın çok yorulmuş bir hali vardı. Ayakları daima acıyan Consuelo'dan başka herkes arabadan indi. O sırada kulağına yenden aynı inilti geldi. Ama bu inilti birkaç defa o kadar açıkca duyuldu ki artık bu bir duygu yanımasına yorulamazdı. Şüphesiz gürültü arabanın arka tarafından geliyordu. Genç kız etrafını dikkatle inceledi. M. Mayer'in her zaman oturduğu köşede arabanın dip tarafı ile ilgili bir bölmeye açılan meşinden küçük bir tepe penceresi gördü. Onu itmeyi denedi, ama başaramadı. Bir kilidi vardı. Belki de bu kilidin anahtarı sözde profesörün cebinde bulunuyordu.

Böyle maceralarda cesur ve atılgan olan Consuelo küçük cebinden ağız kuvvetli ve keşkin bir bıçak çıkardı. Kuvvetli bir kadının tehlike karşısında daima intihar edebileceği hakkında kafasında belli belirsiz birleşen bir vehimle ve s f bir ilhamla bu bıçağı yola çıkarken yanına almıştı. Bütün yolcular ve atın ağırlığından artık korkımayan sürücü yolun önünde bulunduğu bir sırada genç kız zamandan yararlandı. Becerikli ve çabuk bir elle arkalığın arka tabanla birleştiği yerde bulunan dar yarığı bıçağı ile genişleterek, göz yapıştırılınca bu esrarlı kafesin içini görebilecek kadar büyük bir deliği a ma ya muvaffak oldu. Tepeden açılmış bir delikten hava ve aydınlık alan bu dar, karanlık küçük h crede ağızına bir tı a  sokulmuş, kanlar içinde, elleri, ayakları birbiriyle birleştirilip sıkı sıkıya bağlanmış bir insan vücudunu

görünce pek korktu, pek şaşırdı. Bu adamın yüzünde morumsu bir solgunluk farkediliyordu. Sanki can çekişmenin çırpınmaları içindeydi.¹

LXXI

Consuelo, korkudan dona kalmış bir halde arabadan indi. Joseph'e yetişerek bu adamlardan kendisiyle beraber uzaklaşması için onun gizlice kolunu sıktı.

Birkaç adım ilerledikten sonra yavaş sesle Joseph'e:

— Eğer şimdi hemen kaçmazsak mahvolduk, demektir. Bu adamlar birer hırsız, birer kaatil. Az önce bunun izlerini gördüm. Hızlı yürüyelim, kendimizi tarlaların içine atalım. Çünkü şimdiye kadar yaptıkları gibi bizi şaşırtmak için onların bir takım mak-satları olmalı.

Joseph, arkadaşının hayâl gücünü, kötü bir rüyanın altüst ettiğini sandı. Onun söylediklerini yarı anlar, yarı anlamaz bir hali vardı. Vücudunda şimdiye kadar alışmadığı bir uyuşukluğun ağırlığını hissediyordu. Midesinde hissettiği sıkıntı, onda bir gün önce içtiği şaraba hancının yabancı maddeler, kötü ve başa vuran ilaçlar karıştırdığı sanısını uyandırıyor. Hiç şüphe yok ki üstünden atamadığı uyuşukluğu ve halsizliği hissetmesi için her zamanki kuvvetinde dikkate değer bir çöküntü olmuştu.

— Sevgili bayanım, dedi, kâbus içindesiniz. Hatâ sizi dinlerken aynı şeyleri gördüğünüzü sanıyorum. Bu yiğit insanlar, düşünmesi size hoş gelen haydut-

lar bile olsalar, bizi yakalamakla ellerine ne gibi bir değer geçirdiklerini umabilirler!

— Bilmiyorum, ama korkuyorum. Peki, yolculuk ettiğimiz şu aynı arabanın içinde bir adamın öldürüldüğünü benim gibi siz de görseydiniz...

Joseph gülmekten kendini alamadı; çünkü Consuelo'nun bu iddiası gerçekten bir kuruntuydu.

Genç kız sözlerine devam etti:

— Peki, hiç olmazsa bizi oyaladıklarını, Passaw'ı ve Tuna'yı arkamızda bırakarak bizi kuzeye doğru götürdüklerini görmüyor musunuz? Güneşin nerede olduğuna bir bakınız. Büyük bir şehre yaklaşacak yerde nasıl ıssız bir yerde yol aldığımızı artık görün.

Bu sözlerin doğruluğu nihayet Joseph'i uyardı. İçine gömüldüğü şu uyuşukluk hali de, duyduğu güven de dağılmaya başladı.

Joseph:

— Peki, dedi, ileri doğru gidelim. Eğer arzunuza rağmen bizi alakoymaya davranırlarsa asıl mak-sadlarını o zaman anlamış oluruz.

— Sonra şunu iyice öğreniniz ki eğer soğuk kanlılıkla onlardan derhal kurtulamazsak, başka bir zaman kaçmaya kalkmak için çok daha kurnazca bir oyun oynamak gerekecek.

Bunun üzerine Consuelo delikanlıyı kolundan çekti, acının kendini zorladığından daha çok topallar gibi yaparak, bununla beraber arayı bir hayli açarak yürüdüler. On adım yürür yürümez. M. Mayer'in kendilerine önce dostça, az sonra daha ciddi bir edâ ile seslendiğini duydular. Ama bu seslenişlere aldırış edilmeyince ötekilerin koyu küfürler savura-

rak kendilerini çağırıklarını işittiler. Joseph başını çevirdi, peşlerinden koşan sürücünün elinde, üstlerine çevrilmiş tabancayı dehşetle gördü.

Joseph yürüyüşünü ağırlaştırarak Consuelo'ya:

— Bizi öldürecekler, dedi.

Genç kız, soğuk kanlılıkla durmadan arkadaşını sürükliyerek konuşmaya başladı:

— Ateş alanının dışında değil miyiz?

Joseph genç kıızı durdurmaya çalışarak cevap verdi:

— Bilmem; inanın bana kaçmanın zamanı değil. Üstümüze ateş edecek.

Onlardan daha hızlı koşan ve ateş alanı içine giren sürücü haykırdı:

— Durunuz, yoksa ölürsünüz.

Consuelo durarak:

— Onlarda güven uyandırmanın sırası geldi. Joseph, siz de benim gibi yapınız ve konuşunuz.

Sonra arkasını dönerek usta bir tiyatroçunun o serbest davranışı ile gülerek:

— Aa! Vallahi eğer daha çok koşmak için ayaklarım acımasaydı, bunun şakaya gelir tarafı olmadığını pekâlâ gösterirdim.

Sonra ölü gibi sapsarı olmuş Joseph'i görerek ve kendilerine yaklaşmış olan öteki yolculara bu altüst olmuş yüzü göstererek katıla katıla gülüyormuş gibi yaptı.

Genç kız tam bir neşe ile haykırdı:

— İnandı! İnandı! Zavallı arkadaşım! Beppo seni bu kadar korkak sanmıyordum! Sayın profesör,

bayın ona gerçekten ateş etmek istediğini tasavvur eden şu Beppo'nun haline bakın!

Consuelo, durumdan hiçbir şey anlamıyan tabancalı adamı neşesiyle böylece durdurmak için M. Mayer'le Venedikçe konuşmaya başladı. M. Mayer güler gibi yaptı.

Sonra sürücüye dönerek Consuelo'nun pek iyi görebildiği bir göz kırpması ile:

— Canım, bu kötü şaka da nereden aklınıza geldi? Bu zavallı çocukları neden böyle korkuttunuz?

Adam kuşağına tabancasını yerleştirirken cevap verdi:

— Onların cesur olup olmadıklarını öğrenmek istedim.

Consuelo kurnazca:

— Ne yazık! Dostum Joseph, mösyö senin hakkında kötü bir kanaat edinecek. Bana gelince ben korkmadım. Tabancalı bay, bana hakkımı tanıyınız.

M. Mayer cevap verdi:

— Siz bir yiğitsiniz. Bir alayın başında güzel bir trampetçi olursunuz. Bir ateşin karşısında gözlerinizi kırpmadan göğüs gerebilirsiniz.

Genç kız cevap verdi:

— Aa! Bunu hiç bilmem. Eğer tabancalı bayın bizi gerçekten öldürmek istediğine inansaydım, belki de korkardım. Ama biz Venedikliler böyle oyunları biliriz. Öldürecek olan bir kimse bu şekilde saldırmaz.

M. Mayer karşılık verdi:

— Tamam, madrabazlık kötü bir zevktir.

Sonra sözünü sürücüye yönelterek biraz çıkışır gibi yaptı. Ama Consuelo aldanmadı. Konuşmalarının edasından iyice anladı ki onların kaçma niyetlerinde yanlışlıklarını birbirlerine açıklıyorlardı. Consuelo ötekilerle beraber tekrar arabaya binince M. Mayer'e:

— Kabul ediniz ki sizin tabancalı sürücünüz pek garip bir insan. Bundan böyle ona *tabancalı bay* diyeceğim. Evet, sayın profesör ne olursa olsun bu şakanın pek güzel bir şey olmadığını kabul ediniz.

M. Mayer cevap verdi:

— Buna Alman şakası derler. İnsan Venedik'de bundan daha ağır şakaları görür değil mi?

— Ah! İtalyanlar sizin yerinizde olsalardı size nasıl bir oyun oynıyacıklarını bilir misiniz? Yolda ilk rastladıkları çalığa arabalarını sokarlar ve kendilerini tamamiyle saklarlardı. O zaman arkanızı dönüp de hiçbir şey göremeyince, hepsini şeytanın alıp götürdüğünü sanarak kim ilerlemeye cesaret edebilirdi? Ben mi? Ne gezer. Kendimi bile sürükliyemiyorum. Joseph'mi o da Boemer-Wald'in bir ineği kadar korkaktır. Kendini bu ıssız yerde yüz üstü bırakıldığını sanacaktı.

M. Mayer, bir gondolcu basitliği ile kendisi kadar neşelenen tabancalı adama ölçülü bir şekilde tercüme ettiği bu çocukça şaklabanlıklara gülüyordu. M. Mayer şöyle cevap verdi:

— Ah! Siz de pek kurnazmışsınız. İnsan size bir muziplik etmeye görsün!

Nihayet M. Mayer'in babaca ve neşeli tavrı altında sakladığı şu yalancı babacanlığın derin alayını farkedenden Consuelo, her melodramda bilinen bu ikin-

ci derecedeki müziplik rolünü kendi hesabına oynamaya devam ediyordu. Hiç şüphe yok ki onların maceraları oldukça ciddi idi. Kendi rolünü ustaca oynarken Consuelo ateşinin yükseldiğini hissediyordu. Bereket versin böyle bir ateş içinde insan çırpınır. Öyle bir uyuşukluk içinde insan ezilir.

Genç kız bundan sonra, o zamana kadar devam ettirdiği neşesini, bırakmadı. Hatâ yeniden yetilerinin gücünü kazanan Joseph ona çok yardım etti. Passaw'a yaklaştıklarından şüphe etmiyormuş gibi görünerek kendilerini, M. Mayer'in dönüp dolaşıp konuyu hep oraya getirdiği şu Dresden'e gitme tekliflerine ilgi duyuyorlarmış gibi gösterdiler. Böyle bir çareye baş vurarak onun bütün güvenini kazandılar. Hattâ kendilerine sormadan Dresden'e götürdüğünü ona açıkca itiraf ettirmek için bir çare aramaya başladılar. Bu çare çok geçmeden bulundu. M. Mayer bu türlü adam kaçırımlarda acemi değildi. M. Mayer, tabancalı adam ve konuşmıyan adam'dan ibaret şu üç kişi arasında yabancı bir dilde hararetle bir konuşma başladı. Sanki aynı konuya devam ediyormuş gibi konuşmaya Almanca olarak devam ettiler.

M. Mayer haykırdı:

— Yanlış yoldan gidiyoruz. İsbat mı istersiniz. İşte arabaları meydanda yok. Onları arkada bırakalı bir saatten çok oldu. Boşu boşuna yokuşu gözledim. Hiçbir şey görmedim.

Sürücü başını arabadan dışarı çıkardı. Sonra şaşkın bir tavırla içeri çekerek:

— Ben de, arabayı hiç görmeyorum, dedi.

Consuelo daha ilk yokuşta Biberek'e, içinde gittikleri arabanın gözden kaybolduğuna iyice dikkat etmişti.

Joseph:

— Yolumuzu şaşırdığımıza pek eminim. Ama söylemek istemiyordum.

Konuşmıyan adam bu bulguyu hoş görmeyerek:

— Miskin herif, neden daha önce söylemediniz bunu, dedi.

Joseph, Consuelo'nun Makyavelvari masum tavrından ilham alarak:

— Çünkü bundan eğleniyordum. Doğrusu araba ile kaybolmak tuhaf bir şey. Ben bunun ancak yaşarlara özel bir şey olduğunu sanıyordum.

— Aa! Bakın, beni de eğlendiren bir şey bu. Şimdi Dresden yolu üzerinde olsaydık, aman ne iyi olurdu?

M. Mayer cevap verdi:

— Çocuklar, nerede olduğumuzu bilseydim, ben de sizinle beraber memnun olurdu; çünkü itiraf edeyim ki arkadaşlarımın isteğine uyarak Passaw'a gitmek bir hayli keyfimi kaçırdı. Onlara hatırlı sayarlığımızı sınırliyacık bir bahane bulmak için yeteri kadar geri dönmek isterdim.

Joseph dedi ki:

— Vallahi, sayın profesör sizin nasıl hoşunuza giderse işler öyle olur. Bunlar sizin işleriniz. Eğer canınızı sıkıyorsa ve bizi Dresden'e götürmek fikrinde direniyorsanız peşinizden gelmeye hazırız. Dünyanın öbür ucu olsa bile. Ya Bertoni, sen ne dersin buna?

Consuelo:

— Ben de, dedi, aynı şeyi söylerim. Tanrı yolunuza açık etsin!

Mayer, dalgın tavrını neşesinin altında gizlemeye çalışarak:

— Siz iyi çocuklarsınız; ama her şeyden önce nerede olduğumuzu bir öğrenelim.

Sürücü dedi ki:

— Nerede olduğumuzu anlamamız için durmamız gerekiyor. Zaten atın artık gücü kalmadı. Dün akşamdanberi hiçbir şey yemedi. Üstelik bütün gece yürüdü. Gücümüzü tazelemek için, birbirimize kızmıyalım. İşte küçük bir orman. Daha biraz yiyeceğimiz var. Duralım!

Küçük ormanın içine girdiler. Atın koşumları çözüldü. Consuelo ile Joseph sofrayı telaşla hazırlamaya başladılar. Bir kuşku göstermeden onları kabul ettiler. Arabayı, okları üzerinde eğdiler. Bu hareketle görünmiyen hapislinin durumu daha az ısırap verici bir hal alınca Consuelo onun bir daha inlediğini duydu. Bu iniltiyi, Mayer de duymuştu ve genç kızın bunu farkedip etmediğini anlamak için Consuelo'ya gözünü dikti. Ama kalbini paramparça eden acımaya rağmen genç kız, sağır ve hissiz görünmesini bildi. Mayer, arabanın etrafını dolandı. Daha uzakta duran Consuelo, onun arkada küçük bir kapıyı açtığını, arabadaki ikinci sandığa bir göz attığını, sandığı tekrar kapatıp kilitlediğini ve anahtarı cebine indirdiğini gördü.

Konuşmayan adam M. Mayer'e bağırdı:

— Sandıktaki eşya bozulmuş mu?

M. Mayer kaba bir kayıtsızlıkla cevap verdi:

— Sapa sağlam duruyor.

Sonra öğle yemeğini yemek üzere bütün hazırlıklarını yaptı.

Consuelo, Joseph'in yanından geçerken çabucak:

— Şimdi, dedi, ben ne yaparsam onu yap, her adımımı izle.

Genç kız yemeklerin otlar üstüne yayılmasına, şişelerin açılmasına yardım etti. Joseph çok neşeli görünerek onu taklit etti. M. Mayer kendisinin rahatı için yapılan bu fedakârlığa isteye dileğe girişmiş olan bu hizmet edenleri hazla seyretti. Rahatını seviyordu. Sonra, bir gün önce gösterdiğinden daha kaba, daha obur bir hareketle arkadaşı ile beraber yemek yemeğe ve içmeğe başladı. M. Mayer dakikada bir ayağa kalkan ve tekrar oturan, ilk ve son defa koşmak fırsatını gözliyerek, ama şarabın ve yemeklerin bu tehlikeli bekçilerin görüşünü daha puslu bir hale getirmesini bekliyerek bir yandan bir yana çablaklıyan bu iki uşağına bardağını uzatıyordu. Nihayet M. Mayer otların üzerine kendini salıverdi. Ceketinin düğmelerini çözerek, tabancalarla örtülü göğsünü güneşe verdi. Sürücü atın yem yeyip yemediğini görmeye gitti. Konuşmayan adam kenarında mola verdikleri çamurlu derenin etrafında atın su içebileceği bir yeri aramaya başladı. Bu, kurtuluşun bir işaretiydi. Consuelo da etrafını arar gibi yaptı. Genç kızla beraber Joseph çalılıklara sokuldu. Sık yaprakların kendilerini gizlediğini görünce ormanın içinde iki tavşan gibi koşmaya başladılar. Bu sık ağaçların arasında artık kurşunlardan korkuları yoktu. Kendi-

lerine seslenildiğini işittikleri zaman tehlikesizce yollarına devam edeceklerini kestirip daha ileri gitmeye karar verdiler.

Consuelo durarak dedi ki:

— Ne olursa olsun, cevap vermek iyi olur. Böylece şüphelerini başka tarafa çekeriz. Bu da bize koşmak için bir zaman kazandırır.

Bunun üzerine Joseph, seslere cevap verdi:

— Burada, burada su var.

Consuelo haykırdı:

— Bir kaynak! Bir kaynak!

Düşmanı şaşırtmak için sağ tarafa hemen dönerek tekrar hızlı hızlı koştular. Consuelo artık hasta ve şişmiş ayağını düşünmüyordu. Joseph, bir gün önce M. Mayer'in bardağına döktüğü uyuşturucu madenin etkisinden kurtulmuştu. Korku onlara, sanki kanat takmıştı.

İlkin izledikleri yere tamamiyle ters olan bir yönde on dakika kadar böyle koştular. İki başka taraftan kendilerine bağırarak sesleri dinlemeye zaman harcamadan nihayet ormanın patikasına ve önlerinde işlek bir yola kadar alçalan çok çimenli bir yamaçta, sık ağaçların arasında genişleyen çalılıklara vardılar.

Joseph dedi ki:

— Ormandan dışarı çıkmıyalım, buraya gelirler, yüksek bir yerden gittiğimizi görürler.

Consuelo çabuk bir göz atıp bulundukları yeri inceledi ve dedi ki:

— Uzun zaman saklanabilmemiz için orman pek küçük. Önümüzde bir yol görünüyor. Umarım orada birisiyle karşılaşırız.

Joseph haykırdı:

— Aa! Demin geçtiğimiz aynı yol. Bakınız! Teppeyi dolanıyor. Sağ tarafta, gittiğimiz yere doğru yükseliyor. Onlardan biri 'ata binerse' arazinin alçak yerine daha varmadan bizi yakalar.

Consuelo:

— Yapılması gerçek iş varsa o da bu, dedi, insan yokuş inerken çabuk koşar. Uzakta yolun üstünde bu tarafa doğru, karşı yokuşu çıkan bir şey görüyorum. Hedefimiz yakalanmadan oraya yetişmek olmalıdır. Haydi!

Uzun uzun konuşup kaybedecek zaman yoktu, Joseph, Consuelo'nun içine doğan duygulara boyun eğdi. Tepeden inmek, onlar için bir an meselesi oldu. Ormanın içindeki patikanın üstünde düşmanlarının seslerini duydukları zaman, onlar ilk ağaç kümesine vardılar. Seslenenlere cevap vermekten sakındılar ve kendilerini gizliyen aynı ağaçlarla çevrili bir dereye rastlayınca kadar çalılıklardan ve ağaçlardan yararlanarak biraz daha koştular. Derenin üstünde uzun bir kalas, köprü işini görüyordu. Kalasın üstünden geçtiler ve geçer geçmez de kalası suya atıldılar. Derenin öteki kıyısına geçince sık bitki örtüsünün arkasına gizlenerek kenardan yürüdüler. Artık çağrıldıklarını işitmedikleri için ya izlerinin kaybolduğuna inandıklarını, ya da haydutların onların maksatlarını şaşırarak birden yakalayabilmek için bir yol aradıklarını düşündüler. Ama az sonra derenin kıyısındaki bitkiler son buluyordu. Görünmekten korktukları için durdular. Joseph son çalılıkların arasından usulcacık başını uzattı ve ormanın çıkış yerinde haydutlardan birinin

etrafını kolaçan ettiğini, koşmada üstün olduğunu az önce gördükleri tabancalı adama benziyen öteki haydudun da dereye uzak olmıyan tepenin dibinde durduğunu gördü. Joseph, düşmanların durumunu iyice öğrenirken Consuelo yol tarafına dönmüştü. Birdenbire Joseph'e doğru geldi:

— Bak, bir araba geliyor! dedi. Kurtulduk! Peşimize düşen adam dereyi geçmek için bir yol bulmadan bu arabaya yetişmeliyiz.

Arazi çıplak olmasına rağmen doğruca yola koşular. Araba kendilerine doğru dört nala geliyordu.

Joseph:

— Aman yarabbi! dedi, sakın bu suç ortaklarının bindiği şu öteki araba olmasın?

Consuelo cevap verdi:

— Hayır, iki sürücüsü, iki posta tatarı olan altı atlı bir kupa arabası bu. Sana kurtulduk diyorum. Biraz daha cesaret.

Yola tam zamanında vardılar. Tabancalı adam derenin kenarındaki kumlarda onların ayak izlerini bulmuştu. Bu herifte bir domuz kuvveti ve hızı vardı. Az sonra ayak izlerinin nerede kaybolduğunu farkettiler. Kalası destekleyen kazıkları gördü. Hileyi anladı. Dereyi yüzerek geçti. Geçtiği kıyıda tekrar ayak izlerini buldu; onları izliyerek ormanın çıkış yerine geldi. İki kaçağın çalımlar arasında koştuğunu, aynı zamanda bir arabanın geldiğini de gördü. O zaman maksatlarını anladı. Artık bu harekete engel olmıyarak çalımlar arasına sokulup saklandı.

İlkın araba, dilenci sanılan iki gencin bağrıslarına durmadı. Yolcular birkaç para attılar. Ama araba-

yı koruyan atlılar, kaçaklarımızın yerden praları top-
 layacak yerde, arabanın kapısına doğru koşmaya de-
 vam ettiklerini görünce, efendilerini bu can sıkıcı du-
 rumdan kurtarmak için gençlerin üstüne dört nalla
 yürüdüler. Consuelo soluğu kesilmiş, başarı anında,
 her zaman olduğu gibi kuvvetlerini kaybederek bağır-
 mak için kendinde bir güç bulamıyordu. Atlıların pe-
 şinden giderek yalvaran bir edâ ile ellerini birbirine
 kavuşturuyordu. Bu sırada ezilmek tehlikesine rağ-
 men arabanın kapısına yapışan Joseph, heyecanlı bir
 sesle haykırmıyordu:

— İmdat! İmdat! Peşimize düştüler. Hırsız var!
 Kaatil var!

Kupa arabasının içinde oturan yolculardan biri bu
 kesik kesik sözleri nihayet anlıyabildi. Sürücülerin
 arabayı durdurmaları için atlılardan birine işaret etti.
 Öte yandan Consuelo, atın şaha kalkmasına, atının
 kırbaçla ona gözdağı vermesine rağmen, öteki atlı-
 ların dizginine yapıştığı halde dizgini bırakarak Jo-
 seph'in yanına geldi. Korkma sırasında heyecanlanan
 yüzü, konuşmaya başlayan yolcuların dikkatini çekti:

İki yolcudan bir tanesi:

— Bu ne demek? Bu hareket de sadaka isteme-
 nin başka bir yolu mu? Size para verildi, daha ne is-
 tiyorsunuz, cevap verin bakalım?

Consuelo nerede ise ölecekti. Joseph soluk soluğa:

— Kurtarın bizi, kurtarın bizi, diyebildi ve başka
 lâkırdı bulamıyarak ormanı ve tepeyi gösterdi.

Öteki yolcu:

— Şunların hali, dedi, tam kapana sıkışmış iki tilkiye benziyor. Bekleyelim de sesleri tekrar yerine gelsin.

Giyimleri pek şatafatlı olan bu iki soydankişi zavallı kaçakların telâşına aykırı düşen bir soğuk kanlılıkla gülümsiyerek onlara bakıyorlardı. Nihayet Joseph bir daha "hırsızlar, kaatiller!" sözlerini tekrarlamaya muvaffak oldu. Soydankişi yolcular hemen arabanın kapısını açtılar. Sonra basamak üzerinde ileriye eğilerek her tarafa bakındılar. Böyle bir telâşa sebep olabilecek hiçbir şey göremeyince şaşırıp kaldılar. Haydutlar saklanmışlardı. Kır, تنها ve sessizdi. Nihayet Consuelo kendini tophıyarak ve her cümlede nefes almak için durarak onlara şunları söyledi:

— Biz iki fakir gezer müzikçiyiz. Tanımadığımız ve bize yardım etmek bahanesiyle ikimizi de arabalarına bindiren, bütün bir gece yolculuk ettiren adamlar tarafından kaçırıldık. Gün ağarınca bizi aldattıklarını, Venedik yönüne gidecek yerde bizi kuzeye götürdüklerini farkettilik. Kaçmak istedik; bize ellerindeki tabancalarla gözdağı verdiler. Nihayet ormanın içinde durdular. İşte o zaman yine kaçtık ve arabanıza doğru koştuk. Eğer bizi burada bırakırsanız mahv oluruz. Onlar şuracıkta, yolun iki adım ötesinde, biri çalılıkların içine saklandı, ötekisi de ormanın içine.

Athlılardan biri sordu:

— Peki bunlar kaç kişi?

Arabanın basamağında, kendisine en yakın olduğu için, Consuelo'nun konuştuğu yolcu athya Fransızca olarak:

— Dostum. dedi, bu işin sizi ilgilendirmediğini öğreniniz. Kaç kişilermiş? Bak doğrusu güzel bir soru! Size emir verilince vazifeniz dövüşmektir. Yoksa size düşmanların sayısını öğrenmek için vazife vermedim.

Öteki soydankişi arkadaşına Fransızca olarak karşılık verdi:

— Kılıçla vuruşarak eğlenmek istiyorsunuz öyle mi? Sayın baronum. Düşününüz ki bu iş zaman alır.

— Uzun sürmez. Hattâ bu iş bizim uyuşukluğu-muzu da giderir. Bu eğlenceye katılmak ister misiniz Kont?

— Peki! Bu sizi eğlendirecekse...

Bunu söyledikten sonra kont çok pöhpöhlü bir tavırla bir eline kılıcını, öteki eline kabzası elmas işlemeli iki tabanca aldı.

Kalbinin coşkunluğu kendisine fakir rolünü unutturan ve iki eliyle kontun kolunu sıkın Consuelo:

— Ooh! Sayın baylar, iyi bir iş yapıyorsunuz, diye bağırdı.

Kont, böyle değersiz bir küçük çapkının teklifsizliğine şaşırarak içinde alay karışımı bir iğrenme edasıyla kolunun yeline baktı. Sonra küçümser bir tavırla gözlerini yavaş yavaş Consuelo'nun yüzüne kaldırdı. Genç kız kont Zustiniani ve öteki bütün Venedik soydankişilerinin bir zamanlar, şimdi umursanmaması pek yaralayıcı olan bu ellerin birini öpmek şerefini kazanmak için ne türlü bir ateşlilikle yalvardıklarını hatırlıyarak gülümsemekten kendini alamadı. Bir yönden, şu anda sefaletinin dış görünüşlerini yalanlıyan tatlı ve sâkin bir gururun varlığını ılık-

landırması, öte yandan Alman dilini asıl, rbi âhenkle konuşmasındaki kolaylığın kılık değiştirmiş bir soydankişi olduğunu düşündürmesi, nihayet üçüncü yondan kadınlığındaki büyüün elinde olmadan kendini hissettirmesi, kontun, birdenbire yüz ifadesini değiştirdi. Ona küçümser bir gülümseme yerine iyilik dolu bir gülümseme ile baktı. Kont, hâlâ genç ve güzeldi. Eğer baron gençliğinde, yüz çizgilerinin düzgünlüğünde, vücut yapısının zenginliğinde ondan ileride olmasaydı, kont, kişiliğinin üstünlükleri ile insanın gözlerini kamaştırabilirdi. Onun için ve belki de onlar gibi bir çokları için söylendiği gibi devirlerinin en güzel iki erkeği idiler.

Consuelo, genç baronun mânalı bakışlarının da, bir kararsızlık, şaşkınlık ve yakınlık duygusuyla kendi üstüne dikildiğini görünce şunları söyliyerek onların, kişiliğinin üstündeki dikkati başka tarafa çevirdi:

— Gidiniz, sayın baylar, daha doğrusu geliniz. Size kılavuzluk edeceğiz, bu haydutların elinde, arabalarında, bir zindana kapatılmış gibi bir sandık bölümünün içine kapattıkları zavallı bir adam bulunuyor. Ayakları bağlanmıştır, kanlar içinde can çekismektedir. Ağzında da bir tıkaç var, onu gidip kurtarınız, Bu iş, sizler gibi soydankişi kalblere yakışır.

Baron haykırdı:

— Aman yarabbi, bu çocuk ne de c na yakın bir insan! Sevgili kont, onu dinlerken zamanımızı kaybettiğimizi görüyorum. Belki de bu haydutların elinden kurtaracağımız, soydankişi bir yigittir.

Kont, ormanı göstererek söze başladı:

— Şurada olduğunu söylüyordunuz.

Joseph:

— Evet, dedi, ama dağılmışlardır. Sayın efendilerimiz benim değersiz kanaatimi dinlemek lütfunda bulunurlarsa önce saldırışı dağıtmalıdır. Arabanızla mümkün olduğu kadar çabuk tepeye çıkmalısınız ve tepeyi dolandıktan sonra işte şuradaki ormanın yüksek yerindeki patikanın üstünde, tam giriş yerinde mahbusun, içine kapatılmış arabayı bulacaksınız. Öte yandan ben, atlı bayları kestirmeden doğruca götüreceğim. Haydutlar topu topu üç kişi. İyi silâhlanmışlardır. Ama iki taraftan sarıldıklarını görünce karşı koyamayacaklardır.

Baron dedi ki:

— Fikir güzel! Kont, siz arabada kalınız. Uşağınız da sizinle beraber gelsin. Onun atını ben alıyorum. Bu çocuklardan biri hangi yerde durmanız gerekiyorsa o yeri göstermesi için size kılavuzluk ederler. Ben avcı erimle beraber bu çocuğu götürüyorum. Çabuk olalım, çünkü haydutlarımız işin farkına varırlarsa belki de bizden önce davranırlar.

Consuelo dikkati çekerek dedi ki:

— Arabayı sizden kaçıramazlar. Çünkü atlarının hali bitik.

Baron kontun uşağına ait olan ata atladı, uşak da arabanın arkasına bindi. Kont, Consuelo'yu arabaya önden bindirerek bu sygılı hareketine kendi de bir mâna veremiyerek:

— Bininiz, dedi.

Bununla beraber kont dip tarafa oturdu. Genç kız önde kaldı.

Atları dört nala kaldırdıkları sırada genç adam arabanın penceresinden eğilerek atını dereye süren arkadaşını, dereyi geçerken Joseph'i atının sağırsına alan baronun arkasındaki avcı nieri gözü ile izliyordu. Consuelo ilk atışa hedef olacak zavallı arkadaşı için endişeden uzak değildi. Ama genç kız onun bu tehlikeli kavgaya, can ve gönülden koşmasını takdir ederek ve beğenerek seyrediyordu. Onun tepeye çıktığını, hayvanlarını kuvvetle mahmuzlayan ve ormanın içinde kaybolan atlıların peşinden gittiğini gördü. İki el silâh sesi işitildi, sonra bir üçüncüsü. Kupa arabası tepeyi dönüyordu. Consuelo hiçbir şey anlamıyarak hayatını Tanrıya emanet etti. Ama kont soydankişi arkadaşının gösterdiği cesarete yakın bir yiğitlikle baktı:

— Keratalar, arabayı daha hızlı sürün, dört nala!...

LXXII

Kişiliği üzerinde bir araştırma yapmak bize pek önemli görünmediği için Consuelo'nun nazikçe verdiği addan başka ad vermediğimiz *tabancalı bay*, saklandığı yerden kupa arabasının kaçak gençlerin çığlıkları ile durduğunu gördü. Adını bilmediğimiz ve yine Consuelo'ya göre ad verdiğimiz *konuşmayan adam* aynı şeyleri görmüş ve aynı şeyleri düşünmüştü. M. Mayer'in yanına koşmuş, her ikisi de kurtuluş yollarını arıyorlardı. Baron dereyi geçmeden önce *tabancalı adam* yola varmış, çoktan ormanın içine saklanmıştı. Onların dereyi geçmesini bekledi. Sonra baronla beraber gelenlerin üzerine iki kurşun sıktı. Bu kurşunlardan biri baronun şapkasını deldi, ötekisi uşağının atını ha-

fifçe yaraladı. Baron atının dizginini çevirdi, adamı gördü. Üzerine koşarak bir tabanca kurşunu ile herifi yere serdi. Onu küfrede ede dikenler içinde yuvarlarken bıraktı. M. Mayer'in arabasına yetişen Joseph'in ardından gitti. Aynı zamanda kontun da arabası oraya gelmişti. Kont çoktan yere sıçramıştı. Mayer'le konuşmayan adam sandığı saklamaya zaman bulamadan atla beraber gözden kaybolmuşlardı. Yenelerin ilk işi, mahbusun içine kapatıldığı sandığın kilidini zorlamak oldu. Consuelo, coşku ile bu zavallı adamın iplerinin kesilmesine, ağzındaki bağın çıkarılmasına yardım etti. Zavallı adam kurtulunca, kurtarıcılarının önünde secde ederek ve Tanrıya şükrederek yere kapandı. Ama baronu görür görmez yeniden yağmurdan kaçarken doluya tutulduğunu sandı ve şöyle haykırdı:

— Sayın baron de Trenck,¹ beni mahvetmeyiniz; beni yüz üstü bırakmayınız. Zavallı bir aile babası olan bir asker kaçağına lutfediniz. Ben de sizin gibi artık Prusya'da bulunmuyorum, sayın baronum, sizin gibi Avusturya'dayım. Yalvarırım size beni yakalatmayınız, ah! beni affediniz.

Consuelo kiminle konuştuğunu ve söz konusu olan şeyin ne olduğunu bilmeden haykırdı:

— Sayın baron de Trenck, onu affediniz.

Baron cevap verdi:

— Seni affediyorum. Ama en kuvvetli yeminle hayatını ve hürriyetini kime borçlu olduğunu hiçbir zaman kimseye söylemeyeceğine söz vermenin şartıyla.

Baron böyle konuşurken cebinden bir mendil çıkarıp yüzünü, ancak bir gözünü meydanda bırakacak bir şekilde, dikkatle örttü.

Kont:

— Yaralandınız mı? dedi.

Baron şapkasını biraz daha yüzüne indirerek:

— Hayır, ama bu sözde haydutlarla karşılaşsak diye düşünüyorum. Tanınmaktan tasa etmem. Zaten haşmetli hükümdarımın evrakı arasında iyi bir notum yok. Bir de başımıza bu çıktı.

Kont cevap verdi:

— Maksadı anlıyorum. Ama korkmayınız. Her şeyi üzerime alıyorum.

— Bu hareketiniz, şu asker kaçağını dar ağacından ve sopadan kurtarabilir ama, beni uğrıyacağım felâketten kurtaramaz. Adam sen de! insan bir gün başına ne gelebileceğini bilemez. İnsanın soydaşları için her türlü tehlikeyi göze alması gerek. Haydi bakalım, zavallı adam ayaklarının üstünde durabiliyor musun? Gördüğüme göre pek o kadar değil. Yaralı mısınız?

— Doğrusu çok dayak yedim, ama duymuyorum artık onları.

— Sözüñ kisası, çekilip gidebilecek misin?

— Ah, evet sayın yaverim.

— Bana böyle hitap etme, rezil herif. Sesini kıs, çekilip git. Sevgili kont biz de aynı şeyi yapalım. Bu ormandan çıkıp gitmek için sabırsızlanıyorum. Asker devşirme memurlarından birini yere serdim. Eğer kıral öğrenirse hani işim de iş!

Sonra omuzlarını kaldırarak sözlerine şunları kattı:

— Her ne olursa olsun, bu meseleyi umursamıyorum.

Haydn, matrasını asker kaçağına verirken, Consuelo dedi ki:

— Ne yazık! Bu adamı burada bırakırsak hemen onu yakalarlar. İplerden ayağı şişmiş, ancak ellerini kullanabiliyor. Bakınız, yüzü de nasıl sapsarı ve perişan.

Bakışları Consuelo'ya takılan kont:

— Onu bırakmıyacağız.

Uşağına:

— Franz, attan in.

Sonra asker kaçağına yönelerek:

— Bu hayvana bin. Onu sana veriyorum.

Yaralı adama bir kese atarak ilâve etti:

— Bunu da al. Avusturya'ya gidecek kadar kuvvetin var mı?

— Evet, evet, efendimiz.

— Viyana'ya gitmek ister misin?

— Evet efendimiz.

— Tekrar askere yazılmak ister misin?

— Madem ki burası Prusya değil. Elbette iseterim, efendimiz.

— Git, İmparatoriçeyi bul. O haftada bir gün herkesi kabul eder. Kendisine tam bir Prusyalıya yakışır bir öğretim görmüş, pek becerikli bir kumbaracı askerini hediye edenin kont Hodi¹ olduğunu söyle.

— Oraya koş koş giderim.

— Sakın ha! Baronun adını anayım deme. Yoksa seni adamlarıma yakalattırır, tekrar Prusya'ya gönderirim.

— Böyle bir şey başıma gelirse ölmem daha iyi olur. Eğer sefil herifler ellerimi kullanmama imkân verselerdi, beni yakaladıkları zaman kendimi öldürdüm.

— Haydi bakalım sıvış!

— Peki efendim.

Mahpus matrada kalan suyu yudumliyerek içti ve onu Joseph'e geri verdi. Daha önemli bir iş yaptı. Bir hizmet yapacağını farketmeden onu kucakladı. Kontla baronun önünde yerlere kapandı. Sözünü kesen baronun sabırsızlık gösteren hareketi üzerine büyük bir istavroz çıkardı, toprağı öptü. Uşakların yardımı ile ata bindi. Çünkü ayaklarını oynatamıyordu. Ama eğere oturup da yeniden gücünü ve cesaretini toplayınca her iki ayağı hayvanı mahmuzladı ve kuzey yolu üzerinde dolu dizgin gitmeye başladı.

Baron kont'a:

— Günün birinde yapmanıza göz yumduğum hareket sezilirse mahvolduğumun resmidir.

Sonra gürültülü bir kahkaha atarak sözlerine şunları kattı:

— Bana göre hava hoş. Frédéric'in bir kumbaracı askerini Marie - Thérèse'e hediye etmek dünyanın en güzel bir fikri. İmparatoriçenin Ulahlarına kurşun atan bu saygısız herif Prusya kiralının küçük kardeşlerine de atar. İşte sadık bendeler ve seçkin erler!

— Hükümdarlara karşı artık kötü hizmetler görülüyor. Peki ama bu çocukları ne yapacağız?

Consuelo cevap verdi:

— Biz de, tıpkı kumbaracı askerin dediği gibi bizi burada bırakırsanız mahvoluruz diyeceğiz.

Bütün sözlerine şovalyelere yakışır bir gösteriş katan kont cevap verdi:

— Şimdiye kadar insanlık duygularımıza şüphe yaratmaya imkân vermediğimizi sanıyorum. Korkmanız için sizi buradan uzak bir yere kadar götüreceğiz. Yaya yürüttüğüm uşağım arabada arka tarafta biner.

Sonra barona dönerek şunları söyledi:

— Arabaya kabul etmek zorunda kalacağımız şu uşakların yerine şu çocukları almayı uygun bulmaz mısınız? Onların yanında daha az sıkılacağız.

Baron cevap verdi:

— Elbette. Ne kadar fakir olurlarsa olsunlar sanatçıların her tarafta yerleri vardır. Kimbilir şu çalılıklar arasından kemanını bulup gelen ve onu bu kadar sevinçle taşıyan şu genç belki de olgunlaşmış bir Tartini'dir.¹

Baron, gerçekten savaş meydanından heybesini, sazını ve el yazmalarını toplayan Joseph'e yönelerek dedi ki:

— Ey saz şairi! Bizimle beraber geliniz, ilk konaklayacağımız yerde konuşacak kimseyi bulamazsak bu şanlı savaşı bize okursunuz.

Arabanın arkasına yerleştikleri ve gençleri de karşılarına oturttukları zaman (artık kupa arabası hızla Avusturya'ya doğru yol alıyordu.) Kont dedi ki:

— İpten kazıktan kurtulmuş bir soytarıyı deviren siz, istediğiniz kadar benimle alay edebilirsiniz...

— Onu bir kurşunla öldürmediğim için korkarım ki bu herifi Frédéric'in çalışma odasının kapısı

önünde tekrar bulacağım. Sözün kısası bu çatışmanın şerefi size aittir.

— Düşmanı bile görmiyen ben, samimi olarak çarpışmanıza gıpta ediyorum. Maceradan zevk duyarım, hattâ bu saygısızları lâıyk oldukları şekilde cezalandırmaktan da ayrı bir zevk duyardım. Asker kaçaklarını gelip yakalamak, gönüllüleri Bavyera topraklarına kadar götürmek, sonra da bu gün Marie-Thérèse'in sadık müttefiki görünmek! Buna, nasıl bir ad verileceği bilinmeyen bir küstahlık denir.

— Eğer döğüşmekten yorgun düşölmeseydi, bir an için barış lehine çalışılmasaydı, tam yerinde bir savaş olurdu. Sayın kont, burada oynadığım rolden memnun olmayacak olan hükümdarının yüzünden değil de, imparatoriçenizin yanında aldığım vazife yüzünden bu macerayı kulaktan kulağa yay:namakla beni bir gönöl borcu altında tutacaksınız.¹ Hükümetimin gösterdiği böyle bir saygısızlığın etkisi altında, onun üstüne yürüseym, bu işi kabul etmekte kendimi pek hazırlıksız bulurdum.

Kont cevap verdi:

— Benden yana korkunuz olmasın. Yükselmeye karşı hırs duyan bir saray adamı olmadığım için gayretkeş bir uyruk olmadığımı bilirsiniz.

— Sevgili kont, içinizde nasıl bir hırs yaşatabilirsiniz? Aşk ve zenginlik dileklerinizi temamiyle yerine getirdi...² Oysa ki ben... Ah! İlk bakışta gösterdiği benzerliğe rağmen kaderlerimiz arasında öyle benzemezlikler var ki!

Baron böyle konuşurken koynundan elmas bir çerçeve içinde bulunan bir resim çıkardı.³ Consuelo'da

biraz gülmek isteği uyandıran derin iç çekişleriyle, acınır gözlerle resmi seyretmeye başladı. Genç kız ölçüsünü adam akıllı kaçıran bu tutkunun ince zevkten yoksun olduğunu gördü. Bu büyük soydankişinin davranışı ile içten içe alay etti.

Kont sesini alçaltarak cevap verdi: (Consuelo işitmeyormuş gibi yapıyor, hattâ elinden geldiği kadar öyle görünmeye çalışıyordu.):

— Sevgili baron, yalvarırım size, bana açınakla şeref verdiğiniz bu sırrı kimseye söylemeyiniz. Hele bu resmi benden başka hiç kimseye göstermeyiniz. Onu kutusuna koyunuz ve düşününüz ki bu çocuk sizin ve benim kadar Fransızca'yı anlıyor.

Baron, Consuelo'nun göz atmaktan pek sakındığı resmi kutusuna kapatırken:

— Haa, şimdi aklıma geldi! Acaba bizim asker devşirme memurları bu iki oğlana ne gibi bir müziplik yapmak istiyorlardı? Söyleyiniz bakalım! Bu askerler size kendileriyle beraber gelmenizi mi teklif ediyorlardı?

Kont cevap verdi:

— Doğrusu ya bu tarafı düşünememiştim. Şimdi onların bu garip isteklerini açıklayamam. Yaşca gelişmiş, iri kıyım insanları arıyan bu adamlar¹ acaba bu iki çocuğu ne yapabilirlerdi?

Joseph, Mayer'in kendisini sözde müzikçi olarak gösterdiğini, onlara durmadan Deresden'den ve seçmen prensin küçük kilisesi için bir anlaşımdan söz ettiği anlattı.

Baron söze karıştı:

— Aa! Tamam, bahse girerim ki ben bu Mayer'i tanıyorum. N. adında biri olacak. Eski bir askerî müzika şefi. Bugün Prusya alaylarının müzikası için görevlendirilmiş asker devşirme memuru. Yerli halkımız o kadar kahn kafalıdır ki doğru dürüst bir ölçüyü bile vurmasını beceremezler. Öyle ki sofu babasından daha hassas bir kulağı olan haşmetli kiral,¹ borazanlarını, fifrecilerini, trompetcilerini ancak Bohemya'dan ve Macaristan'dan getirtir. Şaklabanlılık yapmasını seven bu iyi kalbli profesör topraklarımız üstünde tehlikeyi savuşturmuş olan asker kaçağından başka, şu zeki görünüşlü iki müzikçıyı beraberinde götürerek efendisine güzel bir hediye vereceğini ummuş! Dresden'e götürmek gibi kaçamaklı sözleri, saray eğlenceleri ile işe başlamak için hiç de kötü bir buluş değil. Ama sizler Dresden'i göremezsiniz çocuklar, ister istemez hayatınız boyunca ancak bir piyade alayının müzikasında üye olarak kalırdınız.

Consuelo cevap verdi:

— Bizi bekliyen alın yazısı hakkında şimdi nasıl davranacağımı biliyorum. Bu askerî rejimin asker kaçırmalardaki kötü niyetin ve insafsızlığın alçaklıkları hakkında konuşulduğunu işitmiştim.² Zavallı kumbaracı askere lâıyk görülen muameleye bakıyorum da bana söylenen şeylerde hiç de aşırı bir taraf olmadığını anlıyorum. Ah! Büyük Frédéric!...

Baron biraz alay karışık şatafatlı bir edâ ile:

— Şunu biliniz ki delikanlı, dedi. Haşmetli³ hükümdar imkânlardan habersizdir. Ama sonuçları bilirler.

Consuelo karşı konmaz bir içerleme ile canlanarak cevap verdi:

— Ama bundan yararlanıyor. Şunu iyice biliyorum ki sayın baron, kırıllar hiçbir zaman haksız çıkmazlar. Onun gözüne girmek için yapılan bütün kötülüklerden haberleri yoktur.

Kont gülererek haykırdı:

— Çapkının kafası iyi işleyor, sevgili küçük trampetçim, ölçülü olunuz. Sonra unutmayınız ki, belki de vazife alarak gideceğiniz alayın yüksek bir subayı önünde konuşuyorsunuz.

— Sayın kontum, beni susturacağını bilmekle beraber başkalarının ölçülü hareket ettiğinden şüphelenmemaktayım.

— İşidiyorsunuz ya baron, susacağına dair size söz veriyor. Oysa ki siz böyle bir şeyi ondan istemeğİ bile hatırmızdan geçirmemiştiniz. Doğrusu sevimli bir çocuk!

Baron karşılık verdi:

— Bütün kalbimle bu gence güveniyorum. Kont onu askere aldırır, haşmetli imparatoriçeye bir uşak olarak sunarsınız.

Kont gülererek:

— Razi olursa, hay, hay dedi. Prusya'dan daha elverişli olan bu işi kabul etmek ister misiniz? Ah! çocuğum artık ne kötü sazlara üfleyecek, gün doğmadan ne toplantı borusu çalacak, ne de istif halinde tuğla gibi ekmekten yiyeceksiniz. Tersine, hari-k l de zarif ve güzel bir soydankişi bayanın eteğini veyelpazesini taşıyacaksınız. Bir peri sarayında oturacaksınız. Büyük Fr d ric'in konserlerinden

çok daha üstün konserler düzenliyerek oyunları ve eğlenceleri yöneteceksiniz. Bu işe aklınız yatıyor mu? Beni bir Mayer gibi ele alamaz mısınız?

Consuelo gülümseyerek:

— Peki ama, böyle zarif, böyle hoş bir soydankişi bayan kimmiş acaba? diye sordu.

Kont Hoditz:

— Bareiht'ın dul markizi Culmbach prensesi, benim ünlü eşim, şimdi Roswald'ın şatosunun sahibi bulunuyor.

Consuelo rahibe Wenceslawa de Rudosltadt'ın, Almanyadaki ve civar ülkelerdeki prensliklerin bütün küçük ve büyük soydankişi ailelerin o masalımsı soy ağacından, ittifaklarından ve tarihinden söz açtığını işitmişti. Bu biyografilerin bir çoğu ve arasında özellikle kont Hoditz - Roswald'ın biyografisi dikkatini çekmişti. Pek zengin bir Morawyalı olan kont taşkınlıkları yüzünden öfkelenen bir baba tarafından kovulmuş ve yüz üstü bırakılmıştı. Bütün Avrupa saraylarında maceracı bir soydankişi olarak tanınmıştı. Nihayet gizlice evlenip Morawya'dan kaçırarak Viyana'ya getirdiği Bareith dul markizinin âşığı ve henüz şovalye unvanını kazanmamış bu soydankişi delikanlı Morawya'da babasının mirasına konunca büyük bir zenginliği yeniden ele geçirmişti.² Rahibe bir gün dul markizi uyruk bir prenses, kontu basit bir kibarzade bulduğu için kendisine pek yüz kızartıcı görünen bu hikâyeye sık sık dönmüştü.³ Hattâ ona göre bu iş küffü olmıyan evlenmelerle, aşk evlenmelerine karşı kendisini isyan ettiren bir konuydu. Soydankişi sınıfının yargılarını kendine göre anla-

maya ve onları iyice öğrenmeye çalışan Consuelo, bu açıklamalardan yararlanıyor ve onları unutmuyordu. Kendi önünde kont Hoditz'in adı ilk defa anılınca belli belirsiz bir hâtıra ile uyarılmıştı. Şimdi gözleri önünde bu ünlü maceracının o romanımsı hayatı ve evlenme şartları belirliyordu. Baron de Trenck'e gelince: o, hatırı sayılır derecede gözden düşmüş, korkunç geleceği hakkında pek ümit beslemiyordu.¹ Genç kız baron hakkında konuşulduğunu işitmemişti. Kontun biraz gururla anlattığı yeni bir zenginlik tablosunu dinledi. Almanyanın kibirli saraylarında alay edilen ve hor görülen kont Hoditz, karısının sayesinde zengin olmuş miskin bir adam gözüyle bakıldığı için uzun zaman utanmıştı. Sonra bir servetin mirascısı olunca Morawyadaki kontluğunda bir kıralın şatafatını etrafa göstererek bundan sonra itibarını kazanacağını sanıyor, kendisinden daha az zengin birçok zayıf hükümdarların saygısını ya da özlemini duyan unvanlarını gönül hoşluğu ile elde ediyordu. Dul markizine karşı nazik davranışlar ve ince özenler göstermesine rağmen kendisinden çok daha yaşlı bir kadına titiz bir vefa ile bağlı kaldığını söyleyerek övünmüyordu. İster bu prensesi göz yummak için zamanın törelerine ve yüksek zevkine sahip bulunsun, ister kendi sayesinde ün kazanmış bir kocanın güzelliğinin sona erışı hakkında hiçbir zaman uyarılmıyacağına inansın onu, hevesleri içinde rahatsız etmiyordu.

Birkaç fersah yol aldıktan sonra soydankişi yolcular için önceden hazırlanmış bir at değiştirme yerine vardılar. Consuelo ile Joseph arabadan inmek,

onlardan müsaade almak istediler. Kontla baron, menileket içine dağılmış bulunan asker devşirme memurları tarafından yeni teşebbüslerin mümkün olabileceğini bahane ederek genç sanatçıların isteklerine engel oldular.

Trenck (hiç de mübalaga etmeyerek) sanatçılara dedi ki:

— Bu cins adamların ne kadar korkunç, ne kadar becerikli olduğunu bilemezsiniz. Uygur Avrupa'nın yaya yürüdüğünüz bir yerinde, eğer fakirsenez ve kendinizi savunmaktan yoksunsanız, üstelik bir gücünüz, bir kabiliyetiniz varsa bu insanların zorlu hareketlerine ve kurnazlıklarına uğrarsınız. Onlar bütün geçit yollarını, dağlardaki bütün patikaları, bütün kestirme yolları, maksatlarına yardım edebileceğini umdukları bütün namussuz adamları tanırlar. Her türlü dili, her türlü taşra ağzını konuşurlar. Çünkü bu milletleri görmüş ve her türlü mesleği yapmışlardır. At kullanmakta, koşmakta, yüzmekte, gerçek haydutlar gibi uçurumlardan atlamakta üstünlük gösterirler. Bunların hepsi gözünü budaktan sakınmazlar. Yorgunluğa dayanıklı, yalancı, becerikli, ama saygısız, öç güdücü, yumuşak başlı, sırasında zalim bir takım insanlardır. Prusya kralı Guillaum'u bu insan artıklarından, devletinin en yararlı nişancı askerlerini sıkı düzeninin en önemli desteklerini meydana getirmiştir. Bunlar bir asker kaçağını Sibirya'nın ortasında da olsa yakalarlar.¹ Bu adamı Prusya'ya götürmek ve ibret olsun diye asmak zevkini tatmak için düşman ordusunun kurşunları altında onu bulmak için giderler. Beş ayak, on parmak uzunlu-

ğunda olduğu için duasını okuyan bir papızı mihraptan alıp kaçırlılar. Seçmen prensesin doktorunu çağarlar. İhtiyar Bareith markizinin yirmi otuz kişilik silâhlı kuvvetini kaçırarak öfkelenmişlerdir. Ama o, bunun sebebini açıkca sormaya cesaret edememiştir. Strasbourg dolaylarında bulunan karısını ve çocuklarını görmeye giden bir soydankişi Fransız ömrü boyunca asker yaptılar. Çariçe Elisabeth'in Ruslarını, Saksonya mareşalinin ulahlarını, Marie-Thérèse'in Macar askerlerini, Ulah devlet adamlarını, Polonyalı soydankişileri, İtalyan şarkıcılarını bütün milletlerden kadınları, askerlerle evlenmek zorunda kalan yeni Sabine'leri yakaladılar. Her şey onlara vız geliyordu. Bol bol dağıtılan maaşlarından ve yolculuk masraflarından başka her baş, nasıl söyliyeyim! Her parmak ve her vücut için prim alıyorlardı.

Consuelo dedi ki:

— Bu kadar paraya tabii, insan eti elde ediyorlar! Ah! Sizin o büyük kıralınız canavarın biri. Ama içiniz rahat etsin, sayın baronum, çekinmeden söyleyiniz. Asker kaçağımızı serbest bırakmakla çok iyi hareket ettiniz. Size zarar verebilecek bir sözü ağzımdan kaçırmaktansa, o zavallının uğradığı işkenceleri çekmem daha iyi olur.

Ateşli mizacı, ölçülü davranışlara müsait olmayan ve Frédéric'in haksızlıklarına ve sert davranışlarına zaten kendi açısından kızan Trenck düşüncelerinin bu kadar dengeli, bu kadar kesin olmadığı bir mutluluk devri içinde tanık olduğu ve suç ortaklığı ettiği bu rejimin cinayetlerini kont Hoditz'in önünde birer birer meydana koymaktan acı bir zevk du-

yuyordu. Dış görünüşe göre Marie - Thérèse'in yanında siyasal bir görevi yerine getirmek için kiralının güvenini sağlamış olmakla beraber, şimdi zulüm görünce efendisinden nefret etmeye ve duygularını büyük bir serbestlikle açığa vurmaya başlıyordu. Savaşta pek değerli ve benzeri görülmemiş bir dehşet ve korku sistemine dönüldüğü için, barışta da tehlikeli olan sayısı çok Prusya askerlerinin ıstırablarını, köleliğini ve ümitsizliğini konta anlattı. Orduda salgın halini alan intiharın sofu ve namuslu askerlerin kendilerine çektirilen hayatın dehşetinden kurtulmak için, tek çare olarak kendilerini ölüme mahkûm etmek suretiyle işledikleri cinayeti bir bir söyledi.

Sözlerine şöyle devam etti:

— Göz hapsine aldıkları sınıfın büyük bir ihtiyaçla aranılan insanlardan mı meydana geldiğini sanıyorsunuz? Şunu iyice bilmelisiniz ki göz hapsine aldıkları sınıflar yabancı gönüllü askerlerden, kaçırılmış insanlardan, ya da hayatiyle ödemek zorunda kalan bir askerın mesleğinin başında, ilk yıllar boyunca en korkunç kederin etkisi altında kalmış Prusya memleketinin gençlerinden meydana gelmektedir. Bunlar dizi halinde parçalanıyorlar. Savaşta olsun, barışta olsun bu insanları daha boynu bükük, daha davranışı belli bir sıra adamın önünde yürütüyorlar. Arkada gidenler, önde yürüyenlerden biri en ufak kaçma, ya da karşı koyma niyetini gösterirse onun üstüne ateş etmek emrini almışlardır. Eğer bu emri alan insan dizisi bu talimâta aykırı hareket ederse en vahşilerden, en duygusuzlardan seçilmiş gerideki

diziye (       onların arasında kalbi ta  gibi olmuş ihtiyar askerler ve hemen hemen hepsi de kaatil olan g n     askerler bulunmaktadır) yani        diziye ilk iki diziye ateş etme emri verilmiştir. Eğer        dizide de emrin yerine getirilmesinde bir zaaf g r   rse, böylece daha arkadaki insanlar bu i i yaparlar. Böylece ordunun her dizisinin savaşta kar s nda d   man, ardında d   man vardır. Hiçbir tarafta kendine benzer insanlar, arkadaşlar, ya da silâh arkadaşları bulunmaz. Her yerde ancak şiddet,    m ve korku vardır. B    k Fr    ric, bu usulle yenilmez askerler meydana getirdiğini s  yer. Evet, bir Prusyal  genç asker için bu ilk dizilerden biri, aranan ve g bta edilen bir yerdir. Bu diziye girer girmez en k    k bir kurtuluş imk n n  bulamad   için da  l r ve arkadaşlarının kur  unlarına hedef olmak için sil h n  atar. En a ılamaz tehlikelere meydan okuma, bir çoğunu kurtarır. Kaçmaya muvaffak olurlar ve bir çoğu da d   man tarafına geçer. K ral, kendi demir boyunduru unun orduda yaratt   de   setten emindir. Bir b    k geçit resminde hazır bulunan ve ordunun y  ksek menavra kabiliyetini, g  zel elbiselerini   vmekten yorulm yan yi eni Brunswick'a s  yledi i s  z  belki bilirsiniz. K ral, d  ke: —Bunca g  zel adamın bir araya gelmesi, beraberlik sağlaması sizi hayrete d    rmi or mu? Beni daha çok  a ırtan bir nokta var.— Genç d  k: —Ne imiş? diye sormu . K ral da şöyle cevap vermiş: —Sizinle benim onlar arasında emniyette olu umuz.

Kont Hoditz s  ze kar   tı:

—Baron, sevgili baron bu i  madalyanın ters ta-

rafı. İnsanlarda hiçbir şey mucize şeklinde meydana gelmez. Eğer Frédéric'de güvercinlerin yumuşaklığı bulunsaydı, zamanın nasıl en büyük kumandanı olabilirdi? Durunuz. Bu konuda daha çok konuşmayınız. Yaveri olan size karşı tabii şekilde düşmanım olan bir insanın tarafını tutmaya zorlamış olacaksınız.

Trenck şöyle cevap verdi:

— Heveslerine yenildiği bir gün gözdelelerine yaptığı muameleye bakarak onun kölelerine karşı davranış tarzını yargılayabilirsiniz. Hakkınız var, artık ondan söz etmiyelim. Çünkü bunu düşünürken ormana dönmek, budalaca ve alçakça bir ihtiyatla hayatını bağışladığım şu gayretkeş insan eti avcısını ellerimle boğmak için içimde şeytanca bir istek uyanıyor.

Baronun yüce gönüllü taşkınlığı Consuelo'nun hoşuna gidiyordu. Prusya'daki ordu hayatının canlı tasvirlerini ilgi ile dinliyordu. Hattâ baronun bu cesaret dolu öfkenin içine biraz da kişisel küskünlüğü kattığını farketmeyerek bunu büyük bir karakter belirtisi olarak görüyordu. Hiç olmazsa Trenck'in ruhunda gerçek bir büyüklük vardı. Bu mert ve güzel delikanlı yaltaklanmak için doğmamıştı. Bu bakımdan yolculukta birden dost oluverdiği zengin ve anlı şanlı Hoditz ile kendi arasında epeyce bir ayrılık görülüyordu. Kont Hoditz çocukluğunda lâlaları tarafından korkuya ve ümitsizliğe düşürüldüğü için kendini koyuvermişti. Ateşli ve çılgınlık yaşlarını geçirmiş olmasına rağmen hareketlerinde ve sözlerinde, Herakles gibi kuvvetli vücut yapısına, yorgunluk ve sefahetle dolu geçmiş kırk yılın yıpratmış güzel yü-

züne rağmen aykırı düşen çocukça bir tarafı saklıyordu. Romanlar içinde moda olmuş felsefeyi okuyarak zaman zaman çokluk tiyatroya gittiğini söyleyerek ileri sürdüğü o uydurma bilgisini tamamlamıştı. Ama her şeyde olduğu gibi bunlarda da derinlikten ve ayırd etme yetisinden yoksundu. Bununla beraber yüksek tabakadan bir kimsenin hali, pek tatlı sevimliliği, ince ve neşeli fıkırları belki de Consuelo'nun ötekine karşı gösterdiği açıkça ilgi, barondan daha çok konttan hoşlanan Hayd'ın hayâl gücünde hemen bir etki uyandırdı.

Baron tersine, sağlam bir eğitim görmüştü. Saraylarda gördüğü itibar, gençliğinden gelen taşkınlık, insanlara değin yüceliklerin değeri ve gerçeği üstünde bu genç adamı şaşırtıyorsa da, duyguların şu bağımsızlığı, ciddi okumaların kazandırdığı şu ilkelerin dürüstlüğü, eğitimin geliştirdiği asil iç güdülerini ruhunun derinliklerinde saklıyordu. Asil karakteri devlet büyüklerinin okşamaları ve iltifatları altında boğulup kalmıştı. Ama en ufak bir hak-sızlık karşısında benliği ateşli ve yakıcı bir özellikle ayaklandığı için pek o kadar eğilmemişti. Frédéric'in güzel saray adamı, dudaklarını zehirli kadehle ıslatmıştı. Ama aşk, salt, pervasız, heyecanlı bir aşk gelip ataklığını ve direnişini canlandırmıştı.¹ Kalbinin en duygulu yerinden yaralanınca baş kaldırmıştı. Hattâ onu dize getirmek isteyen hükümdara açıktan açığa meydan okuyordu.

Hikâyemizin geçtiği devirde baron en çok yirmi yaşlarında görünüyordu.² Frédéric'in çocukça bulduğu sıkı düzenine feda etmek istemediği kara saçları

geniş alnını gölgeliyordu. Endamı çok düzgündü. gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Bıyığı abanoz gibi kap-kara, eli bir atletin eli kadar kuvvetli olmakla beraber kaymak taşı kadar beyazdı. Sesi, tıpkı yüzü, fikirleri aşkının ümitleri gibi, erkekçe ve körpe idi. Consuelo baronun şu esrarlı aşkını düşünüyordu: Genç kız, soydankişi igencin hamleleri ve kaba sözler içinde, kendisiyle alın yazısı arasında devamlı savaş halinde buluduran pek yerleşmiş kuşkunun ve coşkunun karışımını inceledikçe, artık bu aşkı gülünç bulmuyordu. Bu pek güzel delikanlının kafasındaki kadını tanımak için elinde olmadan kuvvetli bir merak hissediyor ve bu iki sevgilinin başarısı için romanımsı ve samimi dileklerde bulunduğunu için kendine şaşıyordu. Kendi sınıfından apayrı bir sınıftan olan tanımadığı iki insanın karşısında, sıkıntılı bir durumla bulunmasına rağmen, gün kendisine umduğu kadar uzun görünmedi. Nezaketi, hele o devirde hoş arkadaşlık adı verildiği şeylerin güzel bir tarafı bulunan keskin sözleri, tatlı hareketleri, Venedikde öğrenmiş, Riesenburg'da bunların alışkanlığını kazanmıştı. Ölçülü davranarak kendisinden önemsiz bir açıklama yapılması istenince konuşmıyarak kendini pek rahat hissetti. Hattâ duyduğu şeyler hakkında içinden bir takım fikirler yürüttü. Baron da, Kont da onun kılık değiştirdiğini fark etmemiş göründüler. Hele baron ne kendisine, ne de Joseph'e hemen hemen dikkatle bakmıyordu. Zaman zaman onlara birkaç lâkırdı söyledikten sonra, konta dönerek konuşmasına devam ediyordu. Kendi ateşi ile beslenen bir ruh gibi, düşünceleri ile konuşuyor gibiydi. Kon-

ta gelince, o ya bir hükümdar kadar ciddi, ya da bir Fransız Marki'si kadar şakrak oluveriyordu. Cebinden not defterini çıkarıp bir düşünürün, ya da bir siyaset adamının ciddiyetle fikirlerinden notlar alıyor, sonra onları şarkı söyler gibi tekrar okuyordu. Consuelo bunların tatlı ve iç bayıltıcı bir Fransızca içinde söylenmiş küçük beyitler olduğunu görüyordu. Bu beyitleri dinlemediği halde pek dikkate değer olduğunu söyleyen barona arada sırada okuyordu. Zaman zaman Consuelo'yu, yumuşak bir edâ ile kolaçan ediyor, yapmacıklı bir alçak gönüllülükle:

— Bunları nasıl buluyorsunuz, küçük dostum? Fransızca'yı anlıyorsunuz değil mi? diye sordu.

Göz kamaştırmaya yeltenir gibi görünen bu yapmacıklı nezaket karşısında sabrı tükenen Consuelo *güzellik* üstüne yazılmış bir kıtadaki iki üç yanlış işaret etmekten kendini alamadı. Annesi şarkılarını kolayca ve belli bir zarıflıkla söylediği dillerin ona söylenmesini ve cümlelerini ayırd etmesini öğretmişti. Çalışkan Consuelo kendisindeki müzik istidadının telkin ettiği ölçü ve duruluğu her ahenkte arıyarak bu dillerin kuralını ve anahtarını kitaplardan bulmuştu. Lirik şiirleri yorumlamaya çalışırken millî havalarda bulunan ritim ve vurguyu anlayabilmek için yabancı kelimeleri dikkatle tartarken birinci derede prozodî'yi titizlikle inceliyordu. Böylece birçok dildeki koşuk sanatına ait kuralları çok iyi tanımayla muvaffak olmuş ve Morawyalı şairin hatalarını bulmakta güçlük çekmemişti.

Genç kızın bilgisinden heyecanlanan, ama kendi bilgisinde şüphe duymaya bir türlü yanaşmayan

kont Hoditz küçük müzikçiyi haklı çıkarmak için kendisini yetkili gören barona danıştı. O andan itibaren kont gerçekten genç kızla meşgul oldu. Ama gerçek yaşını ve kadınlığını fark etmemiş göründü. Sadece ona şiir kurallarını bu kadar güzel öğrenmek için nerede okuduğunu sordu.

Genç kız kısaca:

— Venedik’de, kilise korosuna üye yetiştirmek için kurulan çocuklara özel parasız okulda.

— Öyle görünüyor ki bu memleketteki öğretim Almanya’dan daha kuvvetli, yeni arkadaşınız nerede okudu?

Joseph cevap verdi:

— Viyana Katedralinde.

Kont dedi ki:

— Her ikinizin de zeki ve istidatlı çocuklar olduğunuza inanıyorum. İlk konaklayacağımız yerde sizi müzikten imtihan etmek isterim. Eğer bilginiz yüzünüz ve hareketleriniz gibi ise Roswald’deki orkestram ve tiyatro için sizi tutuyorum. Eşim sayın prensese sizi tanıtmak isterim. Daha ne istersiniz, sizin gibi çocuklar için bu bir hazinedir.

Consuelo kontun kendini ve Haydn’ı müzik hakkında imtihan etme teklifini işitince kahkahalarla gülme isteğini tutmuştu. Ciddiyetini devam ettirmek için büyük bir çaba harcıyarak sadece saygı ile eğildi. Kendisine yeni bir koruyucu bulduğu için çok kârlı sonuçlar elde edeceğini uman Joseph, teşekkür etti. Ve bu teklifi reddetmedi. Kont tekrar not defterini aldı ve karısının düzenlediği eğlenceler için müziğini yazacağını ve şatosundaki, daha doğrusu konağındaki

tiyatroda aktörlerine oynatacağını umduğu kurallara aykırı kelimelerle dolu son derece çirkin bir küçük İtalyan operasının yarısını Consuelo'ya okudu. Çünkü kendinin gerçekten seçmen prens olduğunu sanarak başka bir şeyden söz açmıyordu. Consuelo, kontun yersiz fikirleri üstüne Joseph'in dikkatini çekmek için arada sırada dirseğiyle onu dürtüyordu. Hattâ genç kız can sıkıntısı altında ezilerek, kendisine Culmbach beyliği verilmiş olan Bareith seçmen prensliğinin vârisi ünlü güzelin böyle madrigallerden hoşlandığına bakarak ünvanlarına, ince fikirlerine ve yaşadığı yıllara rağmen, onun pek hoppa bir kadın olabileceğini düşünüyordu.

Kont okurken el ve kol hareketleri yaparken gırtlaklarını ıslatmak için şekerlemeleri çiğniyor, genç yolculara durmadan bu şekerlemeleri uzatıyordu. Bir gün öncedenberi ağızlarına bir lokma ekmek sokmadıkları için ölecek hale gelen iki çocuk, kontun şekerlemeleri ile kafiyelerinin pek tatsız bir gıda olduğunu düşünerek açlığı gidermekten daha çok, mideyi aldatmak için daha iyisini bulmalarına imkân olmadığından kabul ediyorlardı.

Nihayet akşama doğru, Consuelo'nun sabahleyin, bir türlü ulaşamayacaklarını düşündüğü Passaw şehrinin kalelerinin çan kulelerinin ufukta belirdiğini görürler. Bunca tehlikelerden ve korkulardan sonra bu görünüş genç kıza hemen hemen Venedik'in görünümü kadar hoş göründü. Tuna nehrini geçince Joseph'le tokalaşmaktan kendini alamadı. Şimdiye kadar Joseph'e şu soruyu sormayı aklına getirmiyen kont:

— Kardeşiniz midir? diye sordu.

Consuelo kontun merakını gidermek için birden cevap verdi:

— Evet sayın efendim.

Kont:

— Ama birbirinize benzemiyorsunuz?

Joseph neşe ile cevap verdi:

— Öyle çocuklar vardır ki, babalarına benze-
mezler.

— Bir arada büyümediniz mi?

— Hayır, sayın efendim. Kararsız şartlarımız al-
tında bizler nerede olsa ve ne zaman olsa büyürüz.

Kont sesini alçaltarak Consuelo'ya dedi ki:

— Neden bilmem, her şeye rağmen sizin âsil bir
soydan dünyaya geldiğinizi tasavvur ediyorum. Bütün
bu kişiliğiniz ve konuştuğunuz dil, tabii bir farklılığı
düşündürüyor.

Genç kız gülererek cevap verdi:

— Nasıl doğdum, hiç bilmiyorum, sayın efendim,
babadan oğula geçen bir müzikçi olarak doğmuş ola-
cağım; çünkü dünyada müzikten başka bir şey sev-
mem.

— Neden Morawyalı bir köylünün kılığına gir-
diniz?

— Çünkü elbiselerim yolculukta eskidi. Gördüğün-
üz bu elbiseleri, içinden geçtiğimiz şu memleketin bir
pazarından aldım.

— Morawya'ya, belki de Roswald'a gitmişsinizdir.
Consuelo şeytanca bir edâ ile:

— Evet, dedi, dolaylarında dolaştım, sayın efen-
dim. Yaklaşmaya pek de cesaret edemedim ancak uzak-
tan güzel malikânenizi, heykellerinizi, selâlelerinizi,

bahçelerinizi, dağlarınızı, ne bileyim ben; mucizelerinizi, peri sarayına benziyen konağınızı görmüştüm.

Bu bilgileri daha önce öğrenmediğini görerek heyecanlanan kont haykırdı:

— Demek bütün bunları gördünüz, ha!

Kont iki saatten beri konağının güzelliğinin tasvirini yaparken bu tasviri dinliyen Consuelo'nun bir vicdan rahatlığı ile onun yanında daha güzel tasvir edebildiğini farketmiyerek:

— Oh, dedi, bu gördüğünüz şeyler içinizde oraya dönmek isteğini uyandırmalı.

Consuelo, onunla alay edip, operasını kendisine okumanın öcünü almak ihtiyacını duyarak:

— Bu yüzden sizi tanımak mutluluğunu kazandığım şu an için büyük bir istek duyuyordum.

Belirli bir germen ifadesiyle: “Ey Passaw! Seni selâmlarım! diye haykırarak nehri geçecek olan kayığın içine çevik bir hareketle atladı.

Kupa arabası onları kontun dostu olan zengin bir soydankişinin konağına götürdü. Bu soydankişi o sırada evde bulunmuyordu, ama onlara konağı konuk yeri olarak ayırmıştı. Kontla arkadaşı bekleniyordu. Uşaklar akşam yemeği içinde hareket halinde idiler. Konuklara hemen sofralar kuruldu. Küçük müzikçisi ile (Consuelo'ya böyle bir ad takmıştı.) konuşmaktan son derece zevk duyan kont, onu sofrasına götürmek istemişti; ama baronda hoşnutsuzluk yaratacak bir nezaketsizliği yapmak korkusu, bu isteğine engel oldu. Consuelo ile Joseph kilerde yemek yemekten çok memnun oldular. Uşaklarla beraber oturmakta hiç güçlük

çekmediler. Haydn, kendisini eğlencelerine kabul eden büyük soydankişilerin evinde hiçbir zaman şerefli bir muamele ile karşılaşmamıştı. Sanat duygusu, bu hareket tarzı ile ilgili olan küşümsemeyi anlaması için kalbini bir hayli düzeltmesine rağmen, annesinin, köyünün ağası olan kont Harrach'ın ahçısı olduğunu utanma duymadan hatırlıyordu.¹ Daha sonraları dehası gelişince, Haydn, bütün Avrupa'nın sanatçısı olduğu halde, koruyucularından daha insanca bir takdir görmemişti. Prens Esterhazy'nin hizmetinde yirmi beş yılını geçirmişti. Hizmetinde dediğimiz zaman yalnız müzikçi olarak çalışmadığını söylemek istiyoruz. Paër² onu, kolunda peçete, yan tarafında kılıç olduğu halde efendisinin arkasında durduğunu ve baş sofracı, yani zamanın ve memleketin geleneklerine göre baş uşak görevini yaptığını görmüştü.

Consuelo çocukluğunda anası Zingare ile yaptığı yolculuklardan beri, uşaklarla beraber hiç yemek yememişti. Genç kız iki meydan oyuncusu ile kendilerini hakarete uğramış sanan ve onları masanın bir ucuna ayrı olarak oturtup önlerine yemeklerin en kötülerini süren bu güzel ev uşaklarının kibirli tavırları ile eğlendi, neşeli tavırları bu kibirli ruhları yumuşatınca bu efendi uşakları hemen sonunda eğlendirmek için onlardan müzik yapmaları rica edildi. Joseph onlara fazla bir gönül alıcılığı ile keman çalarak yüksekten bakışlarının öcünü aldı. Consuelo'da sabahki heyecanları ve ısırapları hemen hemen artık duymadığı için şarkı söylemeye başladı; bu sırada gelip onlara kontla baronun hoş vakit geçirmek için müzik istediğini söylediler.

Reddetmek için sebep yoktu. Bu iki soydankişinin onlara yaptığı yardımdan sonra Consuelo her yalancı mazereti bir nankörlük telâkki ederdi. Söylediği şarkı kilerden yemek salonuna kadar yükselerek efendilerin kulaklarına çarptığına göre, zaten ses kısıklığını ve yorgunluğu ileri sürerek özür dilemek kötü bir bahane olurdu.

Genç kız yolculuklarının bütün sonuçlarını kendisi gibi güler yüzle karşılamış olan Joseph'in arkasından yürüdü. Yirmi mumun aydınlattığı güzel salona girdikleri zaman iki soydankişi dirseklerini masaya dayamış, Macar şarabının son şişelerini tamamlıyorlardı. Pek alçak gönüllü şarkıcılar gibi kapının yanında ayakta durdular. Dağlarda beraber çalıştıkları iki sesli küçük İtalyan şarkılarını söylemeye başladılar. Consuelo şarkıya başlamadan önce Joseph'e muziplikle dedi ki:

— Dikkat et, bizi müzikten imtihan edecek, bundan yararlanmak için çaba harcıyalım.

Kont bu sözden koltukları kabardı. Baron esrarlı sevgilisinin resmini ters çevrilmiş tabağının üstüne koymuştu. Sanki dinlemeye hazırlanmış gibiydi.

Consuelo sesini ve imkânlarını göstermek niyetinde değildi. Sözde erkekliği pek yumuşak duygulara uygun düşmezdi. Hattâ kılık değiştirmesi altında görüldüğü yaş, yetkin bir istidada ulaşabildiği sanısını uyandırmıyordu. Açık havada mesleğini kötü kullandığı için zamanından önce yıpranmış hissini uyandırmak maksadiyle sesini biraz kısık bir çocuk sesi haline getirdi. Venedik sokaklarındaki çocukların birçok yaptıklarını

işittiği, safça beceriksizlikleri, kısaltılmış süslemelerdeki o ataklıkları taklit etmek onun için bir eğlence oldu. Bu müziği son derecede beceriksiz bir şekilde söylemesine rağmen şaklabanca gösterilerinin içinde o kadar tabii bir zevk gizliydi ki. İki sesli şarkı, büyük bir canlılıkla ve tam bir beraberlikle söylendi. Hattâ bu şarkı o kadar taze, o kadar orijinaldi ki, mükemmel bir müzikçi, sanat için mükemmel bir yaratılış olan Baron, sevgilisinin resmini koynuna koydu, başını kaldırdı, iskemlesinin üstünde kımıldadı. Nihayet şimdiye kadar işittiği en iyi hissedilmiş müzik olduğunu bağırarak, heyecanla ellerini çırpı.

Fuchs, Rameau¹ ve klâsik bestecilerle dolu olan Kont Hoditz'e gelince o bu çeşit bestelerden ve onları bu çeşit söyleme tarzından pek hoşlanmadı. Baron'un bir kuzeyli barbar ve koruduğu bu iki okul öğrencisinin oldukça zeki olduğunu kabul etmekle beraber onları dersleriyle, bilgisizlikten ve soysuzluktan kurtarmak için çalışmak zorunda kalacağını düşündü. Onun hastalık derecesindeki merakı, sanatçıları kendi eliyle yetiştirmesiydi. Başını yapmacıklı bir eda ile sallıyarak:

— İyi bir taraf var ama, bir çok öğrenilecek şeyler de var. Haydi bakalım bütün bunları düzeltiriz.

Joseph'le Consuelo'nun daha şimdiden kendisine ait olduklarını, onların kendi küçük kilise korosuna katıldıklarını tasavvur ediyordu. Kont, Haydn'a kemanını çalmasını rica etti. Genç adam istidadını saklamak için bir sebep göremediğiden bu saz için pek dikkate değer bir şekilde yazmış olduğu bestesinden

bir parçayı mükemmel bir şekilde çaldı. Kont, bu defa pek memnun kaldı.

— Senin, dedi, yerin bulundu. Benim birinci kemancım olacaksın. İşini mükemmelen görürsün. Ama aynı zamanda viyoldamur'a da çalışacaksın. Viyoldamur'u hiçbir şeye değişmem. Ondan nasıl yararlanacağını sana öğreteceğim.¹

Consuelo, yeniden dalgınlaşan Trenck'e dedi ki:

— Acaba sayın Baron hazretleri de arkadaşşımdan memnun kaldılar mı?

— O kadar memnun kaldım ki, eğer bir gün Viyana'da oturursam ondan başka öğretmen istemem.

Kont sözüne devam etti:

— Size Viyoldamur'u öğreteceğim. Ona fazla çalışmanızı rica ederim.

Dalgınlığı içinde eşsiz bir içtenlik gösteren Baron söze karıştı.

— Ben ise kemanı ve şu profesörü seçerim.

Baron sonra kemanı eline aldı. Joseph'in az önce çaldığı parçanın birkaç cümlesini pek temiz bir ifade ile ezberden çaldı. Sonra sazı Joseph'e geri vererek gerçek bir alçak gönüllükle:

— Size, ancak öğrenciniz olacak kadar keman çaldığımı, ama dikkatle ve yumuşak başlılıkla öğrenebileceği göstermek istiyordum.

Consuelo ondan başka bir şey çalmasını rica etti. Baron bu ricayı nazlanmadan kabul etti. Soydankişi adamın istidadı, zevki ve zekâsı vardı. Hoditz onun çaldığı parçanın bestesini aşırı bir tarzda övdü.

Trenck:

— Pek güzel değil dedi, çünkü benimdir. Bununla beraber severim onu. Çünkü *prensesim* hoşlanmıştı.

Kont sözlerindeki ağırlığı hafifletmek için müthiş bir şekilde yüzünü buruşturdu. Trenck buna dikkat etmedi. Düşüncelerine gömülmüş, bir kaç dakika tellerin üstünde yayını koşturdu. Sonra kemani masanın üstüne atarak ayağa kalktı. Elini alınının üstünde dolaştırırken, geniş adımlarla yürüdü. Nihayet kont'a doğru geldi ve ona:

— Sevgili kontum, size iyi akşamlar diliyorum. Gün doğmadan önce hareket etmek zorundayım. Çünkü tembihlediğim araba beni sabahın saat üçünde buradan alacak. Bütün bir sabahı burada geçireceğinize göre sizi belki de ancak Viyana'da görürüm. Orada tekrar bulup, benimle beraber yaptığınız hoş yolculuktan dolayı tekrar teşekkür edeceğim için bahtiyar olacağım. Bu gönülü bütün hayatım boyunca size bağlamış bulunuyorum.

Birbirlerinin elini tekrar tekrar sıktılar; Baron salondan ayrılacağı sırada Joseph'e yaklaştı, eline bir kaç altın sıkıştırdı ve şunları söyledi:

Viyana'da sizden rica edeceğim derslere mahsuben verilmiş bir para. Beni Prusya Elçiliğinde bulursunuz.

Consuelo'ya hafif bir baş selâmı verdi ve ona da şöyle söyledi:

— Eğer günün birinde benim alayымda sizi trompetçi, ya da trampetçi olarak bulursam, beraberce asker kaçırmız. duydun mu?

Kont'u bir daha selâmladıktan sonra dışarı çıktı.

LXXIII

Kont Hoditz çalgıcıları ile başbaşa kalınca kendini daha rahat hissetti ve büsbütün açık yürekli bir tavır takındı. Birinci derecedeki merakı küçük kilisenin öğretmenliğini taslamak, *imperisario* rolünü oynamaktı. İşte bu yüzden Consuelo'nun eğitimine hemen başlamak istedi. Kıza kıza:

— Buraya gel, otur, dedi. Biz bizyiz. İnsan birbirinden uzak olunca dikkatle dinliyemez.

Joseph'e de:

— Siz de oturunuz, dersten yararlanınız, dedi.

Büyük ses sanatçısına yönelerek sözüne devam etti:

— En küçük trili söylemesini bilmiyorsunuz.¹ İyiye dinleyiniz. Nasıl yapılacağını bir görünüz.

İçine birçok bayağı süslemeler kattığı, pek aşağılık bir müzik cümlesini okudu. Consuelo cümledeki trili ters söyliyerek alay etti:

Kont masanın üstüne vurarak etrafta yankılar uyandıran bir sesle bağırdı:

— Canım öyle değil. Dinlememişsiniz.

Cümleyi yeniden söyledi. Consuelo ciddiyetini devam ettirerek ve kendini, büyük bir dikkat ve irade harcıyormuş gibi göstererek süslemeyi birinci defa söylediğinden daha düzensiz, daha ümit kırıcı bir tarzda güdükleştirdi. Joseph boğuluyor, zor tuttuğu gülmesini saklamak için öksürür gibi yapıyordu.

Kont beceriksiz öğrencisini taklit ederek, şimdiye kadar hiç hissetmediği, ama karakterinin bilgiçlik taşıyan canlılığı ve kudreti için zorunlu sandığı korkunç

bir öfkenin bütün belirtileri ile iskemlenin üstünde sırıyarak: Lâ lâ lâ Tralâ lâ diye aynı cümleyi okudu. Consuelo onunla tam bir çeyrek alay etti. Bu alayı yeter bulunca yetenekli oldu. Bütün temizliği ile trili söyledi.

Kont iskemlesine yaslanarak bağırdı: "Güzel, çok güzel! Nihayet oldu! Size bu cümleyi doğru olarak söyletebileceğimi iyice biliyordum. Bana rastgele bir köylü versinler, başkalarının bir yılda öğretebileceğini, ben ona bir günde öğretmezsem, bana da Kont Hoditz demesinler. Haydi bakalım, bu cümleyi bir daha söyle. Bütün notaları sanki dokunuyormuş gibi hafifçe belli et... Şimdi daha iyi, zaten daha iyisi de yapılamaz. Senin için birşeyler yapacağız.

Kont, bir damla ter olmamasına rağmen alnını sildi.

— Şimdi hafif bir sesle kadansa¹ *ses düşmesi*²ne, *grunpetto*³'ya geçelim.

Kont en küçük koro şarkıcılarının, kendi alışkanlıkları içinde ancak gırtlak oyunlarına önem verdikleri, ilk dinliyenlere işittirmek zoru ile bunu yaptıkları ve taklit etmekte başarı gösterdikleri için onlar kadar kendisini usta sanarak görenekçi bir kolaylıkla kadansın nasıl yapılacağını sesiyle gösterdi. Consuelo, yine kont'u, atının üstünde dört nala gittiği sırada, göstermekten hoşlandığı o soğuk kanlı büyük öfkelere birini uyandırmakla eğlendi ve nihayet ona öyle mükemmel, öyle uzun bir kadans dinletti ki, kont şöyle bağırarak zorunda kaldı:

— Yeter, yeter! Tamam! Şimdi oldu! Size bunun anahtarını verebileceğimden o kadar emindim ki! Ha-

di şimdi tek hece üstündeki çabuk söylenen notalara geçelim. Takdire değer bir kolaylıkla öğreniyorsun. Daima sizin gibi öğrencilerimin olmasını isterdim. Uykunun ve yorgunluğun vücudunu ezdiğini hissetmeye başlayan Consuelo, tek hece üstünde çabuk söylenen, notlar hakkındaki dersini çok kısa kesmişti. Herneka-
dar kötü bir zevkle de olsa, bolluk içinde yüzen bir pedagogun yumuşaklıkla ona yaptırmak istediği her şeyi yaptı. Hattâ kont'un zaman zaman gırtlığının aldığı parlaklığa ve duruluğa varıncıya kadar her şeyi kendine mal ettiğini görerek artık ortaya çıkarmaktan korkmadığı o güzel sesini tabii bir şekilde tınlattı:

Kont bir zafer edası ile Joseph'e dönerek:

— Ona ağzın nasıl açılacağını, sesin nasıl çıkarılacağını gösterdikçe bak iş, kendiliğinden nasıl meydana çıkıyor. Öğretimin açıklığı, direniş, örnek verme: İşte aktörleri ve şarkıcıları az bir zamanda yetiştirecek olan üç şey. Yarın tekrar bir ders daha yapacağız. Çünkü alınacak daha on dersimiz var. Bu dersler sonunda şarkı söylemesini öğreneceksiniz. Daha öğreteceğimiz şeyler, meselâ; *sesin akıcılığı, yumuşaklığı, tutulan sesin çıkarılışı, biten sesin çıkarılışı, ses hafifletmek ve yumuşatmaya davranış, son derece ifadelî neşe, yapmacıklı ses titretmeleri...* vesaire, vesaire. Haydi şimdi gidip dinleniniz. Bu konakta yatacağınız odaları hazırlattım. Burada işlerim yüzünden öğleye kadar kalacağım. Sabah kahvaltı edersiniz ve Viyana'ya kadar benimle gelirsiniz. Şu andan itibaren kendinize hizmetime girmiş göziyle bakabilirsiniz. Joseph, ilk iş olarak odama hizmet eden adamı

gidip daireme kadar bana ılık tutmasını söyleyiniz.

Consuelo'ya:

— Sen kal! Şimdi öğrettiğim son hece üstündeki çabuk geçiş notlarını bana tekrarla. Söyleyişinden memnun kalmadım.

Joseph dışarı çıkar çıkmaz, kont çok mânalı bir bakışla Consuelo'nun iki elini yakalıyarak kendi yanına çekmeye davrandı. Consuelo'nun tek hece üstünde söylediği geçiş notlarını keserek ve onun tempo vurmak istediğini sanarak büyük bir şaşkınlıkla bakıyordu. Ama birdenbire ellerini çekti. Kont'un alev saçan gözlerini ve çapkınca gülümsemesini görerek masanın öbür ucuna kadar geri geri gitti.

Kont yeniden kendini beyenmiş o pervasız tavrını takınarak:

— Haydi canım, namusluluk taslamaya kalkışmayınız. Peki, cicim, bir küçük sevgiliye sahip olamaz mıyız? Yoksul bir insan, daima çirkündür, bugünden sonra bundan vazgeçeceğinizi umarım. Eğer tereddüt etmezseniz, zengin olursunuz. Ben, suratı asık insanlardan hoşlanmam. Siz sevimli, zeki ve yumuşak başlı bir kızsınız. Çok hoşuma gidiyorsunuz. Sizi ilk gördüğüm zaman, bu küçük çapkınla şurada burada başıboş dolaşmak için yaratılmadığınızı farkettim. Bununla beraber ona da özen göstereceğim. Roswald'a göndereceğim. Onun geleceğini üzerime alıyorum. Siz, Viyana'da kalacaksınız. Size lâıyk bir ev tutacağım. Hattâ ölçülü ve alçakgönüllü davranırsanız, kibâr âlemine sokarım. Müziği öğrendiğiniz zaman tiyatromun baş şarkıcısı olursunuz. Sizi evime götürdüğüm

zaman orada küçük dostunuzu görürsünüz. Duydunuz mu?

Consuelo büyük bir ciddiyetle yerlere kadar eğilerek selâm verdikten sonra:

— Evet, sayın kontum, mükemmel bir şekilde anladım, dedi.

O sırada Joseph iki mum taşıyan bir oda hizmetçisiyle içeri girdi. Kont Joseph'in yanağına hafif bir fiske vurarak ve Consuelo'ya kurnazca bir gülümseme fırlatarak odadan çıktı.

Joseph arkadaşına:

— Seninle yalnız kalınca büsbütün gülünç bir adam mevkiine düşmüş.

— Tahmin ettiğinden çok daha gülünç.

— Bize ne. Dünyanın en iyi insanı. Viyana'da bana pek yararlı olacak.

— Evet, Viyana'da istediğin kadar yararlı olabilir, Beppo, ama Passaw'da değil. Bunu sana söylüyorum. Eşyalarımız nerede Joseph.

— Mutfakta. Onları odalarımıza çıkarmak için gidip alacağım. Bana söylediklerine göre odalarımız pek şıkınış. Nihayet dinlenebileceksiniz.

Consuelo omuzlarını silkerek:

— Haydi benim iyi kalbli Joseph'im. Eşyanı çabuk git bul ve güzel odandan, içinde pek rahat uyuyacağımı söylediğin o cânım yatağından vazgeç. Şu anda bu evden ayrılıyor. İştiyor musun? Acele et. Çünkü muhakkak kapılar kapanacak.

Joseph rüya gördüğünü sandı:

— Şaşılacak şey! diye haykırdı. Demek bu soydankişi efendiler de asker devşirme memuru olabiliyorlarmış?

Consuelo sabırsızlıkla:

— Mayer'den daha çok Hoditz'den korkuyorum. Haydi koş, şaşırma, yoksa seni bırakır tek başıma giderim.

Consuelo'nun yüz ifadesinde ve sesinde büyük bir karar ve kudret vardı. Bu yüz ifadesinde şaşkına dönüp alt-üst olan Haydn telâşla genç kıza boyun eğdi. İçinde defterleri ve pılıpırtısı bulunan heybesiyle üç dakika sonra döndü. Üç dakika içinde de kimsenin dikkatini çekmeden konaktan sıvıştılar. Sonra da şehrin ucundaki bir kenar mahalleye gittiler.

Fakirce bir hana girdiler. Geç kalmak istemedikleri ve erken saatte yola çıkmak istedikleri için kirasını peşin ödedikleri iki küçük oda tuttular.

Haydn odasının eşiğinde Consuelo'ya iyi akşamlar dilerken:

— Hiç değilse bu yeni telâşın sebebini bana söyle misiniz? dedi

Genç kız ona:

— Rahatça uyu ve iki kelime ile öğren ki şimdi korkacağımız büyük bir şey var. Kont hazretleri kendisi gibi erkek olmadığımı kartal bakışı ile sezdi ve onurumu son derece okşıyan aşk sözleri söyleyerek beni şereflendirdi. İyi akşamlar Beppo kardeş. Gün doğmadan kaçmalıyız. Seni uyandırmak için kapını vururum.

Ertesi gün doğan güneş, Tuna üstünde yollarına devam eden genç yolcularımızı aydınlattı. Kalbleri bu güzel nehrin dalgaları kadar hafif ve saf, sevinçle, süratli akıntı yönünde gidiyorlardı. Lintz'e kadar tüccar eşyası götüren bir ihtiyar gemicinin kayığına binip yol parasını ödemişlerdi. Hoşlarına giden ve onların konuşmasından sıkılmıyan yiğit bir adamdı bu. İtalyanca bir kelime söylemiyorlardı. Gemicî, yeteri kadar yüklü kayığına başka yolcu almamıştı. Yolcu almayışı, her an yolculuklarının önlerine serdiği güzel manzaranın tam tadını çıkarmak için ihtiyaç duydukları ruh ve vücut rahatlığını ve güvenini onlara verdi. Hava çok hoştu. Kayıkta Consuelo'nun suların parlaklığına karşı gözlerini dinlendirmek için inebileceği çok temiz bir anbar vardı. Bundan önceki günlerde açık havaya ve bol güneşe öylesine alışmıştı ki sanki arkasından kaçan kıyıdaki kayalıkların, ağaçların koşuştuğunu, tatlı tatlı seyredip oyalanması, hemen hemen bütün zamanının küçük denkler üstüne uzanarak geçirmek ona hoş göründü. Bir ara boş vakit bulup Haydn ile müzik çalışabildi. Haydn'ın *müzik ustalığına karşı tutkunluk* adı verdiği kontun müzik merakı, onların cıvıltılarına fazla neşe kattı. Joseph kontu harikulâde taklid ediyor, hayâl kırıklığının onda uyandırdığı fikre müzipçe bir sevinç duyuyordu.

Onların şarkıları ve kahkahaları, her emekçi Alman gibi müziğe karşı tutku duyan ihtiyar gemiciyi neşelendiriyor ve büyülüyordu. Hattâ onlara sulara değin bir ahenk buldukları ve Consuelo'nun sözlerini öğrettiği gibi, şarkısını da öğrettiği havaları söyledi.

Günlük yiyeceklerini ortaya koydukları ilk iskelede gemiciye ellerinden geldiği kadar ziyafet çekerek nihayet onun gönlünü kazandılar ve bu gün yolculuklarının başından beri geçirdikleri en sâkin, en hoş bir gün oldu. Joseph, baronun kendisine verdiği altınlarından birini bozdururken dedi ki:

— Ah! Şu mükemmel baron de Trenck! Nihayet tanrısâl Porporinayı yorgunluktan, açlıktan, tehlikelerden, felâketin peşinden sürüklediği bütün kötülüklerden koruyabilirsem, bu gücü ona borçluyum. Bununla beraber bu iyiliksever asıl insanı ilk gördüğümde sevmiyordum.

Consuelo:

— Evet, dedi, ondan çok konta önem veriyordunuz. Söz vermelerinin sınırlı kalmasından, iyilikleriyle ellerimizi kirletmediğinden şimdi öylesine mutluyum ki!

Joseph cevap verdi:

— Her ne olursa olsun, ona hiçbir şey borçlu değiliz. Önce asker devşirme memurları ile çarpışmak kimin aklına geldi? Baronun; kont bunu umursamıyordu. Oraya keyfi için ve hoş görünmek için gidiyordu. Kafasının hemen yanından şapkasına kurşun yiyecek kadar tehlikeye atılan kimdi? Baron! Alçak tabancalı adamı yaralayan, belki de öldüren kimdi? Yine baron! Korkunç bir hükümdarın öfkesini göze alarak asker kaçağını salıveren kimdi? Sözün kısası size saygı gösteren, kadın olduğunuzu bilmemezlikten gelen kimdi? İtalyan havalarını söyleme tarzınızdan hoşlanan kimdi?

Consuelo gülümsiyerek:

— Hattâ üstad Joseph Haydn'ın dehâsını anlıyan, baron, hep baron değil miydi?

Haydn genç kızın müziplik dolu imâlî sözüne karşılık vererek:

— Tanrısal Porporina'ya yiğit ve göz kamaştırıcı bir baron tarafından yapılacak bir aşk itirafının gülünç kont tarafından yapıldığını işitem o kıymetli yokluktan yararlanması bakımından bir soydan-kişi için büyük bir mutluluktur.

Consuelo hazin bir gülümseme ile cevap verdi:

— Beppo, gözden uzak olanlar, ancak alçak ve nankör ruhlarda haksızlığa uğrarlar. Samimî, gönlü yüce ve esrarlı güzel bir kadına âşık olan baronun bana aşıkâne sözler söylemeği aklına getirmediştiğinin nedeni bu. Sorarım size, içinde doğan ilk gençlik hevesiyle nişanlınızın aşkını ve kalbinizin sadakatını kolayca fedâ edebilecek miydiniz?

Beppo derin derin içini çekti:

— Siz, hiç kimse için gel geç bir heves olarak yaratılmamışsınız... Hattâ baron sizi görünce geçmişteki ve şimdiki aşklarını unutsaydı pek mazur görülebilirdi.

— Yapmacıklı davranışlarla çapkın bir erkek halini ahyorsunuz. Görüyorum ki kont hazretlerinin çevresinden bir hayli yararlanmışsınız. Paraya dayanan bir evlenme yaptığınız zaman aşkı nasıl elde edeceğinizi öğrenmeden bir dul markizle hiçbir zaman evlenir miydiniz?

Akşam üstü Lintz'e gelince, nihayet korkusuzca ve ertesi günü düşünmeden uyudular.

Joseph uyanır uyanmaz kendisi için çorap, çamaşır ve ufak tefek tuvalet eşyası, hele şaka olarak söylediği gibi şehirde ve civarda dolaşmak için güzel ve alımlı olması gerektiğini söyleyen Consuelo için kadın giyim eşyaları almaya koştu. İhtiyar kayıkçı onlara Mœlk için bir müşteri bulabileceğini söylemişti. Ertesi gün onları kayığa alacaktı ve onlara Tuna üstünde daha bir yirmi fersahlık yol aldıracaktı. İşte bu yüzden o günü Lintz'de geçirdiler. Tepeyi tırmanarak Avusturya'nın verimli düzlüklerinin ortasında, Tuna nehrinin o haşmetli kıvrımlarını seyredebildikleri şatoyu aşağıdan ve yukarıdan inceliyerek vakit geçirdiler. Oradan kendilerini pek memnun eden bir manzara gördüler: Kont, Hoditz'in kupa arabası haşmetle şehre giriyordu. Arabayı ve seyisi tanıdılar. Çok uzaktan kendilerini görebilsinler diye yerlere kadar eğilip selâm vererek eğlendiler. Nihayet akşam üstü nehrin kıyısına gelince Mœlk'e götürülecek tüccar eşyası yükletilmiş kayıklarını tekrar buldular ve ihtiyar gemicileriyle neşeli neşeli yeniden pazarlığa giriştiler. Gün ağarmadan önce kayığa bindiler. Başlarının üstünde hareketsiz yıldızların parıldadığını gördüler. Bu sırada yıldızların ışığı nehrin hareketli yüzeyi üstünde gümüşten ağlar gibi boydan boya koşuyordu. Bu gün de bir gün önceki gün gibi hoş geçti. Yalnız Joseph'in bir üzüntüsü vardı. Viyana'ya yaklaştığını, tatlı anlarını hatırlıyarak tehlikelerini ve ıstıablarını unuttuğu bir yolculuğun az sonra sona ereceğini düşünüyordu.

Mœlk'de babacan gemicilerinden ayrılmak zorunda kaldılar. Bu da pek o kadar kolay olmadı. Ken-

dilerine daha uzağa götürmek için gösterilen gemilerde, aynı yalnızlığa rağmen güvenlik şartlarını bulamıyorlardı. Consuelo kendini dinlenmiş, yeniden taze kuvvet kazanmış, bütün müşküllere karşı silâhlanmış hissediyordu. Consuelo Joseph'e beklenilmedik bir hâdise ile karşılaşınca kadar yollarına yaya olarak devam etmeği teklif etti. Gidilecek daha yirmi fersahlık yolları vardı. Bu şekilde gidiş pek kısa olamazdı. Çünkü Consuelo kadın elbiselerini tekrar giymenin, durumuna uygun bir şekle girmenin daha uygun olacağına inanmakla beraber, itiraf etmek gerekirse Joseph yolculuğunun sona ermesini pek istemiyordu. Genç kız varlığının bütün tellerine varıncıya kadar tam manasiyle sanatçı idi. Yoksa hürriyeti, tesadüfleri, atakça davranışları ancak yaya yürüyen kimsenin tamamiyle elde edeceği devamlı ve çeşitli manzarayı nihayet yalnız başına, başı boş bir hayatın o romanımsı hareketliliğini sevemezdi.

Okuyucum, benim tarifimden çok kolay anlıyacağınız o esrarlı ve gizli izlenimi ifade etmek için yalnız başına kelimesini kullanıyorum. Sanıyorum ki dilimizde ad verilmemiş olan, ama yaya olarak uzakta yalnız başınıza, ya da kendinizden başka birisiyle, sözün kısası Consuelo gibi yumuşak başlı, neşeli, şirin ve kafanıza pek uygun bir arkadaşla beraber hırlayacağınız bir ruh halidir bu. O anlarda eğer birden bütün tasalardan, bütün endişe verici nedenlerden sıyrılmışsanız kendi kendinize: şu anda kimse benden sıkılmaz, kimse de beni sıkmaz, hiç kimse nerede olduğumu bilmez, hayatıma baskı yapanlar beni boş yere arıyacaklardır. Herkesin bilmediği, sığın-

dığım yer benim için yeni olduğu bu çevreyi gelip bulamazlar. Hayatımı duygulandıran ve harekete getiren şeyler, hareketimin onlar üstünde yaptığı etki gibi üstümde toplanıyorlar. Efendi olayım, köle olayım tamamiyle kendime ait bulunuyorum, diyerek bir türlü garip bir sevinç, ne kadar az olursa olsun bir bencillik hissetmişinizdir. Çünkü bizden olan tek insan yoktur ki bir insan topluluğuna göre, ister itiraf etmesin, ister iddia etmesin, ister istemez aynı zamanda biraz efendi, ya da biraz köle olmasın.

Hiç kimse nerede olduğumu bilmiyor! yalnız olma düşüncesinin, bir büyü, dış görünüşü bakımından vahşi, iç görünüşü bakımından tatlı olan, aynı zamanda ifade edilemeyen bir büyü vardır. Biz karşılıklı bir hayat yaşamak için yaratılmışız. Vazife yolu uzun ve çetindir. Onun ufkunda belki de ancak bir gecelik dinlenme olan ölüm vardır. Öyleyse ayaklarımıza aldırmandan yürüyelim! Ama dinlenmenin zararsız olabileceği, yalnızlığın vicdan azabı uyandırmıyacağı seyrek ve hayırlı şartlar içinde ayaklarımızın altında yeşil bir patika seriliyorsa birkaç saatlik mürakaba ve yalnızlıktan yararlanalım. Bu tenbellik saatleri, hareketli ve cesur bir insana kuvvetlerini tazelemek için pek zorunludur. Hattâ derim ki kalbiniz (insanlık sevelikten başka bir şey olmıyan)¹ Tanrı evinin çabası ile ne kadar yenip kemirilirse kendi kendinize sahip olmak için birkaç anlık yalnızlığı takdir etmeye o kadar yeteneklisiniz. Bencil, her yerde yalnızdır. Onun ruhu sevmekten, ıstırap çekmekten, ayak diremekten hiçbir zaman yorulmamıştır. Cansız ve soğuktur. Bir cesedin, sessizliğinden ve uyusukluğundan baş-

ka bir şeye ihtiyacı yoktur. Seven insan çok seyrek yalnız kalır. Ama kendini yalnız bulunca onda bir iyilik sezer. Ruh, güçlü kuvvetli bir vücudun o derin uykusu gibi hareketliliği az sonraya bırakmaktan zevk duyabilir. Bu uyku geçmişteki yorgunlukların hayırlı bir belirtisi, kendisinin hazırladığı yeni delillerin bir habercisidir. Kendini oyalamaya çalışmayan insanların gerçek ıstıraplarına da, dinlenmeye hiçbir zaman ihtiyaç duymıyan kimselerin salt ferakârlıklarına da hemen hemen inanmıyorum. Ya onların ıstırapları; kırıldıklarını, söndüklerini ve kaybettikleri sevmeye gücünü artık bulamadıklarını ortaya koyan bir üzüntüdür. Ya da hızını kaybetmeyen hareketlilikten yorulmadan gösterdikleri özdengeçme, yüz kızartıcı bir hırs, güvenemediğim bencil ve suçlu bir zarar ödemeği saklamaktadır.

Biraz uzun olan bu düşünceler, kendisini öğrenmediği bilmiyen kimselerin arada sırada hafiflikle, bencillikle suçlayabildikleri, elinden geldiği kadar hareketli ve fedakâr bir ruh olan Consuelo'nun hayat hikâyesi içinde yersiz değildir.

LXXIV

Yolcularımız, bu yeni yolculuğun ilk günü tahta bir köprüden küçük nehri geçtikleri sırada kollarında küçük bir kızı tutan ve gelip geçenlerden birkaç kuruş toplamak için korkuluğun önüne çömelmiş bulunan bir dilenci kadın gördüler. Çocuk solgun ve hastaydı kadın güneşten kavrulmuş, ısıtmadan tirtir titriyordu. Consuelo, annesini ve kendi ço-

cukluğunu hatırlatan bu zavallılara karşı derin bir acıma ve yakınlık duygusu duydu. Genç kız dilenci kadını sorguya çekmek ve dikkatle incelemek için kendisiyle beraber duran ve kendisini şöyle böyle anlıyan Joseph'e dedi ki:

— Bak, biz de vaktiyle böyle idik.

Dilenci kadın:

— Ne yazık! Daha birkaç gün önceye kadar öyle mutluydum ki. Bohemya'da Harmanitz dolaylarından bir köylü kadını. Beş yıl önce uzun boylu, güzel, işçilerin en çalışkanı, kocaların en iyisi olan amca oğullarımdan biriyle evlenmişim. Evlendikten bir yıl sonra dağdaki ormana odun kesmek için giden zavallı Karl'ım, birdenbire kayboldu ve kimse de ne olduğunu öğrenemedi. Sefalet ve ıstırap içine düştüm. Kocamın bir uçurumun içine yuvarlanıp öldüğüne, ya da kurtlar tarafından parçalandığına inanıyordum. Tekrar evlenme imkânını bulmakla beraber ona karşı içimde sakladığım dostluk ve kaderinin kararsızlığı böyle bir şeyi düşünmeme engel oluyordu. Oh, çocuklarım, öyle bir mutlulukla ödüllenenmişim ki! Geçen yıl bir akşam kapım çalındı. Kapıyı açtım, kocamı karşımda görünce diz çöktüm, aman yarabbi, ne hale gelmişti! Bir hayâlet gibi görünüyordu. Çökmüş ve sararmıştı. Bakışı bulanıktı, saçları buz parçalarından diken diken olmuştu. Kanlar içinde olan zavallı ayakları en bozuk yollarda, en amânsız bir kışta, bilmem kaç mil yürümüştü. Sağlığı yerine geldi, çalışmalarına başladı. Güzel yüzü düzeldi. Bana anlattıklarına göre kendisini uzaklara, tâ denize kadar götürmüşler, kendisini kaçıran haydutlar asker yapmak

İçin Prusya kiralına kocamı satmışlar. Orada birçok zor işler yaptırmışlar. Sabahtan akşama kadar döğmüşler. Bu iç karartıcı memlekette üç yıl yaşamış. Nihayet kurtulmaya ve kaçmaya muvaffak olmuş. Benim iyi yavrularım! o, peşine düşen adamlarla ümitsizce vuruşmuş, birisini öldürmüş, ötekini bir taşla gözünü kör etmiş. Nihayet vahşi bir hayvan gibi bataklıklarda ve ormanlarda saklanarak gece dememiş, gündüz dememiş yürümüş. Saksonya'yı, Bohemya'yı geçmiş. Bu suretle kurtulmuş. İşte nihayet bana kavuştu. Fakirliğimize ve mevsimin sertliğine rağmen öyle mutluyduk ki! Ancak bir endişemiz vardı; o da bütün ıstıraplarımıza sebep olan yırtıcı kuşların tekrar etrafımızda belirmesiydi. Viyana'ya gitmek, kendimizi imparatoriçeye tanıtmak, koruyuculuğunu elde ederek kocama askerlik hizmetini, kendime ve çocuğuma giyim gereklerini isteyerek uğradığımız felâketi ona anlatmak için plân yaptık. Ama zavallı Karl'ı tekrar görünce hissettiğim heyecanın sonucu olarak hastalandım. Yolculuğa başlayacağımız zamanı durmadan beklিয়ে, kendi bekçiliğimizi kendimiz yaparak, ancak yarı uyur, yarı uyanık bir halde bütün kışı, bütün bir yazı dağda geçirmek zorunda kaldık. Sonunda o mutlu an geldi. Yürümek için kendimi kuvvetli hissediyordum. Sonra hasta olan kızım da babasının kucığında yolculuk edebilecekti. Ama kötü kaderimiz daha dağdan çıkarken bizi arayıp buldu. Üstünden az insan geçen bir yolun kenarında bir çeyrek saattenberi bizimle ayrı yokuşu, ağır ağır çıkan arabaya dikkat etmeden rahat rahat, ağır ağır yürüyorduk. Birdenbire araba durdu. Üç adam indi.

Onlardan biri bağırdı: — Acaba tam o mu? - Bir gözü kör olan ötekisi cevap verdi: — Tamam o! Sus! Sus! — Kocam bu sözler üzerine başını çevirdi ve bana: — Ah! Prusyalılar bunlar. İşte bir gözünü kör ettiğim adam. Tanıdım onu. Kocama: — Koş! koş! Kaç, dedim. Kocam kaçmaya başladı. Bu sırada bu alçak heriflerden biri üstüme saldırdı ve beni yere devirdi. Bir tabancayı benim başıma, öteki tabancayı da çocuğumun başına dayadı. Kocam bu şeytanca fikri akıl etmeden kaçmıştı. Çünkü hayutlardan daha iyi koşuyordu. Hattâ onlara göre bir üstünlüğü vardı. Ama kızımı bir tabancanın namlusu altında görünce attığım çığlığa Karl başını çevirdi. Ateş edilmesine engel olmak için bağırarak geri döndü. Vücuduma ayağı ile basan kaatil, Karl'ın ateş alanına girdiğini görünce: — Teslim ol. Yoksa onları öldürürüm. Kaçmak için bir adım daha at, işleri tamam. — Zavallı kocam: — Teslim oluyorum, teslim oluyorum. İşte geldim diye cevap verdim. Varsın bizi öldürsünler diye yaptığım yalvarmalara ve işaretlere rağmen kaçışından daha çabuk onlara doğru koşmaya başladı. Vahşi kaplanlar onu ele geçirince sille tokat yere yıktılar. Her tarafını kana boyadılar. Kocamı savunmak isteyordum. Beni de hırpaladılar. Gözlerimin önünde onu sıkı sıkı bağladıklarını görünce çığlıklarımınla havayı dolduruyordum. Eğer susmazsam çocuğumu öldüreceklerini söylediler. Yavrumu kucağımdan koparıp aldılar. Bu sırada Karl: — Sesini kıs kadını, sana emrediyorum. Çocuğumuzu düşün! diye bağırdı. Bu canavarlar bir yandan bana: — evet, evet, ağla Kocam! Bir daha göremiyeceksin, onu asmaya götürüyoruz,

deyince boyun eğip sustum. Ama öte yandan kocamın döğüldüğünü, bağlandığını, ağzına tıkaç tıklandığını görünce kendimi öyle şiddetli bir baskı yaptır ki yolun üstüne bir ölü gibi yığıldım. Tozların içinde ne kadar kaldığını bilmiyorum. Gzölerimi açtığım zaman gece oluyordu. Zavallı çocuğum üstüme yatmış, yürekler paralayıcı hıçkırıklarla ağlıyordu. Yolun üstünde kocamın kanından ve onu götürmüş olan arabanın tekerlek izlerinden başka bir şey yoktu. Korkudan yarı ölü bir hale gelmiş olan Marie'yi ısıtmaya ve avutmaya çabalıyarak orada daha bir iki saat kaldım. Nihayet aklımı toplayınca en iyi işin kaçırانların arkasına düşmek olmadığını, onlara yetişemiyeceğim için en yakın şehir olan Wiesenbach'daki subaylara haber vermeği düşündüm. Yapacağım şey buydu. Sonra Viyana'ya gitmeye, hiç olmazsa kocam hakkındaki ölüm kararının yerine getirilmesinde Prusya kralı yanında engel olması için İmparatoriçenin ayaklarına kapanmaya karar verdim. Haşmetli imparatoriçe onu kendi uyruğu gibi gösterebilir, netice de onu asker devşirme memurları yakalayamazlar. Felâkete uğradığım Passaw şehri piskoposunun toprakları üstünde bana yardım paralarını harcamış bulunuyorum. Tuna'yı bir yük arabası içinde geçtim. Oradan da kayıkla Moelk'e geldim. Ama şimdi param tükendi. Başımdan geçenleri dinliyenler hemen hemen bana inanmadılar. Acaba ben bir dolap çeviren insan mıyım, değil miyim şüphesi içinde yoluma yayan devam ettiğimi görerek az para verdiler. Yorgunluktan canım çıkmadan beş altı gün tutunabilirsem bana ne mutlu!

Çünkü hastalık ve ümitsizlik beni tüketti. Şimdi, sevgili çocuklarım, eğer bana küçük bir sadaka vermeniz mümkünse hemen veriniz. Çünkü daha fazla duramam buralarda. Adaleti elde edinceye kadar tıpkı serseri Yahudi gibi daha yürümek, çok daha yürümek gerekiyor.

Consuelo zavallı kadını kolları arasında sıkarak ve acımadan ve sevinçten ağlayarak haykırdı:

— Ah, beniz zavallı kadını, iyi kalbli kadını. Cesaret, biraz daha cesaret, ümidinizi kırmayınız. İçiniz rahat etsin. Kocanız kurtuldu. Cebinde dolu bir kese ile, güzel bir atın üstünde Viyana'ya doğru dört nala gidiyor.

Gözleri kan çanağı gibi kıvrırmızı olan asker kaçağının karısı haykırdı:

— Ne diyorsunuz? Onu gördünüz öyle mi? Ah Tanrım, Ulu Tanrım, iyiliksever Tanrım!

Joseph, Consuelo'ya:

— Aman ne yapıyorsunuz, dedi. Ya onda yanlış bir sevinç uyandırıyorsanız. Ya kurtulmasına yardım ettiğiniz asker kaçağı onun kocasından başka biriyse!

— Bu, o dur Joseph! Sana diyorum ki bu o dur! Bir hatırla, şu bir gözü kör adamı! Bir hatırla tabancalı adamın tavrını. Bir hatırla, asker kaçağının bir aile babasıym, Avusturya uyrukluyum dediğini. Zaten bu bakımdan kendimizi inandırmak pek kolay. Kocanız nasıldı?

— Koyu kızıl, gözleri yeşil, yüzü ablak, boyu beş ayak sekiz parmak, burnu biraz basık, çok güzel bir adam.

Consuelo gülümsiyerek:

— Tamam o; sırtında ne vardı?

— Yeşil kötü bir kazak, koyu renk yüksek konç-lu bir kundura! Kurşuni renkli çorablar.

— Bu da tamam. Ya asker devşirme memurları. Onlara hiç dikkat ettiniz mi?

— Aman canım, nasıl dikkat etmem. Korkunç yüzleri gözlerimin önünden hiç silinmiyecek.

O zaman zavallı kadın pek doğru olarak taban-calı adamın, bir gözü kör olan herifin, konuşmıyan adamın işaretlerini söyledi.

Sonra sözlerine şöyle devam etti:

— Dördüncü bir insan vardı. Atın yanında du-ruyor ve hiçbir şeye karışmıyordu. Bana ötekilerden çok daha zalim görünen, tasasız iri bir yüzü vardı. Çünkü ben ağlarken, hocamı dövdükleri, onu bir kaa-til gibi iplerle bağladıkları sırada bu iri kıyım adam şarkı söylüyor, bir fanfarın çıkardığı şesler gibi ağzı ile borazan sesleri çıkarıyordu: *Burum, burum*. Ah! öyle taş gibi bir kalbi vardı ki. Consuelo Joseph'e:

— Tam bu Mayer'dir. Hâlâ şüphe mi ediyorsun? Ağzı ile durmadan borazan sesleri çıkarmak gibi bir hastalığı yok muydu?

Joseph:

— Doğru, dedi, demek kurtulduğunu gördüğümüz Karl'muş Tanrıya şükürler olsun.

Zavallı kadın dize gelerek:

— Ah! Evet, herkesin önünde Tanrıya şükrede-lim. - küçük kızına: - Sen de Marie benimle beraber koruyucu meleklerle ve Meryem Anaya teşekkür et-

emek için toprağı öp. Baban tekrar bulundu. Gidip hemen onu bulalım.

Consuelo sordu:

— Söylediğiniz bana sevgili kadını, Karl çok memnun olduğu zaman o da toprağı öpmeyi adet haline getirmiş miydi?

— Evet, çocuğum, bunda kusur etmezdi. Uzun zaman evinden uzak kalıp döndüğü zaman eşiğı öpmeyi içeri girmek istemezdi.

— Bu memleketinizin bir âdeti midir?

— Hayır; bize öğrettiği ve öğretmekte direndiği kendine özel bir davranıştır.

Consuelo cevap verdi:

— Gördüğümüz adam, tam Karl'ın kendisi. Çünkü kendini kurtaranlara teşekkür etmek için toprağı öptüğünü gördük. Buna dikkat etmediniz mi hiç? Beppo?

— Tamam, bu Karl'dır. Artık bunda herhangi bir şüphemiz kalmadı.

Karl'ın karısı haykırdı:

— Ey bana bu haberi getiren iyi kalbli melekler, geliniz de her ikinizi bağrıma basayım. Ne olur bana bu olayı anlatınız.

Joseph, bütün olup bitenleri anlattı. Genç kadın kocasının ilk kurtarıcısı olarak gördüğü Tanrıya, Joseph'e ve Consuelo'ya bütün minnet ve sevinç heyecanlarını gösterdikten sonra onlardan kocasını bulmak için ne yapması gerektiğini sordu.

Consuelo dedi ki:

— Yolculuğunuza devam ederseniz, sanırımki iyi yaparsınız. Eğer kocamıza yolda rastlamazsanız, mu-

hakkak Viyana'da bulacaksınız. Onun ilk işi, kendini tanıtmak ve sizi bulsunlar diye hükümete başvurmak olacaktır. Eğer siz ondan önce Viyana'ya ulaşırsanız, Karl'ın, başvurunca haber alması için oturduğunuz yeri hükümete haber vermeyi ihmal etmeyin.

— Ama hangi idare, hangi büro? Ben buralarını hiç bilmem. Zavallı bir köylü kadını. Büyük şehirlerde kaybolup giderim.

Joseph:

— Bakınız, dedi. Hiç işimiz düşmediği için biz de bu yerleri bilmeyiz. Ama ilk karşınıza çıkana sizi Prusya Elçiliğine götürmesini rica edin. Orada serun Sayın Baron...

Consuelo, Baron'u tehlikeye düşürmemek gerektiğini genç adama hatırlatmak için Joseph'e yavaş sesle:

— Söyleyeceğiniz söze dikkat ediniz, dedi.

Joseph karşılık verdi:

— Peki canım bu adam kont Hoditz olamaz mı?

— Bak kont olur, birisi için fedakârlık olabilecek bir şey ve ötekisi için bir böbürlenme vesilesi olacaktır. Bareith Prenseslik konağını sorup öğreniniz. Verdiğim pusulayı onun kocasına veriniz.

Consuelo, Joseph'in nota defterinden beyaz bir yaprak kopardı. Kurşun kalemle şu kelimeleri yazdı:

"Borporina, Cosuelo, Venedik'te San Samuel Tiyatrosunun Baş Ses Sanatçısı, Passaw'da gezer şarkıcı diğer adıyla bay Bertoni, Sayın Kont Hoditz -

Roswald'ın, asil kalbli efendimizin asker devşirme memurlarının ellerinden kurtardıkları ve bağışları ile iltifat ettikleri Karl'ın karısını size sağlık verir. Eğer Kont hazretleri sayın eşinin küçük dairelerinde şarkı söylemem için şeref verirlerse Porporina sayın Markizin huzurunda ve koruyuculuğunda Kont hazretlerine teşekkür etmek için şarkı söylemeye söz verir"

Consuelo, özenle imzasını attı. Sonra Joseph'e baktı. Delikanlı bu bakışı anladı. Kesesini çıkardı. Fakir kadına verdi. Sonra kadını civar köye götürdüler, orada basit bir köy arabası ile gitmesi için pazarlık etmede yardım ettiler. Servetlerinin geri kalanını harcıyarak, kadına yemek yedirdikten ve ona birkaç giyim eşyası aldıktan sonra hayata yeniden kavuşturdukları mutlu kadını arabaya bindirip yolcu ettiler. Consuelo, o zaman kesenin dibinde ne kaldığını sordu? Joseph kemanını aldı, kulağına yanaştırarak onu salladı, sonra cevap verdi:

— Geriye ancak bir ses kalmış.

Consuelo, açık kırlarda tek hece üstünde süratli notlarla bir geçiş yaparak sesini denedi. Sonra haykırdı:

— Bak geride daha birçok ses kalmış.

Sonra neşe ile arkadaşına elini uzattı:

— Sen yiğit bir delikanlısın Beppo diyerek içten onun elini sıktı.

Joseph gürültülü bir kahkaha atıp göz yaşlarını silerken:

—Sen de öylesin, diye cevap verdi.

LXXV

Bir yolculuk sona ermek üzereyken insanın kendisini parasız hissetmesi çok üzücü bir olay değildir. Ama genç sanatçılarımız büsbütün meteliksiz kaldıklarını gördükleri zaman hedeflerinden çok uzak olmamalarına rağmen kendilerini daha az neşeli hissetmemişlerdi. Son meteliğini harcamış olan bir sanatçının içinde sanki bir büyü etkisi ile nasıl olağanüstü bir güvenin, nasıl girişken ve icatçı bir dehanın belirdiğini anlamak için bilinmiyen bir memlekette (Viyananın ne kadar uzakta olduğunu Consuelo kadar Joseph'de bilmiyordu.) meteliksiz kalmak gerekir. Beş parasız kalıncıya kadar duyulan şey bir türlü işkence, başarısızlığa uğramanın korkusu, ıstırapın, sıkıntının hor görülmenin kara bir kurtusudur; son meteliğin sesi duyulduğundan itibaren bunlar kaybolur. Şairane ruhlar için o zaman yeni başlıyan bir dünya, başkalarına yardım etmekten gelen kutsal bir güven, birçok hayeller, ama aynı zamanda ilk engelleri kolayca yenecek olan çalışmaya karşı bir hamaratlık, candan hareketlere bir hazırlık vardır. İlk yıllarının yoksulluğuna dönüşünde romanımsı bir haz duygusu taşıyan ve varını yoğunu vererek iyi bir iş yaptığı için kendini mutlu hisseden Consuelo, akşama, yiyecek yemek yatacak bir yer sağlamak için bir çare buldu.

Joseph'e dedi ki:

— Bugün günlerden pazar ilk varacağımız şehir-
en geçerken dans havaları çalacaksın, daha iki so-
kak geçmeden dans etmek isteğini duyacak insan-

larla karşılaşacağız. Gezer çalgıcılar olacağız. Acaba kaval yapmasını bilir misin. Eğer bilersen, birkaç ses çıkarabildiğime göre, hemen bundan yararlanacağım. Bu da sana eşlik etmek için fazlası ile yeter,

Joseph:

— Güzel kaval yapmasını biliyorum diye soruyorsunuz bana. Şimdi görürsünüz. dedi.

Irmağın kenarında gayet güzel delinmiş ve hari-külâde ses veren bir kamış sapı buldular. Ses ayarı yapıldıktan sonra çalışma başladı. Yolcularımız üç mil uzakta bulunan küçük köye kadar rahat rahat yürüdüler. Bu köye, sazlarını çala çala her kapının önünde: "Kim dans etmek ister, kim hoplamak ister, işte müzik, işte yeni başlayan balo!" diye haykırarak girdiler.

Güzel ağaçların bulunduğu küçük bir meydana geldiler. Bağırarak ve ellerini çırparak, gidişi adım adım izleyen kırk kadar çocuk peşlerinden geldi. Çok geçmeden neşeli çiftler dansı açarak, ilk tozu havalandırdılar. Toprak basılıp sertleşmeden önce bütün halk toplandı. Tereddüt etmeden ve şartlara aldırış etmeden kendiliğinden meydana gelen bir kır balosunun etrafını çevirdiler. İlk valslerden sonra Joseph kemanını koltuğuna sıkıştırdı. Consuelo, bir iskemle üstüne çıkarak orada toplananlara sanatçıların oldukları için parmaklarının yumuşadığını, soluklarının kesildiğini ispat etmek için bir söylev çekti. Üçrete gelince, bunda da çabucak uyuşuldu. Herkesin istenilen parayı vereceklerine dair bir anlaşma yapıldı. Beş dakika geçmeden ellerinde yığınla ekmek, süt ve sütlü yiyecekler, bira ve pastalarla geldiler.

Yemeklerini yedikten sonra iftiharla meydanın ortasına yuvarladıkları bir fıçının üstüne çıktılar. Danslar yeniden başladı. Ama iki saat sonra herkesi şaşırtan, hattâ ağızdan ağıza dolaşıp gezer çalgıcılara kadar gelen yeni bir havadisle susturuldular; civarın kunduracısı, işi acele isteyen bir müşteriye bir çift ayakkabı yaparken baş parmağına bızını saplamıştı.

Bir ihtiyar adam, kendilerine altlık işini gören fıçıya dayanarak onlara:

— Ciddi bir hâdise, büyük bir felâket bu. Bu kunduracı, köyümüzün orgcusu olan Gottlieb'dir. Yarın tam da Patronumuzun eğlentisi vardı. Ah! Öyle büyük bir şenlik, öyle güzel bir şenliktir ki bu. Bu şenliğin eşi on fersahlık bir çevre içinde yapılamaz. Hele kilisede söylenecek mes harikulâdedir. Onu dinlemek için tâ uzaklardan gelirler. Gottlieb küçük kilise korosunun gerçekten ustasıdır. Org çalar, çocuklara şarkı söyler. Kendi de söyler. Hele o gün neler yaratmaz, didinip durur. O olmazsa herşey mahvolur. Senin piskoposluk kurulu üyesi ne der? Hem o Saint-Etienne Piskoposluk Kurulu üyesidir de. Büyük dinsel törende mesi kendisi yönetir ve bizim müziğimizden çok memnundur. Çünkü bu adam müzik delisidir. Hemen hemen malikânesinden dışarı çıkmıyan, ufak tefek işler için rahatını bozmıyan böyle bir adamı mihrapta görmek bizim için ne büyük bir şeref.

Consuelo:

— Peki canım, dedi, bütün bunları düzeltmek için elbette bir çare bulunur. Arkadaşım, ya da ben orgu çalarız. Çocuk korosunu yönetiriz. Sözün kısası dinsel

töreni üstümüze alırız. Eğer piskoposluk kurulu üyesi bizim işimizden memnun kalmazsa, emeğimize karşılık birşey verilmez.

İhtiyar:

— Hah, hay, güleyim bari, dedi. Delikanlı, siz ne kadar da rahat konuşuyorsunuz. Bizim mesimiz öyle bir fülülle, bir kemanla söylenemez. Evet, ne yazık ki ciddi bir iş bu. Daha sonra sizin bu partisyonlarımızdan bile haberiniz yok.

Joseph etrafında toplanan dinleyicilere sanki üstten bakan küçümser bir eda takınarak:

— Bu akşamdan tezi yok, dedi, üstümüze düşen vazifeyi yaparız.

Consuelo söze karıştı:

— Haydi bakalım, bizi kiliseye götürün. Birisi orgun körüğünü işletsin. Çalış tarzımızdan memnun kalmazsanız, yardımımızı kabul edip etmemekte serbestsiniz.

— Ama partisiyon, partisiyon, Gottlieb'in düzenlediği bir hoşeser.

— Peki, gidip Gottlieb'i bulalım. Eğer bizden memnun olmadığını söylerse, biz de iddialarımızdan vazgeçeriz. Zaten parmağındaki yara, Gottlieb'i, korosunu yönetmeye, partisini söylemeye engel değil ki.

Etraflarını alan ihtiyarlar, teklifi kabul ettiler ve denemenin yapılmasına karar verdiler. Balo bırakıldı; piskoposluk kurulu üyesinin mesi bambaşka bir eğlence, dansdan bambaşka bir işti.

Joseph ile Consuelo org'da birbiri ardından denedikten, birlikte ve ayrı ayrı şarkı söyledikten son-

ra bu iki çocuğun, daha iyisi bulunamadığı için oldukça zararsız çalgılar olduğuna karar verildi. Birkaç esnaf, orgu Gottlieb'den daha iyi çaldıklarını, kendilerine dinletilen Scarlatti, Pergolese ve Bach'a ait parçaların en azından, Gottlieb'in bir türlü meydana çıkaramadığı Holzbauer'ın müziği kadar güzel olduğunu söyleyecek kadar cesaret gösterdiler. Dinlemek için koşup gelen köy papazı da, piskoposluk kurulu üyesinin bu müzik parçalarını, her zamanki müzikten daha çok beğeneceğini uluorta söyleyecek kadar işi ileri götürdü. Bu kaniyı taşımayan kilisenin eşya muhafızı kederli kederli başını salladı. Hattâ köy papazı, ruhani bölgesindeki insanları kırmamak için Tanrı tarafından gönderilen bu iki usta müzikçinin mümkün olduğu takdirde mese katılmaları için Gottlieb'le anlaşmaya razı oldu.

Topluca kunduracının evine gidildi. Gottlieb orgculuk görevinden affedilmesi için herkese şişmiş elini göstermek zorunda kaldı. İmkânsızlığın ancak onun keyfine göre, gerçek bir tarafı vardı. Gottlieb'de ortahalli bir müzik zekâsı bulunuyordu ve orgu da şöyle böyle çalıyordu. Ama hemşehrilerinin övgülerinden, piskoposluk kurulu üyesinin biraz alaycı beğenişinden şımarmarak yöneticiliğine ve şarkı söylemesine müthiş bir onur katıyordu. Geçici olarak kendi yerine iki müzikçinin alınması teklif edilince suratını ekşitti. Başarı şerefini paylaşmaktansa, patronun dinsel töreninde müziğin bulunmamasını daha uygun buluyordu. Bununla beraber boyun eğmek zorunda kaldı. Partisyonu uzun zaman arar gibi yaptı. Ancak köy papazı müziğin her türlü seçimini ve özenini iki genç sanat-

çıya bırakacağını söyliyerek gözdağı verince tekrar aramaya koyuldu. Consuelo ile Joseph ertesi gün söylenecek Holzbauer'in 25 mesinden¹ en zorları diye nam salmış olan parçalarını¹ notası ile okuyarak sanatlarının ustası olduğunu gösterdiler. İnceliği ve özelliği olmayan bu müzik², güzel yazılmış eserlerde daha önemli denemelerden geçmiş olan Consuelo için öğrenilmesi kolay bir beste idi³. Dinleyenler heyecanlanmışlardı. Hattâ gittikçe tasalı görünen Gottlieb, herkesin memnun görünmesinden endişe duyarak ateşinin yükselişini ve gidip yatacağını söyledi.

Şarkıcılarla saz çalanlar, hemen kilisede toplandılar. Kilisenin hiç yoktan bulunuveren iki küçük ustası provayı yönettiler. Herşey yolunda gitti. Dört kemanı köyün biracısı, dokumacısı, ilkokul öğretmeni ve ekmekçisi çalıyordu. Koroda çocuklar, soğuk kanlı, dikkatli ve iyi niyetli bütün esnaflar, iyi kalbli köylüler, ana babaları ile beraber söylüyorlardı. Joseph o devirde gözde olan Holzbauer'in müziğini önceleri Viyana'da dinlemişti. Kendi payına düşeni yapmakta güçlük çekmedi. Consuelo şarkının bütün tekrarları içinde kendi şarkısını da nöbet nöbet okuyarak koro-yu öyle güzel yönetti ki, onlar da her zamankinden daha iyi söylediler. Gottlieb'in gözde öğrencileri ve ruhani bölgenin baş şarkıcıları olan yeğeni ile oğlunun söyleyecekleri iki solo parçası vardı. Ama iki koro başı, söyleyecekleri parçalardan emin olduklarını bahane ederek görünmediler.

Joseph ile Consuelo kendilerine birer oda hazırlanmış olan imarette akşam yemeğini yediler. Köy papazı için için sevinç duyuyordu. Hattâ piskoposluk..

kurulu üyesini hoşnut etmek için kilisede yapılacak dinsel törenin güzel olmasına son derece önem verdiği görülüyordu.

Ertesi gün daha güneş doğmadan herşey harekete gelmişti. Çanlar büyük gürültü ile çalıyor. Sokaklar kilisedeki törende hazır bulunmak için köylerden gelenlerle dolup taşıyordu. Piskoposluk kurulu üyesinin arabası ağır ağır yaklaşıyordu. Kilise, en güzel süsleriyle donatılmıştı. Consuelo, herkesin kendisine bir önem vermesinden çok eğleniyordu. Orada, aşağı yukarı tiyatro kulisleri kadar rekabet ve onur şaklabanlıkları yapıyordu. Ancak hâdiseler daha safça geçiyordu. Endişe yaratmaktan daha çok insanı güldürecek bir tarafı vardı.

Dinsel törenden yarım saat önce kilisenin eşya muhafızı korku içinde onlara, kıskanç ve hain Gottlieb'in kötü bir oyun hazırladığını haber verdi. "Gottlieb, çalışmaların mükemmel gittiğini, ruhani bölgedeki müzikle uğraşan herkesin misafirleri göklere çıkardığını öğrenince hastalığı artıyor ve belli başlı iki baş korocu olan yeğeni ile oğlunun baş ucundan ayrılmamalarını tembih ediyordu. Böylelikle herkesin varlığını bu işi başarmakta zorunlu gördüğü Gottlieb görünmiyecek, aynı zamanda dinsel törenin en güzel yeri olan sololar da söylenmiyecekti. Konsere katılanların cesareti kırılmıştı. İş başından aşkın kıymetli kilise eşya muhafızı, gücünün üstünde bir iş olmakla beraber, akıl danışmak üzere onları kiliseye toplamıştı.

Consuelo ile Joseph konsere katılanları koşup buldular. Tehlikeli yerleri tekrar çalıştılar. Aksıyan yerleri desteklediler ve herkese cesaret ve güven verdiler. Soloların kimin tarafından söyleneceği üzerinde çarçabuk anlaştılar. Consuelo hafızasından solonun sözlerine ve âhengine uyan Porpora'nın bir dinsel şarkısını arayıp buldu. Bu şarkıyı dizleri üstünde yazdı, kendisine eşlik edecek olan Haydn'la beraber acele acele tekrarladı. Genç adam da bildiği ve duruma göre her ikisi tarafından söylenebilecek Sébastien Bach'ın bir parçasını buldu.

Durmadan tekrarladıkları, kocaman çanın gürültüsüne rağmen birbirlerini dinledikleri sırada dinsel tören başladı. Bütün nişanlarını takmış olan piskoposluk kurulu üyesi mihrapta görünür görünmez koro hemen harekete geçti. Germen bestecinin fug tarzındaki eserini, uğurlu bir ağzın o serbestliği ile koştura koştura söylüyorlardı. Consuelo ciddi yüzleriyle, doğru sesleriyle, metodlu beraberlikleriyle, sınırları belli olduğu için daima tutumu sağlam cerbezeleriyle bu Alman emekçilerini dinlemekten ve görmekten zevk duyuyordu.

Genç kız aralarda Joseph'e:

— Bak, diyordu, şu icracılar, şu müziğe ne kadar uygun düşünüyor; ustada eksik olan ateş onlarda bulunsaydı, işler tersine dönerdi. Ama bu ateş bunlarda yok. Hattâ makîna gibi işliyen fikirleri ancak makine parçaları tarafından aksettirilir. Ne yazık ki şu ünlü besteci ve yönetici Hoditz - Roswald bu makînaları işletmek için burada değil; kendini büyük üzü-

tüye sokardı, hiç bir işe de yaramazdı. Bununla beraber herkes çok memnun olurdu.

Erkek sesinin solosu bir çok insanı kaygılandırıyor. Joseph onu harikulâde söyledi. Ama sıra Consuelo'nun solosuna gelince bu İtalyan tarzı onları ilkin şaşırttı, hattâ biraz incitti. Ama sonunda heyecana getirdi. Ses sanatçısı şarkıyı güzel söylemek için bütün gücünü kullandı. Şarkısını söylerken kattığı yüce ve geniş ifade Joseph'i Tanrıya kadar yükseltti.

Genç adam Consuelo'ya:

— Şu fakir köyün dinsel töreninde söylediğiniz şarkıdan hiç bir zaman daha iyi şarkı söylemediğinizi sanmaktayım.

Consuelo, Joseph'e cevap verdi:

— Hiç değilse, hiç bir zaman bu kadar neşe ve zevkle şarkı söylemedim. Bu dinleyici tiyatro seyircisinden daha cana yakın geldi bana. Şimdi müsaade et de sayın piskoposluk kurulu üyesinin memnun olup olmadığını görmek için tribüne bir bakayım. Evet, bu saygı değer piskoposluk üyesinin mutlu bir hali var. Onun yüz ifadesinde herkesin kendisine göre, çabasının ödülünü araştırıyor. İyice görüyorum ki, burada kimsenin meşgul olmayı aklına getirmedeği yalnız Tanrıdır.

— Siz bunların dışındasınız Consuelo. İmân ve tanrısal aşk, sizinki gibi ifadeleri ilham edebilir.

İki usta şarkıcı, dinsel tören bitip de kiliseden çıkınca, kendilerini nefis bir öğle yemeğinin beklediği imârete kadar halkın onları omuzlarda taşımasına razı kalmıştı. Köy papazı, bu iki genci piskoposluk kurulu üyesine tanıştırdı. Bu saygıdeğer adam onları öv-

gülere boğdu ve yenilip içildikten sonra Porpora'nın solosunu bir daha dinlemek istedi. Ama kimsenin onun kadın sesini farketmemesine haklı olarak şaşırان ve piskoposluk kurulu üyesinin bakışından korkan Consuelo, provaların ve koronun bütün partilerine doğru dan doğruya katılması kendisini çok yorduğunu baha ne ederek özür diledi. Ama özrü kabul edilmedi, hattâ piskoposluk kurulu üyesinin öğle yemeğinde hazır bulunmak zorunda kaldılar.

Piskoposluk kurulu üyesi, elli yaşlarında, güzel ve iyi yüzlü, biraz tıknaz olmasına rağmen vücudu çok düzgün bir adamdı. Tavırları kibar, hattâ asildi. Saksonya seçmen prensi ve Polonya kiralı olan II. Auguste'ün evlenme dışı doğan dört yüz çocuğundan biri olduğu halde, güvenle herkese damarlarında kiralı kanı taşıdığını söylüyordu¹.

Soydan kişi bir insan kadar zarif ve sevimli göründü. Kaldı ki, kilise adamı böyle olmak zorundadır. Joseph'in rahibin yanında, hem nezaketle, hem teklifsizce muamele ediyormuş gibi gördüğü bir dünya adamı dikkatini çekti. Bu adamı Viyana'da görmüş olmalıydı. Ama söylendiği gibi yüzünden bir türlü adını çıkaramadı.

— Ya demek çocuklarım, Porpora'nın temini ikinci bir defa dinletmeyi kabul etmek istemiyorsunuz, öyle mi? Bununla beraber bakın benden çok daha büyük ve yargılamada benden yüz kere daha iyi olan büyük bir müzikçi dostlarımdan biri bu parçayı söyleme tarzınızı büyük bir dikkatle izledi.

Joseph'e yönelerek sözlerine şunu kattı:

— Mademki yorgunsunuz, hiç olmazsa adınızın ne olduğunu ve müziği nerede öğrendiğinizi bana söylemek lûtfunda bulunmalısınız.

Joseph, Consuelo'nun söylediği soloyu kendisine mal ettiklerini gördü. Ama genç kızın mânalı bakışı, piskoposluk üyesinin bu yanılmasını kabullenmek zorunda olduğunu ona anlattı.

Joseph kısaca:

— Adım Joseph, dedi, Saint - Etienne çocuk korusu yetiştiren okulda okudum.

Adı bilinmiyen kişi dedi ki:

— Ben de baba Reuter'in¹ yöneticiliği altındaki çocuk korusu okulunda² okudum. Şüphesiz siz Reuter'in oğlunun³ yöneticiliğinde okudunuz.

— Evet efendim.

— Sonra başkalarından ders aldınız mı? İtalya'da öğretim yaptınız mı?⁴

— Hayır efendim.

— Orgu siz mi çaldınız?

— Kimi zaman ben, kimi zaman arkadaşım.

— Şarkıyı kim söyledi?

— Her ikimiz.

Bilinmiyen adam yan gözle Consuelo'ya bakarak:

— Çok güzel, ama Porpora'nın temini siz söylemediniz.

Piskoposluk kurulu üyesi de Consuelo'ya bakarak:

— Yok canım, dedi, bu çocuk olamaz. Böyle şarkı söylemesini becerebilmesi için o daha çok genç.

Genç kız Joseph'i göstererek:

— Evet, soloyu söyleyen ben değilim, o.

Genç kız bu sorgudan kurtulmak için telâş ediyor ve sabırsızlıkla kapıya bakıyordu.

Köy papazı sâf sâf:

— Yavrum, dedi, neden yalan söylüyorsunuz. Dün şarkı söylediğinizi işittim ve gördüm. Hattâ Bach'ın solosunda arkadaşınız Joseph'in sesini iyice tanıdım.

Adı bilinmiyen adam şeytanca bir gülümseme ile söze karıştı:

— Bakın sayın rahibim, ya siz aldanmışsınız, ya da bu delikanlı aşırı bir alçakgönüllülük gösteriyor. Neyse her ikisini de övmekteyiz.

Sonra köy papazını bir köşeye çekerek:

— Sayın rahibim, kulağınız doğru işliyor ama, gözleriniz keskin değil. Bu haliniz, düşüncelerinizdeki temizliğe şeref katıyor. Bununla beraber hatadan kurtulmanız gerek; bu Macar köylüsü çok usta bir İtalyan kadın ses sanatçısıdır.

Köy papazı şaşkınlıktan haykırdı:

— Kıyafet değiştirmiş bir kadın, öyle mi?

Genç kız, piskoposluk kurulu üyesinin o iyilik dolu sorularına cevap vermeye çalışırken, köy papazı Consuelo'ya baktı. Öfkeden mi, yoksa zevkten mi bilinmez, iyi kalbli papaz geniş yakasından tâ takkesine kadar kızardı.

Adı bilinmiyen adam:

— Size, dedi, söylediğim doğru. Boşuna kim olabileceğini araştırıyorum. Onu bir türlü çıkaramıyorum. Kılık değiştirmesine ve bulunduğu şartın kararsızlığına gelince, bunları ben ancak atakça bir davra-

nışa yorarım. Sayın rahibim aşk meselesi! Bu da bizi ilgilendirmez.

Köy papazı heyecanlanarak:

— Aşk meselesi! Ne kadar da güzel söylüyorsunuz. Bir kız kaçırma, bu delikanlı ile suçlu bir aşk macerası! Ama bütün bu hareketler çok çirkin! Sonra da ben faka basayım. İmâretime onları yerleştireyim. Bereket versin onlara ayrı ayrı odalar vermiştim. Ümit ederim, evimde bir rezalet çıkarmazlar. Aman yarabbi! Ne mâcera! Üstelik ruhanî bölgemdeki yerleşmiş inançlara karşı olan kimseler eğer bunu öğrenseler kıs kıs gülerler. Evet, böyle insanlar var efendim, bunların birçoklarını tanırım.

— Eğer ruhani bölgenizdeki insanlar bir kadın sesini tanımamışlarsa, onun yüz çizgilerini de, yürüyüşünü de tanımamaları mümkündür. Bununla beraber bakınız şu güzel ellere, şu ipek gibi saçlara, kaba kunduralara rağmen şu küçücük ayaklara!

Çileden çıkan köy papazı bağırdı:

— Bütün bunları hiç görmek istemem. Erkek kılığına girmek çok kötü bir şey. Kutsal kitaplarda suçlu bir erkek, ya da kadın kendi cinsinin kılığından başka bir kılığa girip ortaya çıkarsa o ölüme mahkûm edilir diye bir âyet vardır. *Ölüme*, işitiyor musunuz: mösyö, *ölüme*. Bu günahın ağırlığını işaret etmektir. Buna rağmen kız kiliseye girmeye, buna benzer bir cinayetle kirlenmiş ruhu ve vücudu ulu Tanrının öğütlerini söylemeye yüzüsüzce cesaret etmiştir.

Köy papazı kalbinin içinde din kurallarının sertliği ile çatışan bir ilgi ile Consuelo'ya bakmaktan kendini alamıyarak:

— Bir çocuk, minnacık bir kız bu, dedi. Ah! Küçük yılan! Bir bakın! Piskoposluk kurulu üyesine nasıl da tatlı ve alçakgönüllülükle cevap veriyor. Ah! Eğer birisi bu kurnazlığı sezerse, mahvolduğumun resmidir.

— Nasıl oluyor da siz ve ruhanî bölgenize bağlı insanlar, bir kadın sesini farketmediniz! Demek ki sizler pek basit dinleyicilersiniz?

— Ne yapalım? Bu seste olağanüstü bir şey buluyorduk. Gottlieb söyliyenin bir İtalyan olduğunu, eskiden buna benzer başka sesler dinlediğini, Sixtine kilisesine ait bir ses olduğunu söyliyordu. Orada ne gibi sesler dinlediğini bilemem¹. Dinsel törenden doğan müziği işitmedim. Şüphelenmekten o kadar uzaktım ki... Şimdi ben ne yapacağım mösyö, ne yapacağım?

— Eğer kimse bu işin farkında değilse, hiç bir şekilde öğünmemenizi salık veririm. Bu çocukları mümkün olduğu kadar çabuk başınızdan savınız. Eğer isterseniz sizi onlardan kurtarmak işini üzerime alayım.

— Ah! Evet, bana öyle bir hizmet etmiş olursunuz ki! Durun, durun, size para vereyim. Onlara ne kadar para versem acaba?

— Bu taraf beni ilgilendirmez. Bizler sanatçılarıımıza bol para veririz... Ama ruhanî bölgeniz zengin olmadığına göre kilise, tiyatro gibi hareket etmeye zorlanamaz.

— Bu iş için onlara bol para vereceğim. Altı florin! Hemen gidiyorum... Ama piskoposluk kurulu üyesi acaba ne der? Sanki hiçbir şeyin farkında değilmiş

gibi görünüyor. Bakınız *genç kızla* nasıl bir baba gibi konuşuyor... Mübarek adam!

— Onun içten incineceğini mi sanıyorsunuz?

— İncinmez olur mu? Zaten korktuğum taraf azarlamaları değil de, alayları. Alay etmekten nasıl hoşlandığını bilirsiniz. Öyle nükteci bir adamdır ki! Ah! Benim sâflığımla nasıl da alay edecek!...

— Şimdiye kadar olduğu gibi hatanızı paylaşırsa... Sizinle pek öyle acı acı alay etmeye hakkı olmaz. Haydi, hiç renk vermeyin. Yaklaşalım. Müzikçileri savmak için uygun zaman bulunuz.

İçinde konuştukları cumbadan ayrıldılar. Sonra köy papazı, piskoposluk kurulu üyesinin, sanki bay Bertonî'den daha az ilgilendiriyormuş gibi görünen Joseph'in yanına sokularak eline altı florini sıkıştırdı. Bu az parayı alır almaz Joseph, Consuelo'ya başrahipten kurtulunca dışarıya gelmesini işaret etti. Ama piskoposluk kurulu üyesi Joseph'i yanına çağırarak inandırıcı cevaplarına göre onun bir kadın sesine sahip olduğu sanısını devam ettirerek:

— M. Holzbauer'in solosunu söyleyecek yerde neden Porpora'nın bir parçasını seçtiniz? diye sordu.

— Elimizde Holzbauer'in solosu yoktu, onu bilmiyorduk. Hafızamda tamamını sakladığım derslerimden bir tanesini söyledim.

Köy papazı Gottlieb'in oynadığı küçük oyunu heyecanla anlattı ve bu sanatçı kıskançlığı piskoposluk üyesini bol bol güldürdü.

Adı bilinmiyen adam:

— Pek güzel olmuş, dedi. Sizin babacan kunduracınız bize büyük bir hizmette bulundu.

Sonra Consuelo'ya yönelerek sözlerini tamamladı:

— Bize bir zevk örneğini gösterdiniz.

Joseph:

— Holzbauer'un solosunun kötü olacağını tahmin etmem. Ondan söylediğimiz parçalar değerden yoksun değildi.

Adı bilinmiyen adam:

— Değer dehâ değildir, diye karşılık verdi.

Sonra Consuelo'ya yiyecek gibi bakarak:

— Küçük dostum ne düşünüyorsunuz? Bu iki şeyin aynı olduğuna inanır mısınız?

Genç kız kestirmeden ve soğukça bir edâ ile:

— Hayır efendim, buna inanmıyorum, dedi.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Bununla beraber, dedi, Holzbauer'in mesini okurken zevk duymuşsunuzdur. Güzel değil mi?

Sabırsızlık kendine karşı konmaz içten hareketler yaptırarak Consuelo şöyle karşılık verdi:

— Ne memnun oldum, ne de memnun olmadım, diyebilirim.

Adı bilinmiyen adam gülerek bağırdı:

— Demek ne iyi, ne kötü. Doğrusu çok güzel cevap verdiniz. Benim de fikrim sizinkine uyuyor.

Piskoposluk kurulu üyesi kahkahalarla güldü. Köy papazı çok sıkılmış gibiydi. Joseph'in peşinden giden Consuelo bu müzik tartışmasını umursamadan gözden kayboldu.

Adı bilinmiyen adam, küçük müzikçiler dışarı çıkar çıkmaz kurnaz bir edâ ile:

— Peki sayın rahibim, dedi, bu çocukları nasıl buluyorsunuz?

— Sevimli şeyler, takdire değer çocuklar! Şu çocuğun hakkınızda söylediği isabetsiz sözler için sizden çok özür dilerim.

— Bense, bu çocuğu pek sevimli buluyorum. Bu yaşta böyle bir istidat harikûlâde bir şey! Şu İtalyanlarda zamanından önce gelişmiş ne kudretler var!

Piskoposluk kurulu üyesi çok tabii bir edâ ile:

— Ben, dedi, öteki çocuğun istidadı için bir şey söyleyemem. Doğrusu onda fazla bir özellik bulamadım. Asıl harikûlâde olan arkadaşıdır. Öbürü bizim milletten. Bu yüzden sizin gibi İtalyanlara hayranlık¹ duymam.

Adı bilinmiyen adam köy papazı duysun diye göz kırparak:

— Demek bize Porpora'dan şarkı söyleyen şu büyük oğlanmış öyle mi?

Kendisini heyecanlandıran, yalandan büsbütün şaşırmış olan köy papazı:

— Öyle tahmin ederim, dedi.

Piskoposluk kurulu üyesi karşılık verdi:

— Bundan eminim, kendisi söyledi bunu bana.

Adı bilinmiyen adam:

— Öyleyse öteki soloyu, ruhanî bölgenizden birisi söylemiş olmalı.

Köy papazı yalanı devam ettirmekte büyük bir çaba harcıyarak:

— Mümkündür, dedi.

Her ikisi piskoposluk kurulu üyesine kendilerine inanıp inanmadığını, ya da kendileriyle alay edip etmediğini görmek için, baktılar. Rahip bunu düşünmüyormuş gibiydi. Onun rahat davranışı köy papa-

zanı yatıştırdı. Başka şeylerden konuştular; ama piskoposluk kurulu üyesi bir çeyrek saat sonra konuyu tekrar müzik bahsi üzerine getirdi. Joseph'le Consuelo'yu köye getirmek, orada boş vakitlerinde dinlemek için onları tekrar görmek istediğini söyledi. Korkuya kapılan köy papazı anlaşılmaz bir takım itirazları ağzının içinde geveledi durdu. Piskoposluk kurulu üyesi, köy papazına kendisine hoş görünen genç müzikçileri öğle yemeğini tamamlamak üzere, tencerenin içine koyup koymadığını gülerek sordu.. Köy papazı çok zor bir durumda kaldı, ama adı bilinmiyen adam onun imdadına yetişt; piskoposluk kurulu üyesine:

— Gidip onları bulayım, dedi.

Sonra bir çare bulacağına güvenmesi için sâf kalbli köy papazına bir işaret yaparak dışarı çıktı. Bu bahaneyi bulmakta güçlük çekmedi. Hizmetçi kaidından öğrendi ki genç sanatçılar az önce aldıkları altı florinden birini, yüce gönüllülük göstererek kendisine vermişler, sonra tarlalar arasından yollarına devam etmişler.

Büyük bir üzüntüye kapılan piskoposluk kurulu üyesi:

— Nasıl, gitmişler mi? Arkalarından koşup girdin, onları tekrar görmek isterim, tekrar dinlemek isterim, mutlaka isterim.

Bu isteğe boyun eğiyorlarmış gibi yaptılar. Ama çocukların peşlerinden koşmaya hiç de niyetleri yoktu. Zaten onlar da kendilerini ürküten meraktan telaşlanarak kuş hızıyla yola düşmüşlerdi. Piskoposluk kurulu üyesi çok acındı, hattâ bir az da öfkelen-di.

Köy papazı adı bilinmiyen adama:

— Tanrıya şükürler olsun! Hiçbir şey farketmedi, dedi.

Ötekisi cevap verdi:

— Rahip, bir cuma günü et yediği için piskopos muavini tarafından uyarılan piskoposun hikâyesini hatırlıyor musunuz? Piskopos şöyle haykırmış - Budala herif! Akşam yemeği sonuna kadar çeneni tutamaz mıydın? - Belki biz de sayın piskoposluk kurulu üyesinin isteye dileye aldanmasına imkân vermiş olduk.

LXXIV

Hava durgundu ve çok hoştu. Buğulanan gök yüzünde dolunay parlıyordu. Bir eski manastıra ait evin saati ağır ağır ve tın tın öterek dokuzu çalışıyordu. Bu sırada bahçe duvarında bulunan parmaklıklı kapıda boş yere çingirak arıyan Joseph ile Consuelo konuksever ev sahibini buluruz ümidiyle bu sessiz evin etrafını dolandılar. Ama bu çaba boşuna oldu. Bütün kapılar kapalıydı. Havlıyan tek bir köpek yoktu. Bu karanlık binanın pencerelerinden en küçük bir ışık bile farkedilmiyordu.

Haydn gülerek:

— Burası bir sessizlik sarayı, dedi, eğer şu saat tok ve ağır sesiyle her çeyrek saatte bir *do* ve *si* sesini, saat başında da altdaki *sol* sesini iki defa çıkarmasa bu yerin baykuşlara, ya da hortlaklara bırakıldığına inanasım geliyor.

Bu yerin dolayları da pek ıssızdı. Consuelo yorulduğunu hissediyordu. Zaten bu manastıra ait esrar

dolu evin, onun sairâne hayâl gücü için, çekici bir tarafı vardı.

Genç kız, Beppo'ya:

— Bir kilisede geceyi geçirmektense, burada geçirmek daha iyi. Her ne olursa olsun içeriye girmeye çalışalım. Hattâ aşmak güç olmıyan duvarın üstünden bile olsa.

Joseph:

— Haydi bakalım, dedi, size omuz vereyim. Siz duvarın üstüne çıkınca basamak olmak için öte tarafa geçerim ben.

Söylediklerini hemen yaptılar. Duvar pek alçaktı. İki dakika sonra din adamları ailesinden olmıyan iki genç, kutsal alanın içinde atakça bir rahatlıkla dolaşıyorlardı. Burası titiz bir özenle işlenmiş çok güzel bir sebze bahçesiydi. Yelpaze şeklinde sıralanmış yemiş ağaçları, her gelene kırmızı elmalarıyla, altın sarısı armutlarıyla uzun dallarını uzatıyorlardı. Kemer biçiminde zarif, yuvarlak bir şekle konulmuş çardaktaki asma kütüklerinde, çok kollu şamdanlar gibi, lezzetli, hoş üzüm salkımları vardı. Ya o tahtaların dört köşe biçimleri, onların da başka bir güzelliği vardı. Akşamın çiyi ile pırıl pırıl yanan zarif saphı, ipek sorguçlu kuşkonmazlar, gümüş rengi bir bugu ile örtülmüş bodur çam ormanlarını andırıyor; nohutlar ve yapraklarının meydana getirdiği süs kordonu sııkların üzerinde uzanıyor ve çardakların uzunluğunca, henüz derin uykusuna dalmamış minnacık çalı kuşlarının hafif sesle cıvıldaşdıkları esrar dolu dar yollar meydana getiriyorlardı. Helvacı kabakları, şu yeşillik denizinin heybetli ejderleri, ko-

yu renkli geniş yapraklarının üstüne turuncu iri karınlarını ağır bir şekilde yayıyorlardı. Başına birçok taç takınmış küçük insan kafalarına benziyen körpe enginarlar şahâne bir sapın ortasını meydana getiren tek bir gövde etrafında başlarını kaldırıyorlar, ağaç kavunları, tahtaravanları altında ağır gövdeli Çin hükümdarları gibi geniş yaprakları altında duruyorlardı. Bu billur kubbelerin her birinde ayın parlaklığı iri mavi bir elmas gibi fışkırıyor, şaşkın pervaneler vızıldiyarak başlarını gelip bu kubbelere çarpıyorlardı. Gül fidanlarından meydana gelen bir çit binalara kadar uzanan, onları bir çiçek kuşağı ile çeviren çiçek bahçesi ile, sebze bahçesi arasında bir sınır çizgisi vücuda getirmişti. Bu bakımlı bahçe bir çeşit cennetti. Bu çok hoş süs ağaçları nefis kokulu, az rastlanır bitkileri gölgeliyordu. Kum bile orada bir halı kadar yumuşaktı. Çimenler öyle düz, öyle biteviye idi ki, insan onları yer yer boyanmış sanabilirdi. Çiçekler o kadar sıkı ki, toprak görünmüyor ve bahçeyi bölen yuvarlak, alçak her duvar kocaman bir sepete benziyordu.

Dıştaki eşyaların, ruh ve vücut eğilimleri üstünde öyle garip bir etkisi var ki! Consuelo bu hoş kokulu havayı henüz kucaklamadığı, insanda rehavet verici bir rahatlık uyandıran şu tapınağı görmediği halde sanki papazların uykusuna benzer bir uyku ile uzun uzun uyumuş gibi kendini dinlenmiş hissetti.

Genç kız Beppo'ya:

— Aman yarabbi, bu ne hârika bir yer! Şu bahçeye bakıyorum da artık ne yolun taşlarını, ne de hasta ayaklarımı hatırlıyorum. Sanki gözlerimle din-

lenmişim gibi geliyor bana. Pek bakımlı, her yanı duvarlarla çevrili, iyi korunmuş bahçelerden her zaman korku duydum. Oysa bu bahçe, günün bunca tozundan, kuru ve sert toprak üstünde bunca yürümeden sonra bana bir cennet gibi görünüyor. Demin susuzluktan ölüyordum, ama şimdi akşamın nemi ile açılan şu mutlu bitkileri görünce onlarla beraber sanki susuzluğumu hissetmiyorum ve bu susuzluğu gidermiş bulunuyorum. Bak Joseph, ay ışığında açılan çiçeklerden daha hoş bir şey var mı? Sana söylüyorum, bak, gülme. Şurada çimenlerin üstündeki beyaz ıri yıldız demetine bir bak. Onların adını bilmiyorum. Belki de gece sefalarıdır? Kimbilir adları da ne güzeldir. Onlar, gecenin yıldızları gibi sâf ve güzel. Hafif esintinin soluğu ile hep birden eğilip kalkıyorlar. Hani onların beyaz elbiseler giymiş küçük kızlar topluluğu gibi şakrak bir halleri var¹. Pazar günleri kilisenin büyük duvarları boyunca rahibe elbisesini giyip kuşanan okul arkadaşlarımı hatırlatıyorlar bana. Sonra hareketsiz hava içinde duruşlarına, her taraftan aya bakışlarına bak. Sanki onu derin derin seyrediyorlarmış ve ona hayran hayran bakıyorlarmış gibi bir halleri var. Ay da sanki onlara bakıyor, büyük bir tutku ile seyrediyor, büyük bir gece kuşu gibi üstlerinde süzülüyor. Joseph, sanır mısın ki bu varlıklar duygudan yoksun olsun. Ben, güzel bir çiçeğin, tatlı duyular hissetmeden üreyemiyeceğini tasavvur ediyorum. Uzayıp giden hendeklerin içinde gördüğümüz, geçip giden bütün hayvan sürülerinin kemirdiği şu zavallı deve dikenlerini düşünün bir kere. Kendilerine kadar varamadığı için suya özlem

çeken zavallı dilencilerin hali vardır onlarda. Susamış ve çatlamış toprak, suyu onun köklerine varmadan oburcasına içer, ama insanın büyük bir özen gösterdiği şu bahçenin çiçekleri kraliçeler gibi mutlu ve övünçlüdürler. Sapları üstünde zarif bir şekilde sallana sallana vakit geçirirler. Ama kendilerine iyi dostluk gösteren ay doğunca, bir yarı uykuya dalıp tatlı rüyalar görerek tam bir mutluluk içindedirler. Biz birbirimize, içinde insan var mıdır, yok mudur diye nasıl sorarsak, onlar da ayda çiçek var mıdır, yok mudur diye birbirlerine soruyorlarmış gibi bir halleri var. Görüyorum, Joseph benimle alay ediyorsun. Bununla beraber şu yıldızlara bakarken duyduğum ferahlık hiç de bir görüntü değildir. Sâf ve serin havada onlar sayesinde haşmetli bir şey var. Hattâ hayatımla etrafımda yaşayan bütün şeylerin hayatı arasında bir çeşit alış - veriş olduğunu hissediyorum¹.

Joseph içini çekerek:

— Sizinle nasıl alay edebilirim ki, dedi. Şu anda izlenimlerinizin bana da geçtiğini ve en önemsiz sözlerinizin ruhumda, bir sazın telleri üstündeki sesler gibi tınladığını hissediyorum. Ama şu binaya bakınız da, bende uyandırdığı o tatlı, ama derin hüznü açıklayınız bana.

Consuelo manastıra ait baş rahibin evine baktı; on ikinci yüzyıla ait bir bina idi bu. Yerini kurşunumsu dik çatılara bırakan ve şimdi tepelerinde süs olarak duran sık çift mazgallı küçük kuleler kocaman sepetlere benziyordu. Büyük sarmaşık yığınları, surların biteviyeliğini basit ama zarif bir şekilde ortadan kaldırıyordu. Gecenin soluğu, ayla aydınlan-

mış, ön yüzün çıplak kısımları üstünde, kavak fidanlarının hafif ve belirsiz gölgesini oynatıyordu. Asma kütüklerinin ve yaseminlerin meydana getirdiği büyük kemer, kapıları çerçevesiyor, uzanıp bütün pencereleri sarıyordu.

— Bu ev sakın ve hüzün verici; ama bende bahçe kadar bir yakınlık duygusu uyandırmıyor, bitkiler oldukları yerde bitkisel bir hayat yaşamak için yaratılmışlardır. Oysa insanlar hareket etmek, sık sık birbirleriyle konuşmak için. Eğer çiçek olsaydım, bu bahçede bitip büyümek isterdim. Yüzü güzel bir yer; ama kadın olarak bu höcre içinde yaşamak, bu taş yığını içine kapanmak istemezdim. Ya sen, Beppo rahip olmak ister miydin?

— İster miyim hiç, Tanrı yazdıysa bozsun! Ben evimin ve masanın başında tasasız çalışmayı herşeyden uygun bulurum. Sefaletin zorunluluklarına uğramadan sakın, sessiz, biraz rahat hayat geçirmek isterim. Kısacası, hareketsiz bir düzen hali içinde düşüncem hür olmak, uyrukluk altında bir bitki hayatı yaşamak isterim.

— Peki ama, arkadaşım, sakın sakın yazmak zorunda kalınca da heyecansız bir müzik yaratmış olurdun.

— Öyle olsun. Bunun kötü tarafı neresinde? Sükûnetten daha güzel ne var ki? Bakın gökler sakın, ay sakın, sevdiğiniz çiçeklerin şu duruşları bile sakın.

— Beni ancak onların hareketsizliği ilgilendirir, çünkü o hareketsizlik, hafif esintinin bu çiçeklerde ürpermeler yarattığı dalgalanmadan sonra gelir. Ay

etrafında birbiri üstüne yığılan karanlık bulutların ortasında parladığı zaman nekadar yüce görünür. Acaba yorulmadan dinlenmenin gerçek bir lezzeti var mıdır? Hattâ dinlenme, ancak sürekli hareketsizlik halidir, fazla bir şey değil. Bu ise hiçliktir, ölümdür. Ah! Sen de benim gibi tam altı ay Devler Şatosunda oturmuş olsaydın sessizliğin bir hayat olmadığını bak nasıl anlardın.

— Peki ama sen, sakın müzik derken neyi söylemek istiyorsun?

— Pek doğru, ama soğuk müzikten söz etmek istiyorum. Eğer dünyanın yorgunluğundan ve zahmetlerinden kaçırıyorsan böyle bir müzik yaratmaktan kaçın.

Böylece konuşarak manastıra ait evin duvarları dibine kadar gelmişlerdi. Yıldızlı bir haçın üstüne oturtulmuş mermer bir toptan, billur gibi bir su fışkırıyor, çocukları eğlendiren birçok güzel kırmızı balığın oynadığı büyük granit çukura kadar oluktan oluğa dökülüyordu. Kendileri de pek çocuk olan Consuelo ile Beppo balıkların kapıp yutmalarını aldatmak için onlara kum taneleri atarak hızlı hareketlerini izliyerek tam mânasiyle eğleniyorlardı; bu sırada elinde iki kulplu testi taşıyan beyaz büyük bir gölgenin kendilerine doğru geldiğini gördüler. Bu gölge hemen hemen gelenek yoluyla boş inan taşıyan bütün memleketlerde yaygın, şu hayali kişilerden geceleyin çamaşır yıkıyan kadınlara benziyordu. İki gençte korku ve hayret uyandırmadan testisini doldurmaya başladığı zaman, üstündeki tasasızlıktan ya da dalgınlıktan ağır amma garip bir şey

vardı. Ama hemen çift kulplu testisini havuzun içine düşürüp bastığı büyük çığlık gençlere bu insanın kişiliğinde tabiat üstü hiçbir şey bulunmadığı inancını verdi. Zavallı kadının sadece yılların etkisi ile gözleri azıcık bozulmuştu. Gençleri görür görmez bir korkuya kapıldı ve Meryemden, bütün din ulularından yardım dileyerek eve doğru kaçtı. Evin içinden bir erkek sesi bağırdı:

— Yine ne var, bayan Brigide? Bir kötü cine mi rastladın?

Bayan Brigide kapının eşiginde görünen ve orada birkaç dakika kararsız ve inanmıyan bir tavırla duran soru sahibinin yanına giderek:

— Kaynağın hemen yanında iki şeytan, ya da iki hırsız ayakta duruyor.

— Korkularınızdan biri de bu olmalı. Hiç, bu saatte hırsız gelir de bize saldırır mı?

— Sonsuz kurtarıcım üstüne and ederim ki size heykeller gibi hareketsiz duran kapkara iki yüz oracıkta duruyor: buradan onları görmüyor musunuz? Bakınız hâlâ oradalar, kımıldıyorlar, aman yarabbi ben mahzene gidip saklanıyorum.

Adam, sesini yükseltiyormuş gibi yaparak:

— Gerçekten bir şeyler görüyorum, dedi, bahçevanı çağırayım. İki oğlu beraber içeriye ancak duvardan girebilen, bu iki keratanın kolayca hakkından geliriz; çünkü bütün kapıları kendim kapamıştım.

İhtiyar kadın:

— Onu beklerken, şu kapıyı kapatalım. Sonra tehlike çanını çalarız.

Kapı tekrar kapandı. Her iki çocuğumuz verceleri karar üstünde biraz durakladılar. Kaçmak, kendileri hakkında uyanan kanıyı perçinliyecekti. Orada durmakta kabaca bir saldırışa kendilerini bırakmaktı. Birbirleriyle danıştıkları sırada birinci kattaki bir pencerenin kepengini delip geçen bir ışık huzmesini gördüler. Işık büyüdü. Arkasında bir lâmbanın o tatlı aydınlığının parladığı kırmızı damalı bir perde yavaş yavaş kalktı. Ayın bol ışığında beyaz ve tombul görünen bir el, püsküllerini ölçülü bir hareketle tuttuğu perdenin kenarında göründü. Bu sırada görünmüyen bir göz, belki de dışarıdaki eşyaları inceliyordu.

Consuelo, arkadaşına:

— Şimdi dedi, yapacağımız iş, şarkı söylemek. Arkamdan gel, müsaade et de şarkımı söylüyeyim. Yok, yok, kemanını al. Aklına gelen bir tonda bir şarkının başlangıcını bana çal.

Joseph, boyun eğip, genç kızın dediğini yapınca, Consuelo müziğini de sözlerini de reçitatif¹ halinde, kesik kesik bir ritimle bir çeşit Almanca söyleyi bütün sesiyle söylemeye başladı:

— Biz, on beş yaşında küçücük fakir çocuklarız. Hoş nakaratlarını taklit ettiğimiz bülbüllerden ne daha kötüyüz, ne de daha kuvvetli.

Genç kız yavaş sesle:

— Hadi, Joseph reçitativi desteklemek için bir akor ver, dedi. Sonra şarkısına devam etti:

— Yorgunluktan bitkin, gecenin o hüznü yalnızlığından kederli olan bizler, uzaktan boş gibi gö-

rünen bu evi gördük. Duvarın üstünden önce bir ayağımızı sonra öteki ayağımızı attık.

— Joseph, Lâ minör tonunda bir akor ver.¹

— Kendimizi cennete lâyük yemişler ortasında, şu sihirli bahçenin içinde bulduk. Susuzluktan ölüyorduk, açlıktan ölüyorduk. Bununla beraber dalda bir eksik elma görülürse, kütükte bir salkım üzüm koparılmışsa, bizi hırsızlar gibi kovunuz. Ve bizi hırpalayınız.

— Joseph, do majör tonuna gelebilmek için bir ara geçidi.

— Bununla beraber bizden şüphe ediyorsunuz. Bizden korkuyorsunuz. Kaçmak istemiyoruz, Saklanmaya çalışmıyoruz. Çünkü hiçbir kötülük yapmadık... Yüce Tanrının evine duvarı aşarak girilmez, girilmez ama cennete yükselmek söz konusu olunca bütün yollar güzeldir. Hele en kısası daha da güzeldir.

Consuelo recitatifini, Venedik'de *latino di frate* dedikleri halkın akşam üstü küçük Meryem heykelleri önünde söylediği, halk Lâtincesiyle yazılmış, şu güzel ilâhilerden biriyle bitirdi. Genç kız şarkısını bitirir bitirmez, yavaş yavaş görünen iki el onu heyecanla alkışladı, Consuelo'nun kulağına hiç de yabancı gelmeyen bir ses pencereden bağırdı:

— Ey, aşk perisinin çömezleri, hoş geldiniz. İçeri giriniz. Konukseverlik sizi davet ediyor, sizi bekliyor.

İki çocuk yaklaştılar; bir dakika sonra kırmızı ve mor elbiseli bir uşak gelip onlara nezaketle kapıyı açtı.

Gençlere gülerek:

— Sizi hırsız sanmıştım, dedi. Af dilerim, küçük dostlarım; ama bu sizin hatanız; neden daha önce şarkı söylemediniz. Sesiniz ve kemanınız gibi bir pasaportla, efendim tarafından büyük bir kabul görmekten geri kalmazdınız. Geliniz bakalım, sizi daha önce tanıyormuş gibi görünüyor.

Cana yakın uşak, böyle konuşurken, güzel bir Türk halisiyle kaplanmış çok yumuşak bir merdivenin on iki basamağını onların önünden çıktı. Daha Joseph, efendisinin adını sormaya zaman bulamadan uşak hiç gürültü yapmadan açılan ve arkalarından tekrar kapanan iki kanatlı bir kapıyı açmıştı. İyi döşenmiş bir bekleme odasından geçtikten sonra uşak, gençleri yemek odasına aldı. Yemek odasında, bu mutlu evin zarif sahibi, altın sarısı iki eski şarap şişesi arasında ve kızarmış bir sülünün karşısında oturmuş, sözde iyilikçi ve şatafatlı bir tavırla ikinci yemeğe saldırırken, yediği birinci yemeği içine sindirmeye başlıyordu. Sabahki gezisinden dönüşünde vücudunu dinlendirmek için oda hizmetçisi tarafından kendisine çeki düzen verilmişti. Taptaze tıraş olmuş, pudralanmıştı. Saygı değer efendisinin kır renkli lüleri nefis bir kokusu olan süsen çiçeklerinden yapılmış pek hafif bir pudra tabakası altında yumuşacık kıvrılıyordu. Güzel elleri, gümüş tokalı kara atlasdan bir pantolunun kapadığı dizlerinin üstüne koymuştu.¹ Çok biçimli ve bundan biraz gurur duyduğu çok çirkin ve pek saydam mor renk bir çorap geçirilmiş bacağına bir kadife yastığa dayıyordu. İçi pamuklu ve pikeli kına rengi pek güzel ipek bir hırkaya sarınmış asil ve iri vücudu, her tarafı kıtık dol-

durulup yuvarlaklaştırıldığı için bir dirseğin hiçbir tarafta sivri bir köşeye rastlama tehlikesi bulunmayan ipek simli kumaştan yapılmış büyük koltuğun içine rahatça gömülmüştü. Hizmetçisi Bayan Brigide, efendisinin koltuğu arkasında alev alev ve çıtır çıtır yanan ocağın oturmuş, dinsel bir içedönüş içinde kahvesini hazırlıyordu. Kadın hizmetçinin elbiseleri kadar temiz olan ve tavırları da ondan aşağı kalmıyan bir erkek uşak din adamının sabırsızlık göstermeden, tasalanmadan beklediği sülünün kanadını zarif bir hareketle ayırıyordu. Joseph ile Consuelo iyilik sever ev sahiplerinin kişiliğinde, aynı sabah önünde ilâhiler okudukları Saint - Etienne Ruhani Kurulunun elli yıllık baş üyesini tanıyarak yerlere kadar eğilip selâmladılar.

LXXVII

Piskoposluk kurulu üyesi, dünyaya geldiğinden beri işlerini gayet kolaylıkla düzenlemiş bir adamdı. Yedi yaşından itibaren, kendisine gösterilmekte geri kalınmayan kiralığın koruyuculuğu sayesinde, kilise kurallarına uygun olarak, erginlik çağında olduğu ilân edilmiştir.¹ Bu kanunlar, bu yaştaki çocuğun, akl ile kendini yöneteceğini kabul etmemekle beraber hiç değilse papazlık gelirinin meyvalarını toplamaya ve harcamaya imkânını tanımıştı. Bu kararın sonucu olarak bir kiralın evlenme dışı çocuğu olmasına rağmen tepesi tıraşlı bu genç papaza, Piskoposluk Kurulu Üyeliği verilmişti. Kilise kuralları, görünüşteki kaniya göre hükümdarlar tarafından korunan ve kendisine papazlık geliri tanınan bir çocuğun meş-

rulugunu daima kabul ediyordu. Oysa, öte yandan aynı ruhani kurulun kararlarına göre kilise malları üzerinde hak iddia eden herkesin sağlam ve meşru bir evlenmeden gelmesini şart koşuyor, gerektiği zaman bir insanı *yeteneksiz*, hattâ gerektiği zaman *aşağılık bir insan* olarak ilân edebiliyordu.¹

Tanrı ile öyle anlaşmalar yapılmıştır ki birçok hallerde kilise hukuku zaten pek hıristiyanca bir mantık yoluyla esrarlı bir akrabalık hallerinde kötülükden ziyade iyiliğin var sayılacağını kabul ederek anası ve babası bilinmiyen bir çocuğa meşru gözüyle bakabiliyordu. Piskoposluk kurulunun küçük üyesi büyük ruhani üye sıfatıyla çok güzel bir arpalığı ele geçirmişti.² Piskoposluk kurulunda sözde kırk yıllık hizmetinden sonra elli yaşına basınca bundan sonra elli yıllık kurul üyesi yani kendine hoş gelen bir yerde oturmakta serbest, Piskoposluk Kurulunun imtiyazlarının sağladığı gelirden ve menfaatlerden yararlanarak artık belli başlı hiçbir iş görmeden vazifeden çekilmesi tanınmıştı. Değerli piskoposluk kurulunun üyesi gençlik yıllarında, kurulda büyük hizmetler gördüğü bir gerçektir. Kendini, kilise hukuku terimlerine göre, çalışırken sağladığı menfaatlerin meyvalarını kaybetmeden aşağı yukarı görünüşte haklı haksız çeşitli vesilelerle ruhani kuruldan uzakta oturmayı ifade eden *kendini serbest* olarak ilân ettirdi. Oturduğu evde veba çıkması kabule değer bir ayrılık sebebi idi. Ayrılışa sebep olan sağlığın bozulması ya da hastalığa istidat gibi bahaneler de vardır.³ Ayrılık haklarının en şerefli ve en sağlamı incelemeler bahanesiyle ileri sürülen sebeplerdi.⁴ Vic-

dan meselelerini, Hristiyan inanışlarını kurmuş olan kilise babaları, kilise kurulları ya da daha iyisi bağlı olduğu rahipler kurulunun anayasası, kuruluşunun ilkeleri bu ülkelere bağlı olan onursal ve elle yapılan işler, öteki rahipler kurullarının tersine olarak, mümkün görülebilen iddialar, toprak koruma hakkı ya da bir gelir getiren ev münasebetiyle rakip manastıra karşı açılmış ya da açılmak istenilen davalar hakkında kocaman bir esere teşebbüs edilir ve etrafa yayılırdı. Hattâ sayısı pek az olan Rahipler kurulunda sivrilmiş bir üye, kilise adamlarına, dogma hakkındaki açıklamalardan mezhep üzerinde yapılan yorumlardan daha çok ilgili hile ve paraya ait bu çeşit incelikleri araştırmayı, parşümen üzerine yazılmış kayıtları aramayı yargulamaya değer usulleri hâtıralarda araştırmayı hattâ zengin muhaliflere karşı dilekçeleri yazmayı teklif edince, ona özel hayatına dönmek, ister gezide olsun, ister rahiplere ayrılmış evde ocağının başında olsun, gelirini yemek gibi kârlı ve hoş bir hak bağışlanırdı. İşte bizim piskoposluk kurulu üyesi de böyle yapıyordu.

Güzel ve zarif konuşan nükteci piskoposluk kurulu üyesi bütün hayatı boyunca rahipler kurulunun hakları, dokunmazlıkları ve imtiyazları hakkında bir kitap yazmaya söz vermişti. Bu kitabı yazmaya and ediyordu; ve and etmiş olmalıydı. Hiçbir zaman açmadığı dörde katlanmış tozlu kâğıda bir şey yazmamıştı, yazmıyordu ve hiçbir zaman yazmıyacaktı. Rahipler kurulunun geliri ile tuttuğu iki sekreter, sayın rahibin vücuduna hoş kokular sürmekle ve yemeğini hazırlamakla uğraşmışlardı. Ünlü kitaptan çok

söz ediliyor, bekleniyordu. Delillerinin üstünde binbir başarı, öç ve para hülyaları kuruyordu. Ortada olmıyan bu kitabı, zaten yazarına, meslekdaşlarının övgülü kanaatlerini haklı göstermeye yeteneksiz olduğu için değil, ama hayat kısa, süslenme zorunlu, boş vakitler tatlı olduğu için kudretini göstermede telâş etmediği bir sebat, bir bilgiçlik, bir belâgat ünü sağlamıştı. Bundan başka sayın piskoposluk üyemizin mâsum ama doymak bilmiyen iki tutkusu vardı: müziği ve bahçıvanlığı çok seviyordu. Bunca işten ve uğraşından sonra kitap yazmak için nasıl zaman bulabilirdi. Kısacası, yazılmıyan bu kitapdan söz etmek ne kadar tatlı ise yazılmış olan bir kitaptan söz edildiğini duymak tersine o kadar tatsız bir şeydir.

Kendisini çiçekleriyle midesinin bakımına vermiş olan bu mübarek insanın kazancı içinde yılda sekiz dokuz ay yaşadığı manastıra bağlı evle bu eve bağlı geliri çok iyi olan bir topraktan ibaretti. Ev, geniş ve romantikti. Piskoposluk kurulu üyesi onu rahat ve şatafatlı bir duruma getirmişti. Evin, eski rahiplerinin oturduğu öteki kısımlarını ağır bir yıpranmaya bırakarak, rahatı seven alışkanlıklarına en uygun kısmını özenle düzenledi, zevkle süsledi. Yeni tertipler, bir kişizade hayatı sürdüğü eski manastırı gerçekten küçük bir şato haline getirmişti. Bu, bir kilise adamının o yetkin tabiatı idi: Hoş görür, ihtiyaç duyulan yerlerde aklını kullanan, idaresindeki insanlara dinde doğru yolu gösteren, tatlı dilli, dünya adamlarına karşı yumuşak başlı, dillere destan olacak kadar neşeli, sanatçılara karşı sevimli, açık yürekli, yüce

gönüllüydü. Alıştırmasını bildiği güzel hayata ortaklık eden hizmetçileri, ellerinden geldikleri kadar ona yardım ediyorlardı. Oda hizmetçisi biraz vırvırcıydı; ama ona öyle güzel reçeller yapıyor ve yemişlerin korunması işinden öyle güzel anlıyordu ki onun kötü huyuna katlanıyor, bir insanın başkalarının hatalarına katlanmasını bilmenin zorunlu olduğunu, güzel kahvelerden, güzel çerezlerden vaz geçemeyeceğini düşünerek her türlü tatsızlığı, sükunetle karşılıyordu.

Genç sanatçılarımız piskoposluk kurulu üyesi tarafından pek babaca bir nezaketle, içeri alınmışlardı.

Onlara:

— Sizler, dedi, zekâ ve icadla dopdolu çocukları-sınız. Sizi bütün kalbimle seviyorum. Bundan başka sonsuz bir istidadınız var. Hanginizin olduğunu bilmiyorum, ikinizden birisi, hayatımda dinlediğim en tatlı, en cana yakın, en heyecan verici bir sese sahip bulunuyorsunuz. Bu ses bir hârikadır, bir hazinedir. Köy papazının evinden çıkıp gittiğinizi öğrenince belki sizi hiçbir zaman göremeyeceğimi ve bir daha dinliyemeyeceğimi düşünerek bu akşam keder içinde idim. Gerçekten iştiham yoktu. Somurtmuş, dalgın dalgın oturuyordum. Bu güzel ses, bu güzel müzik bir türlü kulağımdan ve gönlümden çıkmıyordu. Ama çocukların beni ödüllemek isteyen ulu Tanrı sizin kalbinizde bana doğru gelme isteğini uyandırdı; çünkü sizi anladığımı ve takdir ettiğimi sezmiş olacaksınız.

Joseph:

— Sayın rahibim, dedi, şunu açıklamak zorundayız ki bizi buraya getiren yalnız tesadüftür. Hattâ bu güzel talihe güvenmekten pek uzaktık.

Piskoposluk üyesi cevap verdi:

— Talihi yolunda giden asıl benim. Bana şarkı söyleyeceksiniz. Yok, yok. Böyle bir istek pek ben-cillik olur. Yorgunsunuz, belki de açsınız... Önce yemek yersiniz, sonra evimde rahat bir gece geçirir-siniz. Yarın bütün gün müzik yaparız. André bu genç-leri yemek hazırlanan yere götürün. Onlara en bü-yük özeni gösterin. Yok, yok. Burada kalsınlar. On-lara masanın öbür ucunda iki takım koyunuz. Benim-le beraber yemek yesinler.

André, telaşla, hattâ adetâ iyiliksever bir mem-nunlukla bu emre boyun eğdi. Ama bayan Brigide büsbütün ters bir eğilim gösterdi. Başını salladı, omuzlarını silkti, dişleri arasında homurdandı:

— Doğrusu ya, sofranızda yemek yemek için ne de temiz insanlar. Sizin seviyenizdeki bir insan için pek garip bir topluluk.

Piskoposluk kurulu üyesi sükûnetle:

— Susunuz, Brigide, dedi, hiçbir zaman bir kim-seden, bir şeyden memnun olmazsınız. Başkalarının azıcık zevk duyduğunu görürgörmez köpürmeye baş-larsınız.

İhtiyar kadın:

— Doğrusu ya böyle misafirlere kahve hazırla-mak ne güzel bir zevk! Ne güzel bir şeref!

— Evet, size yüksek kişiler gerek! Büyüklüğü seviyorsunuz. Ancak piskoposlara, prenslere, ruhanî bölgesinde onaltı mahallesî bulunan rahiplere hizmet etmek istersiniz. Bütün bunların benim gözümde gü-zel söylenmiş bir şarkı kıtası kadar değeri yok.

Consuelo, hizmetcisiyle bir çeşit çocukça zevkle tartışan bu pek asil insanı hayranlıkla dinliyordu. Yemeğin başından sonuna kadar bu adamın uğraşlarındaki çocukluğa, heyecanlandı. Zaman geçirmek ve güler yüzlü görünmek için her münasebette bir sürü boş şeyler söylüyordu. Her an hizmetçilerini sorguya çekiyordu: kimi zaman bir balık salçasını ciddi ciddi tartışıyor, kimi zaman bir oda takımının yapılışını merak ediyordu. Kimi zaman münasebetsiz emirler verip evinin en işe yaramaz ayrıntıları hakkında ev halkına sorular soruyor, ciddi konulara lâayık bir ağır başlılıkla önemsiz şeyler üstünde fikir yürütüyordu. Birini dinlerken, ötekini tekrar ele alıp her şeyin aksini söyleyen bayan Birigide'e kafa tutarak sorularında ve cevaplarında alaycı bir söz katmaktan geri kalmıyordu.

Hayatının yalnızlığı ve gevşekliğı yüzünden hizmetçilerinin topluluğı içinde kalmaya zorlanınca zihnini çalıştırmaya, hiç de fazla ciddi olmıyan ve hiç de fazla hafif görünmiyen düşüncesinin sağlığını koruyucu bir idman ile sindiriminin eserini kolaylaştırmaya çabaladığı söylenebilirdi.

Akşam yemeğı pek lezizdi ve inanılmıyacak kadar boldu. Yemek arasında aşçı, piskoposluk kurulu üyesinin önüne çağrıldı. Birkaç yemeğın hazırlanması efendi tarafından sevgiyle övölmüş, mü-kemmelliğın son derecesine ulaşmamış olan öteki yemekler hakkında bilgiler vererek onu tatlı tatlı azarlamıştı. İki yolcu apışıp kalmışlardı. Göz kamaştırıcı bir rüya gördüklerini sanarak birbirlerine bakıyorlardı. Bu aşırı incelikler onlara kavranması imkânsız gibi geliyordu.

Piskoposluk kurulunun babacan üyesi mutfak sanatçısını savarken:

— Haydi, haydi, dedi. Fena değil. İyi niyet göstererek vazifeni sevmekte devam edersen senin için bir şeyler yaparım.

Consuelo:

— Acaba, diye düşündü, maksadı babaca bir bilgi vermek ya da dinsel bir tarzda teşvik etmek mi?

Piskoposluk kurulu üyesi yemek üstüne yenilen çerezler sofraya gelince, orta hizmetçisinin payına düşen övgüleri ve ihtarları yaptıktan sonra müzikten söz açıldığını görünce ciddi sorularını unuttu. Genç konuklarına en güzel günlerinden birini gösterdi. Güzel bir müzik bilgisi, sağlam çalışmaların, doğru fikirlerin bir temeli ve aydın bir zevki vardı onda. Oldukça iyi bir orgcu idi. Hattâ akşam yemeğinden sonra klâvsenin başına geçerek, geçmiş zamanın o güzel geleneklerine uyarak büyük bir temizlikle çaldığı bir çok eski Alman bestecilerinin parçalarını gençlere dinletti. Bu dinleme Consuelo için pek önemsiz sayılamazdı. Hattâ az sonra bu eski müziğe ait kocaman bir nota kitabını bulunca notaların sayfalarını karıştırmaya başladı. Geniş, açık ve zarif tavriyle zihnine ve gözlerine ilişen birçok parçaları çalmasını piskoposluk kurulu üyesinden rica ederken yorgunluğunu ve ilerleyen saatî unuttu. Piskoposluk kurulu üyesi kendisinin böyle dinlenmesinden son derece bir zevk duyuyordu. Bildiği müzik hemen hemen artık modası geçmiş olduğu için çokluk gönlüne göre bir takım meraklılar bulamıyordu. Piskoposluk kurulu üyesi yorgunluktan ezilmiş, haince bir yumuşaklığı bulu-

nan büyük koltuğun içinde uyuklamakta olan Joseph'e ve özellikle Consuelo'ya karşı olaganüstü bir sevgi duymaya başladı.

Piskoposluk kurulu üyesi heyecanlı bir anında:

— Gerçekten, diye haykırdı, mutlu bir yolda yürüyen, parlak nitelikleri bulunan bir çocuksun. Umulmıyan yargıların, olaganüstü bir geleceği haber veriyor. İşte hayatta ilk defa olarak vazifemin bana zorla kabul ettirdiği bekârlık hayatına acınıyorum.

Bu iltifat kadınlığının sezildiğini sanan Consuelo'yu kıpkırmızı yaptı ve titretti. Ama piskoposluk kurulu üyesi lâkırdılarına sâf sâf şu sözleri ekleyince çabucak kendini toparladı:

— Evet, çocuğumun olmayışına acınıyorum. Çünkü Tanrı belki de senin gibi bir oğul verebilirdi... Hattâ annesi Brigide olsaydı bile... Hayatıma bir mutluluk getirebilirdi. Söyleyiniz bakalım dostum, besteleri bu günün bilginlerini taassup içine gömen şu Sébastian Bach hakkında ne düşünürsünüz? Sen de onun bir hârika, dahî olduğuna inanıyor musun? Toplayarak bir arada ciltlettiğim eserlerinden kocaman bir kitap var şurada. Çünkü onları el altında bulundurmak gerek. Hem belki de gerçekten güzeldir... Ama okunması son derecede zor. Hattâ itiraf edeyim ki ilk deneme beni yıldırınca yeniden ele almakta, daha ciddi uğraşılarımdan kaçamak bir vakit bulduğum zaman uğraşırım, dedim... Beni küçük evimin idaresi ile fazla uğraşır bir halde gördüğünüz için serbest ve mutlu bir insan olduğum sonucuna varmamalı. Tersine beni zorlayan büyük, müthiş bir işin kölesiyim. Bir başkasının altmış yılda başaramı-

yacağı, benim de üstünde otuz yıldır çalıştığım bir kitabı yazmaktayım. Öyle bir kitap ki akla hayale gelmiyen araştırmaları, gözlemleri gerektiriyor. Bu mede sabrı, pek derin düşünceleri gerektiriyor. Bu yüzdendir ki bu kitabın bir gürültü yapacağını tahmin etmekteyim.

Consuelo:

— Hemen bitiyor mu? diye sordu.

Piskoposluk kurulu üyesi bu kitabı başlamadığını kendisinden bile saklamak isteğini duyarak:

— Daha bitmedi, daha bitmedi, dedi. Ne diyor-duk? Şu Bach'ın müziği son derece güç. Hattâ bana kalırsa biraz da tuhaf.

— Bununla beraber tahmin ederim ki ürkekliğinizi yenebilerseniz, dönüp dolaşıp onun geçmişin ve halin bütün bilgilerini kucaklayan, özetliyen ve onlara can veren bir dehâ olduğunu kabul edersiniz.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Peki, eğer iş dediğiniz gibi ise, yarın her üçümüz ondan bir şeyler okumağı deneriz. Bak sizin dinlenme, benim de kendimi çalışmama verme saatimiz geldi. Ama yarın bütün günü evimde geçireceksiniz, anlaşıldı mı?

— Sayın efendim, bütün bir gün dersek çok olur; Viyana'ya mümkün olduğu kadar çabuk gitmek zorundayız. Ama sabahtan öğleye kadar emrinizde olacağım.

Piskoposluk kurulu üyesi tekrar bağırdı, çağırdı, direndi. Bunun üzerine Consuelo, büyük Bach'ın adagio'larını biraz hızlı okuyarak manastıra ait evden saat onbire doğru, ya da öğle vakti ayrılmaya söz

vererek boyun eğer gibi yaptı. Gidip uyumak söz konusu olunca merdivende bayan Birigide ile baş uşak arasında şiddetli bir tartışma başladı. İlgüzâr Joseph efendisini memnun etmekte hamaratlık göstererek piskoposluk kurulu üyesinin ve adamlarının oturduğu daha yeni onarılmış binada, genç müzikçiler için iki güzel küçük oda hazırlamıştı. Tersine Brigide onların eski manastır evinin yüz üstü bırakılmış odalarında yatırılmasında inad ediyordu. Çünkü binanın bu kısmı yeni kısımdan emin kapılarla, sağlam kilidlerle ayrılmıştı.

Kadın yankı yapan merdivende sert sesini yükselterek:

— Ne! dedi, demek bu serserileri bizimle karşı yatırmak istiyorsun ha! Görmüyor musun ki bunlar çingene. Macera peşinde koşuyorlar. Gün doğmadan bizim ne kadar kap kacağımız varsa alıp götürcekler. Yüzlerinden, elbiselerinden, mesleklerinden onların kötü haydutlar olduğu görülüyor. Kimbilir belki de bizi öldürüverirler.

Joseph gülerek cevap verdi:

— Bu çocuklar mı bizi öldürecek! Siz delisiniz Brigide. Sizin gibi çökmüş her kadın böyle düşünür. Dişlerinizi gösterdiniz mi onları kaçırmıyorsunuz.

İhtiyar kadın köpürerek bağırdı:

— Bunak, koca karı sensin, anlıyor musunuz? Size diyorum. Onlar burada yatamaz. İstemiyorum bunu. Hey Yarabbi! Bütün gece gözümü kırpmıyacağım.

— Büyük haksızlık ediyorsunuz. Eminim ki bu çocuklar sizin o canım uykunuzu tedirgin etmeyi ben-

den daha az isterler. Haydi! Burada bırakalım bu konuyu! Rahip hazretleri konuklarına iyi muamele etmemi emretti. Her tarafı delik deşik, farelerle dolu bu mezbeleliğe onları sokamam, onları taş üstünde yatırmak istiyorsunuz, öyle mi?

— Onlar için orada bahçivana güzel iki ot yatak hazırlattırdım. Bu baldırı çıplakların kuş tüyü yataklara alışık olduğunu mu sanıyorsunuz.

— Ne olursa olsun, onlar bu akşam, bu yataklarda yatacaklar. Çünkü efendimiz bunun böyle olmasını istiyor. Ben ancak efendimizin emirlerini dinlerim bayan Brigide! Bırakınız da vazifemi yapayım. Hattâ benim gibi, sizin de vazifenizin boyun eğmek olduğunu ve emir vermek olmadığını düşününüz.

Ara odanın açık kapısından bütün tartışmayı gülererek dinlemiş olan piskoposluk kurulu üyesi:

— Çok güzel söyledin, Joseph, dedi. Brigide haydi siz gidip benim terliklerimi getiriniz. Artık başımızı ağrıtmayınız. Tekrar görüşürüz küçük dostlarım. Joseph'in arkasından gidiniz. Rahatça uyuyunuz. Yaşasın müzik, yaşasın yarınki güzel gün!

Yolcularımız güzel odalarına girdikten sonra kış rüzgârının dehlizde ıslık çaldığı gibi, hizmetçi kadının homurdanmasını daha uzun zaman işittiler. Piskoposluk kurulu üyesinin merasimli yatışını haber veren hareket büsbütün kesildiği zaman bayan Brigide genç konukların kapısına ayaklarının ucuna bası bası geldi. Onları odalarına kapatmak için her kilidin anahtarını hızla çevirdi. Joseph bulduğu en iyi yatağa uzanınca derin derin uyudu. Consuelo da Brigide'nin korkularına kıs kıs güldükten sonra aynı

şeyi yaptı. Genç kız yolculuğu boyunca her gece hemen hemen titremiştii; şimdi de titriyordu. Onun hali tavşanla kurbağalar masalına uygulanabilirdi. Ama Consuelo'nun La Fontaine'in masallarını bildiğini iddia edecek değilim. Onların değerleri o devirde dünyanın en büyük kafaları tarafından inkâr edilmişti. Voltaire onunla alay ederdi.¹ Büyük Frédéric filozofunu taklid ederek, bu masalları son derece hor görürdü.²

LXXVIII

Gün ısıyıp da güneşin parıldadığını gören ve çoktan bahçede şenlikle çöplenen binbir kuşun neşeli cıvıltıları ile gezintiye davet edildiğini hisseden Consuelo, odasından dışarı çıkmayı denedi. Ama kapıcı henüz uyanmamıştı ve bayan Brigide hapislilerini hâlâ kilit altında bulunduruyordu. Consuelo bu tedbirin günün müzik zevklerini sağlama bağlamak, her şeyden önce müzikçilerin varlığından emin olmak için böyle bir yargıya varan piskoposluk kurulu üyesinin o dahice fikrinden alındığını düşündü. Genç kız, erkek eibiseleri ile kendinin daha çevik, daha becerikli hale geldiğini hissettiği için pencereyi yokladı; sonra bütün bir duvarı kaplıyan sağlam bir kafese tutunmuş büyük bir asmaya basarak kolayca aşağı inebileceğini gördü. Manastıra bağlı bu evin güzel üzümlerine hiç zarar vermeden ağır ağır ve usulcacık inerek toprağa bastı. Ve Brigide'in başarısızlığa uğrıyan tedbirlerini görünce nasıl bir hayâl kırıklığına uğrıyacağına ve şaşıracağına içinden gülerek bahçeye daldı.

Consuelo ay ışığında hayran olduğu çok güzel çiçekleri, o cânım yemişleri bir daha seyretti. Sabahın soluğu pembe renkli ve yüze gülen güneşin yandan gelen renkli ışıkları toprağın bu güzel ürünlerine yeni bir şiir katıyordu. Kadife gibi yumuşak atlastan bir örtü, yemişleri kaplıyor, gece yağın çığ, inciden meydana gelen bir billur gibi bütün dallarda asılıp kalıyor, gümüş rengine bürünen donmuş çimenler, zarif bir aşk kaynaşması içinde göğe ulaşmaya ve onunla birleşmeye çabalarak toprağın o nefes verici soluğuna benziyen şu hafif buğuyu etrafa yayıyorlardı. Ama sanki haznelerini keşfediyormuş gibi ve güneş ışınlarının en temizinin tamamıyla sabaha ait olanının, bir anda sezip sahip olmasına yalnız başına lâyık olduğu hoş kokuların, yarı açıldıkları fecrin o esrarlı saatinde araştırmalarını etrafa yayıyorlarmış gibi gecenin ıslaklığını hâlâ üstlerinde taşıyan çiçeklerin güzelliği ve tazeliği hiçbir şeyle ölçüştürülemezdi. Piskoposluk kurulu üyesinin çiçek bahçesi, bahçıvanlığa meraklı biri için bir zevk kaynağı idi.¹ Bu bahçe, Consuelo'nun gözlerine göre pek ölçülü biçili, fazla bakımlı idi. Ama elli çeşit gül, az raslanır, çok sevimli hatmî çiçekleri, yabani erguvanlar, bitmez tükenmez çeşitleriyle sardunyalar, Tanrının o çok lezzetli yemekleriyle doymuş opal renkli, derin çanaklı, hoş kokulu tatulalar, böceğin taddarken ölümü bulduğu, hafif sihirli, zarif panzehir otları, süsleri tuhaf sapsar üstünde parlak ve gül biçiminde açılan şatafatlı frenk incirleri ve hiçbir zaman genç kızın görmediği, adlarını ve vatanlarını bilmediği, insanda merak uyandıran ve çok güzel

olan binbir bitki onun uzun zaman zihnini uğraştırıp durdu.¹ Genç kız, onların çeşitli duruşları ile her birinin görünüşlerini yorumlayabilen duygu ifadesini inceliyerek kafasının içinde çiçeklerle müzik arasında bir münasebet kurmaya çalışıyor ve sahibinin yaradılışı içinde iç güdünün ortaklığını anlamak istiyordu. Uzun zamandanberi ona seslerin ahengi belli bir tarzda renklerin ahengine cevap veriyormuş gibi görünüyordu. Ama bu ahenklerin ahengi kendisine hoş koku gibi göründü. Şu anda genç kız, belli belirsiz tatlı bir hülyaya gömülmüş, bu sevimli çanakların her birinden bir ses yükseldiğini ve ona şimdiye kadar bilinmiyen bir dilde şiirin esrarlarını anlattığını tasavvur ediyordu. Gül, ateşli aşklarını, Zambak da tanrısal saflığı anlatıyordu. Çok hoş olan manolya mübarek bir övüncün o temiz zevklerini kendisine ulaştırıyor, sevimli kebed familyası, sade ve gizli bir hayatın hazlarını usulcacık kulağına fısıldıyordu. Bir takım çiçeklerin geniş ve kudretli bir edâ ile: "Ben güzelim, saltanat sürmekteyim." diyen güçlü bir sesleri vardı. Bir takımları da ancak farkedilebilen bir sesle mırıldanıyor, ama içe işleyen bir sevimlilikle, sonsuz bir tatlılıkla: "Küçüğüm ama, seviliorum." diyordu. Sonra hepsi birden şaşkın otların içinde, esrarlı mânâyı toplamaya, hırslı yapraklarının altında yavaş yavaş sönen havaî bir koro içinde seslerini birleştirerek sabahın esintisiyle düzenli bir şekilde sallanıyorlardı.

Bu ideal ahenklerin, bu tatlı mürakabelerin ortasında Consuelo birdenbre surların duvarını kendisinden saklıyan ağaçların arkasından sert, korkunç,

tam mânasiyle insan ıstırabını ifade eden bir haykırma işitti. Kırların sessizliği içinde kaybolan bu çığlıkların arkasından bir araba tekerleğinin gürültüsü geldi. Sonra araba durur gibi oldu. Çok geçmeden o tarafta bahçeyi kapıyan demir parmaklığa ve kapıya kuvvetli yumruklar indi. Bir kadın sesinin o yırtıcı çığlığı manastıra ait evin duvarlarına gelip çarptı. Ama bu hissiz taşlar üstünde olduğu kadar, içeride oturanların kalbinde de bir yankı uyandırmadı. Piskoposluk kurulu üyesinin uykusunu bozmamak maksadiyle evin bu yüzündeki bütün pencereler öylesine kalafatlanmışlardı ki dışardaki hiçbir gürültü, sahtiyan ile desteklenmiş, at kuyruğu ile tıkanmış baştan başa meşe olan kepenklerden içeri sızmasına imkân yoktu. Binanın arka tarafında oturan uşaklar da çığlıkları duymuyorlardı. Manastıra ait evde köpek yoktu. Piskoposluk kurulu üyesi hırsızları uzaklaştırmak bahanesiyle efendilerinin istirahatını tedirgin eden bu can sıkıcı bekçileri sevmiyordu. Consuelo başı darda kalmış yolcuların yaklaşmasını haber vermek için binaya girmeyi denedi. Ama her taraf öyle sıkı sıkı kapatılmıştı ki bu fikrinden vaz geçti. İçtepisine uyararak gürültünün geldiği parmaklıklı kapıya koştu.

Paketlerle tıklım tıklım dolu ve her yanı uzun bir yolun tozları ile beyazlanmış bir yolcu arabası bahçenin önündeki yol üstünde durmuştu. Sürücü attan inmişti; arabadan intiler, acı çığlıklar gelirken bu konuksevmez kapıyı sarsamaya çabalıyordu.

Consuelo'ya bağıryorlardı:

— Eğer hıristiyanmanız kapıyı açınız! Arabada can vermek üzere olan bir kadın var.

Yüz çizgileri Consuelo'ya yabancı gelen, ama Venedik şivesiyle dikkatini çeken bir kadın arabanın kapısından başını çıkararak bağırdı:

— Açınız kapıyı! Eğer çabuk konukseverlik göstermezseniz hanımım ölecek. Eğer insanmanız çabuk kapıyı açınız!

Consuelo ilk hareketinin sonuçlarını düşünmeden parmaklıklı kapıyı açmaya çabaladı. Ama kapı muhakkak anahtarı Brigide'nin cebinde olan kocaman bir asma kilidle kapatılmıştı. Bu sâkin ve namuslu memlekette bu çeşit tedbirle, hırsızlara karşı değil de, daha çok pek geç ya da sabahın kör karanlığında yapılan ziyaretlerin rahatsızlığına ve gürültüsüne karşı alınmıştı. Consuelo'nun gönlündeki istek kuruşığında kaldı; Hanımı ile Venedikçe konuşarak sabırsızlıkla bağıran hizmetçinin horlamalarına, üzüntü duyarak, katlandı:

— Ahmak! Küçük beceriksiz, bir kapıyı açmasını başaramıyorsun.

Alman olan sürücü, daha ciddi, daha sâkin bir tavırla Consuelo'ya yardım etmeye çalışıyor. Ama ne çareki neticesiz. Bu sırada hasta kadın arabanın kapısından başını çıkararak kötü bir Almanca ile kuvvetli kuvvetli haykırdı:

— Hay, Allah seni kahretsin, git de kapıyı açacak birini bul. Sen ne zavallı bir hayvanmışsın!

Bu azarlama Consuelo'yu kadının hani nerdeyse öleceği fikrini sağlamlaştırdı.

Genç kız: — Eğer ölümü yakınsa, şiddetli bir ölüm olsa gerek bu, diye düşündü. Şivesi, hizmetçisinin şivesi gibi kendine artık yabancı gelmiyen bu yolcu kadına Venedikçe:

— Bu evin adamlarından değilim. Buraya konuk olarak kabul edildim. Ev sahiplerini uyandırmaya çalışacağım. Bu iş pek o kadar çabuk ve kolay olmayacağı benziyor. Burada ümitsizliğe düşmeden biraz bekleyemiyecek kadar tehlikeli bir durumda mısınız madam?

Yolcu kadın haykırdı:

— Ahmak! Doğuruyorum. Bekleyecek vaktim yok. Koş, bağır, her şeyi kır, herkesi çağır. Bizi buraya aldır. Zahmetinin karşılığında para alırsın.

Yeniden avazı çıktığı kadar haykırmaya başladı. Consuelo dizlerinin titrediğini hissetti. Bu ses ona yabancı gelmiyordu.

Genç kız hizmetçiye sordu:

— Hanımınızın adı nedir?

Hizmetçi, büsbütün çileden çıkarak:

— Adını ne yapacaksın. Koşsana miskin herif! Ah! Eğer zaman kaybedersen yaptığın iş hiçbir şeye yaramıyacak.

Consuelo öfke ile:

— Evet, dedi. Size karşı daha fazla bir şey yapmak istemiyorum. Kim olduğunuzu öğrenmek isterim. Hanımınız bir müzikçi ise buraya hemen kabul edilirsiniz. Eğer yanılıyorsam ünlü bir ses sanatçısıdır o.

Doğum sancıları ile kıvranan, kuvvetli her sancı arasında büyük bir soğuk kanlılık ve kuvvet gösteren kadın:

— Haydi yavrum, yanılmıyorsun. Git de bu evde oturanlara ünlü Corilla'nın can vermek üzere olduğunu söyle. Eğer onların sanatçı ya da hıristiyan bir kableri varsa onun durumuna acırlar. Para vereceğimi... bol bol para vereceğimi söyle.

Sonra hizmetçisine:

— Aman Sofia, dedi. Beni yere indir. Yolun üzerine uzanırsam, cehenneme benzijen şu arabanın içinde daha az sancı çekeceğim.

Consuelo manastıra ait eve doğru koşuyordu. Korkunç bir gürültü yapmaya, ne olursa olsun pis-koposluk kurulu üyesine kadar bu gürültüyü ulaştırmaya karar vermişti. Genç kız bütün felâketlerinin sebebi olan rakibesini buraya getiren bu garip rastlantıya şaşmıyor ve heyecanlanmıyordu. Sadece ona yardım etmek isteği kafasını dolduruyordu. Kapıyı çalmak zahmetine lüzum kalmadı. Nihayet karşısında haykırmaları duyup arkasına bahçıvanı ve bir erkek uşağı takarak evden çıkan Brigide'i buldu.

Consuelo, ona hâdiseyi anlatınca oda hizmetçisi sert bir eda ile:

— Güzel bir yalan, dedi. Gitmeyiniz oraya André. Bahçıvanbaşı siz de kımıldamayınız yerinizden. Görüyorsunuz ya. Bu haydutlar bizi soyamak, hattâ öldürmek için gizlice hazırlanmışlar. Zaten ben bunu bekliyordum. Bir hile! Bir yalan! Evin etrafını kolaçan eden bu hırsızlar sürüsü, sığınacak bir yer verdiğimiz şu insanlar sözde gerçek bir bahane ile içeri

sokmaya çalışacaklar. Baylar, gidip silahlarınızı alınız. Ayağına pantolon geçirmiş, doğum sancısı çeken şu bıyıklı sözüm ona kadını vurmaya hazır olunuz. Ah! Evet, evet! Doğuran bir kadın! İş böyle de olsa cvimizi hastahane mi sanıyor. Burada ebemiz yok. Böyle bir töreni hiç duymamıştım. Rahip efendimiz viyaklamaları sevmez. Bir kadın nasıl oluyor da tam doğuracağı sırada yola çıkmış? Böyle hareket ettiyse kabahat kimin? Onun sancısını önliyebilir miyiz? Arabasının içinde doğursun. Bizim ev kadar rahattır orası. Böyle bir kazanç için hiç hazırlığımız yok bizim.

Consuelo'ya karşı başlanan, ağaçlıklı yol boyunca homurdanarak söylenen bu söylev Corilla'nın hizmetçisine karşı tam parmaklıkta son buldu.

Yolcu kadınlar boşuna birbirleriyle danıştıktan sonra küfürler savururken, çıkışırken, hattâ şirret hizmetçi ile beraber sögüp sayarken Consuelo, rahibin müzik sevgisinden ve iyiliğinden bir şeyler umarak evin içine dalmıştı. Ev sahibinin odasını boşuna aradı. Girdisini çıktısını bilmediği bu evde durmadan oraya buraya koştu. Nihayet kendisini arıyan piskoposluk kurulu üyesinin portakal bahçesine girerken gördüğünü söyliyken Haydn'a rastladı. Birlikte portakal bahçesine gittiler. Bir yasemin çardağının altında ağır başlı adamın, o günlerde olduğu gibi, güzel bir sonbahar sabahı kadar taze ve neşeli bir yüzle kendilerini karşıladığını gördüler. Consuelo bu sevimli adamın, nazik ayağının, üzerinden yeni tırnak geçirilmiş ince kumlardaki bir çakıla çarpmak tehlikesi bulunmıyan patikalar üstünde, vatkalı gü-

zel hırkası içinde yürüdüğünü görerek vicdanı içinde pek mutlu, bütün dilekleri içinde pek memnun, pek bahtiyar bir insanın, iyi bir hareketten memnun kalmıyacağını düşünemedi. Zavallı Corilla'nın dileğini ona anlatmaya başladığı sırada birdenbire görünen Brigide genç kızın sözünü kesti:

— Orada, dedi, kapınızın önünde, ünlü olduğunu söyleyen bir serseri kadın, ar damarı çatlamış bir edâ ve ahenkle konuşan bir tiyatro şarkıcısı var. Doğum sancıları çektiğini söylüyor, bağıyor ve ağzına geleni söyleyip küfürler savuruyor. Evimizde doğurmak istiyormuş. Bunun size yakışır bir durumu var mı, yok mu bir görün.

Rahip bir tikslenme ve red hareketi yaptı.

Consuelo:

— Sayın rahibim, dedi, bu kadının, ne olursa olsun sancısı var. Tanrının bu dünyaya getirdiği ve dinin size hristiyanca ve babaca kabul edilmesini bu yurduğu masum bir yavrunun hayatı gibi, onun da hayatı tehlikededir. Bu zavallı kadını yüz üstü bırakamazsınız. Kapınızda inlerken ve can verirken bırakamazsınız onu.

Piskoposluk kurulu üyesi bir an düşündükten sonra:

— Evli mi? diye sordu.

— Bilmiyorum. Belki de evlidir. Ama, ne önemi var? Tanrı ona ana olmak mutluluğunu bağışlamış. Bu kadını ancak, o büyük kuvvetin yargılamaya hakkı var.

Brigide şiddetle söze karıştı:

— Adını söyledi, rahip hazretleri, Viyana palyo-
çaları ile konuştuğunuz için onu tanırırsınız. Adı Coril-
la imiş.

— Corilla ha! Ama o çoktan Viyana ya gelmiş
olmalı. Ondan çokluk söz edildiğini duydum. Güzel
sesi var derler.

Consuelo:

— Güzel sesinin hatırı için ona kapıyı açınız, de-
di. Yolun tozları içine yere uzanmış.

— Sayın rahibim, gelirinizi kıskanan birçok in-
sanlar var. Beni işitiyor musunuz? Evinizde doğura-
cak düşmüş bir kadın... Hiç de tesadüf eseri olamaz
bu. Hattâ bir iyilik olarak da gösterilemez. Piskopos-
luk kurulu üyesi Herbert'in elli yıllık gelir hakkın-
da bir takım iddiaları olduğunu, genç bir meslek ar-
kadaşınızı daima şu bilinen saatlerde kendisine günah
çıkaran bir kadına gereken dinsel töreni yapmakta ih-
mal etmiştir bahanesiyle, bu kazançtan yoksun bi-
raktığını biliyorsunuz. Sayın rahibim, elinizdeki ge-
liri elden çıkarmak, onu kazanmaktan çok daha ko-
laydır.

Bu sözler piskoposluk kurulu üyesinin üstünde
birden ve kararlı bir izlenim yarattı. Her ne kadar bu
sözleri şöyle böyle dinlemişse de onları ölçülü dav-
ranışının mihrabında topladı.

— Buradan ikiyüz adım ötede bir han var, dedi.
Bu kadını oraya götürsünler. Kendisine gereken her
şeyi orada bulacaktır, bir bekâr adamın evinden da-
ha rahat, daha elverişlidir. Brigide gidip bunu söy-
leyiniz ona. Ama nezaketle, rica ederim, büyük bir
nezaketle. Sürücülere hanı gösteriniz.

Sonra Consuelo ile Joseph'e dönerek:

— Çocuklarım, sabah kahvaltısı hazırlanırken siz de benimle beraber gelip Bach'ın bir fug'ünü deneyiniz.

Consuelo şaşkın:

— Sayın rahibim, onu yüz üstü bırakıyorsunuz öyle mi? dedi.

Piskoposluk kurulu üyesi üzgün bir eda ile:

— Ah! dedi, bakın benim en güzel volkameria'm¹ kurumuş. Bahçıvana onu sık sık sulamamasını kaç defa söylemiştim. Bahçenin en az raslanır en güzel bitkisi! Bu bir talihsizlik Brigide! Bir bakınız! Bahçıvanı bana çağırın da ona bir çıkışayım!

Brigide uzaklaşırken:

— İlkın kapınızdan şu ünlü Corilla'yı savayım, dedi.

Consuelo içerliyerek haykırdı:

— Demek buna boyun eğiyorsunuz. Ona emir veriyorsunuz. Öyle mi sayın rahibim?

Piskoposluk kurulu üyesi tatlı bir sesle, ama sü-kûneti, sarsılmaz bir kararı haber veren bir eda ile:

— Benim için başka türlü hareket etmeye imkân yok. İsterim ki artık bana bundan fazla söz açılmasın. Haydi geliniz bakalım. Müzik yapmak için sizi bekliyorum.

— Burada artık benim için müzik yok. İçinizde insanlık duygusu bulunmayan siz Bach'ı anlamaya yetenekli değilsiniz. Ah! Çiçekleriniz de, yemişleriniz de mahvolsun. Don yaseminlerinizi yaksın. Güzel ağaçlarınızı yarıp parçalasın. Size her türlü nimetleri veren şu verimli toprak tek bir böğürtlen bile verme-

sin. Çünkü sizde kalb yok. Tanrının nimetlerini çalışıyorsunuz. Bir garibe hizmet etmesini bilmiyorsunuz.

Consuelo böyle konuşarak piskoposluk kurulu üyesini sanki değerli Volkameria'larının, sevgili Marisa lâlelerinin üzerine bu ruh tarafından dile getirilen Tanrının lânetini görmekten korkuyormuş gibi etrafına ürkek ürkek bakarken bıraktı. Genç kız kapalı duran parmaklıklı kapıya doğru koştu ve piskoposluk kurulu üyesi tarafından bedava olarak süslenmiş sefih bir meyhaneye doğru giden Corilla'nın arabasına yetişmek için dışarıya, duvarı aşarak, çıktı.

LXXIX

Arkadaşının birden, ama daha uyanık, daha sakin bir özellik gösteren kararları ile sürüklenmeye alışmış olan Joseph Haydn, yolculuk çantasını, notalarını, hattâ geçimini sağlayan neşeli ve teselli edici yolculuk arkadaşı olan kemanını aldıktan sonra Consuelo'ya yetiştirdi. Corilla şu Alman hanlarındaki pek dar olduğundan başın mı, yoksa ayağın mı dışarıda kalmasını kestirmek gereken kötü yataklarından birine yatırıldı. Ne yazık ki, bu sözüm ona evde kadın yoktu, han sahibinin karısı oradan altı fersah uzakta bir manastırı ziyarete gitmişti. Hizmetçi de ineği otlağa götürmüştü. Evi ihtiyar bir adamla bir çocuk bekliyordu. Böyle zengin bir yolcuğu misafir etmekten memnun olacakları yerde korkmuş olan bu iki insan uğrıyacakları zararı geri alacaklarını düşünmeden yiyeceklerinin yağma edilmesine göz yumuyorlardı. İhtiyar adam sağırdı, çocuk, en azından bir fer-

sahlık uzakta oturan cıvar köyün ebesini gidip getirmek için yola çıkmıştı. Arabacılar, yolcularından yiyecekleri kalmıyan atları için üzüliyorlardı. Zengin bayan aklını kaybedip hemen hemen kendisi kadar bağırıp çağıran oda hizmetçisine bırakılarak, bir kadının haykırmalarından daha çok, dişi bir arslan kükremesine benziyen inlemeleri ile ortalığı dolduruyordu.

Consuelo korkuya kapılarak ve içinde bir acınma uyanarak bu zavallı yaratığın yanından ayrılmamaya karar vermişti.

Arkadaşına:

— Joseph, dedi, kötü bir kabul görsen bile manastıra ait eve dön, insanın, başkaları için bir şey istediği zaman gururlu olmaması gerek. Rahibe söyle buraya çamaşır, et suyu, eski şarap, yatak yorgan, kısacası hasta bir insan için gerekli her şeyi gönder sin. Ama kuvvetle ve tatlılıkla söyle ona. Bu kadının işine yarıyacak eşyaları gönderirse istediği takdirde müzik yapacağımıza söz ver.

Joseph gitti ve zavallı Consuelo, lânetler yağdırmasına ve kutsala küfretmesine rağmen analığın o kutsal fedakârlığını gösteren kalbsiz, imansız bir kadının şu iğrenç görünüşü önünde beklemek zorunda kaldı. Corilla, onun kalbine kutsal bir sevinç, dinsel bir ümit yerine öfke ve nefret doldurduğu için sâf ve dini bütün çocuk, hiçbir şeyin hafifletemeyeceği bu işkenceleri gördükçe içi ürperiyordu. Corilla durmadan talihine, yolculuğuna, piskoposluk kurulu üyesi ne, hizmetçisine, hattâ dünyaya getireceği çocuğuna lânetler yağdırıyordu. Hizmetçisini hırpalıyor, doğru

dürüst yapılacak her işte onu elverişsiz bir hale getiriyordu. Nihayet ona:

— Hey, gidi hey, sen de aynı köprüden geçtiğin zaman ben de sana böyle yapacağım. Çünkü sen de gebesin, bunu çok iyi biliyorum. Doğurmak için seni hastahaneye yollıyacağım. Gözümün önünden yıkıl git, beni rahatsız ediyorsun, kızdırıyorsun diyecek kadar kıza hınç duyuyordu.

Sofia öfkelenerek ve üzülenerek gidip dışarda ağladı. Consuelo da Anzoletto'nun ve Zustiniani'nin metresi ile başbaşa kalarak onu yatıştırmaya ve ona yardım etmeye çabaladı. Bu didişmeler, bu öfkeler ortasında Corilla ateşli ve gürbüz yaradılışının bütün hayasızlığını ortadan kaldıran bir çeşit vahşi kuvveti, vahşi bir cesareti devam ettiriyordu. Bir an soluk alınca hemen acılarını belli etmiyor, hattâ neşeli bir hal alıyordu. Hiç tanımadığı ve şu anda giydiği elbiseden başka elbiseler içinde sahnede, ya da uzaktan görmediği Consuelo'ya birdenbire:

— Vallahi, dedi, doğrusu güzel bir macera. Meyhanede sizin gibi bir doktorla doğum yaptığımı söylersem bana birçok insanlar inanmak istemeyecekler. Çünkü esmer yüzünle, kara gözlerinle sanki küçük bir çingeneyi andırıyorsun. Kimsin? Nereden geliyorsun? Nasıl oluyor da burada bulunuyorsun ve neden bana hizmet ediyorsun? Ay! aman! Benimle konuşma. Seni dinliyemem. Çok sancım var. Ah! Ne yazık bana! Yeter ki ölmiyeyim. Ah! Hayır ölmiyeceğim! Ölmek istemiyorum! Çingene, beni bırakmıyorsun değil mi? Aman oradan ayrılma! Oradan ayrılma! Beni ölmeye ısrakma! İyice işitiyor musun?

Sonra yeniden kutsala küfürlerle kesilen haykırımlar başladı:

— Mel'un çocuk, diyordu. Karnımdan söküp atmak, benden uzaklara fırlatmak isterdim seni.

Consuelo dehşetten dona kalmış haykırdı:

— Oh, böyle söylemeyiniz. Anne olacaksınız. Çocuğunuzu görünce mutlu olacaksınız. Sancı çektiğinizde acınmıyacaksınız.

Corilla, hayâsız bir soğukkanlılıkla:

— Ben mi? dedi. Bu çocuğu seveceğimi mi sanıyorsun? Ah! Ne kadar yanılıyorsun! Anne olmanın o tatlı zevki, bunun ne demek olduğunu sanki bilmez mişim gibi! Doğurmak için sancı çekersin, babalarının inkâr ettikleri bu zavallıları beslemek için çalışırsın. Bu yüzden ne yapacağını bilmezsin. Ondan ayrılınca da ıstırap çekersin. Çünkü insan her şeye rağmen onları sever... Ama ben, bu çocuğu sevmiyeceğim. Ah, Tanrı üzerine and ederim ki, sevmiyeceğim onu! Babasına nasıl kin duyuyorsam, ona da öyle kin duyuyorum.

Artmakta olan bir hezeyanı, soğuk ve acı bir tavırla saklıyan Corilla, müthiş bir acının kadınlarda uyandırdığı şu öfkeli hareketi içinde haykırdı:

— Ah! Lânet olsun, üç kere lânet olsun bu çocuğun babasına.

Kesik çığlıklar onu tıkadı. Acıdan ve öfkeden kıvranarak, diri göğüslerini örten atkısını parçalamaya başladı. Genç kadın kıvranarak kenedlenmiş tırnakları ile iz bıraktığı Consuelo'nun koluna yapışarak kükreye kükreye haykırdı:

— Lânetler olsun, lânetler olsun! Alçak, namussuz Anzoletto'ya lânetler olsun!

O anda Sofia odaya girdi ve bir çeyrek saat sonra hanımını doğurtmaya muvaffak olarak telâşla açılan bir bavuldan rasgele çekip aldığı sim işlemeli kumaşı Consuelo'nun dizlerine attı. Bu eski püskü ve saçakları pullu atlastan bir tiyatro mantosuydu. Bu manto Albert'in sâf ve asil nişanlısının, Corilla'nın Anzoletto'dan olan çocuğunu alıp sardığı, birden bulunuvermiş bir kundak bezi oldu.

Zavallı oda hizmetçisi sade ve içten bir iyilik edasıyle:

— Haydi, madam, kendinizi teselli ediniz, dedi. Doğurdunuz ve küçük güzel bir kızınız var.

Corilla çocuğa bakmadan dirseğinin üstünde doğrularak:

— Erkek olsun, ya da kız, artık sancı çekmiyorum, dedi. Bana büyük bir bardak şarap ver.

Joseph manastıra ait evden aldıklarını getiriyordu. Hem de en iyilerini. Piskoposluk kurulu üyesi gereken şeylerden bol bol vermişti. Hattâ hasta, durumunun gerektiği her şeyi, istenildiği kadar eline geçirdi. Corilla kendisine uzatılan gümüş kupayı güçlü bir elle kaldırdı, asker kanı satan bir kadının cesareti ile kupayı boşalttı. Sonra rahibin gönderdiği güzel yastıklarına, demir gibi bir vücutta, donmuş bir ruhta bulunan o aşırı tasasızlıkla başını düşürüp hemen uyudu. O uyurken bebek usule uygun bir şekilde kundaklandı ve Consuelo bu bebeye ilk süt nine hizmetini görecektir olan bir kuzuyu civar çayırılarda aramak üzere gitti. Anne uyanınca Sofia tarafından doğrultul-

du. Bir bardak daha şarap yuvarladıktan sonra bir an derin düşünceye daldı. Consuelo çocuğu kucağında tutarak ana şefkatinin uyanmasını bekliyordu. Corilla'nın kafasında büsbütün başka bir fikir vardı. Sesini do majör gamında yokladı. Ciddiyetle iki oktav ses çıkardı. O zaman ellerini çırparak:

— Yaşa Corilla! Sesini hiç kaybetmemişsin. Camın istediği kadar çocuk yapabilirsin! diye haykırdı.

Sonra kahkaha ile güldü. Sofia'yı öptü. Sonra parmağındaki bir yüzüğü çıkarıp onun parmağına takarak:

— Söylediğim kötü sözler seni teselli etmek içindi. Nerde o benim küçük maymunum, dedi.

Çocuğa bakarak:

— Aman yarabbi, diye bağırdı. Sarışın bir kız. Ne kadar da ona benziyor. Bu yavru için ne yazık! Ne felâket! Bu kadar çok bavul açmayınız Sofia. Ne tahmin ediyorsunuz? Burada kalacak mıyım sanıyorsunuz? Aman yarabbi! Ne budala şeysiniz siz, daha hayatın ne olduğunu bilmiyorsunuz. Yarın tekrar yola çıkacağımı umarım. Aa! Çingene güzeli, çocuğu gerçekten bir kadın gibi tutuyorsun. Gösterdiğin özenlere, çektiğin zahmetlere karşılık ne kadar para istersin? Biliyor musun, Sofia bile bana bu kadar bakmadı ve hizmet etmedi. Küçük dostum, sen Venedik'li misin, şarkı söylediğimi işittin mi?

Consuelo bu sorulara cevap vermedi. hoş cevabını kim dinliyecekti. Corilla genç kızda bir dehşet uyandırıyordu. Çocuğu az önce gelen ve üstünde bir iyi insan hali bulunan hancının hizmetçisine verdi,

sonra Joseph'i yanına çağırdı ve onunla beraber manastıra ait eve döndü.

Joseph yolda yürürken arkadaşına:

— Sizi tekrar rahibe götürmek için söz vermiş değilim... Kendini lütufsever ve neşeli gösteriyorsa da davranışında utanmış bir adamın hali var. Ben-cillğine rağmen kötü bir adam değil. Corilla'ya yararlı olabilecek şeyleri gönderirken gerçekten mutlu görünüyordu.

Consuelo cevap verdi:

— Öyle haşın, öyle korkunç ruhlar vardır ki, zayıf ruhlar insanda korkudan daha çok acınma uyarırlar. Şu zavallı rahibe karşı taşkınca hareketimi tamir etmek isterim. Mademki Corilla ölmedi; mademki anlattıkları gibi anne ile bebeğin sağlığı yerinde; mademki rahibemiz sevgili gelirini kaybetme tehlikesi ile karşılaşmadan elinden gelen yardımı yaptı; o halde ona teşekkür etmek isterim. Zaten Corilla yola çıkıncaya kadar manastıra ait evde kalmak için bir takım nedenlerim var. Bu nedenleri sana yarın anlatırım.

Brigide civardaki çiftliği ziyarete gitmişti. Bu sert ve kaba hizmetçiye raslayacağını umarken, uyanık tatlı dilli André tarafından karşılanması onun çok hoşuna gitti. Onlara efendisinin dairesine açılan kapıyı itti ve:

— Nihayet geldiniz, diye haykırdı. Rahip hazretleri müthiş bir keder içinde. Kalvaltıda hemen hemen bir şey yemedi. İki üç defa öğle uykusunu böldü. Bugün iki büyük üzüntüsü var: biri volkanieria'sını kaybetmiş olması, ötekisi de müzik dinlemek ümidini

kesmiş bulunması. Bereket versin döndünüz, üzüntülerden birisi hafifliyecek.

Consuelo, Joseph'e:

— Acaba, dedi, bizimle mi alay ediyor, yoksa efendisiyle mi?

Haydn cevap verdi:

— Her iki tarafla da. Mademki rahip bize surat asmayacak, hiç olmazsa gidip onu eğlendirelim.

Rahip surat asmak şöyle dursun, onları pek güler yüzle karşıladı. Hattâ onları öğle yemeği yemeye zorladı. Sonra genç müzikçilerle beraber klavsenin önüne oturdu. Consuelo büyük Bach'ın o takdire değer prelüdlarını anlattı, rahibi hayran bıraktı. Onun neşesini artırmak için sesini saklamadan, kadınlığını ve yaşını sezeceğinden çekinmeden repertuvarındaki en güzel aryaları ona söyledi. Rahip, işittiklerinden büyük memnurluk duyduğunu ve hiçbir şeyin farkında olmadığını belli etti. Müziğe gerçekten tutkun bir meraklı idi. Heyecanları, Consuelo'nun da kendisine etki yaptığını inkâr edemeyeceği bir içtenlik ve iç döküş halini aldı.

Zavallı adam, gözleri dolu dolu olmuş:

— Ah! dedi, sevgili çocuk, asıl çocuk, mutlu çocuk, bana hayatımın en güzel gününü yaşıyorsun. Hayır, böyle bir zevkin yokluğuna katlanamayacağım ve iç sıkıntısı beni yiyip kemirecek; artık müzik yapamayacağım. Ruhumu her şeyin bana sıkıcı geleceği bir ideal ile doldurmuş olacağım. Artık hiçbir şeyi sevmeyeceğim, hattâ çiçeklerimi de...

Consuelo:

— Sayın rahibim, diye cevap verdi, haksızlık ediyorsunuz; çünkü çiçekleriniz benden daha iyi şarkı söylüyor.

— Ne diyorsun? Çiçeklerim şarkı mı söylüyor? Ben onların şarkı söylediklerini hiçbir zaman duymadım.

— Çünkü onları hiçbir zaman dinlemediniz. Ben onları, bu sabah dinledim, esrarlarını birden yakaladım, melodilerini anladım.

Piskoposluk kurulu üyesi Consuelo'nun esmer yüzünü babaca bir sâflıkla okşıyarak:

— Sen garip bir çocuksun. dedi. Dâhi bir çocuksun. Sırtına şu yoksulluk elbisesini geçirmişsin. Oysa ki senin elbisen bir zafer elbisesi olmalıydı. Ama canım, sen kimsin, söyle bana. Bildiklerini nerede öğrendin? diye haykırıyordu.

— Tesadüf ve tabiat, sayın rahibim!

Her zaman şakacı lâkırdıları bulup söyliyken rahip kurnaz bir eda ile:

— Ah! dedi, aldatıyorsun beni. Sen ya Caferelli'nin, ya da Farinelli'nin bir oğlusun!

Heyecanlı ve ciddî bir eda ile sözlerine şunları kattı:

— Şimdi beni dinleyiniz, çocuklarım. Bundan sonra benden ayrılmanızı istemem. Sizin geçiminizi üstüme alıyorum. Servetim var. Bunu size vereceğim. Gravina,¹ Metastasio için ne yaptıysa, ben de sizin için onu yapacağım. Benim mutluluğum, benim zaferim olacaksınız. Bana bağlanınız. Sadece vesayet altına girmiş olanlar sırasında bulunmak söz konusu olacak. Size bir takım güzel gelirler sağlayacağım. Hattâ ölü-

mümden sonra şerefini Brigide'e bırakmak istemediğim birkaç kuruş parayı da bulacaksınız.

Rahip tam bu sözleri söylerken Brigide birdenbire odaya daldı ve son sözleri işitti. Şiddetli öfkeden gözleri yaşararak cırlak bir sesle:

— Ben de size daha fazla hizmet etmek istemiyorum, diye haykırdı. Nankör bir efendiye gençliğimi ve ünümü bir hayli uzun bir zaman feda ettim.

Piskoposluk kurulu üyesi hiçbir üzüntü duymadan işi alaya alarak onun sözünü kesti:

— Ünün, gençliğin ha? Ee böbürlen bakalım, zavallı koca karım. Söylemekten hoşlandığın birincisi ötekisini koruyor.¹

İhtiyar kadın:

— Evet, evet, diye cevap verdi. Şimdi beni bir daha görmemek için kendinizi hazırlayınız bakalım. Hiçbir düzen, hiçbir yol yöntem veremediğim bu evden hemen ayrılıyorum. Çılgın varlığınızın, mal ve mülkünüzün yağma edilmesini, gözden düşmenizi önlemek istiyordum; ama görüyorum ki hepsi boş. Zayıf yaradılışınız ve kötü yıldızınız sizi mahva sürüklüyor. Hattâ sizi avuçları içine alan ilk soytarılar başınızı iyice döndürmüş. Onların sizi soymasına tama- miyle hazırsınız. Haydi, haydi, zaten rahip Herbert uzun zamandanberi beni yanıma almak istiyor. Bana gösterdiğiniz menfaatlerden daha güzel menfaatler bôsteriyor. Burada gördüğüm her şeyden, bıktım usandım. Hesabını görünüz. Geceyi çatınızın altında geçirmiyeyeceğim.

Piskoposluk kurulu üyesi sükûnetle:

— İşi buraya kadar getirdin, öyle mi? dedi. Pekî Brigide. Bana büyük bir sevinç ve ferahlık vereceksin. Ama sakın caymıyasın. Ben kimseyi asla kovmadım. Hattâ şeytan hizmetime girdiğini sansam, öyle yumuşak huyluyum ki onu bile kapı dışarı edemem. Ama şeytan benden ayrılmak isterse ona iyi yolculuk dilerim. Hattâ gidişine bir de ilahî okurdum. Git eşyanı topla, Brigide, hesabına gelince, onları da kendin yap, çocuğum. İstedğin her şeyi, istersen elimde olan her şeyi al. Yeter ki buradan çabuk çekilip git.

Şu ev halkı arasında patlak veren kavgadan fazla heyecan duyan Haydn:

— Aman sayın rahibim, size bu kadar bağlı görünen ihtiyar hizmetçinize acınacaksınız.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— O, dedi, bana menfaatla bağlı. Ben ise onun ancak pişireceği kahveye acınırım.

İnsafsız Consuelo ciddiyle:

— Güzel kahvenizden vaz geçmeye alışacaksınız, dedi. Hem böyle bir şeyi yapmakla iyi edersiniz. Susunuz Joseph, onun adına konuşmayınız. Ben bu kadının önünde söylüyorum. Çünkü gerçek budur. O kötü bir kadın. Efendisine zararı dokunuyor. Rahip-hazretleri iyi kalbli bir insan. Tabiat onu asıl ve cömert yaratmış. Ama bu ihtiyar kız onu bencil yapmış. Onun kalbindeki iyi hareketleri kovuyor. Eğer onu yanında alıkoyarsa, o kadın gibi, insan sevmeze ve katı yürekli olacak. Sayın rahibim, böyle konuştuğum için beni affediniz. Bana çok şarkı söylediniz. Kendi coşkunuzu ortaya koyarken beni de öyle bir coşkuya sürüklediniz ki belki de biraz çığrından çık-

miş bulunuyorum. Eğer bir çeşit sarhoşluk duyuyorsam hata sizin; ama emin olunuz ki gerçek ancak bu sarhoşluklar içinde konuşur. Çünkü bu sarhoşluklar asildir, içimizdeki en iyi tarafı geliştirirler. Onlar, kalbi, dudaklara yükseltirler. Şu anda sizinle konuşan kalbimin kendisidir. Sâkinleştığım zaman samimi olmaktan ziyade saygılı bir insan olurum. İnanınız bana. Servetinizi istemiyorum. Bu bakımdan hiçbir isteğim, hiçbir şeye ihtiyacım yok benim. İstedığım zaman sizden daha çoğunu elde edeceğim. Üstelik sanatçı hayatı birçok rastlantılara bağlıdır. Belki de benden çok yaşarsınız. Benim lehime vasiyetnâmenize yazmak istediğiniz şeye minnet duymakla beraber belkide vasiyetnâmemin üzerine sizin adınızı yazmak bana nasip olabilir. Yarın, sizi hiçbir zaman görmemek üzere gidiyoruz. Kendisi hakkında bu şekilde düşündüğüm için af dilediğim madam Brigide'e yol verirsiniz kalbimi size karşı sevinç, saygı ve şerefle dopdolu ayrılacağız.

Consuelo öyle ateşli konuşuyor ve yaradılışındaki içtenlik bütün yüz çizgilerini öyle canlı renklendiriyordu ki piskoposluk kurulu üyesi yıldırımla vurulmuş gibi oldu.

Ağır başlı, ciddi bir eda ile hizmetçisine:

— Buradan çekilip gidin, Brigide, dedi. Gerçek, şu çocukların diliyle konuşuyor ve bu çocuğun ruhunda yüce bir taraf var. Gidin, çünkü bana bu sabah kötü bir hareket yaptırdın. Başkalarına da yapabilirim. Çünkü zayıfım. Arada sırada korkağım, Gidin, çünkü beni mutsuz yaptın. Hattâ bu davranışlar sana da esenlik getirmez.

Gülümsiyerek sözlerine şunu kattı:

— Gidin, çünkü kahvemi fazla kavurmaya ve burnunu soktuğun bütün kremaları eksitineye başlıyorsun.

Bu son çıkışma Brigide'e ötekilerden çok daha ağır geldi. Çabucak parlayacağı yerde gururu fazla yaralandığı için büsbütün ağzını kapattı. Dikildi, piskoposluk kurulu üyesinin üzerine horgören, acınır bir bakış fırlattı. Sonra sahneye yakışır bir eda ile odadan çıktı. Tahtından düşen bu kraliçe iki saat sonra biraz daha çalıp çırttıktan sonra manastıra ait evden ayrıldı. Piskoposluk kurulu üyesi bunun farkında olmak istemedi. Haydn, piskoposluk kurulu üyesinin yüzüne yayılan yüce mutluluğu görünce, Consuelo'nun bu adama gerçekten bir hizmet ettiğini anladı. Akşam yemeğinde genç kız, en ufak hayıflanmaya engel olmak için dünyanın en güzel usulü olan Venedik tarzı bir kahve yaptı. André hemen onun yöneticiliğinde bu kahveyi yapmaya koyuldu. Hattâ piskoposluk kurulu üyesi hayatında en güzel kahvenin tadını çıkara çıkara içtiğini söyledi. Corilla'dan haber almak için birisini gönderdikten sonra akşam yine müzik yaptılar. Corilla'nın artık piskoposluk kurulu üyesinin gönderdiği koltukta oturduğunu haber verdiler. Akşamın pek hoş bir anında, ay ışığı altında dolaşılar. Rahip Consuelo'nun koluna dayanmış, rahiplik sınıfının küçük derecesine girmesini, kendisine evlatlık olarak bağlanmasını durmadan yalvardı.

Odalarına döndükten sonra Joseph ona:

— Dikkat ediniz, dedi, bu iyi kalbli rahip, size biraz fazla ciddi olarak tutuldu.

Genç kız şöyle cevap verdi:

— Yolculukta hiç bir şeye tasalanmamalı. Bo-razancı olmayacağım gibi, papaz da olmayacağım. M. Mayer, kont Hoditz, piskoposluk kurulu üyesi yarını olmayın her şeyi sayıp döktüler.

LXXX

Consuelo bu arada Joseph'e iyi geceler diledi. Ve Joseph'e umduğu gibi şafak sökerken yola çıkacaklarına dair her zaman verdiği işaretini bu defa vermeden odasına çekildi. Genç kızın acele etmemek için bir takım nedenleri vardı. Joseph, Consuelo'nun bunları kendisine anlatmasını bekledi; ona pek de tatsız gelmeyen şu piskoposluk kurulu üyesinin güzel hayatını sürerken bu cici evde genç kızla beraber birkaç saat daha geçirmekten memnundu. Consuelo sabahleyin geç saate kadar uyudu. Ancak piskoposluk kurulu üyesinin ikinci kahvaltısında ortada göründü. Piskoposluk kurulu üyesi çok erken kalkmayı, hafif bir yemek ve çerez yemeği, elinde bir dua kitabı olduğu halde bitkileri gözden geçirmek için bahçelerde ve limonluklarda gezmeyi, çatallı bıçaklı öğle yemeğini beklerken gidip ikinci bir defa uykuya dalmayı âdet edinmişti.

Piskoposluk kurulu üyesi genç konuklarının ortada göründüklerini görür görmez onlara:

— Komşumuz yolcu bayanın sağlığı yolunda, dedi. Ona kahvaltı vermesi için André'yi gönderdim. Gö-

terdiğimiz özenlerden büyük bir minnetle söz etmiş, hattâ ne olursa olsun bu gün Viyana'ya gitmeye hazırlandığı için ona gösterdiğiniz yardımları ödüllendirmek üzere kendisini gidip görmesini rica edeceğini tahmin ederim. Bunun için çocuklarım, çabuk yemeğinizi yiyiniz, hemen onun yanına gidiniz. Elbette size güzel bir hediye verir.

— Sizi, dedi, memnun edecek kadar ağır ağır yemek yiyeceğiz. Hastayı görmeye gitmiyeceğiz. Artık bize ihtiyacı yok. Bizim de onun hediyelerine hiç ihtiyacımız yok.

Piskoposluk kurulu üyesi hayran hayran:

— Garip çocuk! Romanımsı fedâkarlığın, yüce gönüllüğün içimi öyle sarıyor ki hiç bir zaman senden ayrılmaya razı olamıyacağımı hissediyorum.

Consuelo gülümsedi ve sofraya oturdular. Yemek çok hoş geçti ve tam iki saat sürdü; ama yemeğin üzerine yenen çerez piskoposluk kurulu üyesinin umduğundan bambaşka oldu.

André kapıda görünerek:

— Sayın rahip hazretleri, dedi, komşu hancının karısı Berthe ana size doğum yapan bayan tarafından gönderilmiş büyük bir sepet getirdi.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Bunlar, dedi, benim gönderdiğim gümüş takımlar olacak. André onları alınız. Bu iş sizin. Bayan muhakkak gidiyor mu?

— Gitmiş, rahip hazretleri.

— Hemen ha! Bir çılgınlık; bu, fettan kadını öldürebilir.

Consuelo:

— Hayır sayın rahibim, dedi, o kendini öldürmek istemez, öldüremez de.

Piskoposluk kurulu üyesi uşağına:

— Canım André orada merasimli bir tavırla ne yapıyorsun öyle?

— Sayın rahibim, çünkü Berthe ana sepeti bana vermek istemiyor. Onu ancak size vereceğini, size söyleyeceği bir şeyi olduğunu söylüyor.

— Canım bu, bir emaneti teslim almanın kuruntusu, ya da yapmacığıdır. Onu içeri alınız şu işi bitirelim.

İhtiyar kadın odaya alındı. Berthe ana yerlere kadar eğilip selâm verdikten sonra bir kreple örtülü büyük sepeti masanın üstüne koydu.

Piskoposluk kurulu üyesi yüzünü Berthee doğru çevirdiği sırada Consuelo telâşla elini sepete uzattı, örtüyü biraz araladıktan sonra Joseph'e yavaş sesle şunları söyleyerek tekrar sepeti örttü.

— İşte ben de bunu bekliyordum; bunun için burada kaldım. Ah, evet, bundan emindim. Corilla böyle hareket edecekti.

Sepetin içinde bulunanı anlamaya vakit bulamayan Joseph şaşkın şaşkın arkadaşına bakıyordu.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Canım, Berthe ana, dedi, konuğunuza ödünç olarak verdiğim eşyaları getirmiyor musunuz? Güzel, güzel. Bir şeyin eksik olup olmadığından emin olmak için sepete bakmaya lüzum yok. Zaten böyle bir zahmete giremem.

— Sayın efendimiz, dedi, hizmetçim onların hepsini getirdi. Mutfakta çalışan adamlarınıza birer birer

teslim etti. Evet, hiçbir şey eksik değil, bu bakımdan içim çok rahat. Ama bu sepeti size vermem için bana yemin ettirdiler. İçinde bulunan şeyi benim kadar siz de biliyorsunuz.

Piskoposluk kurulu üyesi ihmalci bir hareketle sepete doğru uzandı.

— Eğer biliyorsam assınlar beni.

Ama eli, sanki donup kalmıştı. Örtü kımlıdayıp kendiliğinden yarı aralanınca pembe ve minik bir el piskoposluk kurulu üyesinin parmağını yakalamaya çabalar gibi belli belirsiz bir hareket yaptı. O sırada rahibin ağzı şaşkınlıktan yarı açık kaldı. İhtiyar kadının güven duyan bir meinnunlukla:

— Evet, sayın rahibim, dedi, işte sapa sağlam, pek sevimli, iyi uyumuş, yaşamak için candan istek duyan bir yavru.

Şaşkıma dönen piskoposluk kurulu üyesi ne diyeceğini bilemedi; ihtiyar kadın devam etti:

— Allah Allah! Pek sayın rahibim, bu bebeği büyütmek ve evlât edinmek için annesinden istiyen sizmişsiniz. Zavallı kadın buna karar vermek için biraz üzüldü. Ama çocuğunun en iyi ellerde olabileceğini söyledi. Onu size teslim etmekle Tanrıya emanet etmişmiş. Arabaya binerken: “Bu soydankişi rahibe, bu mübarek adama diyiniz ki bu merhamet çabasını uzun zaman kötüye kullanmıyacağım. Çok geçmeden çocuğumu almaya, onun için yaptığı masrafları ödemeye geleceğim. Muhakkak iyi bir süt nine bulmayı üzerine aldığına göre benim tarafından bu keseyi kendisine veriniz. Bana dün çok iyi bakan küçük çalgıcı hâlâ evimizde bulunuyorsa bu parayı ona ve süt

nineye vermesini rica ederim. Bu bayan bana da çok para verdi, sayın rahibim. Hiçbir şey istemem. Ben halimden çok memnunum.

Piskoposluk kurulu üyesi acıklı ve gülünç bir eda ile haykırdı:

— Ya demek memnunsun ha! İşte bak ben de buna çok memnun oldum, ama lütfen bu keseyi de, bu bebeği de alıp gidin. Parayı harcayın, çocuğu büyütün. Bu iş, hiçbir şekilde bizi ilgilendirmez.

— Çocuğu ben mi büyüteceğim. Oh, sayın rahibim bu olamaz. Yeni doğmuş bir çocuğu üzerime almak için ben pek ihtiyarım. Bütün gece bağırıp duruyor. Zavallı kocam, sağır olmasına rağmen böyle bir şeyi üzerimize alamayız.

— Peki ama, bunu ben mi yapacağım? Ben mi üzerime alacağım? Hele şükür! Ya, demek benden bunu umuyorsun ha?

— Sayın efendimiz çocuğu anasından istemiş olduğunuza göre!

— Ben mi istemişim? Nereden çıkarıyorsunuz bunu?

— Ama sayın efendimiz bu iş için sabahleyin mektup yazmışsınız.

— Ben mi mektup yazmışım? Nerede mektup? Onu bana gösteriniz lütfen.

— Canım ben mektubunuzu görmedim. Zaten evimizde kimse okumak bilmez. Ama mösyö André efendimiz adına doğuran kadına selâmlarını getirdi. Biz sâf insanlarız. Buna inandık. Zaten buna kim inanmazdı ki.

Rahip haykırdı:

— Çirkin yalan! Bu bir çingene dalaveresi. Siz bu büyücü kadının sağdıcı mısınız? Haydi, haydi bu çocuğu buradan alıp götürünüz, annesine veriniz; onu saklayınız. İşi istediğiniz şekilde düzenleyiniz. Ben bu işde yokum. Eğer benden para sızdırmak istiyorsanız onu da vermeye razıyım. Hiçbir zaman sadaka vermeyi reddetmedim. Hattâ dalaverecilere, haylazlara bile olsa. Sadaka vermek, onlardan kurtulmanın biricik çaresidir. Ama evime çocuk almak! Benden paso! Hepinizin canı cehenneme!

İhtiyar kadın pek kararlı bir eda ile karşılık verdi:

— Hiç yapamıyacağım bunu. Sayın efendimiz bu bakımdan üzülmesinler. Ben kendi hesabıma çocuğu üzerime almaya razı olamam. Bu masalların nasıl sona erdiğini bilirim. İşe başlarken size biraz çil altın verirler. Bol söz verirler. Sonra bu işin hiçbir zaman söz edildiğini duymazsınız. Çocuk da üstünüzde kahr. Bu çocukların hiçbir zaman kuvvetli yaradılışı yoktur. Onlar, tabiatın gururlu, avare yaratıklarıdır. Ne olacakları bilinmez. Erkekseler haydut olurlar, eğer kızsalar daha kötü olurlar. Ah! Valahi ben de, kocam da çocuk istemiyoruz. Bize o bayanlar efendimizin bu çocuğu istediğini söylediler. Biz de inandık, iş bu kadar. İşte para, onu da veriyoruz. Biz vazifemizi yaptık. Hilede ortaklığa gelince biz böyle dalavereler bilmeyiz. Sayın efendimizden özür dilerim. Bu çocuğu kendisine zorla kabul ettiriyoruz diye bizi suçlarken kendisi de buna gülmek istediğini duyuyor. Ben, sayın efendimizin bir hizmetçisiyim, Evime dönüyorum. Dileklerinden

dönen ve büyük susuzluğa and eden ziyaretçileri-miz var.

İhtiyar kadın giderken tekrar tekrar selâm verdi. Sonra geri dönerek:

— Unutacaktım, dedi, çocuğun adı Angèle olmalı. İtalyanca bir ad. Ah vallahi bu kadınların bana bunu nasıl söylediklerini hatırlamıyorum.

Consuelo:

— Angéliona, Anzoleta mı? dediler.

İhtiyar kadın:

— Hah tamam, dedi, sonra piskoposluk kurulu üyesine bir daha selâm vererek, sessizce çekilip gitti.

Piskoposluk kurulu üyesi konuklarına dönerek şaşkın:

— Bu dolaba ne dersiniz? diye sordu.

Consuelo viyaklamaya başlıyan çocuğu sepetten kucağına alarak bir Japon fincanında henüz sıcak olan öğle yemeğinden kalma sütü birkaç kaşık usul usul bebeğe içirerek:

— Bunu kafasında tasarlıyan kadına yakışır bir doıap.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Bu Corilla denen kad'n ifritin biri, dedi, tamıyor musunuz onu?

— Sadece şöretini. Şimdi onu büsbütün tanıdım. Hattâ siz de sayın rahibim.

— Çoktan vaz geçeceğim bir tanışma.

Sonra çocuğun üstüne merhametli bir bakış fırlatarak:

— Peki ama bu sokağa bırakılmış çocuğu ne yapacağız? diye ilâve etti.

Consuelo:

— Onu bahçıvanınızın karısına götüreceğim. Beş altı aylık gürbüz bir çocuğu emzirirken gördüm.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Öyle ise gidin, yok yok durun. Daha iyisi çın-
gırağı çalın da buraya gelip çocuğu alsın. Bize ci-
vardaki bir çiftlikten sütnine bulabilir çünkü, evi-
nin üstüne böyle gökten düşmüş bir çocuğa karşı
belli bir ilginin en ufak bir işaretini göstermiyen bir
kilise adamına yapılan haksızlığı Tanrı bilir.

— Sayın rahibim, ben sizin yerinizde olsaydım,
kendimi bu önemsiz şeylerin üstünde tutardım. İf-
tiranın o saçma tohumlarını öğrenmeye, onları ön-
ceden sezmeye yeltenmezdim.¹ Onların söylenmemiş
olduğunu düşünerek bu budalaca sözlerin ortasında
yaşardım. Her zaman onlar sanki imkânsızmış gibi
görerek öylece davranırdım. Eğer ağırbaşlı ve bil-
gelik dolu bir hayat, vicdanın, hürriyetin, güzel ha-
reketlerin huzurunu sağlamazsa ne işe yarar? Sa-
yın rahibim, bu çocuğun size emanet edilmiş oldu-
ğunu görünüz. Eğer gözlerinizden uzakta kötü bakılır-
sa, dermansız düşüp ölürse kendinizi daima yerecek-
siniz.

— Sen orada neler saçmalıyorsun? Bu çocuk
nasıl olur da bana emanet olarak bırakılır. Onu ya-
nımda alıkoymayı kabul ettim mi? Başkasının hoppa
hevesleri, ya da kurnazlığı böyle bir görevi nasıl
olur da bana yükler? Siz heyecana kapılmışsınız
yavrum, saçmalıyorsunuz.

Consuelo gittikçe heyecanlanarak:

— Hayır, sevgili rahibim, saçmalamıyorum, dedi. Çocuğu buraya bırakan kötü ananın size böyle bir vazifeyi yüklemeye hiçbir zaman hakkı yotur, olamaz da. Ama size emretmeye hakkı olan, yeni doğan çocuğun alın yazısını hazırlıyan, sizi bundan böyle sorumlu tutacak olan Tanrı'dır. Evet, bu çocuğu size emanet etme fikrini onun anasına ilham eden bu küçük ve masum insan yavrusu üstünde rahmet bakımından güzel kararları bulunan Tanrı'dır. Hal ve şartın garip bir yarışması ile bu çocuğu istemediğiniz halde, evinize sokan ve bütün ölçülü davranışınıza rağmen onu kucağınıza atan O dur. Ah! Sayın rahibim, sokağa bırakılan zavallı öksüzleri, evlerinin kapısından toplayan ermiş Vincent de Paule'ün verdiği örneği hatırlamıyor musunuz, Ulu Tanrı'nın kucağınıza attığı bir yavruyu itmeyiniz. Eğer onu yaparsanız bu işin size felâket getireceğine iyice inanmaktayım. Kötülüğünde bile bir çeşit adâlet duygusu taşıyan insan oğulları, gerçeğin dış görünüşüne göre bu çocuğu kendinizden uzaklaştırmak için bir takım nedenlerinizin bulunduğunu söyleyeceklerdir. Oysa onu yanınızda alı koyduğunuz takdirde sizin için ancak şu gerçeklerden başka bir şeyi söyleyemezler: acımanızı ve yardım severliğinizi.

Piskoposluk kurulu üyesi sarsılmış ve kararsız:

— Sen, dedi, toplumun ne olduğunu bilmiyorsun. Dürüstlükten ve erdemden vahşi bir hal almış bir cocuksun. Hele papaz takımının ne olduğunu bilmiyorsun. Hattâ Brigide, o kötü kalbli Brigide bir takım insanların durumumu kışkandığını, beni mah-

vetmeye çalıştığını ileri sürerken söylediklerini çok iyi biliyordu. Papazlık gelirini, elimde bulundurmak için koruyucu olarak işi üstüne almaya razı olan müteveffa imparator Charles'ın¹ koruyuculuğuna borçluyum. İmparatoriçe Marie-Thérèse elli yaşına basmadan, elli yıllık papazlık payesine yükseltmek için bana yardım etti. Evet, kilisenin bizi tuttuğuna inanmıyoruz, bizim için hiçbir zaman teminat olamaz. Hepimizin üstünde bize teveccüh gösteren imparatorun üstünde bir efendimiz vardır: o da kilise. Ona hoş görüldüğümüz sürece bizi yetenekli ilân eder, hattâ yetenekli olmasak bile. Kendi işine gelince bizi *yeteneksiz* ilân eder, hattâ ona büyük hizmetler yapmış olsak bile. Piskoposluğu, yani piskoposluk metropolitini ve onun yardımcısını memnun etmemiz gerek; eğer onları kızdırırsak bizden geri alacakları bağışları yeni adamlarına aktarmak için dürüst hareket etmeme, ahlâk bozukluğu, ya da kötü örnekler bahanesiyle bizi mahkemelerinde yargırlarlar ve hakkımızda bir yargıya vararak elimizde avucumuzda ne varsa geri alırlar. Tanrı tanıktır ki hayatım şu dünya doğan çocuk kadar temizdir. Evet, bütün münasebetlerimde son derece ölçülü hareket etmeseydim erdemim kötü yorumlar karşısında kendimi savunmaya yetmezdi. Yüksek derecedeki papazlara karşı öyle dalkavukluk etmem, pervasızlığım belki de doğuşumdan gelen azıcık gurur buna engel oldu. Piskoposluk kurulunda bana haset edenler var.

Consuelo:

— Ama, dedi, sizin de yüce ruhlı, asıl bir kadın ve şefkatli bir ana olan Marie-Thérèse'iz var.

Sizi yargıladıkları zaman orada bulunsaydı, gerçeğin ifadesi ile ona şunları söyleyebilirdiniz: "Kıralıçem, düşmanlarımla ellerine silâh vermek korkusu ile devletimin ilk erdem olarak uyguladığı yardım-severlik ihtiyacı arasında bir an bocaladım. Bir yanda altında ezileceğim iftiralar, dalavereler, öte yandan Tanrı ve insanlar tarafından yüzüstü bırakılmış, benim merhametimden başka sığınağı, benim şefkatimden başka geleceği olmayan anasız babasız bir çocuğa baktım. Nihayet merhamet ve inan eserleri yaratmak için ünümü, istirahatımı, servetimi tehlikeye koymaya karar verdim. Ah! Marie-Thérèse'e bunları söylerseniz her şeye muktedir olan imparatoriçe size bir manastıra ait evin yerine bir saray bağışlardı. Kendisine şiirler yazdığı için rahip Metastasio'yu zenginliğe ve şerefe boğmadı mı? Haydi, sayın rahibim, bu zavallı Angiolina'ya evinizde göz kulak olacaksınız. Bahçıvanın kızı onu emzirecek. Daha sonra siz onu din ve erdem içinde yetiştireceksiniz. Annesi cehennem için bir ifrit olarak yaratılmış, ama siz ondan Tanrı için bir melek yaratacaksınız.

Piskoposluk kurulu üyesi çocuğu çok sevdiği insanın, kendi dizlerine bırakmasına müsaade ederek heyecanlı ve müteessir:

— Bana, dedi, her istediğini yaptırıyorsun. Haydi bakalım Angèle'i yarın sabah vaftiz edeceğiz. Sen vaftiz babası olursun. Eğer Brigide burada olsaydı, onu vaftiz anası yapmaya zorlayarak köpürmesi ile eğlenirdik. Çıngırağı çal da bize sütnineyi getirsinler ve Tanrı nasıl isterse her şey öyle olsun. Coril-

la'nın bize getirdiği keseye gelince... (Vay canına: Elli venedik altını) bu parayı biz ne yaparız? Çocuğun şimdiki masraflarını, hattâ istenilmediği takdirde, gelecekteki masraflarını da üstüme alıyorum. Bu altınları da sen al! Ancak senin garip erdemine, bütün bu işde gücünü gösterdiğin yüce kalbine yakışır bu.

Consuelo nefretle keseyi iterek haykırdı:

— Erdemime ve kalbimin iyiliğine karşı verilecek altınlar öyle mi? Hem de Corilla'nın altınları! Yalanın, belki de orospuluğun ödülü. Ah! Sayın rahibim gözü ile kirletiyor! Onları fakirlere dağıtı-
nız. Bu mutluluk getirecektir, zavallı Angèle'imize.

LXXXI

Piskoposluk kurulu üyesi belki de hayatında ilk defa olarak hemen hemen uyuyamadı. Tuhaf bir heyecan, tuhaf bir endişe vardı içinde. Kafası hafif uykusuna her an ara veren akorlarla, melodilerle, bir tondan bir tona geçiş sesleriyle dopdoluydu. Uykusuna her ara verişte istemediği halde, hattâ bir çeşit öfkeyle onları tekrar ele almaya bir türlü becerememesine rağmen, birbirlerine bağlamaya çalışıyordu. Consuelo'nun kendisine söylediği parçaların en belli başlı cümlelerini aklında tutmuştu. Bu şeylerin dimağında ve can evinde tınladığını duyuyordu. Sonra hafızasında müzik fikri en güzel yerinde kopuyordu. Bu fikri daha öteye götüremeden zihnen yüz defa tekrarlıyordu. Bu hayalî dinleyişten yorulduğu halde onu koğmak için yaptığı çaba bo-

şuna idi. Durmadan gelip kulağının içine yerleşiyordu. Ona öyle geliyordu ki sanki ocağında yanan ateşin parlaklığı gelip perdelerinin kırmızı atlası üstünde ölçülü olarak titreşiyordu. Tutuşan kütüklerden çıkan hafif tıslamaların, son sözcükleri içine girilemez bir sır gibi piskoposluk kurulu üyesinin yorgun hayâl gücüne gelip takılan şu melun cümleleri söyliyivereceklermiş gibi bir halleri vardı. Eğer tamamını yakalayabilseydi bu anısların musallat oluşundan kendini kurtarabileceğini sanıyordu. Ama müzik hafızası öyle yaratılmıştır ki açgözlü ve tedirgin edici tarafını da doyuruncuya kadar bizi üzer ve eziyet eder.

Bütün hayatı boyunca dikkate değer bir müzik meraklısı olmasına rağmen, hiçbir zaman müzik, piskoposluk kurulu üyesinin dimağı üstünde bu kadar derin izlenim yaratmamıştı. Consuelo'nun sesi kadar hiçbir insan sesi onun iç âlemini böyle altüst etmemiş, hiçbir göz ifadesi, hiçbir deyim, hiçbir tavır Consuelo'nun otuz altı saattenberi üstünde etki yapan o yüz ifadeleri ile, davranışı ile ve sözleri ile ölçüştürülebilecek kadar bir etki yaratmamıştı. Aca-ba piskoposluk kurulu üyesi, sözde Bertoni'nin kadınlığını seziyor muydu, sezmiyor muydu? Sezsini ya da sezmesin, bunu size nasıl açıklayabilirim. Yalnız şurasını bilmek gerek ki elli yıl boyunca piskoposluk kurulu üyesi ruhu ne kadar sâfsa, o kadar da ahlâk örneği idi. Ahlâkı bir genç kızinki kadar sâftı. Bu bakımdan bizim piskoposluk kurulu üyemiz mübarek bir adamdı. Her zaman böyle kalmıştı. En dikkate değer tarafı da, tarihin kaydettiğine

göre en sefih bir kiralın evlenme dışı doğan bir çocuğu olmasıdır. İşin bu tarafı, sâf kalma isteğini sürdürmek ona pahalıya mal olmamıştır. Bu gün lenfatik dediğimiz bu yaradılışta doğmuş, ruhanî kurulun anlayışı içinde pek iyi yetiştirilmişti. Her zaman rahatı ve huzuru çok sevmişti. Kısacası o öyle bir rahatlık ve mutluluk istiyordu ki bir gelirin rahatlığına sahip olmak için aşkı, dostluğu, benliği, gerekirse erdemi feda etmeyi hayatının ilk ve biricik kurulu yapmıştı. Uzun zamandanberi çaba harcamadan, bir acınma duymadan her şeyi feda etmeye erkenden hazırlanmış ve alışmıştı. Şu müthiş bencillik teorisine rağmen birçok bakımlardan iyi kalbli, insansever, içi sevgi dolu ve heyecanlı kalmıştı. Çünkü yaradılışı iyiydi. Çünkü en güzel duyguların önüne geçmek zorunluluğu hemen hemen kendini hiçbir zaman göstermemişti. Bağımsız durumu ona dostluk, hoşgörülük, güzel sanatlara karşı sevgi beslemesine imkân vermişti; ama aşk ona yasak edilmişti. Serveti ve rahatı için en tehlikeli düşman olarak gördüğü aşkı öldürmüştü. Bununla beraber aşk tanrısal bir yaradılış, yani ölümsüz olduğu için onu öldürdüğümüzü sandığımız zaman ancak kalbimizin içinde bu duyguyu örtmekten başka bir şey yapamayız. Kendine hoş gelen bir zamanda uyanıncaya kadar uzun yıllar boyunca sinsi sinsi uyuması mümkündür. Ruhun bu uzun uyusukluğu, derin, yumuşak, hattâ sezilebildiğinden çok daha yapışkan bir rehavete dönüyordu. Bu uyusuk kalb, sevilen eşya karşısında hoplamasını ve çarpmasını hiç bilmiyordu; ama güneşin karşısındaki buz gibi

eriyebilir, kendini verebilir, kendinden vaz geçmeği, bağıllık duygusunu ve aşk, kalelerine saldırdığı zaman insanın bencillerde arada sırada karşılaşmaktan şaşıracağı bir çeşit sabırlı feragat taşıyabilirdi.

Sözün kısası şu zavallı piskoposluk kurulu üyesi seviyordu; elli yaşında ilk defa seviyordu. Hattâ aşkına hiçbir zaman karşılık veremeyecek olan bir varlığı seviyordu. Bu yüzdendir ki tamamen gerçeğe uygun olmasına rağmen bu aşkı kendisine ilham eden bir kadın olmadığına göre, hissettiğinin aşk olmadığına kendini inandırmak istiyordu. Bu bakımdan tamamiyle aldanyordu. Consuelo'yu kalbinin bütün sâflığıyla bir erkek çocuk olarak ele alıyordu. Viyana katedralinde papazlık görevini yaptığı sıralarda kiliseye bağlı koro okulunda birçok genç ve güzel çocuk görmüştü. Temizlik ve yumuşaklık bakımından kadın sesine benzeyen billur gibi berrak sesler işitmişti. Bertoni'nin sesi bin defa daha yumuşak, bin defa daha temizdi. Şöyle düşünüyordu: "Ama o bir İtalyan sesi. Sonra da Bertoni müstesna bir yaradılış. Yetileri, dehâsı ve istidadı bir harika olan ve zamanından önce olgunlaşmış bulunan bir çocuk." Bu hazineyi sokakta bulduğu için büsbütün gurur ve heyecan duyan piskoposluk kurulu üyesi daha şimdiden onu dünyaya tanıtmayı, ortaya çıkarmayı, zaferine ve para kazanmasına yardım etmeyi hayâl ediyordu. Kendini babaca bir sevginin ve iyilikçi bir gururun bütün hamlelerine kapırıyordu. Üstelik vicdanı bundan korku duymıyacaktı; çünkü piskoposluk kurulu üyesi Metastasio için Gravina'ya malettikleri iğrenç ve çirkin aşk

fikrinin ne olduğunu bile bilmiyordu. Bunu düşünmiyordu, buna inanmıyordu bile. Bu tarzdaki fikirler onun dürüst ve sâf ruhuna, dedikoducu insanların çirkin ve garip bir yorumu olarak görünüyordu.

Biraz alaycı, nükteyi sever ve toplum hayatı ile ilgili olan her şeyde bilgili ve incelik dolu, pektakılğan bir adam olan psikoposluk kurulu üyesinin hayâl gücünde bulunan bu çocukca sâflığa hiç kimse inanmazdı. Bununla beraber kendisine yabancı olan bu fikirler, içgüdüler ve duygular âlemi vardı. Koruduğu genç için bin bir plân yaparak, hayatını en kutsal müzik zevkleri içinde geçirmeye and ederek, hattâ bitki yetiştirme fikrine acınarak, bu ateşli ve yüce gönüllü ruhta parlıyan erdemi biraz yumuşatarak, uyuyuvermişti. Ama piskoposluk kurulu üyesi, kimi zaman biraz kıskanç şefkati yüzünden onun kaçtığını görmek fikriyle korkmuş ve üzüntülü, kimi zaman kendini gülerек dinler gibi yaptığı teklifleri, söz vermeleri, yalvarmaları ciddi bir şekilde tekrarlamak için ertesi günü beklemekte sabırsız bu harika çocuğun hayali ile sürüklenerek gecenin her saatinde garip bir heyecanla uyanınca, varlığının içinden neler geçtiğine şaşırmış, gerçekten başka binbir şeye inanmıştı. Namuslu bir yüce gönüllülükle şöyle düşünüyordu: "Sadece evlâtlığa kabul etme fikri bu gün beni bu kadar heyecandırdığına bakılırsa ben birçok çocukları olacak ve onları sevecek bir yaradılışa sahipmişim. Bununla beraber böyle bir duygunun kalbimde uyanması ilk defa oluyor. İşte yalnız tek bir gün içinde birine takdirle, ötekine yakınlık duygusu ile, üçüncü-

süne bir acıma ile bağlanmış bulunuyorum. Bertoni, Beppo, Angiolina, işte birdenbire ortaya çıkan bir aile. Ben ki akrabalarımın verdiği sıkıntıdan şikâyet eder, ben ki yalnızlık ve istirahat zorlandığım için Tanrıya şükrederdim! Acaba pek yeni fikirlerin coşkusunu bana veren, bu gün dinlediğim müziğin yetkinliği ve çokluğu mu? Yoksa tam bir oburluk edip bir yerine iki fincan içtiğim Venedik usulü yapılmış o lezzetli kahve mi?... Bütün gün öylesine bir heyecan duydum ki Pierre'in hatası yüzünden kuruyan volkamera'mı hemen düşünmedim.

"Il mio cor si divide..."

Hay işte yine aklıma gelen şu melun cümle. Hal Allah kahretsin hâfızamı!... Uyumak için acaba ne yapayım?... Sabahın saat dördü, şaşılacak bir şey!... Hastalanacağını galiba...

Nihayet iyi kalbli piskoposluk kurulu üyesinin imdadına parlak bir fikir yetiştirdi. Kalktı, yazı takımını aldı, uzun zamandanberi yazmağı tasarladığı, ama bir türlü başaramadığı şu dillere destan olan kitabı için çalışmaya karar verdi. Konusuna başlamak için kilise hukukuna ait sözlüğü karıştırmaya gerekiyordu. Daha iki sahife okumamıştı ki fikirleri bulandı, gözleri ağırlaştı, kitap pufla yastıktan halının üstüne usulcacık kaydı. Mum, din adamının sapa sağlam göğsünden çıkan o muntazam ve mutlu soluğu ile söndü. Nihayet sabahın saat onuna kadar derin bir uykuyla uyudu.

Ne yazık! Uyanışı, André'nin kakao fincanı ile beraber gece masasının üstüne koyduğu aşağıdaki

pusulayı uyuşuk, ağır hareket eden bir elle açtığı zaman, acı oldu.

“Pek sayın rahibim, biz gidiyoruz. Kaçınılmaz bir vazife bizi Viyana'ya çağırıyor. Yüce gönüllü direnmenize karşı koyamıyacağımızdan korktuk. Nankör insanlar gibi kaçıyoruz; ama biz hiç de nankör değiliz. Bize karşı gösterdiğiniz konukseverliğin, anası tarafından sokağa atılmış çocuğa karşı gösterdiğiniz yüce yardımınızın hâtırasını hiçbir zaman unutmayacağız. Size bunun için teşekkür etmeye tekrar geleceğiz. Bir haftaya varmaz gibi yeniden göreceksiniz. O zaman kadar Angèle'in vaftizini lütfen geriye bırakınız. Alçakgönüllüce koruduğunuz insanların o şefkatli ve saygı dolu vefasına güveniniz.”

Bertoni, Beppo

Piskoposluk kurulu üyesinin yüzü sapsarı oldu; içini çekti ve çingırağı çaldı. André'ye:

— Gittiler mi? dedi.

— Gün doğmadan önce, sayın rahibim.

— Peki giderken ne dediler? Hiç olmazsa kahvaltı ettiler mi, gelecekleri günü söylediler mi?

— Onların gittiğini kimse görmemiş sayın efendimiz, geldikleri gibi gitmişler, yani duvardan atlıyarak. Uyanınca odalarını bomboş buldum. Elinizdeki pusula masanın üstünde duruyordu. Evin bütün kapıları kilitliydi. Geçitler, dün akşam kapattığım gibi duruyordu. Zavallı çocuklar bir toplu iğne bile götürmemişler, yemeklere bile dokunmamışlar.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Buna tamamiyle inanırım, diye haykırdı. Sonra gözleri dolu dolu oldu. Kederini dağıtmak için André ona akşam yemeği listesini yaptırmaya yeltendi.

Piskoposluk kurulu üyesi yürekler paralayıcı bir sesle:

— André, canın ne isterse onu ver, dedi, sonra inliyerek başını yastığının üstüne bıraktı.

O günün akşamı, Consuelo ile Joseph alaca karanlıktan yararlanarak Viyana'ya girdiler. İyi kalbli berber Keller yakınlık göstererek onları güler yüzle karşıladı. Consuelo, Joseph'in nişanlısını, hem güzel, hem zarif bulmadığına üzülmüş olmakla beraber binbir dostluk gösterdi. Ertesi gün Keller, Consuelo'nun dalgalı saçlarını ördü. Sonra genç kıza kadın elbiselerini tekrar giymesine yardım etti ve Porpora'nın oturduğu eve kadar ona yol göstererek önderlik etti.

İKİNCİ CİLDİN SONU

AÇIKLAMALAR

S. 3

1. Aşkın garip etkileri vardır. Burada Albert'in tabiat üstü yetilerinden yoksun kaldığı görülmektedir. Kipling aynı tema üstünde pek çekici bir hikâye yazmıştır. Bir genç memur, çok önce yaşamış olan insanların hayatlarını tekrar görmek gibi bir Tanrı bağışına sahip bulunur, ama âşık olunca bu Tanrı bağışını kaybeder.

Buna karşılık Consuelo, La Comtesse de Rudolstadt'da konuyu şöyle alacaktır: "Artık sevmediğimden ve kendimi sevmeye elverişli hissetmediğimden beri ne ilhamın o ateşini, ne de tiyatroya karşı o heyecanı duyuyorum."

S. 6

1. Hayatının Hikâyesi'ne bakınız. c. VI, s. 143 - 150.

S. 14

1. Ziska'nın halefi hakkında Lenfant'ın tarihine ve George Sand'ın *Procope le Rasé*'de verdiği özeti okuyunuz.

S. 19

1. Taboritle'ler genel olarak kutsamaları reddediyorlar ve sözlü günah çıkarmayı hiçbir şekilde yapmıyorlardı.

S. 22

1. Comnele I, s. 634, 484. Sayfanın 2. numaralı notuna bakınız.

2. Lenfant'ın tarihine bakınız.

S. 23

1. Bu uzun açıklama P. Leroux'nun 1838 yılında yayımlanan **Eşitlik Üzerine** adlı kitabından mülhemdir. Leroux bu felsefe - tarih'e değin denemesinde "eski çağlarda eşitliğin olmadığına ancak kastları ortadan kaldıran... (ihtilâlcilerin en büyüğü olan' İsa'yı beklemek gerektiği sonucuna varır." Eski cumhuriyetlerde vatandaş eşitliğinin belirtisi ne idi? **Ortak ziyafetler.**

Evet, bu, İsa'nın Ekmek - Şarap töreninde olgunlaştırdığı Eşitlik'in işareti ve sembolüdür. Fakirlerle beraber dine kabul edilmiş yemeğinde ilân etmiştir. Sonra bu **eşitler yemeği** bütün insanlara yayıldı. Hattâ Leroux yeni zaman toplumunun temelini teşkil eden, ya da edecek olan ilkeyi orada görür. (Eşitlik Üzerine, Yeni Baskı, 1848.) Bu, 1838 denemesi, **Yeni Ansiklopedi'de** (Gossekin, 1846) **Eşitlik** maddesinde görülür.

Leroux şunları yazdığı zaman Sand'ı ve Hugo'yu kapalı olarak haber veriyor: Dünya İsa'ya onsekizinci yüzyıl boyunca anlamadan taptı. Asılsız fikirlerin onu çıkardığı dereceden indirileceği zaman gerçekten anlaşılmış olacaktır." (s. 122), "yani İhtilâl'in, siyasal toplumun temeli olan hürriyeti, eşitliği ve kardeşliği yeniden yaratmak için papazların hristiyanlığını alaşağı etmiş olacağı zaman gerçekten anlaşılmış olacaktır."

Bu fikirler daha önce **Le Compagnon du tour de France'da** matmazel Villepreux tarafından ifade edilmiştir, c. II, s. 81. "İncilde, kardeşçe eşitlik hakkında bizim için büyük dersler vardır...."

S. 24

1. Katolik dini bakımından bu duygular, Vaudois'ların (Lenfant, I, s. 14.) Lollard'ların (Lenfant, I, s. 32.), Husite'lerin (Aynı eserde aynı sayfalara bakınız.) duygularıdır.

2. Bağınış ve sembol, Lenfant'a kapalı olarak vardır. Kadeh ve kupa ya da iki tür altında ekmek - şarap tö-

reni hakkında, c. I, s. 22, 71, 77, 78, 79, 86, 88, 101, 104, 405, 407, 408, 416, 450, 482.

S. 25

1. Birinci cildin 627. sayfadaki S. 315'in 2 nolu notuna bakınız.
2. Jean Ziska'nın ölümünden sonra Taboritler ordusunun üçüncü parçasının aldığı ad (Lenfant, I. s. 239.) Bu ad Oreb adı verdikleri Cuteenberg'deki bir dağdan geliyordu (Lenfant, I, 116, 1 nolu nota bakınız.)

S. 26

1. Teşkilatlanmış bir insanlık dini, yetkin bir hale getirilmemiş hristiyanlığı yerini almalıdır, sadaka kötülüğün ilâcıdır, (üçüncü kitap), insanların karşılıklı dayanışması (dördüncü kitap) yalnız vaktiyle yaşamış olan insanların halefleri ve oğulları değil, daha çok aslında ve gerçekte onların kendilerinden daha önce yaşamış olan kuşakların oğullarıyız. (beşinci kitap, XII. bölüm.) gibi fikirler Leroux'nun **(İnsanlık, onun ilkesi ve geleceği üzerine...** Perrotin, 1840, 2. cilt) fikridir. Bu, kont Albert'in hem inancıdır, hem de deliliğidir, çünkü onu tamamiyle böyle anlıyor.

S. 28

1. Eblis ya da İblis. Müslümanlarda ifritlerin başı.

S. 29

1. Tahmin ediyoruz ki Lollard'ların mezhebi. (Lenfant, I, s. 31 - 33.)

Aynı zamanda **La Comtesse de Rudolstadt**'da, XII. bölümünde Gottlieb'in Bohemya'ya göre şeytan üzerindeki teorisi.

Lucifer'in Prometheus ile ölçüştürülmesi, romantik felsefi dönüşünün bir özelliğidir.

1838 yılında Quinet, Promtheus üçlemesini yayınlamıştı. Baş meleklerden Mikail'le İsrail, kurtulan Promtheus'u götürdüler. Titan coşku ile: "Beni nereye götürüyorsunuz?" diye sorar ve baş melekler de: "Yarhova (Tanrı) nın kucağına" diye cevap verirler.

2. Hugo, **La Fin de Satan** (Şeytanın sonu) ve Viatte, Sellier, Zunth'r'nun eserleri.

Bütün bu kıtalar romantikler tarafından şeytanın itibarının tanınması, inkârı, ya da savunmasını meydana getiren mısralardır. Hugo Fransa'da Yüksek Meclis üyeliğini oynadığı sırada Sand çoktan şeytanın itibarını geri vermiştir.

S. 31

1. George Sand'a göre Lamennais, Pierre Leroux, Barbès gibileri (insanlıkla barışan insanlardan biri) dir.

S. 32

1. Karénine bu konu dışında halk sanatı üzerindeki bir parçayı Leroux'nun fikirlerine uygun olarak görüyor ve sanat hakkındaki bu parçaya özellikle değer verdiğini ve yazarı iltifatlarla boğduğunu iddia ediyor. (Not, s. 337, c. III) ama aldanıyor. Adını ettiği (aynı eser, s. 362) 27 Temmuz 1942 tarihli mektupta Leroux, G. Sand'a şöyle yazmaktadır: "Consuelo'nun 6 ncı bölümünün provalarını okuyacağım..." oysa 1842 Ağustos ayında R. I. da yayınlanan altıncı bölüm, bizim baskımızda LIII. bölümde başlar. O halde Leroux, LV. bölümünü henüz okumamıştır. Mektubunda imâ ettiği LI. bölüm olması pek gerçeğe yakındır. (LI. bölüm, 584. sayfa bir numaralı nota bakınız.) Karenine'e göre: "Albert yerine Chopin, Polonya yerine Bohemya Halk şarkıları yerine Bohemya ilâhilerini anlamak gerektiğini söylemektedir. Ben buna o kadar emin değilim. "Bohemya'nın eski Halk dehasının o ateşli eski örneklerini" yeni Ansiklopedi'de ona Janski, ve 1839 yılında Paris'de Pigalle sokağına yerleşmelerin-

den sonra Chopin tarafından tanıtılan dostu besteci ve piyanist Joseph Dessauer (1798 de Prag'da doğmuş, 1876 da Viyana civarında ölmüştür.) ın George Sand'a dinletmesi kuvvetle muhtemeldir. Belki de bir çok şeylere meraklı ve onları bilen 1840 yılında kendisine **Hussiten-lied**'ini armağan ettiği Kont Chotek'in dostu ya da şu başka dostundan, Crzymala'dan öğrenen Liszt de olabilir.

S. 34

*. Eğer Fransa'nın orta bölgesindeki köylerimizde gezici çalgıcı mesleğini yapan gaydacıları dikkatle dinlemişseniz, aynı türde, aynı özellikte ama birbirlerinden almadıkları iki üç yüz besteden daha az, bilmediklerini, görürsünüz. Üç yıldan daha az bir zamanda bu geniş repertuarı büsbütün yenilediklerini kendinizden emin olursunuz. Son günlerde bu gezici çalgıcılarla aşağıdaki konuşmayı yaptım:

— Demek biraz müzik öğrendiniz?

— Elbette, Bas sesleri çıkaran gayda ile anahtarlı adı gaydayı çalmasını öğrendim.

— Demek biraz müzik öğrendiniz?

— Borbonya'da, ormanlarda.

— Öğretmeniniz kimdi?

— Bir orman bekçisi.

— Nota biliyor musunuz?

— Elbette...

— Hangi tonda çalışıyorsunuz?

— Hangi tonda mı? Ne demek bu?

— Çaldığınız Re tonunda değil mi?

— Re'yi tanımıyorum.

— Peki sizin notalarınızın adı ne?

— Adı notadır. Özel bir adı yoktur.

— Bu kadar çeşitli havaları nasıl aklınızda tutuyorsunuz?

— Dinlemekle.

— Bütün havaları kim besteliyor?
 — Ormanlarda ünlü müzikçiler, bir çok kimseler.
 — Demek onlar bunlardan bir çoklarını bestelemişler.

— Onlar durmadan bestelerler, hiçbir zaman durmazlar.

— Başka bir şey yapmazlar mı?
 — Odun keserler.
 — Bunlar oduncular mı?
 — Hemen hemen hepsi oduncudur. Bizde derler ki, müzik ormanların içinde yetişir, insan onu orada her zaman bulur.

— Siz de onu oraya gidip buldunuz öyle mi?

— Her yıl. Küçük müzikçiler, oraya gitmezler. Yolları üstünde gelenlerden dinlerler. Ellerinden geldiği kadar besteleri tekrarlarlar. Ama işin gerçek tarafı bu şarkılara gerçek edasını vermek için Bourbon oduncularını gidip dinlemeleri gerekir.

— Peki gerçek eda onlara nereden gelir?

— Ormanlarda gezerek, akşamları eve dönerek, pazarları dinlenerek.

— Siz de beste yapar mısınız?

— Biraz, ama bunun büyük bir değeri yok. Bunun için ormanlarda doğmak lâzım. Ben ise ova halkıyım. Gerçek eda bakımından bana yararlı olan kimse yoktur. Ama yaratmak için hiç kimseyi dinlemiyoruz. Elimizden geldiği kadar bu işe karışmamamız gerekir.

Gerçek edadan ne anladığını ona söyletmek istedim. Bunu anlatamadı. Belki de onu çok iyi anladığı halde beni anlamaya elverişli bulmadı. Gençti, ciddi bir Calabralı fülütçü gibi kapkara, bütün gün çalarak şölenlerden şölene koşuyordu. Bir köyden bir köye gitmek için, güneş doğmadan önce altı ya da sekiz fersah yol yürüdüğü için üç gecedan beri uyumamıştı. Yine de sağlıklı yerindeydi. Kulplu bir bardakla bir öküzü sersarmletecek kadar şarap içiyordu. Çok şarap içmelerine rağmen ağırbaşlıydılar ve bundan öğünç duyuyorlardı. Çok

güzel çalıyorlardı. Çalışları tem'in devamlı değiştir-meden ebarat olduğunu gördük. Bu temlerden birini bir elli kadar çeşitlemesini, yazmak mümkündü. Bu, galiba onlara özel bir sanattı. Sorularıma cevapları, sanıyorum ki, bu memleketin danslarına verilen **bourrée** adının kaynağını bana buldurduğunu sanıyorum. **Bourrée**, Fa-got'un özdeşidir. Burbon oduncuları müzik eserlerine bu adı vermişlerdir.

1. Halk sanatı hakkında romantik yazarların bu inanç hakkında L. Guichard'ın **La musique et les Lettres au temps du romantisme** adlı eseri ile mükemmel bir kitap olan **Halk Şarkıları** ve **Romantik Yazarlar** hakkında Tiersot'un kitabına bakınız. George Sand'ın notu. **Les Maîtres sonneurs** romanını haber vermektedir.

Chopin ve Pauline Viardot, George Sand ile birlikte Berri'nin Halk Şarkıları ile ilgilendiler.

2. **Consuelo I**, S. 614 de 89. sayfanın 1. ve 2. notuna bakınız.

3. 14 Kasım 1839 da oynanan **Barbiere di Seviglia**'nın temsilinde Rosine rolünü oynayan Pauline Garcia, müzik dersi sahnesinde, kızkardeşinin oynadığı **La Fiancee du bandit**'den sonra İspanyolca olarak babası-nın iki Bolerosını söylemişti. (R. G. M., 14 Kasım 1839, s. 470.)

4. Lavignac'ın ansiklopedisinin Bohemya hakkında Bertha maddesine bakınız. (s. 2599)

S. 35

1. Burada Polonya ve Chopin düşünülebilir.

S. 36

1. Bütün bu ara düşünceler George Sand için belli bir gerçektir. Birçok dost müzikçilerden çeşitli mem-leketlerin birçok müziğini dinlemişti.

2. Bunun gibi **Les Maîtres sonneurs**'de Joset'in fülütü Brûlette'in ruhunda birtakım görüntüler uyandırmıştı, ama bu görüntüler daha özeldir ve kırlara aittir.

3. Yuvarlak miğferleriyle ve zırhı ile sağ gözünü ve kulağının bir kısmını saklıyan sargısı ile Ziska'nın portresine Lenfant'da (c. I, s. 100.) bakınız.

S. 38

1. P. Leroux'nun **İnsanlık** adlı eserinin giriş kısmında **mutluluk** hakkında uzun bir inceleme vardır, s. 9 - 120.

S. 43

1. I. cildin 633. sayfasındaki s. 417 nin 1 numaralı notuna bakınız.

S. 62

1. Müziğe ve seçkin müzikçilere özellikle değer veren şehirler.

S. 64

1. **Veni, vidi, vici** ye ima.

S. 88

1. P. Leroux'nun kitabında kastlar (topluma ait sınıflar) tabii olarak pek önemlidir. İsa, kastların yok edicisidir, II. kıs, VII, ayırım, **Eşitlik hakkında**, Sonuç. İkinci bölüm Kast anlamı, II. bölüm, **Kastlarda insan**. IV. Bölüm, **Yeni kast adamı**.

— Albert tabii olarak oraya gider. Babası ise ancak kendisine pek pahalıya mal olan bir çatışmadan sonra oraya erişebilir.

S. 107

1. Burada yine insan, **Maitres sonneurs**'ün dördüncü gece oturumunda Joset'in Brûlette'in görüntülerini hatırlıyor.

S. 108

1. Madame de Staël'den beri Kuzey ile Güney arasında klâsik karşıtlık.

S. 109

1. **Hayatımın Hikâyesi** c. I, s. 23: "Kuş-insan, sanatçıdır."

S. 112

1. **Andromak**'ın mısraları, V, 1, değiştirilerek alınmıştır:

Hermione: **Ah. Bilsem seviyor muyum, nefret mi ediyorum?** der.

S. 119

1. George Sand büyük annesi tarafından yetiştirilmiştir. (**Hayatının Hikâyesi** c. I, s. 51.)

S. 129

1. I. cildin 626. sayfasında s. 301 in 1 no. lu notunda bakınız.

S. 135

1. I. Cildin 626 sayfasında s. 301 in 1 no. lu notuna bakınız.

S. 138

Alman etkisi altında Leroux'da yeniden raslanan dikkate değer kural. Bir kişiyi canlandıran ruh, "**Welsseele**" ye katılır. Bu teori hipnotizma ile yapılan uykuyu açıklanmasına imkân veriyor. Fabre d'Olivet: "Bütün insanlar ruhun içinde olduğu evrensel insanın az ya da çok kuvvetli, az ya da çok yükselmiş bir yan-kısından ibarettir.

Umdukları hayat bu varlığın ruhudur. Hipnotizmciler uyurgezerliği evrensel insanla doğrudan doğruya münasebetler içinde bir erkeği ya da bir kadını uyutarak soktukları tinsel bir uyku adı verirler."

S. 141

1. Leroux ve George Sand'ın dini.

S. 142

1. Prag yolu Anzoletto'yu kuzey-doğuya götürür, oysa Viyana yolu güney-doğudadır.

2. **Frédéric, baron de Trenk'in hayatı** adlı kitapta Biala adı bulunmaktadır. (Ter. Tourneur, I, s. 184, 187). George Sand biraz ilerde bundan yararlanacaktır.

S. 143

1. Riesenbourg la Viyana arası aşağı yukarı 250 kilometredir.

S. 144

1. **Maiters sonneurs**'de Brûlette'in yolculuğu ve atıldığı tehlike.

S. 149

1. Joseph Haydn 1732 yılında doğduğuna göre Consuelo ile karşılaşması 1747 ya da 1748 yılına raslamaktadır.

S. 150

1. Fétis, Haydn hakkındaki maddesinde Prens Estherazy'ye mal edilen bir hâtırayı anlatır: Genç müzikçi prense takdim edildiği zaman prens Estherazy: "Ne. Bu müzik şu mağriplinin mi?" diye haykırmış ve ona: "Hadi kilise elbisesini üstüne geçir. Seni böyle bir daha görmek istemem. Boyun pek kısa, yüzün pek zavallı. Sırtına yeni bir elbise giy. Başına bukleli bir peruka tak. Ayakkabılarının ökçesi yüksek ve kırmızı olsun. Vücudun değerine cevap versin." **Müzikçilerin genel biyografisinin** V. cildinin yayımlandığı aynı yıl (Paris, 1839), **Paris Müzik Dergisi ve Gazetesi** (12, 19, 26 ve 29 aralık ayında) olmak üzere dört defada François-Joseph Haydn'in biyografisi yayımlanmıştı. Fétis, **Porpora** hakkındaki maddesinde, Joseph Haydn'in bu ustayı Viyana'da tanıdığını ve ondan öğütler aldığını anlatır. Hattâ 1839 yılında Fétis tarafından Haydn'a ayrılan maddesi George Sand'ın gözünden kaçmıştır. Bu yüzden romanının yeni vakası için malzeme ararken Porpora maddesindeki hikâyeyi aktarmak zorunda kalmıştır. Şüphesiz George Sand, Stendhal'in **Haydn Hakkındaki Mektupları'nı** ve Stendhal'e yardım eden Carpani'nin aynı başlıklı kitabını okumuştur. Ama bu yeni bölüm için birinci derecede kaynak olarak Fétis göz önünde tutulduğunu sanıyorum. G. Sand'ın hikâyesini besliyen bilgilerin çoğu orada bulunmaktadır.

S. 154

1. O, "keman ve daha başka sazları çalmaya başladı." (Fétis.)
2. "On altı yaşına basınca beste yapmak ihtiyacı ile kendini sürüklenmiş hissetti." (Fétis.)
3. "İyi kalbli araba tamircisi bir çaba harcadı ve çocuğuna Fux'ün **Gradus Parnassum**'unu ve Mattheson'un **Kilise'nin mükemmel Ustası** adlı kitabını alabilmesi için 6 florin gönderdi." (Fétis) Fux'ün kitabı Stendhal'in **Haydn Hakkında** Mektuplarında IV, mektubunda da geçmektedir. Bu imlâ şekli doğrudur. Fux (Johann-Joseph, 1660 - 1741 arasında yaşayan Avusturyalı besteci ve nazariyatçı)'ün Bestecilik kitabı lâtince yazılmış, 1725 yılında yayımlanmıştır. 1742 yılında da Almancaya tercüme edilmiştir.

S. 155

1. "Prens Estherazy'nin öteki müzikçileri, Haydn'ın başarılarının onlarda uyandırdığı hasetle, bu duyguyu okşamak için ona mağripli lâkabını takmışlardı." (Fétis.)
2. Genç Haydn Viyana büyük kilisesinin Reuter'in yönettiği çocuk korosuna sokuldu.

S. 156

1. Şüphesiz Klatovy olacak. Bu şehir Pilsen'in güneyindedir, uzaklığı 30 kilometredir.

S. 159

1. Haydn'ın bütün hikâyesi, Fétis'in yazdığı biyografinin başlangıcı biraz süslemelerle özetlenmiştir. Hattâ George Sand, bu hikâyenin birçok yerlerini kelime kelime aynen kitabına aktarmıştır.

S. 161

1. Hikâye bazı yerlerde aynen bazı yerlerde değişik olarak Fétis'de bulunmaktadır.

— Haydn'ın Consuelo ile karşılaşması George Sand'ın bir icadıdır.

S. 162

1. Haydn'ın Keller'le karşılaşması, Keller'in yaptığı teklif, Fétis'den alınmıştır. George Sand bunu romanlaştırmıştır.

2. Johann, Hamburg'da doğmuş ve aynı şehirde ölmüştür. Alman şarkıcısı, bestecisi, müzik yazarı.

— Birçok müzik yazıları yazdı. Haydn'ın ele geçirdiği eser **Der vollkommene Kappelmeister...** 1739 yılında yayımlanmıştır.

S. 163

1. Carl Philipp Emmanuel, J. S. Bach'ın beşinci çocuğudur. (1714 - 1788) Haydn: **"Kurtlarla kemirilmiş klavsenime oturunca, hükümdarların kaderine hiç gıpta etmiyordum"** diyordu. Bach'ın sonatlarından söz ederken şunları ilâve ediyordu: **"Onları baştan başa çalmandan klavsenden hiç kalkmıyordum. Beni tanıyan bir kimse Emmanuel'e bütün öğrendiklerimi borçlu olduğumu görecektir. Çünkü onun üslubunu kavramış ve onu büyük bir titizlikle incelemiştim. Eskiden bu yazarın kendisi bana iltifatta bulunmuştu."** (Fétis.)

2. Fétis'in belirttiği ayrıntılar.

3. "Haydn'ın yatığı tavan arasında bulunduğu evde oturan Metastasio'nun büyük bir özenle yetiştirdiği matmazel Martinez adında bir yeğeni vardı. Bu genç kız Haydn'ın ilk öğrencilerinden biri oldu." (Fétis.) Bu ünlü İtalyan şairi daha ilerde uzun uzun söz konusu olacaktır. (1698 - 1782)

4. Büyük elçi o zaman moda olan Manensdorf kaplıcalarına Porpora ile metresini götürdü, (Daha ilerde Fétis, bu kadının adı Wilhelmine olduğunu söyler.) Genç Haydn o sıralarda Consuelo'nun yanında değil de Manendorf'da olması gerekir.

S. 164

1. "İhtiyar ustanın derslerinden elde edebileceği faydayı anlamış bulunan bu yolculukta onun teveccühünü kazanmak için bütün kabiliyetini kullanmıştır" (Fétis.)

Haydn'ın Porpora'yı aramak için yaptığı yolculuk ve Consuelo ile karşılaşması gibi olaylar G. Sand tarafından icat edilmiştir.

S. 170

1. 1748 yılında yapılan Aix-la-Chapelle barışı.
2. Bugün Budeřovice, Pisek ve Budějovice gerçekten. Pilsen'den, güney doğuya yürününce doğrudan doğruya Viyana'ya götüren yol üstündedir.
3. Moldava, çekçe adı Valtava olan nehir kaynağını Boehmerwald'dan alan ve Prag'dan geçen Elbe'nin bir koludur.
4. Prag'dan Lintz yolu ile geçerek Avusturya'ya gidildiği zaman ilk raslanan şehir.

S. 171

1. Bu harita George Sand'ın gözleri altında bulunmaktadır. Millî Kütüphanenin el yazmaları içinde No, 13646, s, 39 da adı geçen Malte - Brun ve Lesage atlasları gibi bir coğrafya haritası vardır.
2. George Sand'ın bu türlü giyinişten hiç de yadırgamadığı bilinmektedir. **Hayatının Hikâyesi**, c. VIII, s. 216-219 ve I, s, 44 ve 105, 106

S. 173

1. Prusya Kralının yolculuk hazinesi. G. Sand Thiébault'nun **Frédéric'in Yolculukları** adlı kitabına göre (c. I. VI.) romanın CII bölümünde bunu belirtmiştir.

S.174

1. George Sand hangi biyografi yazarını ima ettiğini bilmiyorum. Fétis'in notunun sonunda Dies'i (Viyana 1810) Griesinger'i (Leipzig, 1810), Framery'i (Paris, Barba, 1810) Le Breton'u (Paris, Baudouin, 1810), Carpani'yi (Milano, 1812) César Bombet takma adı ile M. Bayle'ı sayar. Framery, Reuter'in Haydn'ı yaramazlıkları, taşkınlıkları ve davranışları yüzünden kovduğunu iddia ettiğini, hikâye eder. Kontes Thun buna inanmaya baş-

lar. Genç Haydn'ın "solgun ve cılız" yüzü karşısında onu bu hale düşüren "çapkınlık" olduğuna inanmıştır. (**Joseph Haydn Hakkında Notlar**'ın 7, 8, 9, 10, sayfaları. Framery tarafından Beaux - Arts sınıfları için hazırlanmış eserleri Paris'de Barba kitapevinde, 1810, s. 47 de.

Fransız Institut'sünde ve birçok akademilerde üye olan Güzel Sanatlar'ın daimi yazmanı bulunan Joachim Le Breton tarafından 6 Ekim 1810 genel oturumunda okunan **Joseph Haydn'ın hayatı ve eserleri hakkında tarihsel notlar**, daha sonradır. G. Sand'ın ara düşüncelerinin bir açıklamasını burada bulamayız.

Bu iki inceleme Hayd'ın öğrencisi Ignace Playel'in anlattığı bir takım hikâyelerle doldurulmuştur. Fétis "Haydn'ın hayatı çok az sanatçıya nasip olan bir sü-künle, intizamla biteviye geçmiştir," der.

S. 178

1. Bu ad, Venedik'de Saint - Marc kilisesinin orgcusu ve Consuelo'nun yetiştirdiği **Mendicanti** konservatuvarının koro şefi olan dinsel ve dinsel olmıyan müzik bes-tecisi bir İtalyanın adıdır.

S. 182

1. Balzac **Paris'de Evlilik Hayatının Felsefesi** adlı ki-tabının X. bölümünde **felicità** kelimesinin tekrarlandığı bu İtalyan operalarının son kısımlarıyla alay eder.

S. 185

1. Daha çok bir modern operada raslanan tablo.

S. 186

1. Bu ilham Pauline Garcia'nın George Sand'da uyan-dırdığı ilhamlardan biri oldu... Hoffmann'ın masalı, **La Fermeta**.

S. 189

1. Avusturya'da yapılan bir savaş, 1740-1748.

S. 192

Nohant hâtıraları.

S. 200

"Haydn daha güvenli bir hayata kavuşunca Viyana'daki berber dostuna vaktiyle yaptığı vaadi hatırladı, aşk duymadan sırf sözünü tutmak için. evine hiç mutluluk getirmiyen Anne Keller'in kocası oldu. Bu kadının insana usanç veren erdemi sanatçının huzurunu uzun zaman altüst etti ve evin içini üzüntülü bir duruma düşürdü. Zavallı Haydn prens Estherazy'nin hizmetinde bulunan sevimli ses sanatçısı Boselli adında bir genç kadının yanında teselli aradı. Evdeki huzurun bu yüzden bozulduğunu anlamak kolaydır. Nihayet ayrılma zorunlu bir hal aldı. Bu münasebetle Haydn karısına çok büyük yüceğönüllülük göstermiştir." (Fétis).

S. 201

1. G. Sand şüphesiz **İtiraflar**'ın IV. kitabında Matmazel Graffenried ve Matmazel Galley'nin gezintisini düşünmektedir. Haydn ihtiyarlığında onları okumuş mudur? bilemem. **Larousse de la musique**'de Jean Berraque, "1771 den 1785 e kadar Haydn Rousseau'dan gelen tabiat ve duyarlılıkla ilgili bir eğinimi, heyecanlı vurgularla ifade eder" diye işaret etmiştir.

S. 205

1. G. Sand acaba **Aslan yürekli Richard**'ın o ünlü aryasını düşünmüş müdür?

S. 208

1. "Haydn'ın güzel sesi Saint-Etienne'de geçirdiği 8 yıl boyunca onun zaferini sağlamıştır." (Fétis.)

S. 209

1. Öğrencilerine büyük bir ustahın farkedildiği klavsen için küçük parçalar ve sonatlar yazıyordu. Bu parçalar hiç şüphe yok ki bütün dünyayı dolaşıyordu." (Fétis.)

2. Metni imparatorun kütüphane müdürü olan dostu Baron van Swieten'in kendisine verdiği **Dünyanın Yaratılışı** oratoryosu Haydn'ı 1795 den 1798 yılına kadar uğraştırırdı.

S. 210

1. Tirilleri ona 8 yaşındayken Reuter öğretmişti Fétis tarafından anlatılan hikâyeye bakınız.

2. Bu, Pauline Viardot sesiydi. Bu sesin olağanüstü genişliği hakkında Reynaldo Hahn, **Notlar** kitabına bakınız, Plon, 1933, s. 8.

S. 211

1. Haydn genç prens Esterhazy'lerin kukla tiyatrosu için bestelenmiştir. — 1773 yılında, **Philémon ile Baucis** adlı küçük bir opera ve Le Ballet des socières; 1777 yılında, **Geneviève de Brabant**; 1778 de bir **Didon**. XVIII. yüzyılda kuklalarımızın ne kadar büyük bir modası olduğu bilinmektedir. Hattâ 1847 de Nohant'deki bir tiyatroya gelip yerleşmişti. G. Sand'ın **Son Sayfalar**'ına bakınız.

S. 215

1. Bu gibi insanlar daha sonra Fifreci olarak Frédéric'in ordusunda kullanılıyordu.

2. Framery ve Le Breton'na göre çocuk sesini devam ettirmek için Haydn az daha idiş ettirmeye kurban ediliyordu.

S. 225

1. Gantez, **Müzikçilerle konuşma**. XIX; "Bir müzikçi eğer fazla içki içen bir insan değilse itibar edilmez..."

Ve Rousseau: "M. Le Maître'nin sanat zevkleri vardır. Şarabı seviyordu." **İtirafılar**, kitap III.

S. 227

*. Saksonyalı olan Jean-Adolphe Hasse'ye İtalyanlara taktığı ad.

1. Fétis'e bakınız. **Saksonyalı** lâkabı hiç de gönü' kırıcı bir lâkab değildi. Bu besteci tarafından müziği yızılmış olan Metastasio'nun eserlerinin bir takım İtalyan bas-kılarında Hasse'nin adı da bulunmaktadır.

S. 228

1. Yılan Oynatıcısı: Tahtadan bükülmüş, ya da kendi üstüne kıvrılmış, dokuz delik delinmiş, trompet ya da İngiliz kornosu gibi bir nefesli sazdır. Sesi kaba ve çok serttir.

S. 230

1. Kornocu ya da orkestrada ikinci klârnetçi.
2. Champ, Trenck'in **Hâtıralar**'ında geçmektedir.

S. 231

1. Tuna üstünde Avusturya ile Bavyera sınırı üstünde bulunur. Burney Münih'e gelirken Lintz'e ve Viyana'ya gitmek için oradan geçmiştir. **Yolculuk günlüğü**, t. II.

S. 236

1. R. I. nın okuyucularını merakta bırakan yedinci bölümün sonudur.

S. 254

1. İki Trenk vardı: Birinci Prusyalı, diğeri Avusturyalı. Birbirleriyle kardeş çocukları idi. Burada söz konusu olan Prusya kiralının emir subayı Frédéric'dir. Yoksa Avusturya'nın hizmetinde bulunan o ünlü çapulcular kumandanı François değildir.

Tourneur tarafından tercüme edilen **Hayat** adlı kitabında Trenck 1747 yılında Glatz'den kaçışında 169 mil bir yolu yaya olarak yaptığını anlatır. Bu yolculuk sırasında Prusyalı ve Saksonyalı asker devşirme memurlarını tıpkı M. Mayer'in **Consuelo**'da anlatıldığı üzere Joseph Haydn'ı ve arkadaşını sarhoş etmek istediği gibi, arkadaşı Schell

beraber sarhoş etmek için bira, şarap ikram etmişler, birçok hediyeler verip, birbir hileye baş vurmuşlardır. George Sand Consuelo'nun yolculuğundaki bir kısmın hikâyesini Trenck'in hâtıralarından alması mümkündür.

Hayat adlı kitaba göre Trenck'in Viyana'ya ilk yolculuğu 1747 Nisan ayındadır.

Trenck'in gözden düşmesinin nedenleri pek karışık kalmıştır. Haksız yere ihanet suçu ile Glatz'ye hapsedildi. Oradan nihayet kaçmaya muvaffak olmuştur. "**Hayat**, T. I. s. 110 - 127)). Kral kendisinin malikânesini elinden alınca ekmeğini başka yerde aramak zorunda kalmıştır. Bu yer Avusturya oldu. Trenck Koenigsberg'de doğmuştur.

Trenck'in hikâyesi Thiébault tarafından uzun uzun anlatılmıştır. G. Sand'da bu kitaptan mülhemdir

S. 256

Kont Hoditz, Bareith Margıravı tarafından kaleme alınan ve G. Sand'ın yararlandığı **Hâtıralar**'da adı geçmektedir. II. Frédéric kendisine dostluk göstermiş ve değer vermiştir.

S. 258

1. Ünlü kemancı ve besteci, teorici, Istrie'de doğmuştur. (1692 - 1770) Özellikle **Şeytan Trilli** sonatı meşhurdur.

S. 259

1. Trenck'in **Hayat** adlı kitabında böyle bir vazifeden söz edilmemektedir. Ama Thiébault bundan söz eder ve bu vaziefnin 1744 yılında olduğunu söyler.

2. Bareith Margıravı, Culmbach'dan Margıravın'da dul kalan Prensesin Silezya'da büyük bir konağın sahibi ama samimi bir çapkın ve maceracı Hoditz adında bir kontla seviştiğini" anlatır. (t. II, s. 220 - 223) Bu kadın kontla gizlice evlenmiştir ve onun yüzünden servetini kaybetmiştir. Bu, 1734 de geçmektedir. Kont Prensesin tutkusundan ve servetinden faydalandı. Sonra da onu yüzüstü bırakıp sefalet içine düşürdü.

Thiébauld! (I. kitap, bölüm IV) Kont Hoditz'in babası tarafından kovulduğunu anlatır: "Çok geçmeden anasının bütün mirasına kondu" gerçekten Bareith Margravı'nın dul karısı onu görmüş, âşık olmuş ve onunla evlenmişti. Bu dul kadın çok zengindi. Ama pek o kadar yaşlı değildi. — **Le Meyers Grosses Konversations Lexikon** "VI. baskı 1905" Kont Hoditz'in Georg Wilhelm de Beyreuth Margravı'nın dul karısı ile 1734 de evlendiğini, evlendiği zaman prensesin 50 yaşlarında olduğunu, ama az sonra Kont'dan ayrıldığını, belirtir. Görülüyor ki romanda anlatılan bu hikâyeler, aslına uygundur.

3. Bu resim Prusya Kralının kız karesi Prenses Amélie'nindir. Ama Baron Prensesin adını söylemez. (**Hayat**, I, s. 50 - 53 ve 72) "Sırrım arkamdan mezara kadar gizliyecektir."

S. 260

1. Bütün Avrupa'da pek yaygın olan askerlerin civar memleketlerden devşirilmesi usulü Frédéric Guillaume tarafından bulunmuşsa da bu usulü İkinci Frédéric devam ettirmiştir. Thiébauld ikinci kitap II, bölüm ve dördüncü kitap, V. bölüme bakınız.

S. 261

1. Müziğe karşı tutkusu ve istidadı bilinmektedir.
2. **Candide**, II. bölüm.

S. 263

1. Roswald hakkında **Büyük Larousse**'un dışında Thiébauld ve Giebert'in eserlerine bakınız.
2. "Tutkusu birdenbire öyle şiddetlendi ki kontla evlenmeye karar verdi. Kont da, maksadının ne olduğunu kimseye farketirmeden bu işi pek güzel yönetti. Bir gece köyün birinde iki katolik papazının önünde evlendiler.

"Kont birkaç gün sonra Viyana'ya gitti. Yeni karısı ona mücevherlerinin bir kısmını hediye etti. Geri kalan mücevherlerini de yolculuk masraflarını karşılamak üze-

re rehine koydu... Prenses Viyana'ya geldi. Viyana'da Luther'ci inandan dönüp katolik mezhebini kabul etti. Orada kibar âlemin horgörüşü ile karşılaştı ve sefalete düştü. Kocasını bir meteliği kalmayınca kadar sömürdü. Prenses kontun masraflarını karşılamak için bütün giyim eşyalarını satmak zorunda kaldı ve sonunda kont tarafından yüzüstü bırakıldı."

Bareith margravının **Hâtıralar'ı**, c. II, s. 221 - 223.

G. Sand'ın Thiébault'dan ilham alarak bu hikâyeyi ne kadar değiştirdiği açıkça görülmektedir. Thiébault'a göre kont Hoditz, karısı yaşadığı müddetçe bütün kocalarının amaç edinecekleri bir ağırbaşlılık örneği olmuştur."

Babasının ölümünden sonra "Kont Hoditz çok hoş olan Roswald'ı prensese vermeyi düşündü. Bu onun her zaman emeli idi. Roswald'ın işlerine üç milyon florin harcadı, ama "bu para özellikle dul prenses tarafından sağlandı."

3. **Candide**, bölüm. I. Hoditz "Silezya'nın pek büyük ailesindendi."

S. 264

1. Glatz'dan kaçışından sonra, kiral, kendisine teminat vererek, Prusya'ya dönmesini teklif etti, kabul etmedi, ihanet suçundan nihayet Dantzig'de yakalandı ve Prusya kiralına teslim edildi (**Hayat**, c. I. s. 352 - 353 ve 376 - 394).

S. 265

1. "Bütün Almanya'ya, hemen hemen bütün Avrupa'ya asker devşirme memurlarını saldı, bu gerçekten beyazlar köleliği, gerçekten bir haydutluk oldu?" H. Martin, **Fransız Tarihi**, c. XV, s. 229.

S. 270

1. Trenck'in hikâyesi bambaşka bir izlenim bırakır. Kraldan nefret etmekten, ya da ona meydan okumaktan uzak olan Trenck her durumda Frédéric'in davranışını

haklı göstermeye çalışır. (*Hayat*, I, s. 102 - 103.)

2. Trenck 1726 da doğmuştur, demek ki hikâyenin anlatıldığı zaman 1746 yılına rastlar.

S. 277

1. Doğru ayrıntılar. Bunlar Fétis'ten alınmıştır.
2. 1771 de Parma'da doğmuş olan Besteci 1806 yılında Napolyon tarafından Saksonya kralının elinden alınıp Fransa'ya getirilmiştir. Fransa'da oturdu ve orada İtalyan Tiyatrosunu bir zaman için yönetti. 1839'a, yani ölümüne kadar yüksek müzik görevlerinde bulundu. —Bu hikâye Fétis'de yoktur. — G. Sand, sanatçının haysiyeti ve kibar insanlar tarafından kötü anlaşılan toplumda işgal edeceği yer hakkında dikkati çekmek için hemen fırsatı kaçırmamıştır. Liszt'in R. G. M. dergisinde yayınladığı 1833'deki makaleleri.

S. 279

1. **Tabii Kurallara Göre Yazılmış Armoni Kitabı** 1722 de Ballard Yayınevinde **Müzik Teorisinin Yeni Sistemi** adlı eserini 1726 da yayımladı.

S. 280

1. Kont bu iddiasıyla Hoffman'ın Fransızca'ya **Kont de B.... Yay**ı ya da **Keman Dersi** adlı bir hikâyesinde yarattığı iddiacı titiz bir adamı hatırlatıyor. G. Sand, Hoffmann'ı çok takdir ederdi ve kütüphanesinde yazarın yirmi ciltlik bütün eserleri bulunmuştur.

S. 282

1. Bu hikâye Reuter'in genç Haydn'a Trill'i öğrettiğini anlatan Fétis'in hikâyesi.

S. 293

1. "**Cadence** bir ses sanatı terimidir. Gırtlığın titretilmesidir. İtalyanlar buna **trillo** demektedir. Her zaman bir müzik cümlesinin son notasından bir önceki notanın üstünde yapılır. Cadence adını da şüphesiz buradan almıştır. "Rousseau, **Müzik Sözlüğü**."

G. Sand bütün bu teknik terimler için **Encyclopédie méthodique** adlı eseri baştan sonuna kadar gözden geçirmiştir. Rousseau'nun Framery ve Ginguené'nin yazdıkları esere temel hizmeti gören **Sözlüğü** G. Sand'ın elinin altında bulunmaktaydı. El yazması 13646 (B. M.) 39 uncuz sayfasındaki sıhhatini tespit edemediğim bir **Müzik ef kitabı**'ndan söz edilmektedir.

2. Loulié. **Éléments de musique** adlı eserinde bu süslemeyi şöyle tarif eder: "Düşme, sesin çokluk ve kuvvetli sesden daha hafif bir sese eyilimidir." M. de Castillon. **Encyclopédie méthodique**'de.

3. Bu terim Rousseau'nun **Sözlük**'ünde **Ses sanatında süslemeler**. maddesinde bulunmaktadır. Rousseau bu terimi **süslemenin** özdeği olarak kabul etmiştir. **Larousse de la musique**'e göre İtalyanlar **Grupetto**, Fransızlar **doublé** adını vermektedir.

S. 241

1. Melk, Tunanın sağ kıyısında bulunur. Burney'in kitabında da geçmektedir. (c. II, s. 173), Viyana yolu üstünde bir konak yeri.

S. 293

1. Sand tarafından benimsenmiş olan Leroux'nun dini.

S. 296

1. Trenck'in Clatz'daki hapishaneden sonra anlattığı maceralar. (**Hayat**, c. I.)

S. 306

1. George Sand **Hayatının Hikâyesi** (II nci kitap, XV. bölüm, c. IV, s. 228) Bu müzik meraklısı iyi kalbli Piskoposluk kurulu üyesini tasvir etmek için amcasını, daha doğrusu büyük babasının kardeşi olan Beaumont rahibini örnek olarak aldığını itiraf eder. Anası Matmazel Cerrières (o zaman G. Cand'ın büyük annesi olan Aurore de Saxe'in annesi) babası Prens de Turenne, dük de Bouillon Rahip 1750 yılında doğmuştur. George Sand'a

ının hakkında **Son Sayfalar**'da bulunan bir notu 1875 de yazmıştır. (1877. s. 75 -110) orada Rahip, Saint - Etienne Piskoposluk Kurulu Üyesi'ni, temiz ve yüce gönüllü karakteri ile sakin hayatı ile, kendini güzel sanatlara verışı ile, hatırlatır. Ama **Hayatının Hikâyesi**'nde büyük amcasını, bahçıvanlığa, müziğe ve güzel yemek pişirmeye meraklı **Consuelo**'nun iyi kalbli Piskoposu ile, sonradan tasvir ettiği "sevimli, güler yüzlü ve babacan" gerçek amcası ile hiç benzerliği olmayan bir çeşit Saray Rahibi olarak göstermiştir. O halde romanında çizdiği portre aynı değildir. İşaret ettiğimiz birkaç çizgi dışında bu tip, tamamiyle G. Sand'ın hayal gücünden çıkmıştır. Oysa ki Madam Marix - Spire bu anlatılan tipte George Sand'ın büyük babasının, Beaumont Rahibinin karışık bir portresini görmektedir.

S. 308

1. Ignance, 1711 de Viyana'da doğmuş, 1783 de Mannheim'de ölmüştür. 1745 de Viyana'da Saray tiyatrosunun müzik müdürü idi.

S. 309

1. Bu rakamlar Fétis tarafından verilmiştir. Onlar orkestra eşliğinde dört ses için yazılmıştır.
2. "Holzbauer varlığı ile sanatta bir devir açan dahi insanlardan biri değildi." (Fétis)
3. "Holzbauer güzel yazıyordu, güzel bir üslubu vardır. Sazlarla insan sesi partilerini iyi uyuşturur. Çok güzel fükler yazıyor" bu yargı, Holzbauer'un yermesini dinledikten sonra Mozart tarafından ileri sürülmüştür. 26 yaşında olmasına rağmen "Peki" olarak değerlendirir." (Holzbauer hakkındaki maddesinde Fétis tarafından nakledilmiştir.)

S. 312

1. Bu üslup yalnız Pauline Garcia'nın Nourrit'in üslubu değil daha çok G. Sand'ın büyük annesinin üslubudur.

"Hiçbir zaman iyisini dinlemedim... Onun bugün artık telâffuz edilmeyen ve bilinmeyen bir özelliği, sade sâî bir zevki ve geniş bir tarzı vardı." **Hayahmın Hikâyesi.** (C. I, s. 51.)

S. 313

1. Aynı şekilde Beaumont, Charles - Godefroi Marie-amca Bouillon Dükü Preuss Turenne'nin evlenme dışı doğan çocuğu idi.

S. 314

1. Georg, 1656 - 1738.
2. Fétis sadece Holzbauer "Saint-Etienne Rahipler Okulunun birkaç öğrencisi ile dost olmuştu. Onlardan müzik, ses sanatı, klavsen, keman ve viyonsel kuralarını öğrendi." der. Asıl öğütler aldığı ihtiyar Fux'dur.
3. Georg, II, Johannes Adam Karl, 1708 - 1772.
4. "İhtiyar Fux genç Holzbauer'e: İtalya'ya gidiniz demişti." (Fétis)

S. 316

1. Gerçekten **Deutéronome**'de XXII, 5, "bir kadın erkek elbisesini bir erkek bir kadın elbisesini giyemez, çünkü herhangi bir kimse bunları yaparsa Tanrın olan Yaweh'e çirkin görünür." diye bir yargı vardır. Görülüyor ki G. Sand cezada aşırı davranmıştır.

S. 317

G. Sand bu köy papazını gerçekten daha basit olarak göstermiştir.

S. 320

1. Holzbauer gençliğinde ihtiyar Fux'un verdiği öğüde uyarak Venedik'e gitti. Ama hastalandı. Venedik'ten dönmek zorunda kaldı. Ancak daha sonra 1747 de karısı ile İtalya'ya gitti. 1756 da yaptığı yolculuk üçüncü idi. İtalyan ustalarını takdir etmekten kendini alamıyordu.

S. 325

1. İngiliz kadınları manastırında George Sand.

S. 326

1. Buradaki tasvir, Nohant geceleri yazarını Rousseau'nun bir öğrencisi mevkiine çıkarıyor.

S. 330

1. Reçitatif, konuşma diline yakın bir şarkı söyleyiş tarzıdır. Aryaların karıştıdır.

S. 331

Do majörle ilgili bir akordur. Sonradan Joseph De tonuna gelmesi için seslenir.

S. 332

1. **Hayatının Hikâyesi**'nde Beaumont amca böyle idi: "Hayatımda gördüğüm en güzel ihtiyardı... Daima siyah atlastan bir pantolon, tokalı kunduralar giyerdi; mor renkli pamuklu ipekden yapılmış büyük hırkasını arkasına alınca ailenin bir portresini haşmetle canlandırır.", 6. IV, s. 228"

Ama bu portre **Consuelo**'nun Piskoposluk Kurulu Üyesine göre meydana getirilmiştir.

S. 333

1. Bir ruhban çömezi otuzlar meclisinin müsaadesine göre 14 yaşından evvel bir gelir sağlaması mümkündür... **super ordinata, de prae-bend** meclisi... çocuklara gelir verilmesini yasak eder. "Oysa rahipler yasası çocuk sözünden 7 yaşından aşağı olanları anlamaktadır. Çocuk kanununa göre bu yaş, çocuğun idrakini kullanabileceğini kabul eder. Görülüyor ki, George Sand bu bilgileri çok iyi öğrenmiştir.

S. 334

1. Durand de Maillane **Sözlük**'ünde **Yeteneksizlik** mad-desinde bir gelire sahip olmak için 37 yeteneksizlik sı-

ralar. Bunlardan 25 incisi evlenme dışı doğmaktır. Aynı yazara göre **liyakatsizlik** ancak bir cinayetten doğar. Yoksa doğumdan değil. **İhanet** en büyük sebeptir. Bir kimse evlenme dışı doğması, liyakatsizlik, ihanet suçu ile ilân edilmesi için bir sebep değildir. Sokağa bırakılmış çocuk maddesinde şöyle işaret edilmiştir: birçok yazarlar pek nadir olmakla beraber mümkün olduğu için sokağa bırakılmış çocuğun şüpheli durumunu çocuğun kaderi için en iyi bir şekilde yorumlamayı ve sokağa bırakılmış çocukların Fransa'da gelirlere sahip olmak için bağışlanmaya ihtiyaçları olmadığını çünkü bunların büsbütün evlenme dışı doğmuştur; diye bir şöretleri olmadığını destekler.

Aynı zamanda Piskoposluk Kurulu Üyesi maddesine bakınız.

2. Gerçekten "Evlerinde veba çıkan gelir sahipleri vazifelerinde hazır bulunmuş sayılır." denilmektedir. Grenoble ruhani meclisi başka türlü bir yargıya varmıştır." (Durand de Maillane, **Jubiltaire** maddesi)

3. Yaşlılık ve diğer sebeplerle meydana gelmiş sakatlıklar hakkında ruhani meclislerin eski adetleri uygulanır. (aynı eserin **yokluk** maddesi)

4. Yüksek okul öğrencisi olan Poskoposluk Kurulu Üyeleri kendi derslerinin ve kilisenin menfaatleri sınırı içinde 25 ya da 30 yaşına kadar yokluk hakkından yararlanırlar. (Aynı eserin **öğretim** maddesi) ama bu noktada George Sand gerçeği bile bile değiştirmiş görünüyor.

S. 341

1. Bach'ın besteleri Avusturya'da 1748 yılına doğru günün bilginlerini taassuba düşürüyor muydu? Bu bana pek şüpheli görünüyor. Ancak XIX. Yüzyılda Mendelssohn ve kızkardeşinin ve **Bach - Gesellschaft**'ın sayesinde eserleri meydana çıkarmıştır. G. Sand bu dirilmeyi Bach'ın dehasına karşı tanıyanların coşkusunu bir asır önce geriye almıştır. Baron Van Swieten'nın Bach'ı Joseph Haydn'a, Mozart'a tanıtması çok sonradır.

S. 345

1. Ne **Zevk Tapınağı**'nda Ne **XIV. Louis** yüzyılında, Ne **Felsefe Sözlüğünde** (**Fable** maddesinde,) ne de **Mektuplar**'ında Voltaire'in La Fontaine ile alay ettiği görülür. Eserinde dil hatalarını, üslup düzeltmelerini meydana çıkarır. Kitabının birkaç masalını bile bile çizmiştir. (**Zevk Tapınağı**) ama aşağı yukarı 90 tanesinin saflığının, zerafetin, inceliğinin, hattâ arada sırada şiirin bir şaheseri olduğunu gösterir. (**Felsefe Sözlüğü**)

2. Şüphesiz George Sand bu noktada baş vurduğu Thiébauld'dur: "Şairlerimizden en az haksızlık edileni babacan La Fontaine'dır." Kendisini heyecanlandıran Borrelly'e şöyle cevap verdi: "Şüphesiz çok kuvvetli bir dahi ama küçük şeyler içinde. La Fontaine sadece masallar yazıyor. Bu sınırlı ve çocukca türün üstüne yükselmek için pek kuvvetli soluğu yok: İnsan büyük insanlardan söz ederken onun hiç adını anamaz." c. I, s. 162 - 163."

S. 346

1. Ajasson de Grandsaigne ve de Néraud'nın etkisi altında George Sand "Tabiat İlimlerini karşı tutkulu bir çekicilik hissetti." (Mad. L'Hopital, **George Sand'da sanatçı anlamı**, 1946, s. 45) **Hayatının Hikâyesi** c. VIII, s. 200.

S. 347

1. George Sand'ın arkadaşı bitki bilime karşı büyük bir sevgili bulunan Margache diye anılan Néraud, Afrika adalarından dönünce Berry'deki bahçesine yabancı ülkelerin ağaçlarını dikmişti. Genç kıza yıldız çiçeğinin güzelliğini göstermişti. **Bir yolcunun Mektupları**, 22 Nisan 1835, s. 172 - 173'e bakınız.

S. 355

1. XVIII. Yüzyılda Nuremberg Bitkiler Bahçesi Müdürü Jean Georges Volckamer'in adından alınmıştır. Kelime, Asya, Afrika ve Amerika'nın sıcak iklimlerinde türüyen

bir çeşit ağacı daha doğrusu bodur bir ağacı gösterir. En güzel cinsleri Antilles'lerden, Çin'den ve Japonya'dan gelir.

S. 364

1. Gravina ünlü İtalyan hukukçusu il **Metastasio** adını alan genç **Trapassi**'nin koruyucusu oldu.

S. 365

1. Bu kavga hakkında, Beaumont amca ile hizmetçisi arasındaki kavgalarla münasebeti bulunduğuna dikkat etmelidir. **Hayatının Hikâyesi**, c. IV, s. 231.

S. 376

1. George Sand böyle hareket ediyordu.

S. 378

1. VI. Charles. Voltaire göre (**Encyclopédie** maddesi) kilise hukuku "Milleti temsil eden hükümdarlar tarafından kilise adamlarına bağışlanan imtiyazlardan başka bir şey değildir"